

TOHMAJÄRVEN ja VÄRTSILÄN

**arkeologinen inventointi
2004**

**Oili Forsberg
Muinaisilla poluilla -projekti
POHJOIS-KARJALAN MUSEO**

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

1. Johdanto	1
1.1 Muinaisilla poluilla –hanke	1
1.2 Inventoinnin kenttätyöt	1
1.3 Raportin rakenne	4
2. Tohmajärvi ja Värtsilä tutkimuskohteina	6
2.1 Arkeologista tutkimushistoriaa	7
2.2 Ympäristö esihistoriallisen asutuksen taustalla	11
2.3 Esihistorian kronologia	12
3. Inventoinnin tulokset	15
3.1 Kiinteät muinaisjäännökset	15
3.2 Irtolöydöt ja tentatiivikohteet	18
3.3 Esihistoriallisen asutuksen kuva Tohmajärvellä ja Värtsilässä	20
4. Yleiskartat	22
4.1 Tohmajärven ja Värtsilän kiinteät muinaisjäännökset	22
4.2 Tohmajärven ja Värtsilän kivikautiset asuinpaikat	23
4.3 Tohmajärven ja Värtsilän historialliset kohteet	24
4.4 Tohmajärven ja Värtsilän pyyntikuoppa- sekä tentatiivikohteet	25
5. Luettelot	26
5.1 Suojelukohdeluettelo	26
5.2 Kohdehakemisto	45
5.3 Löytöluettelot	47
5.3.1 Tohmajärven museokokoelmissa olevat löydöt	47
5.3.2 Värtsilän museokokoelmissa olevat löydöt	49
5.4 Luettelo diakuvista	51
5.5 Luettelo musta-valko -negatiiveista	56
5.6 Luettelo kohteista peruskarttalehdittäin	58
6. Kohdekuvaukset karttaotteineen	59

Kannen kuva: Valtakunnan raja Värtsilässä, Sääperin järven itäpäässä, lähellä kivikautisia asuinpaikkoja. PKM 87:888. Kuva: Oili Forsberg.

1. JOHDANTO

1.1 Muinaisilla poluilla –hanke

Pohjois-Karjalan museon Muinaisilla poluilla –projekti käynnistyi keväällä 2004. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on “nostaa esiin Karjalan esihistorian omaleimaisuus”. Tätä tavoitetta hankkeen parissa edistetään keräämällä hajallaan olevaa informaatiota muinaisuuden merkeistä niin opetuksen, matkailun kuin tutkimuksenkin tarpeisiin. Hankkeen kohdealueena ovat Suomen puolella Keski-Karjalan kunnat Tohmajärvi, Värtsilä, Tuupovaara, Rääkkylä, Kitee ja Kesälahti. Venäjän puolella kohdealue jatkuu ns. luovutetuille alueille Karjalan tasavallassa. Kohdealue muodostaakin luontevan maantieteellisen kokonaisuuden karjalaisen kulttuurialueen sydämessä.

Keskeisenä työmenetelmänä on kohdealueiden arkeologinen perusinventointi. Suomen puolen kunnat inventoitiin kesällä 2004, Venäjän puoleiset alueet tullaan inventoimaan kesällä 2005. Projektissa käytännön yhteistyökumppaneina ovat Venäjällä Karjalan tasavallan kotiseutumuseon sekä Pietarin Tiedeakatemian tutkijat. Suomessa yhteistyökumppaneina ovat kohdekuntien lisäksi muun muassa Itä-Suomen lääninhallitus sekä Museovirasto.

Hankkeen lopputuotteena kootaan inventointien ja arkistotietojen pohjalta paikkatietokanta suojelun, matkailun, opetuksen ja tutkimuksen tarpeisiin. Hankkeen avulla on myös mahdollisuus tiivistää museoiden välistä rajayhteistyötä, sekä kehittää uusia yhteistyömuotoja venäläisten ja suomalaisten tutkijoiden välille.

Muinaisilla poluilla –hankkeelle on saatu tukea EU:n tavoite 1 –ohjelmasta. Ensimmäisen vuoden (2004) kokonaisbudjetti oli 108 000 €, jälkimmäisen tutkimusvuoden (2005) 121 000 €. Vuoden 2006 budjettiin on varattu 11 000 € hankkeen loppuunsaattamiseksi ja julkaisemiseksi.

Muinaisilla poluilla –hankkeen piirissä inventoi allekirjoittanut Tohmajärven, Värtsilän sekä Rääkkylän kunnat kesällä 2004. FM Taisto Karjalainen inventoi Tuupovaaran, FL Petro Pesonen Kiteen ja Kesälahden kunnat. Tämä inventointityö on samalla jatkoa Pohjois-Karjalan museon aiemmalle Polkuja esihistoriaan –projektille (2002-2004), jonka puitteissa inventoitiin Joensuun, Liperin, Outokummun, Polvijärven (2002), Enon, Pyhäselän, Kiihtelysvaaran ja Kontiolahden (2003) kuntien alueet. Näiden inventointien tuloksena alueelta löytyi lähes 200 uutta esihistoriallista kiinteää muinaisjäännöstä. Uusien kohteiden runsaslukuisuus johtui ennen muuta Pohjois-Karjalan alueen pahoin vanhentuneesta tutkimustilanteesta. Kesän 2004 inventoinneissa uusia kohteita löytyi toista sataa.

1.2 Inventoinnin kenttätyöt

Kesällä 2004 inventoitavia kuntia oli viisi, joista allekirjoittanut inventoi Tohmajärven, Värtsilän ja Rääkkylän kunnat. Edellinen laaja, koko maakunnan kattava inventointityö tehtiin 1960-1970 – luvuilla Karjalaisen Kulttuurin Edistämisseuran tuella. Helsingin yliopiston arkeologian laitoksen ja Museoviraston laajahkoissa tutkimusprojekteissa 1990-luvulla on kuva Pohjois-Karjalan esihistoriasta syventynyt huomattavasti, mutta voidaan väittää, että maakunnan inventoinnin kokonaistilanne oli ennen Pohjois-Karjalan museon hankkeita päässyt pahasti vanhentumaan.

Kesällä 2004 Tohmajärvi ja Värtsilä olivat vielä hallinnollisesti erillisiä kuntia, kuntaliitos astui voimaan vuoden 2005 alusta. Kuntien inventointien kenttätöitä tehtiin kuitenkin käytännössä rinnakkain, 13.5. – 31.5. sekä 21.7.-30.7. välisinä aikoina. Allekirjoittanut avusti muutamina päivinä kenttätöissä projektipäällikkö Eeva-Riitta Majoinen, sekä yhden viikonlopun aikana myös erikoistutkija Taisto Karjalainen, joka samaan aikaan inventoi Tuupovaaran kuntaa.

Sekä Tohmajärven että Värtsilän tutkimustilanne ennen inventointia oli keho, molempien kuntien osalta oli kokonaisinventointi tehty vain kerran, kesällä 1966. Näiden inventointien tuloksena Tohmajärveltä tunnettiin kolme kivikautista asuinpaikkaa sekä yksi ortodoksikalmisto, Peijonniemen Varola. Värtsilästä inventoija, Pirjo Lahtiperä, mainitsee Patsolan kalmiston lisäksi Kakunkylän Kesämaan kivikautisen asuinpaikan. Tätä asuinpaikkaa kaivettinkin 1930-luvulla Sakari Pälsin johdolla, mutta rauhansopimuksessa alue jäi silloisen Neuvostoliiton puolelle.

Kesän 1966 inventoinnin jälkeen muinaisjäännösrekisteriin oli päätyneet muutamia kohteita lisää, ja kesän 2004 alussa Tohmajärveltä tunnettiinkin yhteensä 12 kohdetta. Värtsilästä puolestaan tunnettiin ennen kesän 2004 inventointia yksi kivikautinen ja yksi rautakautinen tai historiallinen asuinpaikka, jo mainittu Patsolan kalmisto sekä Kenraalinhautana tunnettu kohde Kenraalinkylässä. Tämä kohde kulkee muinaisjäännösrekisterissä nimikkeeseen ”kultti- ja tarinapaikat” alla.

Irtolöytöjä molemmista kunnista tunnettiin jonkin verran. Tohmajärven osalta vanhimmat Kansallismuseon kokoelmiin päätyneet irtolöydöt on toimitettu jo 1800-luvulla, ja niiden löytötiedot ovat nykyasityksen mukaan puutteelliset, usein kylän tarkkuudella mainitut. Uudemmista löydöistä suurin osa on Tikkanen asuinpaikoilta, joita muinaisjäännösrekisteri tuntee neljä erillistä kohdetta. Lisäksi irtolöytöjen joukossa on Sortavalan museosta evakuoituja kiviesineitä, joiden löytämisajankohdasta sen kummempin kuin löytöyhteydestä ei valitettavasti ole mitään tarkempaa tietoa kuin että ne ovat löytäneet todennäköisesti Tohmajärveltä.

Värtsilästä vanhin Kansallismuseolle toimitettu esine on maanviljelijä Erik Hiltusen vuonna 1862 lahjoittama kivikirves. Löytötiedoissa mainitaan esineen löytyneen Värtsilän kylältä. Alun toistakymmentä muutakin varhaista irtolöytöä, mukaan lukien Sortavalan museosta evakuoitujen esineet, ovat sellaisia, ettei niiden löytötiedoista voi saada selvyyttä, ovatko esineet löytyneet nykyisen valtakunnan rajan länsi- vai itäpuolelta.

Irtolöytökohteita kuntien alueella tarkastettiin mahdollisuuksien mukaan. Vaikka vanhemmista irtolöydöistä ovat löytötiedot usein niukat (”Värtsilän kylältä”), oli monista esineistä riittävän tarkat tiedot, jotta niiden löytöpaikkojen tienoita saatettiin tarkastaa. Usein juuri irtolöydöt ohjaavatkin kiinteiden muinaisjäännösten etsiskelyä. Esimerkiksi Hasosta, josta tunnetaan lukuisia kivikautisia asuinpaikkoja, tunnetaan useampia irtolöytöjä (KM 1991:7, tasataltta, KM 19269, kivikirves). Värtsilästä kyettiin paikallistamaan kaksi mielenkiintoista irtolöytöä: Uudenkylän Kuosmalasta löytynyt kivitaltta (KM 20512) sekä Sääperin rannalta, Tuovilan pellostä löytynyt tuura (KM 21504).

Ideaalitilanne irtolöytöjen suhteen on sellainen, jossa löydön tiedoissa ovat mukana koordinaattitiedot. Tällaisista löydöistä voidaan mainita Tohmajärven Lampion mökin tyypillisen kampakeramiikan palanen (KM 30636). Paikan tarkastamisen yhteydessä kohteessa ei havaittu kiinteää esihistoriallista muinaisjäännöstä. Arkistotietojen perusteella löytäjä arveli palasen kulkeutuneen paikalle rakennushiekkan mukana.

Käytännössä inventointityö eteni siten, että valmisteluvaiheessa arkistomateriaali kerättiin ja systematisoitiin, sekä karttojen pohjalta suunniteltiin maastotöiden kulkua. Maastotöiden aikana

puolestaan tarkastettiin irtolöytökohteita mahdollisuuksien mukaan sekä etsittiin ennestään tuntemattomia, kiinteitä muinaisjäännöksiä. Osan työajasta vei entuudestaan tunnettujen kiinteiden muinaisjäännösten tarkastaminen. Lähes kaikki nämä kohteet tarkastettiin, yhtä poikkeusta lukuunottamatta.

Tohmajärvellä ja Värtsilässä inventoinnin kenttätöiden pääpaino oli selvästi uusien esihistoriallisten kohteiden systemaattisessa etsimisessä. Etukäteisoletuksena oli, että tutkimusalueella olisi jonkin verran entuudestaan tuntemattomia, kiinteitä muinaisjäännöksiä. Erityisesti ennako-oletuksissa viipyivät ajatukset Tohmajärvellä Hason alueesta, sekä Särkijärven ympäristöstä. Värtsilässä puolestaan Jänisjoen valuma-alue Sääperi mukaanluettuna vaikuttivat karttaselvitysten ja arkistotietojen pohjalta lupaavilta.

Uusien kohteiden etsintä Tohmajärven puolella aloitettiin Hasosta, josta jo entuudestaan tunnettiin kaksi kohdetta (Lietunniemi 848 01 0012 ja Piilolahti 848 01 0011). Tutkittavat alueet sijaitsivat Suuren Onkamojärven tuntumassa, jossa muinaisen Suur-Saimaan vanhojen rantakorkeuksien perusteella saattoi ennakoida asutuksen sijaintia maastossa. Etsiskelyt jatkuivat Särkijärven rannoille, josta Tikkanen tietyiltä oli tiedossa useita kivikautisia asuinpaikkoja. Irtolöytöjen perusteella myös Suuren Onkamojärven ja Särkijärven välinen kannas käytiin läpi tarkoin, ilman että sieltä olisi kiinteitä asuinpaikkoja löytynyt. Saalis Hasossa oli huomattavasti antoisampi.

Toinen Tohmajärven erityistä huomiota saaneista alueista oli itse Tohmajärven ympäristö. Järven luoteisnurkkauksesta, Leviäjoen itärannalta, tunnettiin entuudestaan Jokiniemen kivikautinen asuinpaikka (848 01 0003), jossa on myös arveltu olleen kiinteämpää rautakautista asutusta. Tämä asuinpaikka-alue, kuten suurimmilta osin koko järven ympäristö, oli kuitenkin tarkastushetkellä nurmella, joten saalis Tohmajärven ympäristössä jäi laihanlaiseksi.

Pohjois-Karjalan läntisempiin osiin verrattuna maastotyöt Tohmajärvi-Värtsilä -alueella olivat siinä mielessä vaikeampia, että muinaisen Suur-Saimaan vesistöalue ei ole ulottunut aivan Tohmajärven läntisimpiä osia lukuunottamatta tutkimusalueelle. Suur-Saimaan vesistöhistoria tunnetaan hyvin, ja erityisesti pyyntiyhteisöiden (kivi- ja varhaismetallikaudella) asuinpaikat vanhoilla rannoilla ovat ”helppoja” löytää. Lähes koko tutkimusalue kuului kuitenkin Laatokan alueeseen, jonka latvavesien historiaa tunnetaan huonommin. Jo Kiihtelysvaaran inventoinnin (2003) yhteydessä kävi selväksi, etteivät Jänisjoen vaiheet ole yksiselitteisiä, ja että vesistöjen pintakorkeuksissa on aikojen saatossa myös täällä tapahtunut muutoksia. Niinpä inventoinnin kenttätöissä jouduttiinkin etsimään mahdollisia muinaisrantoja ja asuinpaikkoja näillä rannoilla.

Värtsilän puolella muodostui Sääperin järven alue keskeiseksi inventointialueeksi. Inventoinnin valmisteluvaiheessa jo kiinnitettiin huomiota järven ja sen sivuitse kulkevan Jänisjoen hieman poikkeuksellisen oloiseen topografiaan. Karttakuvan perusteella saattoi arvella Sääperin järven jossain vaiheessa olleen suorassa yhteydessä Jänisjokeen. Tätä nykyään järveä ja jokea yhdistää vain pieni puro. Vaikka tiedossa oli, että järvenpintaa oli 1960-luvulla tarkoituksella laskettu jonkin verran, ei tämä selittänyt Sääperin ja Jänisjoen merkillisen pienivolyymista yhteyttä. Lisäksi Sääperin rantapellolta, kymmenkunta metriä järven nykyistä pintaa korkeammalta, oli 1990-luvulla löytynyt Värtsilän ensimmäinen tunnettu kivikautinen asuinpaikka (Lösönlahti 943 01 0001).

Inventointiajankohtana, toukokuussa 2004, olivat olosuhteet sangen suotuisat Sääperin ympäristössä. Järven ja Jänisjoen rannat ovat suurilta osin viljelyksessä, ja pelloilla saattoi aikaisesta ajankohdasta johtuen vielä kulkea. Aivan kaikkia peltoalueita ei kuitenkaan keretty käydä läpi oraan noustessa toukokuun loppupuolella. Tästä huolimatta olivat tulokset alueella erinomaiset, ja yksitoista uutta kivikautista kohdetta rekisteröitiin Sääperin ympäristöstä.

Koko kohdealue, Tohmajärven ja Värtsilän kunnat, pyrittiin inventoimaan mahdollisimman tasaisella volyymillä. Se, että asuinpaikat löytyvät vesistöjen ääreltä, ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö kohteita voisi olla muuallakin. Toistaiseksi vain näyttää siltä, että tällaisten kohteiden löytyminen on hieman sattumanvaraisempaa kuin ranta-asuinpaikkojen löytyminen.

Arkeologit hyödyntävät usein inventointityössä entuudestaan paljastettuja maanpintoja. Sorakuopat ja teiden pientareet ovat helppoja tarkastuskohteita, sillä koekuopitus on aikaavieppää eikä aina tarkoitusmukaistakaan, avattavat alueet jäävät tällöin hyvin pieniksi. Siksi koekuopitusta käytetäänkin lähinnä sellaisissa kohteissa, joissa jo muiden syiden perusteella on syytä olettaa muinaisjäännös löytyväksi. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi kivi- ja varhaismetallikautiset asuinpainanteet, jotka voivat erottua maanpinnalle matalina painaumuksina. Näitä menetelmiä käytettiin erityisesti Tohmajärven puolella, jossa osa uusista kohteista löytyikin hiekkateiden pientareilta.

Värtsilän puolella tehokkain menetelmä oli ns. pintapoiminta pelloilta, mikä niin ikään on yleinen työskentelymenetelmä inventoinneissa. Tällöin peltoalueita kierrellään kasvukauden ulkopuolella, ja esihistoriallisia jäänteitä etsiskellään peltomullan pinnalta. Menetelmän toimivuus perustuu siihen, että peltojen alle jääneiden kohteiden löytöaineisto nousee maanmuokkauksessa pintaan. Käytäntö on osoittanut, etteivät löydökset välttämättä ajaudu kovin kauas alkuperäisiltä paikoiltaan, ja usein kohteita onkin vielä jäljellä peltomultakerroksen alla.

Yksi kohdealueen tunnetuista kiinteistä muinaisjäännöksistä jäi tarkastamatta. Tämä kohde on Värtsilän Kenraalinhautana tunnettu kohde (943 01 0004), joka sijaitsee Kenraalinkylässä, vaikeakulkuisella alueella, Pienen ja Ison Lökälammen välisellä kannaksella. Alueella oli tehty vasta metsätöitä raskailla koneilla, ja metsä oli töiden jäljeltä edelleen ryteikköinen. Lisäksi kohteen läheisyyteen vievä tie oli ajokelvoton. Lopullisesti tarkastusyrityksen lannisti rankkasade.

Inventoinnissa uusia kohteita löytyi Tohmajärveltä seitsemän, joista viisi oli kivikautisia asuinpaikkoja ja kaksi pyyntikuoppakohteita. Värtsilän osalta kesän 2004 inventointi muutti kuvaa pyyntikulttuureista alueella huomattavasti, sillä uusia kohteita löytyi 11, kaikki Sääperin järven ja sen ohitse virtaavan Jänisjoen välittömästä läheisyydestä. Kohteet sijaitsevat suhteellisen pienellä alueella ja ne kaikki ovat kivikautisia, todennäköisesti mesoliittisia asuinpaikkoja. (Tarkemmin tuloksista luvussa 3. Inventoinnin tulokset.)

1.3 Raportin rakenne

Tämän raportin alkuosa koostuu johdannon lisäksi inventoinnin taustatiedoista, joissa käsitellään alueen arkeologista tutkimushistoriaa sekä luonnonoloja. Taustoituksen yhteydessä esitetään myös kronologia, jota raportin terminologia noudattaa.

Taustoitusta seuraa yhteenveto inventoinnin tuloksista. Tässä yhteydessä esitetään myös yleiskartat alueen kokonaistilanteesta inventoinnin jälkeen.

Inventoinnin tuloksia seuraa liiteosa, joka alkaa suojelukohdeluettelolla. Tässä luettelossa, joka on koko raportin ”kova ydin”, on kerättyä kaikista muinaismuistolain suojelemista kohteista se keskeinen tieto, mitä suojelun ja paikallistamisen tarpeisiin tarvitaan. Luettelossa on myös lyhyt kuvaus kustakin kohteesta. Kohdehakemistossa ovat puolestaan mukana kaikki muinaisjäännösrekisteriin tulevat kohteet, niin suojellut, tentatiivi- kuin mahdolliset irtolöytökohteetkin. Löytöluetteloon puolestaan on kerätty tiedot Tohmajärven ja Värtsilän alueilta löydettyistä ja museoiden kokoelmiin

päätyneistä löydöistä. Dia- ja negatiiviluettelot sisältävät tiedot kesän 2004 inventoinnin yhteydessä otetuista ja Pohjois-Karjalan museon kokoelmiin tallennetuista valokuvista. Luettelo-osuuden päättää listaus kohteista karttalehdittäin.

Raportin loppuosa on omistettu kohdekuvauksille karttaotteineen. Myös kuvamateriaalia on liitetty tähän yhteyteen, eikä sitä siis esitetä perinteiseen tapaan erikseen kuvataulujen muodossa. Tähän esitystapaan on päädytty siitä syystä, että kuvataulujen ongelmana on se, että vain ns. originaalissa nämä taulut ovat visuaalisesti selkeitä, kopioitaessa raporttia useimmiten kuvituksen osuus lähes häviää. Kuvitus ja visualisointi ovat kuitenkin erittäin olennainen osa inventointiraportin luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Raportissa on myös pääosin hyödynnetty diakuvia, jotka värillisinä antavat musta-valko -kuvia elävämmän kuvan esihistoriallisista kohteista ja esineistä.

Lisäksi on syytä selventää annettujen koordinaattitietojen luonnetta. Aina, kun koordinaatit on annettu kolmen desimaatin tarkkuudella, (esim. 6974.312, 3643.972) on kyseessä GPS-laitteella otettu paikallistus. Tällöin virhemarginaalin tulisi olla alle 20 metriä. Jos koordinaattien desimaalit ovat kaksinumeroisia (6974.31, 3643.97), on pisteen sijainti laskettu peruskartalta manuaalisesti.

Muinaisjäännösrekisterissä on myöhempinä aikoina siirrytty käytäntöön, jossa yksittäisille kiinteille muinaisjäännöksille arvotaan sattumanvarainen rekisterinumero. Tämä valitettava käytäntö aiheuttaa sen, että inventointiraporttia laadittaessa ei uusilla kohteilla vielä ole tätä kyseistä tunnusta, jolloin edelleenkin ainoa vaihtoehto on operoida vanhan käytännön mukaisilla muinaisjäännöstuunnisteilla. Tästä syystä tässä inventointiraportissa johdonmukaisesti käytetään vanhoja tunnuksia, jossa alkuosa (848) viittaa Tohmajärven kuntaan (943 Värtsilä), tarkenne (01) esihistorialliseen kiinteään muinaisjäännökseen, (00) tentatiivikohteeseen tai (04) irtolöytökohteeseen. Tunnisteen nelinumeroisen loppuosa noudattaa juoksevaa numerointia. Näin tunniste 943 01 0013 viittaa siis Värtsilän alueella sijaitsevaan kiinteään muinaisjäännökseen, jonka järjestysnumero on 13.

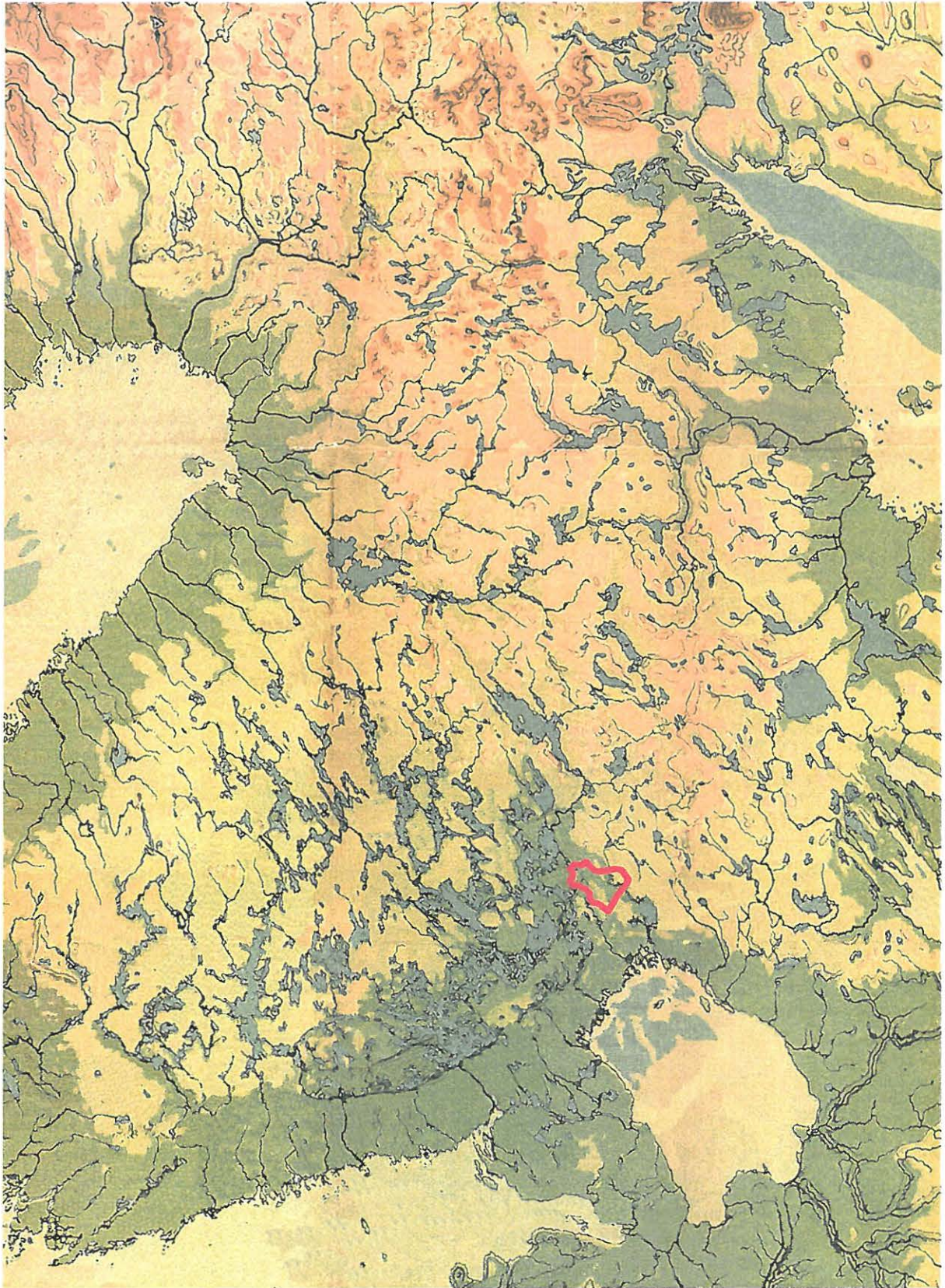
Raportissa noudatetaan edelleen vanhaa kuntajakoa siten, että muinaisjäännöskantoja ei vielä ole mitenkään yhdistetty. Tohmajärvi tässä raportissa käsittää siis alueet, jotka kuuluivat kuntaan vuoden 2004 lopussa. Värtsilällä raportissa tarkoitetaan niitä maantieteellisiä alueita, jotka vuodenvaihteeseen 2004/2005 kuuluivat kuntaan. Kaiken kaikkiaan jako esihistorian tutkimuksen kannalta on silkka muodollisuus, sillä suurin osa tutkimusalueesta kuuluu Laatokan vesistöalueeseen, ja siten muodostaa mielekkään tutkimuksellisen kokonaisuuden.

Helsinki/Bergen, Norja
24.4.2005
Oili Forsberg, FM

2. TOHMAJÄRVI JA VÄRTSILÄ TUTKIMUSKOHTEINA

Tutkimusalueen kuntien, Tohmajärven ja Värtsilän sijainti Saimaan vesistön ja Laatokan rajoilla.

2.1 Arkeologista tutkimushistoriaa

Varhaisimmat tiedot Tohmajärvi-Värtsilän alueen muinaisuudesta lienevät kirjattuina Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaatin, Reijo Tirrosen, kertomuksessa matkalta ”Ilamantsin kihlakunnassa” (Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja VII, Helsinki 1885). Kihlakuntaan kuuluivat tuolloin Ilomantsin, Enon, Kiihtelyksen, Tohmajärven ja Pälkjärven pitäjät. Tirronen arvelee varhaisimman, kivikautisen asutuksen keskuksiksi kihlakunnassa Onkamons tienoita sekä Loitimajärven ympäristöä, minkä hän päättelee tuolloin tuntemiensa irtolöytöjen perusteella. Tohmajärveltä, johon tuolloin myös Värtsilä luettiin, hän mainitsee löytyneen ”kivikauden aseita”, samalla todeten, ettei kuitenkaan näin vanhoja kiinteitä muistomerkkejä pitäjästä tunneta. Pääasiassa tunnetut kiviesineet olivat löytyneet Onkamosta ja ”Värtsilän kylästä”.

Tirronen mainitsee kertomuksessaan useita ortodoksikalmistoja ja tsasounia. Saariossa hän kertoo ennen olleen kirkon ja hautuumaan, Värtsilän hautuumaata oli vielä nelisenkymmentä vuotta takaperin (1840-luvulla) käytettykin. Tämän hautuumaan ja ”siässynän” sijainniksi hän mainitsee Juhana Pitkäsän pellon laidan, ja joka on muinaisjäännösluettelossakin mainittu Patsolan kalmisto (943 01 0002). Tohmajärven Peijonniemessä hän tietää edelleen silloisen kappalaistalon sijainneen vanhalla venäläisellä hautausmaalla. Saarion kalmistoa ei Tirrosen lisäksi mainita uudemmissa lähteissä, eikä muinaisjäännösrekisterikään sitä näy tuntevan. Sitä vastoin Peijonniemen kalmisto on kirjattuna rekisteriin (848 01 007).

Tirrosen matkan jälkeen esihistoriantutkimus alueella nukkui ruususen unta useita vuosikymmeniä. Tänä aikana tosin yksityisten lahjoitusten avulla museokokoelmat karttuivat jonkin verran. Tohmajärveltä ja Värtsilästä toimitettiin Kansallismuseoon toistakymmentä esinettä – lähinnä kiviesineitä – vuosien 1870-1930 välisenä aikana.

Kuntien alueella tehtiin kaksikin arkeologista kavausta 1930-luvulla. Ensimmäinen näistä oli Suomen kivikauden tutkimuksen grand old manin, Julius Ailion, kaivaus Tohmajärven Tikkalassa, Haapaniemessä 1931. Joitakin vuosia myöhemmin (1935) kaivoi toinen suomalaisen arkeologian legenda, Sakari Pälsi, Värtsilän Kakunkylässä, Kesämaan huvilapalstalla. Molemmat kohteet osoittautuivat kivikautisiksi asuinpaikoiksi.

Tikkalan asuinpaikan löysi vuonna 1930 metsänhoitaja E.J. Kauppinen, joka toimitti Haapaniemen rannalta Pohjois-Karjalan museoon huomattavan määrän kivikautisia saviastian palasia (KM 9327). Näitä asbestisekoitteisia palasia Ailio kuvaa koristavan kuoppien ja karkeiden kampaleimojen, ja ne ovat varhaista asbestikeramiikkaa. Ailio tosin kertomuksessaan arvelee niitä kivikauden lopulle ajoitettaviksi.

Itse kaivauksen tulokset olivat laihat. Ailio teki useita pieniä kaivausaloja alueelle löytämättä mitään mainittavaa. Hän arvelee kyseessä olleen lyhytaikaisen asutuksen, minkä vuoksi myös kulttuurikerrokset olivat ohuet. Ailio viittaa raportissaan Hellaakosken tutkimuksiin, joiden mukaan Särkijärvi, jonka rannalla asuinpaikka sijaitsi, ei koskaan kuulunut Suur-Saimaaseen, mutta lisäksi Ailio arvelee vedenpinnankorkeuden järvessä kivikaudella olleen noin kaksi metriä nykyistä korkeammalla (noin 87 mpy).

Tohmajärven kivikausi tunnettiin pitkään lähes yksinomaan Tikkalan kohteiden perusteella. Ailion kaivama paikka kulkee muinaisjäännösrekisterissä tätä nykyä nimellä Satularanta (848 01 0001), mutta myöhemmin alueelta on rekisteriin päätnyt lisää kohteita. Todennäköisesti kuitenkin Ailion arvelut kohteen pienialaisuudesta eivät pitäneet paikkaansa, sillä metsänhoitaja Kauppinen –

Kauppis-Heikin poika – toimitti koko elämänsä ajan useaan otteeseen kivikautisia löytöjä kohteesta Kansallismuseolle. Vielä Kauppisen kuolemankin jälkeen, 1950-luvulla, toimitti perikunta vainajan jäämistöstä tätä materiaalia museokokoelmiin.

Värtsilän Kakunkylän Kesämaan kaivaukset tehtiin apteekkari Helpeen kesämökkkitontilla, ja niitä vaikeutti Pälsin mukaan alueen puistomainen luonne. Pälsi kuvaa, kuinka omistaja pelkäsi pihamaansa pilaantuvan, mutta kuinka tämä ”löytöjen ilmaantuessa salli kaivajille yhtä enemmän vapauksia”. Pälsi dokumentoi kaivausalueelta kivikautisen talonpohjan, joka kertomuksen kuvauksen perusteella suuresti muistuttaa myöhemmin Pohjois-Karjalassakin jonkun verran kaivettuja kivikautisia kuoppataloja. Löytöinä tuli useita kiviesineitä, varhaista asbestikeramiikkaa, kvartsi-iskoksia, piitä ja palanutta luuta. Tulokset olivat siten hyvin antoisat. Alueen jatkotutkimukset kuitenkin jäivät sodan puhjettua muutamaa vuotta myöhemmin. Rauhansopimuksessa Kesämaan asuinpaikka jäi Neuvostoliiton puolelle.

Ville Luho tarkasti Tohmajärven Tikkalan asuinpaikkaa vuonna 1950, ja toi tältä matkaltaan museokokoelmiin lisää saviastian paloja (KM 12595). Niin ikään Tikkalaan suuntautui seuraavakin arkeologin paikallakäynti, kun Anna-Liisa Hirviluoto Museovirastolta tuli paikalle tarkastamaan rautatien oikaisulinjaa kesällä 1963. Hirviluodon mukaan Ailion kaivaman alueen kupeessa oli selviä merkkejä asuinpaikasta palomaaläikkien, nokimaa-alueiden sekä palaneen kiveyksen muodossa. Hänen inventointilöytönsä, keramiikka, palanut luu sekä kvartsi-iskokset, on luetteloitu päänumerolle KM 16228. Muutoin Hirviluoto tarkisti alueella rautatielinjauksen löytämättä mitään muuta selvää esihistorialliseen asutukseen liittyvää.

Pirjo Lahtiperä inventoi Tohmajärven kunnan kesällä 1966. Lahtiperän inventointikertomukset ovat osittain hämmäntävää luettavaa: Käytettävissä ollut kartta-aineisto oli vielä 1960-luvulla puutteellista, topografisia peruskarttoja 1:20 000 ei inventoijalla ollut käytettävissään. Lahtiperän tutkimusmenetelmät olivat kuitenkin sangen vanhakantaiset, inventointi perustui pitkälti ihmisten haastatteluihin ja vanhojen muisteluihin. On selvää, ettei esihistoriallista asutusta ole helppoa näin jäljittää, jos informanteilla ei ole hallussaan esinelöytöjä, joiden löytöolosuhteet olisivat tiedossa. Ongelmallisinta Lahtiperän inventoinneissa kuitenkin oli se, että raportoinnissa hän ei ilmoita kohteiden löytötietoja sellaisella tarkkuudella, jotta ne joka kerta voisi paikallistaa maastossa. Kaiken lisäksi nämä kontekstidiedot näyttävät jääneen inventoijallekin epäselviksi.

Lahtiperä kuvaa raportissaan Tikkalan Haapaniemen asuinpaikan (nyk. Satularanta) lisäksi toistakin saman alueen kohdetta, jonka hän nimeää Kaukas oy:n metsäpalstaksi eli Väinölän asuinpaikaksi (848 01 0002). Lahtiperän mukaan tämä on juuri se kohde, jolta Hirviluoto teki löytönsä (KM 16228). Hirviluoto kuitenkin omassa raportissaan sanoo selvästi, että löydöt ovat Ailion tutkiman alueen (Satularanta) tuntumasta ja siten samaa asuinpaikkaa kuin Ailion tutkima. Lisäksi Lahtiperän kuvaamat paikkatiedot ovat sekavat, ja niissä on mitä ilmeisimmin jokin virhe – mahdollisesti ilmansuunta – sillä arkistotietojen kuvauksen perusteella Väinölän asuinpaikkaa ei mitenkään voi paikallistaa. Ilmeisesti allekirjoittanut ei ole ainoa, jonka on ollut vaikea käsittää, mitä Lahtiperä Väinölällänsä tarkoittaa, sillä muinaisjäännösrekisterissä kohteelle annetut koordinaatit osoittavat jonnekin aivan muualle kuin Särkijärven rantaan. Epäselvää on, mistä nämä koordinaattitiedot rekisteriin on kehitetty, mutta mitenkään ne eivät voi pitää paikkaansa.

Todennäköisintä onkin, että Lahtiperän luoma Väinölän asuinpaikka on samaa löytöaluetta kuin Tohmajärvi 1 Satularanta, Ailion kaivama Haapaniemi. Alueella on useampia löytöpesäkkeitä, kuitenkin niin lähellä toisiaan, että voidaan puhua yhdestä ja samasta asuinpaikasta. Näin ainakin ovat tehneet Ailio ja Hirviluoto. Näin ollen muinaisjäännösrekisterin Väinölää ei varsinaisesti ole olemassakaan.

Tikkalan alueen lisäksi Lahtiperän inventointikertomus tuntee Tohmajärveltä vielä yhden kivikautisen asuinpaikan, Kemien Jokiniemen (848 01 0003). Emäntä Mandi Junkkari oli löytänyt paikalta vuonna 1947 kivisen kaksoistaltan sekä rautaisen kirveen. Samoilta tienoilta väitettiin myös löydetyn saviastian palasia ja kvartsi-iskoksia, mutta niitä ei kuitenkaan oltu otettu talteen. Paria vuotta myöhemmin paikalta toimitettiin museokokoelmiin lisäksi rombinmuotoinen, kivinen reikäse. Lahtiperän inventointikertomuksessa todetaan, että alue oli tarkastushetkellä nurmella, eikä siten mitään uutta alueelta ilmennyt. Rautakirvestä, joka kertomuksessa mainitaan ristiretkiaikaiseksi (1200-1300 jKr), Lahtiperä pitää kuitenkin irtolöytönä.

Lahtiperän inventointikertomuksessa luetellaan lisäksi joukko Tohmajärveltä tunnettuja irtolöytöjä, joista suurimman osan löytötiedot ovat hyvin ylimalkaiset. Yksi paikallistetuista irtolöydöistä on Onkamonsäkaniemen Perttulan reikäkivi, josta inventoija toteaa lakonisesti, että reikä on hakkaamalla tehty. Kivi jäi löytäjälle, joka oli tehnyt siitä tuhkakupin. Lähes 40 vuotta myöhemmin, kesällä 2004, tupakointi oli ilmeisesti loppunut, mutta reikäkivi oli edelleen talossa tallella. Se on luonnonkivi, josta pehmeämpi kivilaji on kulunut pois muodostaen reiän kivenmuhkuran sisään.

Samana kesänä, vuonna 1966, Pirjo Lahtiperä inventoi myös Värtsilän kunnan. Raportti ei kerro, kuinka pitkällinen operaatio oli, mutta tulokset jäivät laihoiksi. Ainoa paikkakunnalta tunnettu kivikautinen asuinpaikka oli Neuvostoliiton puolelle jäänyt Kakunkylän Kesämaa. Irtolöytöjä kertomuksessa mainitaan useita, mutta niiden löytöyhteyksiä ei ilmeisesti ole juurikaan yritetty selvittää. Ainoa muinaisjäännösrekisterinkin tuntema kiinteä muinaisjäännös Värtsilästä, joka kertomuksessa mainitaan, on Patsolan kalmisto.

Lahtiperän inventointien jälkeen Tohmajärvellä ja Värtsilässä arkeologinen toiminta oli sangen vähäistä useiden vuosikymmenten ajan. Arkistotiedot tuntevat irtolöytöinä Tohmajärven Kemiestä löytyneen kivisen poikkikirveen (KM 17247), ja Hasosta niin ikään kivikirveen, joka lienee varhaismetallikautinen (KM 19269). Nämä molemmat irtolöydöt on löytäjien antamien tietojen perusteella paikallistettu. Myös Värtsilän puolelta on löytynyt 1970- ja 80-luvuilla pari sellaista kiviesinettä irtolöytöinä, joiden täsmälliset löytötiedot on saatu löytäjiltä talteen. Uudenkylän Kuosmalasta löytyi 1974 kivitalta (KM 20512), Sääperin rannalta Tuovilan pelloilta puolestaan, keväällä 1980, kivinen tuura (KM 21504). Vaikka juuri esineiden löytökohdista ei kiinteitä muinaisjäännöksiä olekaan havaittu, ovat esineet löytyneet alueelta, jolla näyttäisi olleen runsaastikin asutusta kivikauden aikana.

Lisää kiinteitä muinaisjäännöksiä paljastui Tikkalassa, kun heinäkuussa 1975 aluetta kävi tarkastamassa Museovirastolta Matti Huurre. Entuudestaan tunnettujen kohteiden lisäksi hän havaitsi löytöjä parilta muultakin paikalta Särkijärven itärannalta, Haapaniemen eteläpuolelta. Nämä kohteet ovat Tohmajärvi 4 Rantakoto (848 01 0004) sekä Tohmajärvi 5 Pesonen (848 01 0005). Rantakodon asuinpaikalta Huurre löysi kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta (KM 20023), Pesosesta palanutta luuta sekä yksittäisen iskoksen (KM 20024).

Vaikka Tohmajärven ja Värtsilän alueet olivatkin hieman sivussa arkeologisesta toiminnasta viime vuosituhannen viimeisten vuosikymmenien ajan, löytyi muutamia uusia kohteita ikään kuin muiden tutkimusten ”sivutuotteina”. Petro Pesosen kaivaessa 1997 Rääkkylän Vihissä kävi hän Hasossa työryhmänsä kanssa eräänä sateisena päivänä löytäen Piilolahden (848 01 0011) ja Lietunniemen (848 01 0012) kivikautiset asuinpaikat. Pesonen arveli, että samoilta tienoilta Onkamojärven rannan tuntumasta saattaisi löytyä lisääkin kivikautisia kohteita, mutta tuolloin rankkasateen puhkeaminen esti enemmän etsinnät.

1990-luvun alkupuoliskolla maakunnassa oli vireillä yksi laajempi tutkimushanke, Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiön tukema projekti nimeltään ”Pohjois-Karjalan metallikautisen ja keskiaikaisen asutuksen avainalueiden arkeologinen inventointi 1992-1994”. Hannu Poutiaisen, Martti Koposen ja Risto Kupiaisen johtamassa hankkeessa pyrittiin selvittämään etenkin Pohjois-Karjalan varhaishistoriaa arkeologian ja paleoekologian keinoin.

Tohmajärveltä tutkijat nimeävät neljä kohdetta, joita he pitävät joko rautakautisina tai keskiaikaisina. Yksi kohteista on jo aiemmin mainittu Kemien Jokiniemi, josta löydetyt ristiretkiaikaisen kirveen tarkan löytöpaikan he uskoivat paikallistaneensa. Löytöpaikalla he totesivat maansisäisen kiveyksen sekä kulttuurikerroksen, mikä viittaisi siihen, ettei kirves olisikaan irtolöytö vaan että paikalla olisi ollut kiinteämpää asutusta ristiretkiaikaan. Muut tässä vuoden 1992 inventoinnissa löydetyt kohteet ovat Saarion Pitkälammen rautakautinen tai keskiaikainen asuinpaikka (848 01 0008), Peijonniemen Niemelän samoin ajoitettu asuinpaikka (848 01 0009) sekä Peijonniemen Valopellon asuinpaikka (848 01 0010).

Kautta koko Poutiaisen ja työryhmän inventoinnin asuinpaikkoja ajoitettiin typologisesti keramiikan perusteella, jolloin useiden asuinpaikkojen iäksi on arvioitu ”rautakautinen ja/tai keskiaikainen”. Ongelma on kuitenkin se, että ajoituksen perustana on ns. karjalainen keramiikka, joka siten em. tutkijoiden mukaan ajoittuisi joko rautakauden lopulle tai keskiajan alkuun. Sittemmin on kuitenkin useilla tahoin, viimeksi Johanna Enqvistin pro gradu –työssä (Helsinki 2004) osoitettu, ettei tämä keramiikkatyyppi – jos sitä yleensä voidaan pitää yhtenäisenä tyyppinä – ole esihistoriallinen vaan varhaisimmillaan keskiaikainen. Näin Poutiaisen ja työryhmän löytämien kohteiden – lukuun ottamatta Jokiniemeä, josta on kiistatta rautakautista aineistoa – tarkempi ajoitus olisi varhaisimmillaan keskiaikainen. Kuitenkin Pitkälammelta ja Niemelästä on löydetty myös samoista yhteyksistä liitupiipun katkelmia, mikä viittaisi osaltaan vieläkin nuorempaan ajoitukseen. Luonnollisesti kohteet ovat voineet olla asuttuja keskiajalta lähtien meidän päivimme saakka, jolloin pelloilta löytyvä aineisto voi olla useilta eri vuosisadoilta.

Värtsilän puolelta Poutiainen ja työryhmä mainitsee yhden rautakautisen tai keskiaikaisen kohteen, Uudenkylän Seppälän (943 01 0003). Löytöaineisto muodostui samantyyppisestä ns. karjalaisesta keramiikasta kuin Tohmajärvenkin kohteissa, joten Seppälänkin asuinpaikkaa on ilmeisesti paremminkin pidettävä varhaisintaan keskiaikaisena. Kesällä 2004 kohteen läheiseltä pelloilta löytyi runsaasti liitupiipun palasia, joten asutusta alueella on ollut myös uudella ajalla. Niin Seppälän asuinpaikan kuin Tohmajärvenkin mahdollisesti keskiaikaisten kohteiden suhteen on toki luontevaa ajatella, että maata viljelevän asutuksen kerran juutuessa paikoille jatkui asutus alueella jossain muodossa halki historiallisen.

Aivan uuden luvun Värtsilän esihistorian tutkimukseen avasivat Poutiainen kumppaneineen joka tapauksessa löytämällä kunnan ensimmäisen tunnetun kivikautisen asuinpaikan Sääperin rannalta Lösönlahdesta (943 01 0001). Tutkijat poimivat viljelyksessä olevalta pelloilta joitakin kvartsi-iskoksia sekä palaneen luun siruja. Kohde sijaitsee reilun kilometrin luoteeseen jo mainitun tuuran (KM 21504) löytöpaikalta. Tämä päänavaus kivikauden löytymiselle alueelta johti siihen, että kesän 2004 inventoinnissa alueelta löydettiin alun toistakymmentä entuudestaan tuntematonta kivikautista asuinpaikkaa.

Vaikka valtionhallinnon omaksuessa uuden, julkisen sektorin jatkuvan säästön ja markkinoiden absoluuttisen määräysvallan ideologian, jonka myötä arkeologisen tutkimustoiminnan rahoittaminen kurjistui nopeasti 1990-luvulla, on Pohjois-Karjalan tutkimuksia kyetty jatkamaan maakunnasta lähteneen aloitteellisuuden pohjalta. Arkeologi Eeva-Riitta Majoinen on johtanut Pohjois-Karjalan museosta hallinnoituja tutkimushankkeita, joista ensimmäinen oli Polkuja esihistoriaan –hanke,

nyt käsilläoleva puolestaan Muinaisilla poluilla –nimen alla kulkeva projekti. Hankkeet ovat olleet alunpitäen Majojen ideoimia, hän on myös hankkinut rahoitukset näille laajoja kenttätöitä sisältäville projekteille. Tämän työn tuloksena Tohmajärven tunnettujen muinaisjäännösten lukumäärä on noussut kahdestatoista yhdeksääntoista, Värtsilässä entuudestaan tunnettuja muinaisjäännöksiä oli neljä, Muinaisilla poluilla –inventoinnissa uusia löytyi 11.

2.2 Ympäristö esihistoriallisen asutuksen taustalla

Tohmajärvi-Värtsilän maantieteellinen alue jakautuu karkeasti kahteen esihistoriallisen asutuksen kannalta relevanttiin osaan. Alueen luoteisin nurkkaus, lähinnä Onkamojärvien tuntumassa, on aikoinaan kuulunut Suur-Saimaan vesistön piiriin. Vaikka Särkijärven vaiheet eivät näytä suoranaisesti liittyneen Saimaan vesistöhistoriaan, laskevat järvestä lähtevät vedet tätä nykyä monien mutkien kautta pohjoisessa Pyhäselkään. Suurimmalta osaltaan tutkimusalueen vedet kuitenkin suuntautuvat kohti kaakkoa. Tohmajärvi laskee rajan itäpuolella Tohmajokena Laatokkaan, Jänisjoen reitin vedet kulkevat puolestaan Jänisjärven kautta, ja laskevat Läskelässä Laatokkaan.

Jääkauden päättymisen aikoihin, reilu 12000 vuotta sitten, peittivät sulamisvedet Tohmajärven ja Värtsilän alueet, mutta maankohoamisen myötä kuivaa maata alkoi vähitellen ilmaantua. Yleisesti varhaisimmasta, mesoliittisesta ajasta (10000-5000 eKr) Suur-Saimaan vesistöalueella voidaan todeta, että vesistö oli transgressiivinen. Järviäntaiden pinnat nousivat ainakin vuoteen 4500 eKr. saakka, jolloin Etelä-Saimaalla puhkesi Kärenlammen uoma, ja Saimaan altaan pohjoisosissa veden pinta alkoi laskea. Vasta Vuoksen puhkeaminen Imatralla noin vuonna 4000 eKr aiheutti sen, että veden pinta laski myös linjan Ristiina-Joensuu kaakkoispuolella.

Vesistöjen pintojen nousun vuoksi ei Onkamon alueen varhaisimmasta, mesoliittisesta asutuksesta ole jäänyt paljonkaan merkkejä. Mahdolliset ranta-asuinpaikat ovat hautautuneet jo muinoin vedenalle, myöhemmin tulvakerroksetkin ovat niitä peittäneet. Sama tilanne on muuallakin Pyhäselän ympäristössä, mutta transgressiivisen järvivaiheen asutuksesta todistaa Joensuun Mutalan mesoliittinen asuinpaikka, joka on jäänyt paksun hiekkakerroksen alle. Vastaavalla tavalla hiekkakerros on peittänyt myös läheisen Siihtalan asuinpaikan. Mesoliittisen ja varhaiskampakeraamisen ajan (5000-4500 eKr) asuinpaikat ovat täällä jääneet aikanaan veden alle, eikä niitä Onkamosta tunneta lainkaan. Sen sijaan useat irtolöydöt Pyhäselän ympäristöstä ovat tähän vaiheeseen kuuluvia esinetyyppejä ja todistavat siitä, että alueella on liikuttu ja asuttu jo tällöin. Nuoremman varhaiskampakeraamisen ajalta lähtien (4500-4000 eKr) Tohmajärven luoteisosista tunnetaan varhaisen asbestikeramiikan asuinpaikkoja. Vuoksen puhkeamisen jälkeen Suur-Saimaan pinta alkoi laskea, ja tämän ajan jälkeiset keskineoliittiset asuinpaikat jäivätkin pakeneville rannoille.

Tilanne tutkimusalueen itäisemmällä, Laatokan piiriin kuuluneilla vesistöalueilla oli hieman toisenlainen. Laatokka alkoi itsenäistyä omaksi järviäntäksensä noin 11 tuhatta vuotta sitten, ja Itämeren eri vaiheet ovatkin leimanneet Laatokan vesistön vaiheita pitempään kuin Suur-Saimaan. Hieman epäselvää on, missä määrin vesistömuutokset ovat vaikuttaneet latvavesillä, esimerkiksi juuri Värtsilässä ja Tohmajärvellä. Tohmajärven korkeus, yli 80 mpy, viittaa siihen, että tämä järviallas jo pian jääkauden jälkeen kuroutui itsenäiseksi järveksi. Jänisjärven ja Sääperin järvien korkeus (noin 65 mpy) sinänsä antaisi aiheen samantyyppiselle tulkinnalle, mutta käytännössä vaikuttaa siltä, että ainakin Sääperin pinta on vielä mesoliittisella kivikaudella ollut nykyistä ainakin viisi metriä korkeammalla, noin 70 mpy. Lieneekö tällä seikalla yhteyttä Laatokan vaiheisiin vai onko kyseessä jokin paikallisempi tekijä, on tässä vaiheessa epäselvää.

Laatokka itsenäisenä järvenä muodostui lopullisesti Itämeren Ancyclus-vaiheessa, noin 10 000 vuotta sitten. Tämän vaiheen transgressiohuipun aikana ilmeisesti yhteys Itämereen oli jonkin aikaa suora, mutta myöhemmin Laatokan lasku-uomaksi muodostui Heinjoella sijainnut Vetokallion salmi. Maankohoamisen epätasaisuudesta johtuen Laatokan eteläosissa ranta oli kivikauden aikana transgressiivinen, huippu muodostui Vuoksen puhjetessa. Tällöinhän koko Saimaan alueen vedet yhtäkkiä purkautuivat Laatokkaan nostaen järven veden pintaa parikin metriä haudaten alleen tuolloista, kampakeraamista asutusta. Lopulta järvi puhkaisi itselleen uuden lasku-uoman, Nevajoen, alueen eteläpäässä kolmisen tuhatta vuotta sitten.

Ilmastossa on niin ikään jääkauden jälkeen tapahtunut suuria muutoksia, varsinkin ensimmäisinä vuosituhansina mannerjään sulamisen aikoihin. Jään vetäytyttyä, ja maan paljastuessa veden alta, oli ympäristö aluksi puutonta tundraa, jota kuitenkin koivikot alkoivat nopeasti valloittaa. Ilmaston lämmitessä myös mänty levisi Tohmajärvelle ja Värtsilään. Vuoden 7000 eKr tienoilta ilmasto lämpeni huomattavasti, minkä seurauksena jalot lehtipuut yleistyivät maassamme aina nykyisen Oulun korkeuksille asti. Tämä ajanjakso tunnetaan nimellä Suomen kivikauden pitkä kesä. Ilmasto-optiimi alkoi kallistua hitaasti loppua kohden noin 3800 eKr, jolloin kosteuden lisääntyessä kuusen leviäminen Suomen alueelle alkoi. Ensimmäiset kuuset saapuivat juuri Karjalaan. Keskilämpötilat laskivat viimeisten esikristillisten vuosituhansien aikana ja kosteus lisääntyi huomattavasti vähän ennen ajalaskun vaihdetta. Ilmaston vaihtelulla on varmasti ollut vaikutusta asutuksen leviämiseen sekä sen luonteeseen niin elinkeinojen kuin asuinpaikkojen sijoittelun suhteen.

Rautakauden (0-1300 jKr) ja historiallisen ajan kuluessa maankohoaminen on paljastanut lisää kuivaa maata, mutta dramaattisia muutoksia vesistöoloissa ei ole tapahtunut. Maankohoaminenhan hidastuu kaiken aikaa, joten järvi-altaiden kallistuminenkin on hitaampaa. Ilmasto-olot ovat sitä vastoin vaihdelleet, mikä luonnollisesti on vaikuttanut erityisesti rautakaudella yleistyneeseen maanviljelyyn. Ilmasto ei missään vaiheessa kivikauden jälkeen ole ollut ihmisasutukselle yhtä suotuisa kuin juuri keskisellä kivikaudella. Varhaisen metallikauden aikana oli pidempi, huomattavan kostea jakso. Viikinkiajalle puolestaan ajoittuu selvästi lämpimämpi periodi. Myöhäisin pidempi kylmä jakso, ”pieni jääkausi”, joka päättyi 1800-luvun puolenvälin jälkeen, kesti lähes 500 vuotta.

2.3 Esihistorian kronologia

Oheiseen taulukkoon on kerätty tietoja esihistorian kronologiasta erityisesti Tohmajärven ja Värtsilän alueiden kannalta keskeisistä vaiheista. Kuvan keskellä kulkeva punainen viiva edustaa aikajanaa, johon vuosituhannet on merkitty ns. luonnollisina vuosina eikä siis radiohiilivuosina, mikä käytäntö on onneksi häviämässä arkeologisista yhteyksistä. Eri lähteistä kerätyn informaation yhteensovittaminen on kuitenkin välillä hankalaa, koska esimerkiksi geologisessa tutkimuksessa vielä usein jääkaudesta puhuttaessa käytetään juuri kalibroimattomia radiohiilivuosia. Tästä johtuen on aikajanaa pidettävä suuntaa-antavana eikä täsmällisenä. Pääasiallisina lähteinä on käytetty Matti Saarniston tutkimusta Saimaan vaiheista (Saarnisto 1970) sekä saman tekijän lukua Karjalan geologiasta teoksessa Karjalan synty (Jyväskylä 2003), sekä Timo Jussilan Mikroliitti Oy:n kotisivuilla esittämää, erittäin havainnollista kaaviota Suomen esihistorian ja luonnon vaiheista jääkauden päättymisestä ajanlaskun alkuun (Jussila, www.dlc.fi/~microlit/).

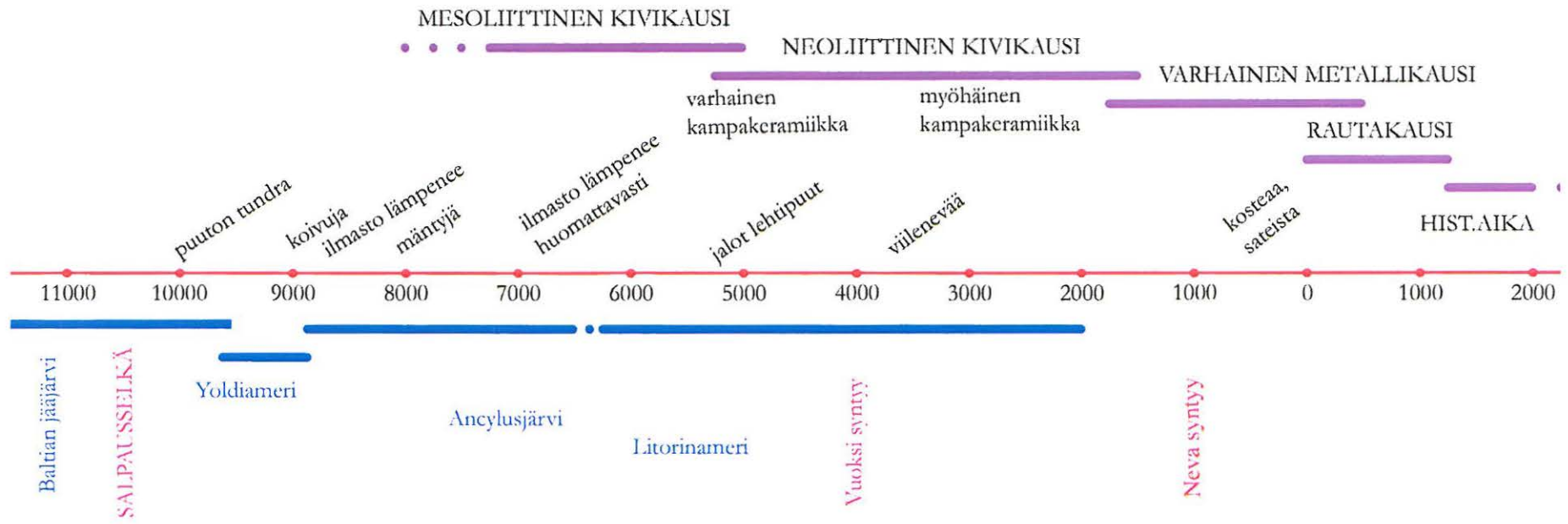
Kuvan alareunassa esitetään sinisellä värillä Itämeren vaiheita. Kaaviossa vaiheet menevät osittain päällekkäin, mikä puolestaan johtuu siitä, että eri tietolähteissä mainitut ajoitukset poikkeavat

paikoitellen suurestikin toisistaan. Kaaviossa pyritäänkin lähinnä kuvaamaan tapahtumien järjestystä. Lisäksi punaisella kuvataan paikallisempia vesistömuutoksia tutkimusalueella.

Kaavion yläreunalla on esitetty muutoksia kasvillisuudessa ja ilmastossa. Ylimpänä kaaviossa ovat merkityt Suomen esihistorian pääjaksot. Mesoliittisella eli keskisellä kivikaudella tarkoitetaan Suomen esihistoriassa ajanjaksoa, jolloin saviastioiden valmistus vielä oli tuntematonta. Elinkeinoina olivat kalastus, metsästys ja keräily. Asutus oli liikkuvaa, kuten seuraavankin eli neoliittisen kauden aikana. Koko kivikauden ajan ja vielä pitkälle varhaiselle metallikaudelle perustui ”pohjoiskarjalaisten” asutus ja toimeentulo vuotuiskiertoon, jolloin eri vuoden aikoina ryhmien asuinpaikat muuttivat tarkoituksenmukaisimmille paikoille.

Neoliittisen kivikauden aloittaa Pohjois-Karjalassa saviastioiden valmistus. Yleensä neoliittikumilla tarkoitetaan maanviljelykseen siirtymistä, mutta siitä ei Suomessa ollut kyse. Elinkeinot säilyivät pääasiassa muuttumattomia, vaikka painopisteet vaihtelivat ilmeisesti jonkin verran. Varhaisen metallikauden aikana vuotuiskiertojärjestelmät toimivat edelleenkin, tosin merkkejä maanviljelyn vaiheittaisesta aloittamisesta löytyy. Suurin muutos Pohjois-Karjalassa oli tutustuminen metalleihin, ensin kupariin ja pronssiin, myöhemmin rautaan. Metallit ja niihin liittyvä teknologia saatiin idän suunnalta, ja koko itäisen Suomen alue liittyikin tuolloin laajaan koilliseurooppalaiseen piiriin, jossa metallien välitys oli selkeästi järjestäytyneitä toimintaa.

Hieman makuasiana voidaan pitää sitä, milloin rautakauden katsotaan alkaneen Pohjois-Karjalassa. Varsinaisen rautakauden on maamme etelärannokolla katsottu alkaneeksi ajanlaskun taitteessa. Itä-Suomen kulttuurihistorialliset olot kuitenkin poikkeavat eteläisimmästä ja läntisemmästä Suomesta siinä määrin, että rautakauden alku voidaan sijoittaa muutamia satoja vuosia myöhemmäksi ainakin Itä-Suomen pohjoisimmissa osissa. Historiallinen aika puolestaan alkaa historiankirjoituksen myötä keskiajalla. Tosin varhaisia kirjallisia lähteitä Pohjois-Karjalastakin on suhteellisen vähän, ja tutkimusta täydentämään myös tältä ajalta tarvitaan arkeologisia menetelmiä.

3. INVENTOINNIN TULOKSET

Tohmajärven ja Värtsilän inventointi keskitettiin pitkälle uusien, lähinnä esihistoriallisten muinaisjäännösten etsintään. Koska molemmista kunnista tunnettiin entuudestaan suhteellisen vähän muinaisjäännösrekisterissä olevia kiinteitä muinaisjäännöksiä, kyettiin näiden lisäksi tarkastamaan suhteellisen runsaasti myös epävarmempia irtolöytöpaikkoja. Vanhojen kohteiden joukossa oli kivikautisten asuinpaikkojen lisäksi ortodoksikalmistoja sekä rautakautisiksi tai keskiaikaisiksi luokiteltuja asuinpaikkoja.

3.1 Kiinteät muinaisjäännökset

Tohmajärveltä tunnettiin ennen inventoinnin alkua yhteensä 12 kiinteää muinaisjäännöstä. Seitsemän näistä oli kivikautisia asuinpaikkoja, kolme oli luokiteltu rautakautisiksi tai keskiaikaisiksi asuinpaikoiksi, loput kaksi kohdetta olivat historiallisia ortodoksikalmistoja. Uusia kohteita löytyi seitsemän, joista kivikautisia asuinpaikkoja oli viisi, pyyntikuoppakohteita oli kaksi.

Värtsilän tilanne ennen inventoinnin alkua oli sellainen, että kunnasta tunnettiin yhteensä neljä muinaisjäännökseksi luokiteltua kohdetta. Patsolan kalmiston lisäksi kunnasta tunnettiin yksi kivikautinen asuinpaikka, yksi rautakautiseksi tai keskiaikaiseksi luokiteltu kohde, sekä kultti- ja tarinapaikat –nimikkeen alle luokiteltu Kenraalinhauta. Uusia kohteita kunnasta löytyi 11, kaikki kivikautisia asuinpaikkoja.

Tohmajärven Hason ja Onkamon alueen osoittautuminen kivikautisen asutuksen kannalta keskeiseksi ei ollut lopultakaan suuri yllätys. Läntisestä naapurikunnasta, Rääkkylästä, tunnettiin entuudestaan huomattava määrä kivi- ja varhaismetallikautisia asuinpaikkoja aivan kunnan rajan tuntumasta, joten oli syytä epäillä asutuksen levinneen myös Tohmajärven puolelle sillä topografialtaan alueet kuntarajan molemmin puolin ovat hyvin samankaltaiset. Lisäksi erityisesti Piilolahden kohteen kaltaiset asuinpaikat, joilla on useita asuinpainanteita merkinä pyyntiyhteisöiden taloista, ovat harvoin yksin vaan asuinpaikkoja on yleensä ryppäessä enemmänkin.

Hason uusista kohteista voidaan erityisesti mainita Ylipäänlahti (848 01 0013), jossa havaittiin asutusta selvästi kahdella eri muinaisrantaterassilla. Ylemmällä terassilla, joka kulki noin 85 mpy, tavattiin hiekkatien leikkauksessa varhaista asbestikeramiikkaa (4500-4000 eKr). Alemmalla terassilla, 82.5 – 85 mpy, puolestaan havaittiin viisi selkeää asuinpainannetta. Vaikka koekuopituksessa painanteista ei löytynytäkään esineitä, ei ole mitään syytä epäillä niiden luonnetta keskisen kivikauden aikaisina talonpohjina.

Ylipäänlahden kohteen lisäksi Suuri Onkamon etelärannalla, Piransärkkien alueella, tehtiin havaintoja kolmesta muusta asuinpaikasta. Tämän lisäksi entuudestaan tunnetun Piilolahden tuntumasta löytyi selkeä pyyntikuoppajärjestelmä (Piilolahti 2, 848 01 0017). Myös Petro Pesosen 1997 löytämältä Lietunniemen kivikautiselta asuinpaikalta löydettiin neljä uutta asumuspainannetta jo entuudestaan tunnetun painauman lisäksi.

Sääperin järven alue Värtsilässä oli kuitenkin inventoinnin ehdoton emotionaalinen huipentuma. Vaikka ennen inventoinnin alkua olikin ollut olemassa pieniä indisioita siitä, että kivikautista asutusta alueelta saattaisi löytyä, oli yhdentoista kohteen löytyminen tutkijalle elämys. Kohteiden runsaudesta johtuen myös tiettyjä johtopäätöksiä voidaan tehdä asutuksesta sekä luonnonoloista alueella.

TOHMAJÄRVEN KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET
ennen ja jälkeen kesän 2004 inventoinnin

LAJI	AJOITUS	ennestään tunnetut	2004 löytyneet	yhteensä
asuinpaikat	kivikautinen	7	5	12
asuinpaikat	rautakautinen/ historiallinen	3	-	3
pyyntikuopat	esihistoriallinen, historiallinen, ajoittamaton	-	2	2
ortodoksikalmistot	historiallinen	2	-	2
yhteensä		12	7	19

Kaikki Sääperin alueen kohteet sijaitsivat 70-75 mpy järven ja Jänisjoen pinnan tällä kohtaa ollessa vajaat 65 mpy. Suurimmasta osasta näistä uusista kohteista löytyi kvartsi-iskoksia, palanutta luuta ja osasta myös palaneita kiviä. Keramiikkaa ei tavattu ainoastakaan kohteesta. Kvartsi oli yleisesti erittäin hyvälaatuista, joukossa oli myös savukvartsina tunnettua materiaalia. Erityisesti kaksi kohteista nousee kuitenkin aineistonsa puolesta kiinnostaviksi. Toinen näistä on Räkynvaara (943 01 0013), jonka molemmiin puolin nykyinen Jänisjoki mutkittelee, toinen kohteista sijaitsee reilu kilometri Räkynvaarasta etelään, pienten, hieman yli 75 mpy nousevien mäennyppylöiden tuntumassa. Nimekseen tämä kohde sai Notkolan (943 01 0014).

Räkynvaarasta löydetty arkeologinen materiaali on monipuolinen. Kvartsiaineiston, mukana myös kaavin, lisäksi kohteesta löytyi kvartsiitti- ja liuskeiskoksia, kappale hiotusta liuskeisestä kiviesineestä sekä säle tummanpunaista piitä. Vaikka piin kappale onkin pieni, vaikuttaisi se isketyn säletekniikalla, joka oli yleinen mesoliittisella kivikaudella, siis pian jääkauden päättymisen jälkeen. Kiviesineen katkelma on niin fragmentaarinen, ettei siitä voi päätellä varmuudella esineen alkuperäistä muotoa eikä tarkoitusta. Siinä näkyvän kulman hionta kuitenkin viittaa lähinnä johonkin kirveen tai suurehkon taltan tapaiseen esineeseen.

VÄRTSILÄN KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET
ennen ja jälkeen kesän 2004 inventoinnin

LAJI	AJOITUS	ennestään tunnetut	2004 löytyneet	yhteensä
asuinpaikat	kivikautinen	1	11	12
asuinpaikat	rautakautinen/ historiallinen	1	-	1
ortodoksikalmistot	historiallinen	1	-	1
kultti- ja tarinapaikat	historiallinen	1	-	1
yhteensä		4	11	15

Notkolasta materiaalia löytyi määrällisesti hieman vähemmän kuin Räkynvaarasta, mutta Notkolan aineiston joukossa on koko Sääperin alueen kesän 2004 inventointien ainoa esine, josta varmuudella voidaan sanoa jotain sen alkuperäisestä oloasusta. Tämä esine on suurehko kappale tuuran teräosaa. Se on kauttaaltaan hiottu ja jo ammuin katkennut. Tämä esinetyyppi tuli ilmeisesti käyttöön jo mesoliittisella kivikaudella, ja se luetaan ns. pohjalaisiin esinetyyppeihin, joiden käyttö jatkui pitkälle neoliittiselle kivikaudelle.

Notkolan asuinpaikalta löytyi tuuran katkelman lisäksi kvartsia, kvartsiittia sekä liuskeiskoksia ja palanutta luuta. Jälkeäkään saviastioista ei täällä, sen kummemmin kuin Räkynvaarassakaan, tavattu. Havainnointiolot olivat mainiot. Asuinpaikat sijaitsivat, kuten kaikki muutkin Sääperin alueen kohteet, peltorinteilla. Inventointihetkellä pellot olivat vielä mullalla, ja havainnointi keväisen maanmuokkauksen jäljiltä oli siten vaivatonta. Ei ole mitään syytä epäillä, että asuinpaikoilla olisi valmistettu tai käytetty saviastioita, joita vain jostain syystä ei sitten inventoinnissa olisi havaittu. Tällä perusteella, sekä piisälleen tekniikan pohjalta, Sääperin alueen kohteet onkin alustavasti ajoitettava mesoliittisiksi. Erityisesti siitäkin syystä, että tuuran katkelma osaltaan välillisesti puoltaa tätä ajoitusta.

Sääperin alueella peltoja käytiin läpi laajalti, ei ainoastaan 70 -75 mpy välisiltä osin, vaan myös huomattavasti matalammalla. Mitään merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta ei kuitenkaan alempaa tavattu. Vaikuttaakin siltä, että järven pinta on ollut ainakin viisi metriä nykyistä korkeammalla mesoliittisen kiviakauden aikana. Tätä näkemystä puoltaa vielä se, että Lähteelän asuinpaikan (943 01 0015) tarkastuksen yhteydessä talon isäntä kertoi löytäneensä noin 75 mpy korkeudelta pellosto ojaa kaivaessaan järviruokoja huomattavan syvältä hiekasta.

Kivikautisten asuinpaikkojen lisäksi inventoinnissa löytyi kaksi pyyntikuoppakohdetta. Niistä ensimmäinen, Piilolahti 2, sijaitsee aivan Piilolahden kivikautisen asuinpaikan tuntumassa, asuinpainanteiden alapuolisella vanhalla rantaterassilla. Pyyntikuopilla, jotka muodostavat selvän systeemin, ei todennäköisesti ole kontekstuaalisesti mitään tekemistä asuinpaikan kanssa, sillä ne sijaitsevat vain muutamien metrien päässä talopainanteista. Pyyntikuoppia on siksikin pidettävä kivikautista asutusta nuorempana, että kuopissa havainnoitu maannostuminen viittasi siihen, että kuopat ovat suhteellisen tuoreita. Podsoloitumisprosessi ei vaikuttanut valmiilta, joten pyyntikuoppajärjestelmä lienee historialliselta ajalta.

Toinen inventoinnissa löytynyt pyyntikuoppakohde on Jänisjoen Kattilakosken alapuolella, joen rantatörmällä sijaitseva Kattilakoski (848 01 0019). Tämä yksittäinen pyyntikuoppa löytyi Jänisjoen rantoja tarkastettaessa ja se voi olla maannostumisesta päätellen myös historialliselta ajalta.

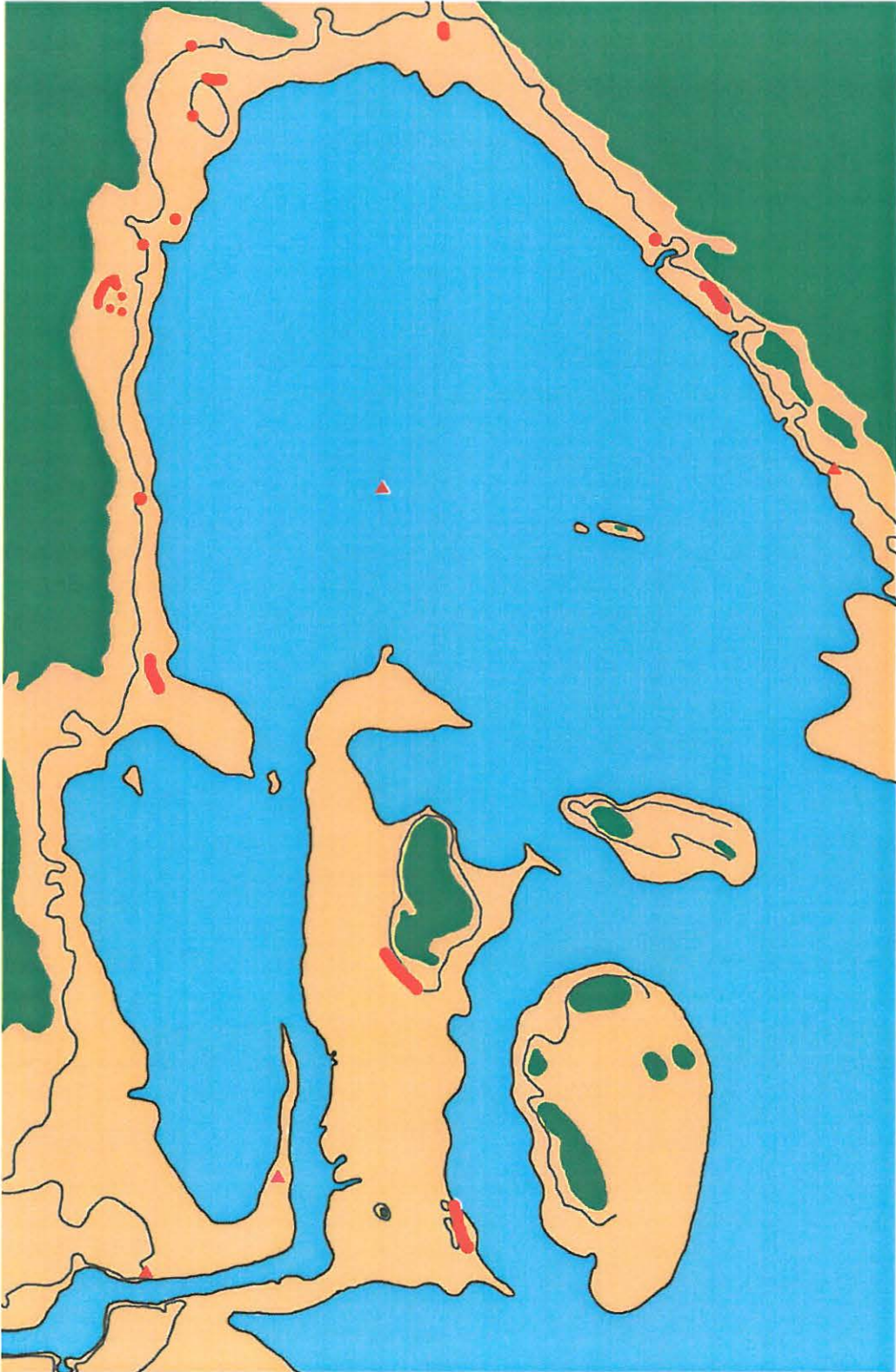
3.2 Irtolöydöt ja tentatiivikohteet

Vanhoja irtolöytöjä tunnetaan Tohmajärveltä reilulta pariltakymmeneltä päänumerolta, Värtsilästä päänumeroja on reilu kymmenkunta, joista osa on sittemmin Venäjälle jääneiltä alueilta tehtyjä löytöjä. Irtolöytökohteita kyettiin tarkastamaan jonkin verran, vanhimpien löytötiedot kuitenkin ovat useimmiten niin puutteelliset, ettei löytöjä voi paikallistaa.

Kuten jo yllä oli puhetta, tarkastettiin Lampion mökkialue, josta kesällä 1997 löytyi rantahiekasta palanen tyypillistä kampakeramiiikkaa. Paikalle oli ajettu soraa Kostamon tien varresta hiekkamontusta, josta löytäjä arveli palan mahdollisesti kulkeutuneen rantaan. Valitettavasti tämä sorakuoppa jäi paikallistamatta, Kostamossa olisi toki kivikautiselle asutukselle soveltuvia vanhoja muinaisrantoja. On kuitenkin täysin mahdollista, että vaikka inventoinnissa 2004 ei paikalta havaittukaan mitään asuinpaikkaan viittaavaa, voi Lampion mökin tuntumassa olla kivikautinen asuinpaikka.

Pirjo Lahtiperä kertoo inventointikertomuksessaan Onkamon Säkäniemen Perttulan reikäkivistä, jota hän pitää ihmisen muovaamana. Kivi jäi kuitenkin tuolloin löytäjälle, jonka hallussa se edelleen oli kesällä 2004. Kivi on mitä ilmeisimmin luonnonkivi, jossa on keskellä ollut jotain pehmeämpää kivilajia. Tämä on sitten aikojen saatossa rapautunut pois. Reikä kivessä on epäsäännöllinen ja kivilaji kivessä on paikoin huokoista.

Inventoinnin yhteydessä rekisteröitiin kaksi kohdetta, joiden löytömateriali oli sen verran niukka, ettei pitäviä päätelmiä kohteiden esihistoriallisuudesta voitu tehdä. Ensimmäinen näistä kohteista on Värtsilän Kunnas (943 00 0001) aivan valtakunnan rajalla. Rajamiesten vartiotuvan tuntumasta, pellon nurkkauksesta, poimittiin palanen ns. slaavilaista keramiikkaa, jonka ajoitus on historiallinen, sekä yksittäinen kvartsi-iskos, joka puolestaan viittaisi varhaisempaan asutukseen. Löytöjen vähyyden vuoksi kohde merkittiin tentatiivikohteiden luetteloon.

Sääperin järven ja Jänisjoen alue tilanteessa, jossa vedenpinnankorkeus on ollut 70 mpy. Vesi on merkitty sinisellä, korkeus välillä 70-80 mpy rusehtavalla, ja alueet yli 80 mpy vihreällä. Lisäksi 75 metrin käyrä on merkitty tummalla viivalla. Punaisella merkityistä kohteista kuvan alaosassa keskellä yhtenäisenä punaisena linjana ovat Räykynvaaran (ylempi) ja Notkolan (alempi) asuinpaikat. Punaiset kolmiot ovat alueelta löydettyjen irtolöytöjen symboleja. Keskeltä järviällästä löytynyt esine on tuura, KM 21504.

Toinen tentatiivikohde on Värtsilän Kustaavanala Jänisjoen rantapenkereellä. Se sijaitsee aivan Seppälän asuinpaikan tuntumassa, mutta kauimmat löydöt tehtiin useita satoja metrejä Seppälästä pohjoiseen. Pellolta kerättiin liitupiipun kappaleita sekä yksittäinen kvartsi-iskos. On ilmeistä, että näillä tienoin Jänisjoen mutkassa on ollut asutusta useiden satojen vuosien ajan, joten mitään ihmeellistä ei liitupiipun kappaleissa sinänsä ole. Kvartsi-iskos puolestaan täälläkin viittaisi myös vanhempaan asutusvaiheeseen, mutta koska materiaali muodostui yhdestä ainokaisesta iskoksesta, ei kivikautisen asutuksen olemassaolosta saatu varmuutta.

3.3 Esihistoriallisen asutuksen kuva Tohmajärvellä ja Värtsilässä

Ennen inventoinnin 2004 alkua tutkimusalueella näytti olevan muinaisjäännösten levinnän perusteella muutamia eriaikaisia asutuspesäkettä sekä joitakin yksittäisiä kohteita. Kivikautisen asutuksen pääpaino näytti olleen Onkamo-Tikkala alueella muinaisen Suur-Saimaan vaikutusalueella, keskiaikaisesta asutuksesta puolestaan selvimmät merkit löytyivät Tohmajärven Peijonniemestä sekä Saariosta. Keskiaikaista tai sitä myöhempää asutusta tunnettiin muualtakin Tohmajärven itäosista sekä Värtsilästä.

Kuten jo aiemmin on viitattu, on mesoliittinen asutus Suur-Saimaan alueella linjan Joensuu-Ristiina kaakkoispuolella jäänyt suurilta osin transgression alle, jolloin näiden kohteiden löytyminen on satunnaista. Tutkimusalueen itäisemmät osat kuuluvat kuitenkin Laatokan vesistöalueeseen, ja niissä vesistöhistoria on toisenlainen. Sääperin järveltä löydetty uudet asuinpaikat on tässä vaiheessa ajoitettava mesoliittisiksi ja siten itärajan tuntuman kivikautinen asutus onkin vanhinta koko tutkimusalueella.

Varhaista asbestikeramiikkaa löytyi useilta kohteilta Hasosta, Suuren Onkamon etelärannalta. Tämä asutusvaihe onkin vanhin, mitä täältä tällä hetkellä tunnetaan. Asutus, joka ilmeisesti on hyvin samantyyppistä kuin lännessä Rääkkylän puolella, jatkui todennäköisesti pitkään neoliittisen kivikauden aikana. Tämän jälkeen, varhaisella metallikaudella, näyttäisi asutus vähentyneen jostain syystä Onkamo-Tikkala -alueelta. On tietysti mahdollista, että varhaismetallikautisia asuinpaikkoja ei ole vielä löytynyt, mutta hieman merkillistä on, ettei niitä tähän mennessä lainkaan tunneta. Irtolöytönä tosin Onkamon Kasurilasta on löytynyt tasakantainen kvartsiittinuolenkärki (KM 10025), joka selkeästi ajoittuu varhaiselle metallikaudelle. Myös Hason Lähessuolta on mahdollisesti varhaismetallikautinen kivikirves (KM 19269).

Itärajan tuntumassa, Jänisjoella ja Sääperin järvellä, häviävät oleskelun merkit jo ennen neoliittisen kivikauden alkua. Värtsilästä ei tunneta ainoatakaan tällaista keskisen kivikauden kohdetta. Kuitenkin nykyisin Venäjän puolella sijaitsevan Jänisjärven tuntumasta tunnetaan niin varhaisen asbestikeramiikan aikainen kohde (Kakunkylän Kesämaa) kuin irtolöytönä tullut keskentekoinen vasarakirveskin (KM 2148:1) sekä suippohamaraisen reikäkirveen teelmä (KM 10726), joten asutusta alueella on toki ollut. Asutuksen painopiste on todennäköisesti siirtynyt Jänisjärvelle Sääperin kutistuttua jostain syystä mesoliittisen ja neoliittisen kivikauden taitteessa (?).

Rautakautisten kohteiden löytyminen on inventointityössä monesti paljon hankalampaa kuin pyyntikulttuurien asuinpaikkojen. Tämä perustuu pitkälti siihen, että maataviljelevä rautakautinen väestö on asuttanut samoja seutuja kuin maataviljelevät yhteisöt myöhemmin historiallisella ajalla. Näin paljon rautakautista asutusta on jäänyt myöhemmän asutuksen jalkoihin ja mahdollisesti jo muinoin tuhoutunut. Rautakauden tuntemus Pohjois-Karjalassakin lepää huomattavasti enemmän esinelöytöjen varassa kuin varhempien pyyntiyhteisöiden tuntemus.

Tutkimusalueelta tunnetaan yksi selkeästi rautakautinen löytö, ristiretkiaikainen (1100-1300 jKr) rautakirves (KM 11943:2) Tohmajärven Jokiniemestä. Paikalta on eri-ikäistä aineistoa kivikaudelta (kaksoistaltta KM 11943:1) sekä varhaiselta metallikaudelta (rombinmuotoinen reikäase KM 12143) mainitun rautakauden lopun esineen lisäksi. Jokiniemen kohteen topografinen sijainti Luosojoen suulla, kohdassa, jossa joki laskee Tohmajärveen, on ollut todennäköisesti edullinen ja soveltunut niin pyyntiyhteisöiden kuin maata viljelevänkin väestön tarpeisiin. Edellä lueteltujen talletettujen löytöjen lisäksi paikalta kerrotaan 1940-luvulla löytyneen myös saviastian paloja sekä kvartseja. Valitettavasti näitä löytöjä ei ole talletettu, joten niiden ajoituksesta ei voida sanoa mitään.

Jokiniemessä on 1990-luvulla havaittu myös kiinteämpään asutukseen viittaavaa evidenssiä. Poutiaisen työryhmä paikallisti rautakirveen löytöpaikalta maansisäisen kiveyksen lisäksi myös kulttuurikerrosta. Mitä tämä kulttuurikerros sisälsi, ei inventointiraportti tarkemmin määrittele. Tutkijat kuitenkin arvelevat paikalla mahdollisesti olevan ”pienialaisen muinaisjäänneksen”, mahdollisesti haudan. Koska alueella ei ole tehty kaivauksia, voi muinaisjäännealueen laajuutta vain arvuutella.

Tällä hetkellä tiedossa olevan aineiston perusteella Jokiniemessä on liikkunut, mahdollisesti oleskeltu pitempäänkin, useiden tuhansien vuosien ajan. Kuinka pysyvää tämä asutus on ollut, on toistaiseksi epäselvää. Paikalta on kuitenkin selviä viitteitä myös rautakautisesta asutuksesta, mikä on ainoa selvästi rautakautiseksi ajoittuva mahdollinen asuinpaikka Tohmajärven ja Värtsilän alueella. Huomattavaa on myös, että Kemien kylä sijaitsee reilu neljä kilometriä koilliseen Jokiniemestä. Varhaisimmat tiedot kiinteästä maatalviljelevästä kyläasutuksesta Kemiestä ovat puolestaan 1400-luvulta. On täysin mahdollista ajatella, että Kemien kylä saikin alkunsa alueella jo rautakauden lopulla asustelleiden yhteisöjen pohjalta.

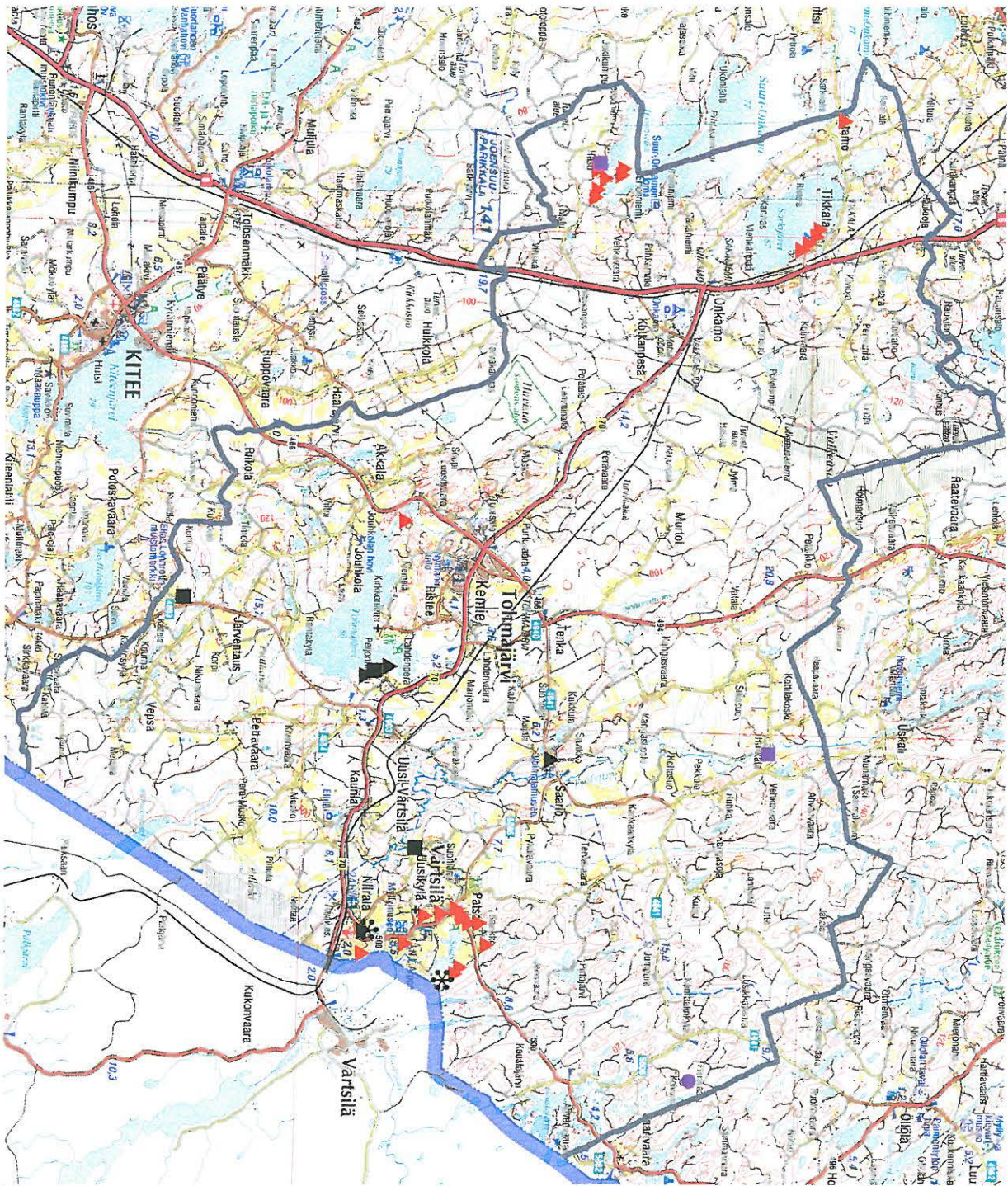
Kemien lisäksi 1500-luvulla Tohmajärvellä oli kolme muuta huomattavaa kylää, Onkamo, Littilä ja Kaurila. Asiakirjojen perusteella Saarion kylämäinen asutus olisi peräisin 1500-luvulta. Tirrosen mukaan Saariossa tiedettiin muinoin olleen ortodoksisen hatausmaan, viimeksi 1990-luvulla Saarion Pitkälammelta on löytynyt ilmeisesti historialliselle ajalle ajoittuva asuinpaikka. Värtsilästä puolestaan tunnetaan kaksikin kylää 1400-luvulta. Toinen niistä on Uusikylä Jänisjoen mutkassa, toinen Juvanjokeen laskevan Ryösiöjoen länsipuolisella vaaralla. Tämä alue on nykyisin Venäjän puolella.

Missä määrin historiallisen ajan kyläasutus on hakeutunut vanhoille, rautakautisille tai sitäkin vanhemmille asuinsijoille, on osittain hämärän peitossa. Värtsilän 1400-lukujen kylät ovat jokatapauksessa samoilla tienoilla kuin alueen asutus aivan varhaisimmista jääkauden jälkeisistä ajoista lähtien. Tohmajärvellä Onkamo on aikojen saatossa muodostanut selvän solmukohdan yhteyksissä, minkä vuoksi niin pyynti- kuin maatalviljeleväkin asutus on ilmeisesti seuduille hakeutunut. Ehkä jännittävin tehtävä kuitenkin Tohmajärven ja Värtsilän alueiden rautakauden tulevien tutkimusten kannalta olisi tehdä arkeologisia kaivauksia Jokiniemen asuinpaikalla, missä mahdollisen rautakautisen asutuksen lisäksi asutuksen jatkuvuudesta alueella voitaisiin saada lisää tietoa.

4. YLEISKARTAT

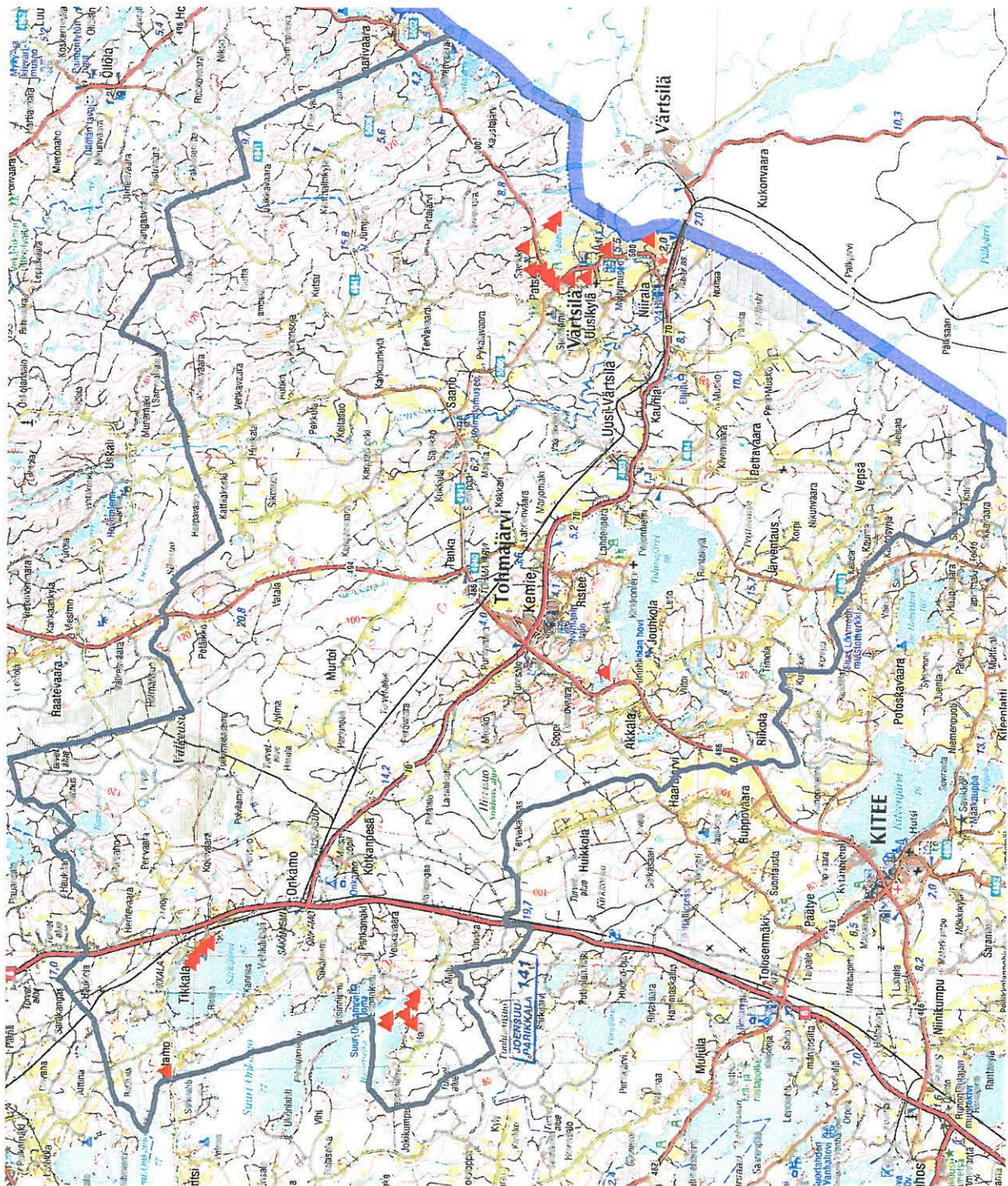
4.1 Tohmajärven ja Värtsilän kiinteät muinaisjäännökset

Kaikki Tohmajärvi-Värtsilän tunnetut muinaisjäännökset kesän 2004 inventoinnin jälkeen. Punaiset kolmiot ovat kivekautisia asuinpaikkoja, mustat kolmiot historiallisen ajan asuinpaikkoja. (Tohmajärvi 3 Jokiniemi on merkitty kivekautiseksi asuinpaikaksi.) Mustat neliöt ovat ortodoksikalmistoja tai tsasounan paikkoja, violetit neliöt pyyntikuoppia. Violetti ympyrä kuvaa Kenraalin hautana tunnettua kohdetta. Lisäksi karttaan on merkitty kaksi mustaa tähteä, joilla kuvataan kivekautisia tentatiivikohteita Värtsilässä.

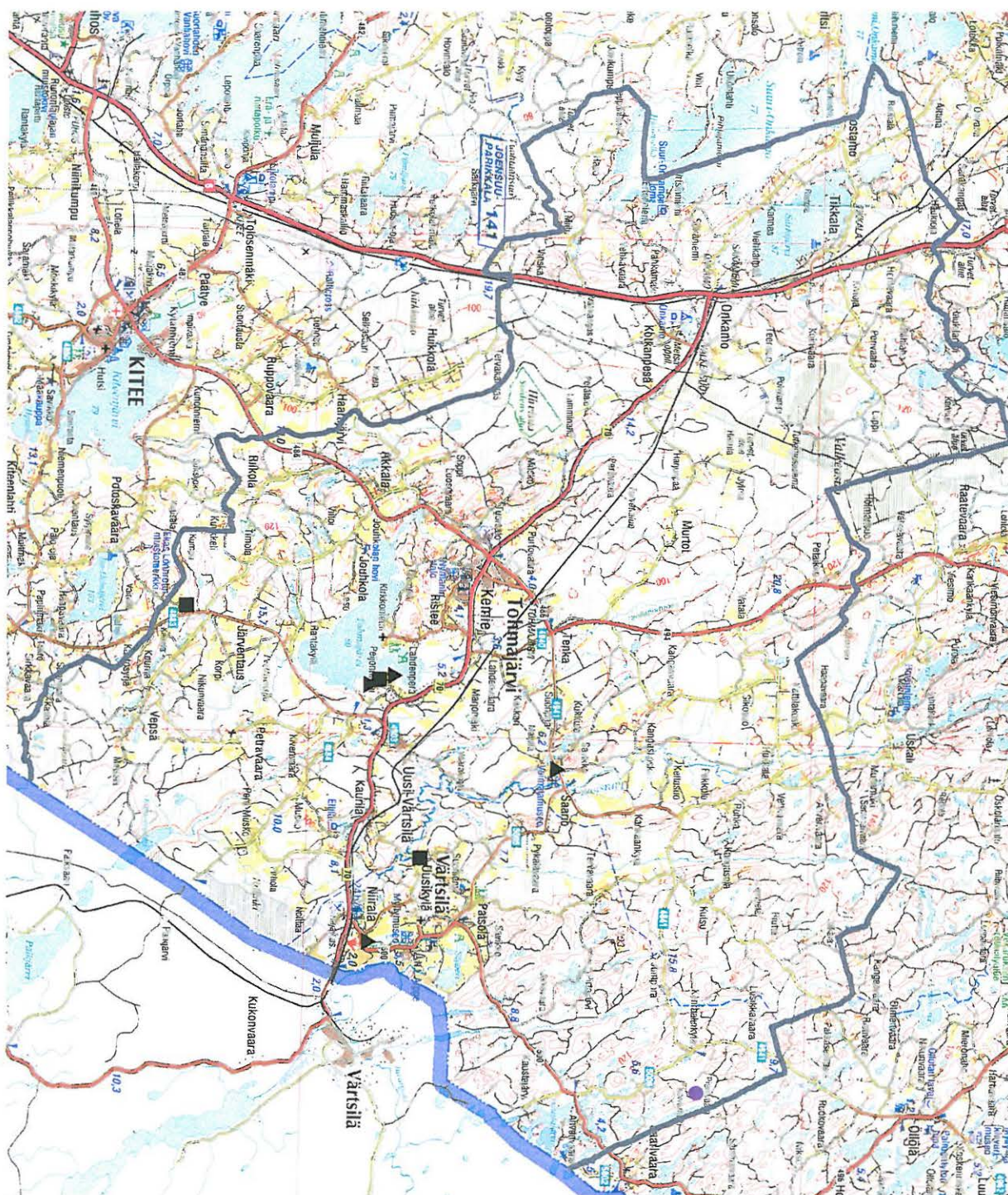
4.2 Tohmajärven ja Värtsilän kivi-kautiset asuinpaikat

Tohmajärven ja Värtsilän kivi-kautiset asuinpaikat sijaitsevat pääasiassa kolmessa selkeässä ryhmässä. Vanhin, mesoliittinen asutus, löytyy Säuperin ympäriltä. Neoliittisella kivi-kaudella asutusta on ollut Hasossa ja Tikkalassa. Karttakuvassa näkyvä yksittäinen kohde Rääkkylän rajalla on Kaivannon (Tohmajärvi 18) asuinpaikka, josta on toistaiseksi löytynyt ainoastaan kvartseja. Tohmajärven rannalla näkyvältä Jokiniemen kohteelta on kivi-kautisten löytöjen lisäksi myös varhaismetallikautisia ja rautakautisia löytöjä.

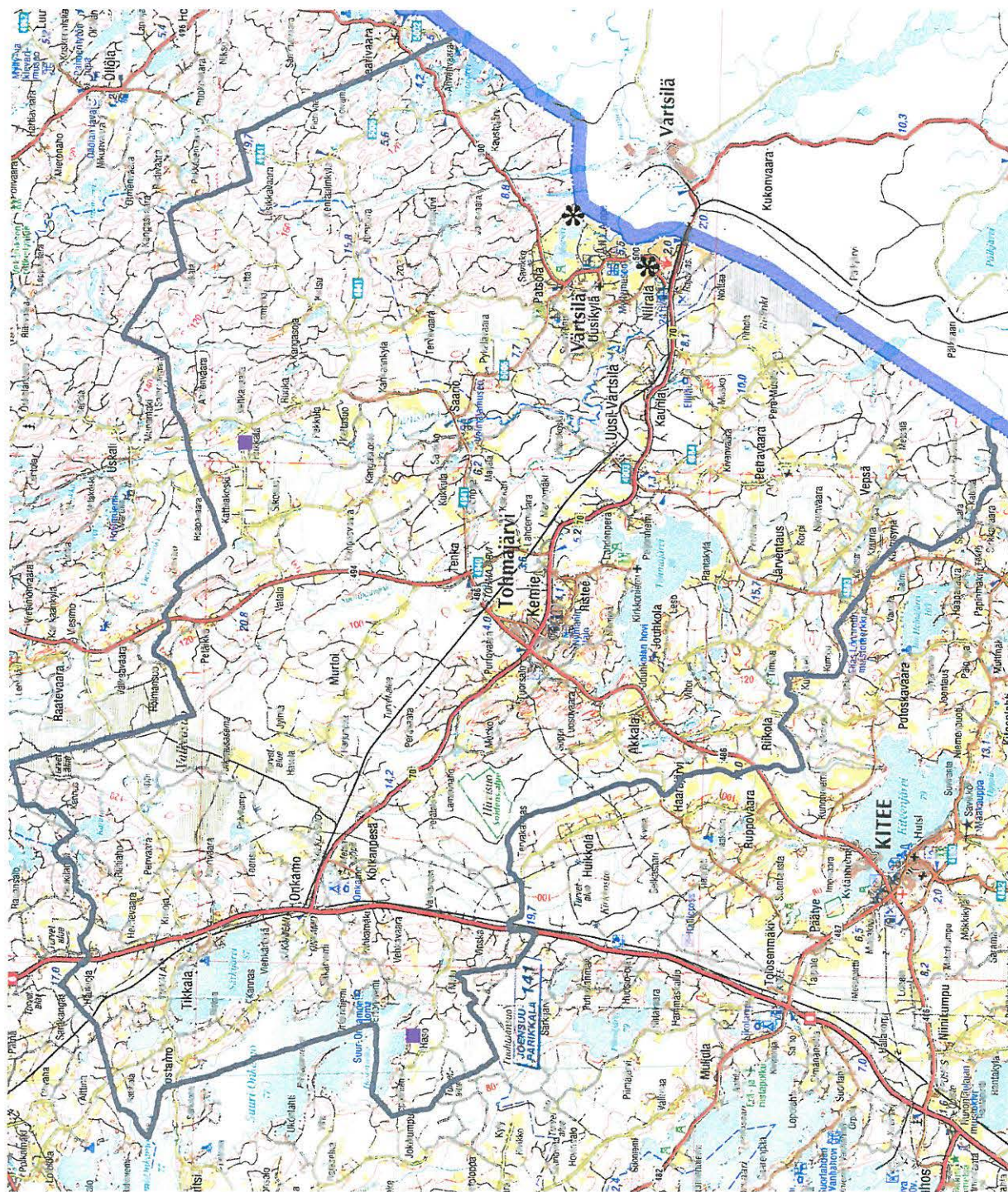
4.3 Tohmajärven ja Värtsilän historialliset kohteet

Tohmajärven ja Värtsilän historialliset kohteet. Mustat kolmiot kuvassa ovat asuinpaikkoja, jotka muinaisjäännösrekisterissä luokitellaan rautakautisiksi tai keskiaikaisiksi. Mustat neliöt puolestaan ovat ortodoksikalmistoja tai tsasounan paikkoja. Tirrosen mainitsemaa Saarion kalmistoa ei kartalle ole merkitty, sillä muinaisjäännösrekisteri ei sitä tunne, ja sen paikallistus on epävarma.

4.4 Tohmajärven ja Värtsilän pyyntikuoppa- sekä tentatiivikohteet

Tohmajärveltä tunnetaan kaksi pyyntikuoppakohdetta, jotka on kartalle merkitty viole-
tein neliöin: Piilolahti 2:n (Tohmajärvi 17) seitsemän kuopan pyyntikuoppajärjestelmä
sekä Kattilakosken (Tohmajärvi 19) yksittäinen pyyntikuoppa. Molemmat kohteet lie-
nevät historiallisia. Tentatiivikohteet Värtsilässä ovat merkityt mustilla tähdillä, ja ne
ovat molemmat yhden kvartsin löytöpaikkoja (Värtsilä Kunnas ja Kustaavanala), joista
on myös historialliseksi ajoittuvaa löytöaineistoa.

5. LUETTELOT

5.1 Suojelukohdeluettelo

848 01 0001 Tohmajärvi (1) Satularanta

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit mj-rekisterissä:</i>	6920.097, 3659.641, z 90, koordinaatit ovat virheelliset
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6920.11, 3659.91, z 90
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23.8 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	Katso kartta alueesta, löytöalue piirretty Ailion ja Hirviluodon kertomusten pohjalta. Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit ovat selvästi virheelliset, uudet koordinaatit on laskettu manuaalisesti kartalta.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Tikkalassa, Särkijärveen pistävän Haapaniemen etelärannalla, lähellä lahden pohjukkaa. Idässä asuinpaikka rajoittuu rantaan saakka yltävään suohon. Asuinpaikkavyöhyke rannan tuntumassa on pari sataa metriä pitkä kaistale hiekkaisella rantatörmällä. Särkijärven pinta kivikautisen asutuksen aikoihin lienee ollut pari metriä nykyistä korkeammalla.

848 01 0002 Tohmajärvi(2) Väinölä

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6920.176, 3663.082, z 87 mj-rekisterin koordinaatit ovat virheelliset
<i>Sijainti:</i>	?
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	

Kohdekuvaus:

Mj-rekisteri: "Asuinpaikka sijaitsee Särkijärven itärannalla, Haapaniemen tyvessä. Alue on mäntyä kasvavaa soratasannetta, jota tie leikkaa pohjoisessa ja lännessä. Kaakossa on korkea kukkula." Kuvaus ei mitenkään vastaa koordinaatteja, jotka osoittavat Haapaniemestä 3 km itään. Myöskään Lahtiperän topograafiselle kartalle merkitsemään pisteeseen kuvaus ei istu, sillä välittömästi pisteen länsipuolella on Särkijärvi. Lähinnä kuvaus sopii Satularannan (1) asuinpaikalle, jonka itäisintä aluetta ns. Väinölän asuinpaikka todennäköisimmin onkin.

Lahtiperän inventointikarttaan merkitsemä piste on suunnilleen 6920.00, 3660.12.

848 01 0003 Tohmajärvi (3) Jokiniemi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännystyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 04 Akkala
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6903.735, 3671.766, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 4.6 km länsiluoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Kemie
<i>Laajuus:</i>	Kohteen sijainti on hieman arvailujen varassa, puhumattakaan sen laajuudesta.

Kohdekuvaus:

Asuinpaikka sijaitsee Tohmajärven luoteispäässä, järveen laskevan Leviäjoen itärannalla, Jokiniemestä noin 500 metriä kaakkoon, Ruuna- eli Ukonnurmi nimisellä paikalla. Paikalta väitetään löydetyn kaksoistaltan ja ristiretkiaikaisen kirveen (KM 11943:1-2) lisäksi ruukunkappaleita sekä kvartsi-iskoksia. Ruunanurmi on vanhaa niittyaluetta Leviäjoen rannan tuntumassa ja se on hyvää vauhtia kasvamassa umpeen.

848 01 0004 Tohmajärvi (4) Rantakoto

Perustiedot

<i>Muinaisjäännystyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6919.760, 3660.157, z 92
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23.2 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	Suppeahko alue koordinaattipesteen ympärillä.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Tikkalassa, Särkijärveen pistävän Haapaniemen eteläpuolella, noin 300 metriä lahden pohjukasta etelään. Alue on hiekkaista rinnettä, asuinpaikkalöydöt ovat tulleet esille paikalla sijaitsevan kesähuvilan pihamaa-alueelta. Särkijärven pinta kivikautisen asutuksen aikoihin lienee ollut pari metriä nykyistä korkeammalla. Lähimmät kivikautiset kohteet sijaitsevat Rantakodon asuinpaikan pohjoispuolella Haapaniemen tyvessä (Satularanta 1 ja Väinölä 2) noin 300-400 metriä kohteelta. Saman verran on matkaa etelään Pesosen (5) kivikautiselle asuinpaikalle, joka sijaitsee niin ikään järven rannassa.

848 01 0005 Tohmajärvi (5) Pesonen

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6919.481, 3660.391, z 87
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Tikkalassa, Särkijärveen pistävän Haapaniemen eteläpuolella, noin 600 metriä lahden pohjukasta etelään. Alue on hiekkaista rinnettä, asuinpaikkalöydöt ovat tulleet esille korkean rantavallin päältä. Särkijärven pinta kivikautisen asutuksen aikoihin lienee ollut pari metriä nykyistä korkeammalla (86.8 mpy). Lähin kivikautinen kohde, Rantakoto (4) sijaitsee 400 metriä Pesosen asuinpaikan pohjoispuolella. Noin 600-700 metriä kohteelta, Haapaniemen tyvessä, sijaitsevat Satularannan (1) ja Väinölä (2) kohteet.

848 01 0006 Tohmajärvi (6) Järventaus Kirkkorinne

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	hautapaikat - ruumiskalmistot
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 04 Akkala
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6895.080, 3675.172
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 8 km etelälounaaseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	403 Järventaus
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Ortodoksikalmisto sijaitsee Kirkkorinne-nimisellä paikalla, peltojen välisellä alueella. Kalmisto on ilmeisesti osittain tuhoutunut peltotöissä.

848 01 0007 Tohmajärvi (7) Peijonniemi Varola

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	hautapaikat - ruumiskalmistot
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.960, 3677.710
<i>Koordinaattiselite:</i>	Muinaisjäänösrekisterissä annetuissa koordinaateissa on selvä virhe. Kohde on merkitty peruskartalle, josta ylläannetut koordinaatit ovat peräisin.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 1.2 km länteen.
<i>Rekisterikylä:</i>	411 Peionniemi
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Ortodoksikalmisto sijaitsee Riihikallio-nimisen pellon luona Tohmajärven Peijonniemessä, vastapäätä Kirkkoniemeä. Alue on kuulunut 1840-50 -luvulla kappalaisen pappilaan. Alueelta on tullut peltotöitä tehtäessä esille hautoja, viimeisin hauta viime sotien aikana.

848 01 0008 Tohmajärvi (8) Pitkälampi

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja /tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 08 Saario
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6909.795, 3681.079, z 82
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 8.2 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	417 Sairio
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Saariossa, Kiihtelysvaaralta Uskaliin vievän tien molemmin puolin pellolla, Hämälänlammen koillispuolella ja Pitkälammen eteläpäässä. Alue on maaperältään hiesu- ja hietapitoista, lounaasaan viettävää peltoa. Löytöjä on tehty kolmesta eri pesäkkeestä.

848 01 0009 Tohmajärvi (9) Niemelä

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja /tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6903.072, 3677.555, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 1.2 km länteen.
<i>Rekisterikylä:</i>	411 Peionniemi
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Tohmajärven itärannalla, Peijonniemessä, järven rannasta 200-250 metrin päässä, etelään ja lounaaseen viettävällä viljelyspellolla. Vastapäisellä niemellä Kirkkoniemessä on kirkko.

Maaperä alueella on hiesupitoista. Osa löydöistä (KM 27650) on tullut esille sellaiselta kohtaa, jossa on ollut suhteellisen selvärajainen nokimaa-alue.

848 01 0010 Tohmajärvi (10) Valopelto

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja/tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.517, 3677.881, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 1.6 km länsilounaaseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	411 Peionniemi
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Tohmajärven itärannalla, Peijonniemessä, paikoin melko jyrkästikin etelään ja kaakkoon, kohti pientä puroa viettävällä pellolla, noin 100-150 m:n päässä järvenrannasta.

Maaperä alueella on hiesupitoista.

848 01 0011 Tohmajärvi (11) Piilolahti

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	12
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.309, 3657.585, z 82
<i>Koordinaattiselite:</i>	Koordinaattipiste on sama kuin muinaisjäännösrekisterissä ilmoitettu. Painanteiden koordinaatit on ilmoitettu erikseen kohdeluettelossa olevassa listauksessa.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.2 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Katso yleiskarttaluonnos.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Piilolahden kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Suuri-Onkamon Hasonselän muinaisella etelärannalla, Jouhkolan Hasossa. Aikoinaan Onkamojärvet ovat kuuluneet Suur-Saimaaseen. Kohde sijaitsee Piransärkät-nimisen harjumuodostelman länsipuolella, Piilolahden talosta noin 200 metriä pohjoiseen. Piilolahdesta etelään sijaitsevan Lähesuon talon pellostä on aikoinaan löydetty kivikirves (KM 19269), joka on toimitettu Museovirastoon vuonna 1973. Piilolahden asuinpaikasta 600 m pohjoiseen sijaitsee entuudestaan tunnettu Lietunniemen asuinpaikka (12). Piilolahden koillis- ja itäpuolelta, Piransärkän itäpuolelta, löytyi kesän 2004 inventoinnissa lukuisia uusia kivikautisia asuinpaikkoja.

Piilolahden asuinpaikka avautuu luoteeseen tasaisena mäntykankaana, jota suojaa välittömästi kaakkoispuolella nouseva jyrkkä harjun rinne. Kohteessa on kahdeksan suurta asuinpainannetta sekä näiden välittömässä läheisyydessä neljä pienempää painannetta. Asuinpainanteiden koko vaihtelee 5-8 x 10 metrin välillä, pienemmät painanteet ovat halkaisijoiltaan 3-4 m.

848 01 0012 Tohmajärvi (12) Lietunniemi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	4 (5)
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.966, 3657.495, z 80
<i>Koordinaattiselite:</i>	Koordinaattipiste on sama kuin muinaisjäännösrekisterissä mainittu. Kohteen koordinaattipistettä tulisi ehkä hieman täsmentää, koska kesän 2004 inventoinneissa havaittiin asuinpaikan olevan huomattavasti laajempi pohjoisessa kuin tarkastushetkellä 1997 kyettiin määrittämään.

Sijainti: Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.8 km luoteeseen.
Rekisterikylä: 402 Jouhkola
Laajuus: Painanne 1: 6912.024, 3657.482, z 80 - 85
Painanne 2: 6912.035, 3657.471, z 80 - 85
Painanne 3: 6912.049, 3657.478, z 80 - 85
Painanne 4: 6912.053, 3657.491, z 80 - 85
(Painanne 5 Petro Pesosen tarkastuskertomuksessa mainittu painauma.)

Kohdekuvaus:

Lietunniemen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Suuri-Onkamon Hasonselän muinaisella etelärannalla, Jouhkolan Hasossa. Aikoinaan Onkamojärvet ovat kuuluneet osana Suur-Saimaaseen. Kohde sijaitsee Piransärkät-nimisen harjun pohjoispäässä, jossa särkkä laajenee tasaiseksi deltaksi ennen työntymistään kapeana harjanteena Suuri-Onkamoon.

Maaperä alueella on pääosin hiekkaa, mutta siellä täällä on myös kivikkoakin havaittavissa. Paikalta on aiemmin löytenyt yksi suurilta osin tuhoutunut asuinpainanne noin 82-83 mpy. Kesän 2004 inventoinnissa tavattiin entuudestaan tunnetun löytöalueen pohjoispuolelta neljä selvää asuinpainannetta 80 metrin käyrän molemmin puolin.

848 01 0013 Tohmajärvi (13) Ylipäänlahti

Perustiedot

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat - asuinpainanteet
Ajoitus: kivikautinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 5
Peruskartta: 4232 02 Haso
Yhtenäiskoordinaatit: 6911.844, 3657.801, z 82.5 - 85
Koordinaattiselite: Kohteen koordinaatiksi ilmoitettu alueen keskipaikoilla sijaitsevan asuinpainanne 1:n koordinaatit.
Sijainti: Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.4 km luoteeseen.
Rekisterikylä: 402 Jouhkola
Laajuus: Asuinpainanne 1: 6911.844, 3657.801, z 82.5 - 85
Asuinpainanne 2: 6911.847, 3657.808, x 82.5 - 85
Asuinpainanne 3: 6911.833, 3657.830, z 82.5 - 85
Asuinpainanne 4: 6911.846, 3657.836, z 82.5
Asuinpainanne 5: 6911.821, 3657.828, z 82.5
Varhaista asbestikeramiikkaa tienleikkauksesta:
6911.838, 3657.755, z 85

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Suuri-Onkamon eteläpäädyssä, Ylipäänlahden länsipuolella, hiekkaisella kankaalla, jossa muinaiset rantaterassit erottuvat suhteellisen selvinä. Ylipäänlahden kohteen lounaispuolella alkaa soistunut alue, jonka länsipuolella puolestaan kohoaa Piransärkät-niminen harju. Ylipäänlahden kivikautisen asuinpaikat ylimmät löydöt tavattiin aluetta halkovan hiekkatien leikkauksesta. Täältä löytyi varhaista asbestikeramiikkaa (KM 34604:1) seitsemän erillistä palasta. Hieman lännempää ja maastossa alemmalla havaittiin viisi asuinpainannetta muutamien kymmenten metrien päässä toisistaan.

848 01 0014 Tohmajärvi (14) Rumpanlampi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännytyystyyppi:</i>	asuinpaikat - asuinpainanteet
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.653, 3657.806, z 82.5-85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.3 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Yksittäinen asuinpainanne (?) Rumpanlammen rantaterassilla.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Hasossa, Suuri-Onkamon etelärannalla, Piransärkät-nimisen harjun itäpuolella, Rumpanlammen ja aluetta halkovan hiekkatien välissä. Maasto on upeaa pohjoiskarjalaista mäntykangasta, maaperä on hienoa hiekkaa. Rumpanlammen rannalla on myös suurempia kiviä. Lammen rannan yläpuolella, noin 82 – 83 mpy kulkee selkeähkö rantaterassi. Tämän terassin harjalla havaittiin yksittäinen asuinpainanne, jonka tuntumassa on suuri maakivi.

848 01 0015 Tohmajärvi (15) Pitkälampi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännytyystyyppi:</i>	asuinpaikat - asuinpainanteet
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	2
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.336, 3658.258, z 85
<i>Koordinaattiselite:</i>	Kohteen koordinaateiksi on ilmoitettu asuinpainanne 1:n koordinaatit.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 19.9 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Kaksi asuinpainannetta Pitkälammen pohjoispuolella. Painanteiden välinen etäisyys toisistaan on noin 80 metriä. Kohteen koordinaateiksi ilmoitettu asuinpainanne 1:n koordinaatit.
	Asuinpainanne 2: 6911.285, 3658.210, z 85 m.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Hasossa, Suuri-Onkamon etelärannalla, Piransärkät-nimisen harjun itäpuolella. Paikalta on löytynyt kaksi selvähköä asuinpainannetta Piransärkkien itäpuolta halkovan hiekkatien ja Pitkälammen väliseltä alueelta. Maasto kohteen tuntumassa on kuusikko, maaperä on kivikkoisempaa kuin harjun pohjoispää, jolta tunnetaan useita kivikautisia asuinpaikkoja.

848 01 0016 Tohmajärvi (16) Pitkälampi 2

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstystyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.182, 3658.436, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 19.6 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Löydöt poimittu pisteiden 6911.182, 3658.436 – 6911.207, 3658.423 väliltä, hiekkatien leikkauksesta, 85 metrin korkeuskäyrän molemmin puolin.

Kohdekuvaus:

Pitkälampi 2 sijaitsee Suuri-Onkamon eteläpäässä, Ylipäänlahden etelä- ja länsipuolella kulkevan hiekkatien varrella. Matkaa Ylipäänlahden eteläreunaan löytötienoolta on hieman toista sataa metriä. Asuinpaikkalöytöjä, varhaista asbestikeramiikkaa (KM 34605), on poimittu tienleikkauksesta ainakin kolmesta pesäkkeestä, yhteensä 34 sirpaletta. Kohdalla rinne viettää loivasti kohti pohjoista, ja löytöalue päättyy noin 83 metrin paikkeilla näkyvälle vanhalle rantamuodostumalle. Paikalla kasvaa komea männikkö, maaperä on hiekkainen. Tienleikkauksessa näkyy selvä podsolimaannos, jonka rikastuneessa kerroksessa voi havaita runsaasti hiiliä. Löytötienoon ympäristöstä metsän puolelta ei havaittu muita merkkejä kivikautisesta asutuksesta.

848 01 0017 Tohmajärvi (17) Piilolahti 2

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstystyyppi:</i>	työpaikat - pyyntikuopat
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	7
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.319, 3657.641, z 80
<i>Koordinaattiselite:</i>	Kohteen koordinaateiksi on ilmoitettu pyyntikuoppa numero viiden koordinaatit.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.5 km länsiluoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Seitsemän pyyntikuoppaa noin 25 x 25 m ² suuruisella alueella. Pyyntikuoppa 1: 6911.313, 3657.632 pyyntikuoppa 2: 6911.324, 3657.628 pyyntikuoppa 3: 6911.327, 3657.628 pyyntikuoppa 4: 6911.330, 3657.630 pyyntikuoppa 5: 6911.319, 3657.641 pyyntikuoppa 6: 6911.327, 3657.643 pyyntikuoppa 7: 6911.329, 3657.644

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Suuri-Onkamon Hasonselän muinaisella etelärannalla, Jouhkolan Hasossa. Aikoinaan Onkamojärvet ovat kuuluneet Suur-Saimaaseen. Kohde sijaitsee Piransärkät-nimisen harjumuodostelman länsipuolella, Piilolahden talosta noin 200 metriä pohjoiseen, aivan Piilolahden kivikautisen asuinpaikan (11) alapuolella, joitakin metrejä etelään asuinpainanteista. Piilolahdesta etelään sijaitsevan Lähesuon talon pellostä on aikoinaan löydetty kivikirves (KM 19269), joka on toimitettu Museovirastoon vuonna 1973. Piilolahden asuinpaikasta 600 m pohjoiseen sijaitsee entuudestaan tunnettu Lietunniemen asuinpaikka (12). Piilolahden koillis- ja itäpuolelta, Piransärkän itäpuolelta, löytyi kesän 2004 inventoinnissa lukuisia uusia kivikautisia kohteita.

Piilolahti 2:n pyyntikuoppakohde sijaitsee mäntykankaan alareunalla. Välittömästi kuoppien yläpuolella kulkee vanha muinaisrantaterassi, jonka päällä Piilolahden asuinpainanteet sijaitsevat. Painanteiden kaakkoispuolella kohoaa jyrkkä harjunrinne.

848 01 0018 Tohmajärvi (18) Kaivanto

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	Asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	Kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6920.747, 3655.373, z 80
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 27.5 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä hiekkatieltä parinkymmenen metrin matkalta koordinaattipisteestä kohti länttä.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Sintsin harjujakson itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahden pohjukassa, Kostamonsärkästä länteen. Löydöt on poimittu noin 20 metrin matkalta hiekkatieltä, joka lännessä päättyy Ketvenenlahteen. Kohde sijaitsee siis aivan Tohmajärven ja Rääkkylän kuntien rajalla.

Tie, jolta löydöt on poimittu, on kovaksi tamppaantunut ja sen pientareet ovat umpeen kasvaneet. Aivan tien pohjoispuolella kulkee selvä terassi noin 80 metrin korkeuskäyrän tuntumassa. Terassin ja harjun väliin jää kapea kannas, jolla Kaivannon löytöalue sijaitsee. Maasto kohteessa on lehtomaista ja maaperä sorainen.

848 01 0019 Tohmajärvi (19) Kattilakoski

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstystyyppi:</i>	työpaikat - pyyntikuopat
<i>Ajoitus:</i>	ajoittamaton
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 09 Uskali
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6918.654, 3680.723, z 80-85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 16 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	409 Uskaljärvi
<i>Laajuus:</i>	Pyyntikuoppa koordinaattipisteen osoittamalla paikalla.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Jänisjoen rannalla, lähellä Tohmajärven ja Kiihtelysvaaran kuntien välistä rajaa, Kattilakosken kaakkoispuolisella rannalla. Kuoppa sijaitsee jokitörmän päällä kulkevan kärrypolun vieressä, noin 20 metrin päässä jokirannasta.

Maasto kohteessa kasvaa sekametsää, maaperä on suhteellisen hienoa hiekkaa. Matkaa Kattilakoskelle on noin 250 metriä.

943 01 0001 Värtsilä (1) Lösönlahti

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstystyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.249, 3687.543, z 75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2 km pohjoiseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sääperinjärven luoteispäässä sijaitsevan Lösönlahden rinteellä, viitisen sataa metriä järven rannasta luoteeseen, Sallilan tilan lounaispuolella olevalla pellolla. Sääperin rannat ovat osittain hiekkaiset, mutta paikoitellen saviset.

943 01 0002 Värtsilä (2) Patsola

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	hautapaikat - ruumiskalmistot
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6904.395, 3684.905
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.5 km länteen
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Ortodoksinen kalmisto ja mahdollinen tsasounan paikka sijaitsevat Peijonniemi – Patsola –maantien pohjoispuolella, Jänisjoesta noin 150 m pohjoiseen, Patsolankosken kohdalla. Viljelysmaalla on ollut kaksi saareketta, joissa perimätiedon mukaan toisessa on ollut kalmisto ja toisessa tsasouna. Vielä 1980-luvulla tien oikaisun yhteydessä paikalta on löytynyt luita.

Koordinaattien osoittama paikka ei ole aivan sama kuin peruskartalle merkitty kalmiston paikka.

943 01 0003 Värtsilä (3) Seppälä

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja /tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.594, 3688.193, z 70
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.1 km eteläkaakkoon.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Jänisjoen mutkassa, Uudenkylän lammen soisen eteläpään eteläpuoleisella peltoalueella, noin 100 m jokirannasta. Näillä tienoilla Jänisjoen rannat ovat jyrkät, mutta asuinpaikan kohdalla pelto viettää loivasti etelään ja kaakkoon jokea kohden. Matkaa Sääperin järvelle on noin 3 km.

943 01 0004 Värtsilä (4) Kenraalin hauta

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	kultti- ja tarinapaikat
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 12 Öllölä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6915.820, 3693.929, z 125
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 13 km koilliseen
<i>Rekisterikylä:</i>	401 Juvanjoki
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kenraalin hautana tunnettu kohde sijaitsee Ison ja Pienen Lökälammen välisellä kapealla kannakkeella, Pienen Lökölammen luoteispuolella, lammelle melko jyrkästi viettävän rinteeseen yläosassa. Viistossa rinteessä on 6 m pitkä ja 3,3 m leveä rivirakennelma, jonka keskellä on pitkänomainen 1,5 m pitkä ja noin 0,5 m syvä kuopanne. Alueella on lisäksi 2,8 x 1,25 x 0,25 m sekä 1,5 x 1,5 x 0,3 m kooltaan olevat pitkänomaiset kiviröykkiöt. Ensiksi mainittu kiviröykkiöistä sijaitsee Kenraalin hautana tunnetusta kohteesta rinteessä muutama metri alempana ja viimeksi mainittu noin 2 m päässä samalla korkeudella rinnettä.

Lampien välisellä kannaksella vanhimmat havupuut ovat kaksisataa vuotta vanhoja. Alueella kasvaa poikkeuksellisesti myös jaloja lehtipuita ja villiruusua. Kannaksen korkeimmalla kohdalla on vanha polun pohja. Kenraalin haudasta kerrotaan Värtsilän Kenraalinkylän saaneen nimensä. Perimätiedon mukaan kivikummun kohdalle on haudattu ruotsalaisten ja venäläisten välisessä taistelussa kuolettavasti haavoittunut venäläinen kenraali. Kiviröykkiön keskelle kaivetun pitkänomaisen kuopanteen kerrotaan syntyneen viime vuosikymmenten aikana siitä, kun jotkut ovat kaivaneet hautaa löytääkseen venäläiselle kenraalille mahdollisesti kuuluneita kultahampaita. Alueella kasvavien jalojen lehtipuiden ja ruusujen kerrotaan olevan peräisin haudalle aikoinaan muistoksi tuoduista istutuksista.

943 01 0005 Värtsilä (5) Onnela

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.328, 3687.378, z 75-80
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 1.7 km pohjoiseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola

Laajuus: Kohteen äärikoordinaateiksi on gps-mittauksilla saatu seuraavat pisteet:
6906.328, 3687.378
6906.267, 3687.376
6906.245, 3687.391
6906.220, 3687.480
6906.264, 3687.419
6906.282, 3687.445
6906.340, 3687.428

Kohdekuvaus:

Onnelan kohde sijaitsee Sääperin järven länsipäässä, peltoalueella, noin 250 m lounaaseen Lösönlahden (1) asuinpaikalta ja noin 100 m Onnelan talosta koilliseen. Löytöalue on laaja, vaikka löytöpusseihin onkin kirjattu vain kaksi erillistä löytökoordinaattia (6906.328, 3687.378 ja 6906.220, 3687.480). Löytöjä on poimittu kuitenkin huomattavasti isommalta alalta pellostä (katso koordinaattipisteet yllä).

Koko löytöalue asettuu 75-80 mpy väliselle loivaterassiselle rinteelle. Pellon takana maasto nousee jyrkästi ja muuttuu hyvin kivikkoiseksi ja kallioiseksi. Itse löytöalue on maaperältään hiekkainen, mutta alempana, kohti Sääperiä, pelto käy savisemmaksi.

Kohde on yksi pienen Sääperin (halkaisijaltaan laajimmillaan noin 2 km) kahdestatoista kivikautisesta kohteesta.

943 01 0006 Värtsilä (6) Jussila

Perustiedot

Muinaisjäännystyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 4232 11 Patsola
Yhtenäiskoordinaatit: 6907.008, 3687.720, z 75
Sijainti: Värtsilän luteriläisestä kirkosta 2.4 km pohjois-koilliseen.
Rekisterikylä: 404 Patsola
Laajuus: Koordinaattipisteen ympärillä, tarkemmin määrittelemättä.
Kohdekuvaus:

Jussilan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Sääperin järven luoteispuolisella pellolla, metsäsaarekkeen reunalla, noin 200 m Jussilan talosta kaakkoon. Metsäsaareke on erittäin louhikkoinen, joissakin siirtolohkareissa oli havaittavissa ilmeisesti jääkauden jälkeensä jättämiä pieniä ”kuppeja”. Jussilan kohde on yksi pienen Sääperin (halkaisijaltaan laajimmillaan noin 2 km) kahdestatoista kivikautisesta kohteesta.

943 01 0007 Värtsilä (7) Koivula

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.601, 3687.671, z 70 - 75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2 km pohjois-koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Kohde sijaitsee ilmeisesti pääasiassa koordinaattipisteen kaakkoispuolisella metsäsaarekkeella.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sääperin luoteisrannalla, noin 200 m Lösönlahdesta (1) koilliseen. Koivulan löytöpaikka on Lösönlahden kohdetta hieman alempana, ja näitä kahta kohdetta erottaa topografisesti pieni lahdeke korkeuskäyrillä. Alue oli tosin tarkastushetkellä nurmella, joten kohteiden välistä maastoa ei päästy tarkastamaan. Voikin olla, että Koivulan ja Lösönlahden kohteet ovat samaa asuinpaikkaa.

943 01 0008 Värtsilä (8) Savikko

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6907.277, 3687.677, z 75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.7 km pohjoiseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä kahdesta kohtaa: Piste 6907.277, 3687.677 ympäriltä, sekä pisteiden 6907.141, 3687.745 ja 6907.143, 3687.842 väliltä. Löytökeskittymien välinen hieman matalammalle jäävä alue oli löydötön.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Savikon kohde sijaitsee Sääperin järven pohjoisrannalla, parisataa metriä pohjoiseen Jussilan (6) asuinpaikalta, metsäsaarekkeen pohjoispuoleisella pellolla. Kivikautisia asuinpaikkalöytöjä on 75 mpy tuntumasta kahdesta eri kohdasta, joiden väliin jää hieman matalampi kaistale peltoa. Maaperä pellossa on savisempi kuin useimmissa muissa Sääperin ympäristön kivikautisissa kohteissa.

943 01 0009 Värtsilä (9) Anttila

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6907.334, 3688.695 – 6907.398, 3688.699, z 70-75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 3 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä yllämainittujen koordinaattipisteiden väliseltä terassilta.

Kohdekuvaus:

Löytöalue on loivassa rinteessä, Sääperin järven pohjoispuolella, Anttilan talon eteläpuolisella pellolla. Sääperiin laskeva pieni puro jää asuinpaikka-alueen länsipuolelle. Löytöalue on noin 70 metriä pitkä ja korkeintaan kymmenkunta metriä leveä vyöhyke loivassa rinteessä, hieman 75 metrin käyrän alapuolella. Tällä kohden pellossa erottuu hyvin muodostunut vanha rantaterassi, kohteen löydöt ovat kapealta vyöhykkeeltä terassin harjalta.

Pellon maaperä on hiekkainen. Löytöalueen koillispuolella, noin 150 metrin päässä, 80 metrin käyrän tuntumassa, kohoaa kalliainen mäen rinne, joka kasvaa komeata männikköä.

943 01 0010 Värtsilä (10) Rantala

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.303, 3689.875, z 74
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.9 km itä-koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Värtsilä
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä on poimittu pisteiden 6906.303, 3689.875 ja 6906.420, 3689.774 väliseltä alueelta.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Sääperin järven koillispuolella, vajaa kilometri valtakunnan rajalta luoteeseen. Löytöalue on peltoa, matkaa Rantalan taloon, joka sijaitsee löytöalueen luoteispuolella, on parisen sataa metriä. Pelto on maaperältään savinen, löytöpesäkkeitä alueella oli pääasiassa kolme. Välittömästi peltoalueen koillispuolella, noin 80 mpy, kohoaa kalliainen vaara.

943 01 0011 Värtsilä (11) Rantala 2

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen, historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.596, 3689.571, z 74
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.9 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Värtsilä
<i>Laajuus:</i>	Löydöt noin 20 metrin säteeltä, ei havaintoja muualta, vaikka havainnointimahdollisuudet olivat hyvät.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sääperin järven koillisrannalla, Rantalan talon luoteispuolella, päärakennuksesta noin 130 m koilliseen. Löydöt on poimittu pieneltä alalta saviselta pellolta. Talon ja löytöalueen väliin jää pieni, Sääperiin laskeva puro. Välittömästi peltoalueen koillispuolella, noin 80 mpy, kohoaa kallioinen vaara. Matkaa valtakunnan rajalle on noin 1300 metriä.

943 01 0012 Värtsilä (12) Ilomäki

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6904.838, 3687.657, z 72-73
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 300 m koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Löytöpisteiden koordinaatit: 6904.831, 3687.669 6904.838, 3687.657 6904.846, 3687.653 6904.806, 3687.675 6904.813, 3687.679 sekä hieman keskittymän ulkopuolella: 6904.728, 3687.688
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sääperin järven lounaispuolella, Jänisjoen rannasta noin 400 m länteen, noin kilometri järveltä. Koko löytöalue sijaitsee Ilomäen hiekkaisen pellon alarinteessä, joka vaikuttaa vanhan rantaterassin alarinteeltä. Pellon maaperä on huomattavasti hiekkaisempaa kuin Sääperin välittömässä ympäristössä sijaitsevien kohteiden maaperä.

943 01 0013 Värtsilä (13) Räkynvaara

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6903.738, 3688.645, z 73-74 mpy.
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 1.5 km kaakkoon.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Löytöpisteet: 6903.738, 3688.645, 6903.726, 3688.654 – 6903.749, 3688.627, 6903.652, 3688.694, 6903.564, 3688.793 Löytöalue on noin 250 m pitkä, kapeahko vyöhyke Räkynvaaran lounaisnurkassa.

Kohdekuvaus:

Räkynvaaran kohde sijaitsee rajavyöhykkeellä, Räkynvaaran lounaiskulmassa, vajaa 500 m valtakunnan rajasta länteen. Matkaa Sääperin järvelle on noin 2 km ja lähimmille kivikautisille kohteille, Ilomäelle (12) ja Notkolaan (14), kumpaiseenkin noin kilometri. Löytöalue on peltoa, jonka takana idässä kohoaa kivikkoisen vaara aina yli sadan metrin korkeuteen mpy. Muinainen rantaterassi erottuu alueella selvästi, asuinpaikkalöydöt sijaitsivat tämän terassin alarinteellä. Maaperä alueella oli hiekaista. Räkynvaaran kohde on löytöjensä puolesta Sääperin rikkaimpia ja monipuolisimpia kohteita.

943 01 0014 Värtsilä (14) Notkola

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.586, 3689.039, z 70-71
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.5 km kaakkoon.
<i>Rekisterikylä:</i>	405 Uusikylä
<i>Laajuus:</i>	6902.768, 3688.966 - 6902.544, 3689.068. Löytöjä pääsääntöisesti kolmesta pesäkkeestä, mutta varsinkin pisteen 6902.768, 3688.966 ympäriltä kerätyt löydöt ovat varsin laajalta alueelta, noin 50 x 75 m.

Kohdekuvaus:

Notkolan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee rajavyöhykkeellä, noin 150 m länteen Jänisjoen rannasta, jossa valtakunnan raja kulkee. Matkaa Sääperin järvelle pohjoisessa on pari kilometriä. Lähin kivikautinen kohde on Räkynvaara (13), joka sijaitsee noin kilometrin pohjoiseen Notkolasta.

Löytöalue on hiekkaisella pellolla, joka laskee loivasti kohti Jänisjoen rantaa. Metsäsaarekkeen kaakkoispään löytökorkeus, noin 70-71 mpy, sijoittui tämän rinteen alaosaan, terassin harja jäi paikoin metsän alle. Pohjoisemman löytöalueen korkeus on hädin tuskin 70 mpy, mutta asuinpaikka jatkunee hieman metsikön puolelle. Intensiivisin löytökeskittymä sijaitsee metsäsaarekkeen kaakkoispäässä.

943 01 0015 Värtsilä (15) Lähteellä

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6905.505, 3687.565, z 75 mpy
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta kilometri pohjoiskoilliseen
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Kaikki löydöt on poimittu yllä mainitun koordinaattipisteen välittömästä läheisyydestä.

Kohdekuvaus:

Lähteelän kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Sääperin järven lounaisnurkassa, reilu 600 m Jänisjoen länsipuolella. Lähin kivikautinen kohde on Ilomäki, joka sijaitsee reilut puoli kilometriä etelään Lähteelästä. Löydöt on poimittu pellon loivasta rinteestä, välittömästi 75 mpy yläpuolelta, Lähteelän talon pohjoispuolelta. Pelto on hiekkainen, ja rinne laskee tasaisesti kohti Sääperin järveä.

5.2 Kohdehakemisto

tunnus	kohde-nimi	tyyppi	ajoitus	PK	sivu
848 01 0001	Satularanta	asuinpaikka	kivikautinen	4232 03 Onkamo	59
848 01 0002	Väinölä	asuinpaikka	kivikautinen	4232 03 Onkamo	63
848 01 0003	Jokiniemi	asuinpaikka	kivikautinen	4232 04 Akkala	66
848 01 0004	Rantakoto	asuinpaikka	kivikautinen	4232 03 Onkamo	69
848 01 0005	Pesonen	asuinpaikka	kivikautinen	4232 03 Onkamo	72
848 01 0006	Järventaus Kirkkorinne	ortodoksikalmisto	historiallinen	4232 04 Akkala	75
848 01 0007	Peijonniemi Varola	ortodoksikalmisto	historiallinen	4232 07 Uusi- Värtsilä	78
848 01 0008	Pitkälampi	asuinpaikka	historiallinen?	4232 08 Saario	81
848 01 0009	Niemelä	asuinpaikka	historiallinen?	4232 07 Uusi- Värtsilä	84
848 01 0010	Valopelto	asuinpaikka	historiallinen?	4232 07 Uusi- Värtsilä	87
848 01 0011	Piilolahti	asuinpaikka	kivikautinen	4232 02 Haso	89
848 01 0012	Lietunniemi	asuinpaikka	kivikautinen	4232 02 Haso	94
848 01 0013	Ylipäänlahti	asuinpaikka	kivikautinen	4232 02 Haso	99
848 01 0014	Rumpanlampi	asuinpaikka	kivikautinen	4232 02 Haso	103
848 01 0015	Pitkälampi	asuinpaikka	kivikautinen	4232 02 Haso	105
848 01 0016	Pitkälampi 2	asuinpaikka	kivikautinen	4232 02 Haso	107
848 01 0017	Piilolahti 2	pyyntikuoppia	historiallinen	4232 02 Haso	110
848 01 0018	Kaivanto	asuinpaikka	kivikautinen	4232 03 Onkamo	113
848 01 0019	Kattilakoski	pyyntikuoppa	ajoittamaton	4232 09 Uskali	116
943 01 0001	Lösönlahti	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	119
943 01 0002	Patsola	ortodoksikalmisto	historiallinen	4232 07 Uusi- Värtsilä	122
943 01 0003	Seppälä	asuinpaikka	historiallinen?	4232 10 Värtsilä	125
943 01 0004	Kenraalin hauta	kultti- ja tarinapaikka	historiallinen	4232 12 Öllölä	127
943 01 0005	Onnela	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	129

943 01 0006	Jussila	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	132
943 01 0007	Koivula	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	134
943 01 0008	Savikko	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	137
943 01 0009	Anttila	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	140
943 01 0010	Rantala	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	143
943 01 0011	Rantala 2	asuinpaikka	kivik., hist.	4232 11 Patsola	145
943 01 0012	Ilomäki	asuinpaikka	kivikautinen	4232 10 Värtsilä	147
943 01 0013	Räykynvaara	asuinpaikka	kivikautinen	4232 10 Värtsilä	151
943 01 0014	Notkola	asuinpaikka	kivikautinen	4232 10 Värtsilä	156
943 01 0015	Lähteelä	asuinpaikka	kivikautinen	4232 11 Patsola	160
943 00 0001	Kunnas	asuinpaikka?	kivik., hist.	4232 11 Patsola	162
943 00 0002	Kustaavanala	asuinpaikka?	kivik. hist.	4232 10 Värtsilä	165
848 04 0001	Lampion mökki	löytöpaikka	kivikautinen	4232 03 Onkamo	167
848 04 0002	Säkäniemi Perttula	löytöpaikka	-	4232 03 Onkamo	169

5.3 Löytöluettelot

5.3.1 Tohmajärven museokokoelmissa olevat löydöt

KM - Kansallismuseo

KuM - Kuopion Museo

PKKaO - Pohjois-Karjalan kansanopisto

kokoelma	numero	löytö	kohde	diarionumero
KM	1578	kourutaltoa	Tohmajärvi	5.6.1874
KM	1580	kehdonanturan muotoisen asean katkelma	Saarion kylä	5.6.1874
KM	1991:7	tasataltoa	Suuren Onkamon etelärannalta	4.11.1879
KM	2109:3	kirves	Onkamon kylältä	17.2.1882
KM	2751	vaskinen sormus	Hovilan talo, Kemie, pellosto	1891 (?)
KM	4459	poikkikirves	Tohmajärven pohjasta malmia nostettaessa	19.11.1904
KM	6098:3	oikokirves	Onkamosta, Juho Laakkosen pellosta	1.7.1912
KM	6491	kiivialta	Onkamo Säkäniemi	7.11.1913
KM	9327	saviastian paloja	848 01 0001 Satularanta	4.1.1931
KM	10025	tasakantainen kvartsiittinuolenkärki	Onkamo Kasurila, Pirhosen talon maalta	20.2.1935
KM	11016:1	taltoa	Ruppovaara	5.5.1939
KM	11943:1	kaksoistaltoa	848 01 0003 Jokiniemi	4.9.1948
KM	11943:2	rautakirves	848 01 0003 Jokiniemi	4.9.1948
KM	12143	rombinmuotoinen reikäase	848 01 0003 Jokiniemi	17.5.1949
KM	12485	saviastian paloja, kynsitaltoa	848 01 0001 Satularanta	27.3.1950
KM	12595	saviastian paloja	848 01 0001 Satularanta	11.9.1950
KM	14689	saviastian paloja	848 01 0001 Satularanta	12.10.1959
KM	15182:1	piikiven kappale	Tikkala, järven rannasta	11.8.1961
KM	15507	karjalainen taltoa	Suonpää	28.9.1962
KM	16228	asp. löytöjä	848 01 0001 Satularanta	29.1.1964
KM	16534	kirves, Äänisen viherruusketta	Järventaus	3.12.1964

KM	17046	asp. löytöjä	848 01 0002 Väinölä	15.8.1966
KM	17247	poikkikirves, kvartsia	Kemie Kalliola	6.6.1972
KM	18965	saviastian paloja	848 01 0001 Satularanta	26.10.1972
KM	19269	kivikirves	Haso Lähessuo	27.12.1973
KM	20022	asp.löytöjä	848 01 0002 Väinölä	11.1.1977
KM	20023	asp.löytöjä	848 01 0004 Rantakoto	11.1.1977
KM	20024	asp.löytöjä	848 01 0005 Pesonen	11.1.1977
KM	20308	kourutaltoa	Pyhäselkä Reposaari	30.10.1978
KM	21077	saviastian paloja	848 01 0001 Satularanta	7.4.1981
KM	22245:278	oikoteräinen kirves	Sortavalan muscosta evakuoitu	5.3.1984
KM	22245:279	tasatalta	Sortavalan muscosta evakuoitu	5.3.1984
KM	22245:281	tasatalta	Sortavalan muscosta evakuoitu	5.3.1984
KM	22245:332	"kuokka, valtavan iso", hukassa	Sortavalan muscosta evakuoitu	5.3.1984
KM	22871	rcikäkivi	Onkamo Kannas Nousiala	3.10.1985
KM	24200	saviastian palanen, historiallinen	Peijonniemi	6.5.1988
KM	27649	asp.löytöjä	848 01 0008 Saario Pitkälampi	31.12.1992
KM	27650	asp.löytöjä	848 01 0009 Peijonniemi Niemi	31.12.1992
KM	28722	asp.löytöjä	848 01 0010 Peijonniemi Valopelto	31.12.1992
KM	30462	asp.löytöjä	848 01 0011 Piilolahti	13.10.1997
KM	30463	asp.löytöjä	848 01 0012 Liitunniemi	13.10.1997
KM	30636	saviastian palanen	Onkamo Kannas Lampion mökki	24.11.1997
KM	34603	asp.löytöjä	848 01 0011 Piilolahti	23.8.2004
KM	34604	asp.löytöjä	848 01 0013 Ylipäänlahti	23.8.2004
KM	34605	asp.löytöjä	848 01 0016 Pitkälampi 2	23.8.2004
KM	34606	asp.löytöjä	848 01 0018 Kaivanto	23.8.2004
KM	34607	asp.löytöjä	848 01 0004 Rantakoto	23.8.2004
KuM	149	liuskekärki	Tohmajärven pohjasta malmia nostettaessa	?
KuM	2839	saviastian paloja	848 01 0001 Satularanta	?
PKKaO	35	poikkikirves	Tohmajärvi	?

5.3.2 Värtsilän museokokoelmissa olevat löydöt

KM - Kansallismuseo

KuM - Kuopion museo

kokoelma	numero	löytö	kohde	diaritoitu
KM	516	kivikirves	Värtsilän kylältä	1862
KM	660	kivikirves	Jänisjärven rannalta, Värtsilän kylältä	1867
KM	2109:4	kivitaltta	Uudestakylästä pellostaa	17.2.1882
KM	2148:1	keskentekoinen vasarakirves	”juttunurmelta” Värtsilän luota	1885
KuM	91 (2529)	liuskekärki	Kaustajärvestä malmia nostettaessa	18.1.1886
KM	5645	kivikirves	Uudestakylästä Reposen suoviljelykseltä	23.9.1910
KM	8368	kaksoistaltta	Uudestakylästä Korpiahon palstalta	17.10.1924
KM	9918	asuinpaikkalöytöjä	Kakunkylä Kesämaa	1.9.1934
KM	10083	asuinpaikkalöytöjä	Kakunkylä Kesämaa	11.7.1935
KM	10726	suippohamaraisen roikakirveen teelmä	Pirtinniemen kylältä	17.11.1937
KM	20512	kivitaltta	Uusikylä Kuosmala	12.4.1979
KM	21092	asuinpaikkalöytöjä	Kakunkylä Kesämaa	9.4.1981
KM	21504	tuura	Sääperi Tuovilan pelto	30.8.1982
KM	22245:280	poikkikirves	Patsola	5.3.1984
KM	22245:282	karjalainen tasataltta	Sääperin järvi	5.3.1984
KM	27657	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0001 Lösönlahti	31.12.1992
KM	28726	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0003 Seppälä	31.12.1992
KM	34608	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0003 Seppälä	23.8.2004
KM	34609	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0005 Onnela	23.8.2004
KM	34610	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0006 Jussila	23.8.2004
KM	34611	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0007 Koivula	23.8.2004
KM	34612	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0008 Savikko	23.8.2004
KM	34613	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0009 Anttila	23.8.2004
KM	34614	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0010 Rantala	23.8.2004
KM	34615	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0011 Rantala 2	23.8.2004
KM	34616	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0012 Ilomäki	23.8.2004

KM	34617	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0013 Räkynvaara	23.8.2004
KM	34618	asuinpaikkalöytöjä	943 01 0014 Notkola	23.8.2004
KM	34619	asuinpaikkalöytöjä	943 01 Lähteellä	23.8.2004
KM	34620	asuinpaikkalöytöjä	Värtsilä Kunnas	23.8.2004
KM	34621	asuinpaikkalöytöjä	Värtsilä Kustaavanala	23.8.2004

5.4 Luettelo diakuvista

Kuvannut Oili Forsberg

PKM = Pohjois-Karjalan museo

PKM	Kohde	Aihe
87:847	Tohmajärvi 12 Lietunniemi	Lietunniemen kivikautista asuinpaikkaa. Kuva on otettu pisteestä, josta syksyllä 1997 todettiin asuin painanne. Tällöin alue oli vasta metsäaurattu, auruasvaoista ja erityisesti painanteesta tuli löytöinä runsaasti mm. keramiikkaa. Seitsemän vuotta myöhemmin alueella kasvoi nuorta männikköä, eikä kohdalla voitu enää havaita mitään kivikautiseen asutukseen viittaavaa. Kuvattu lännestä itään.
87:848	Tohmajärvi 12 Lietunniemi	Asuinpainanne kivikautisella asuinpaikalla. Entuudestaan tunnetulta kohteelta löytyi neljä uutta asuinpainannetta alueen pohjoispuolelta. Kuvan painanne on inventointikertomuksen asumuspainanne numero 3. Kuvattu lännestä itään.
87:849	Tohmajärvi 13 Ylipäänlahti	Ylipäänlahden kivikautisen asuinpaikan tienoita Suuri-Onkamon kaakkoisrannalla. Varhaista asbestikeramiikkaa löytyi kuvassa etualalla nökyvästä mökkitien risteyksestä tienleikkauksesta. Risteyksen oikealla puolella näkyvältä kankaalta joidenkin kymmenien metrien päästä todettiin viisi asumuspainannetta Suursaimaan muinaisella rantaterassilla. Panoraama, 1/2, kuvattu lännestä itään.
87:850	Tohmajärvi 13 Ylipäänlahti	Ylipäänlahden kivikautista asuinpaikkaa. Panoraama, 2/2, kuvattu lännestä itään.
87:851	Tohmajärvi 14 Rumpanlampi	Yksittäinen asumuspainanne Piransärkkien tuntumassa, vanhalla rantaterassilla. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:852	Tohmajärvi 15 Pitkälampi	Asumuspainanne (inventointikertomuksen numero 1) kivikautisella asuinpaikalla, kuvassa kuusen edessä. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:853	Tohmajärvi 15 Pitkälampi	Pitkälammen asuinpaikkaa kuvasarjassa oikealla, rantaterassin päällä. Panoraamakuvan (1/3) keskellä ja oikealla soistunut lampi. Asuinpainanteet sijaitsevat muinaisella rantatörmällä. Kuvattu idästä länteen.
87:854	Tohmajärvi 15 Pitkälampi	Pitkälammen asuinpaikkaa. Panoraama, 2/3, kuvattu idästä länteen.
87:855	Tohmajärvi 15 Pitkälampi	Pitkälammen asuinpaikkaa. Panoraama, 3/3, kuvattu idästä länteen.
87:856	Tohmajärvi 16 Pitkälampi 2	Pitkälampi 2:n varhaista asbestikeramiikkaa paikanpäällä kuvattuna.
87:857	Tohmajärvi 16 Pitkälampi 2	Pitkälampi 2:n asuinpaikan vanhoja rantatörmä Suuri-Onkamon Ylipäänlahden ja Piransärkkien välillä. Saviastian palasia löytyi tienleikkauksesta lähinnä kuvan ylemmän rantaterassin tuntumasta. Kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:858	Tohmajärvi 11 Piilolahti	Piilolahden kivikautista asuinpaikkaa Hasossa, Piransärkkien länsipuolella. Asuinpainanteita, yhteensä kahdeksan kappaletta, on metsätien molemmin puolin. Panoraama, 1/4, kuvattu luoteesta kaakkoon.
87:859	Tohmajärvi 11 Piilolahti	Piilolahden kivikautista asuinpaikkaa Hasossa. Panoraama, 2/4, kuvattu luoteesta kaakkoon.
87:860	Tohmajärvi 11 Piilolahti	Piilolahden kivikautista asuinpaikkaa Hasossa. Panoraama, 3/4, kuvattu luoteesta kaakkoon.

87:861	Tohmajärvi 11 Piilolahti	Piilolahden kivikautista asuinpaikkaa Hasossa. Panoraama, 4/4, kuvattu luoteesta kaakkoon.
87:862	Tohmajärvi 11 Piilolahti	Asumuspainanteet kuusi ja kahdeksan Piilolahden asuinpaikalla. Panoraama, 1/2, kuvattu kaakosta luoteeseen, nyppylän harjalta.
87:863	Tohmajärvi 11 Piilolahti	Asumuspainanteet kuusi ja kahdeksan Piilolahden asuinpaikalla. Panoraama, 2/2, kuvattu kaakosta luoteeseen, nyppylän harjalta.
87:864	Tohmajärvi 17 Piilolahti 2	Piilolahti 2:n pyyntikuoppa numero 1. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:865	Tohmajärvi 17 Piilolahti 2	Piilolahti 2:n pyyntikuoppa numero 3. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:866	Tohmajärvi Säkäniemi Perttula	"Reikäkivi", jonka reiän Pirjo Lahtiperä arvelee invento intikertomuksessaan (1967) hakkaamalla tehdyksi. Kivi lienee kuitenkin luonnon muovaama.
87:867	Värtsilä 5 Onnela	Kivikautista asuinpaikkaa pellolla. Löytöalueen ydin on pellon hiekkaisella alueella, loivassa ylärinteessä, kuvassa autojen edustalla. Panoraama, 1/2, kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:868	Värtsilä 5 Onnela	Kivikautista asuinpaikkaa pellolla. Panoraama, 2/2, kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:869	Värtsilä Sääperinjärvi	Sääperinjärvi Lösönlahden asuinpaikalta (1) lännestä itään kuvattuna.
87:870	Värtsilä 1 Lösönlahti	Lösönlahden kivikautista asuinpaikkaa panoraamakuvassa (1/3) keskellä rinteessä. Kuvan ulkopuolelle, vasemmalle, jää Sääperin järvi, oikeassa reunassa häämöttää Onnelan (5) asuinpaikka. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:871	Värtsilä 1 Lösönlahti	Lösönlahden kivikautista asuinpaikkaa panoraamakuvassa (2/3) keskellä rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:872	Värtsilä 1 Lösönlahti	Lösönlahden kivikautista asuinpaikkaa panoraamakuvassa (3/3) keskellä rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:873	Värtsilä 6 Jussila	Jussilan kivikautista asuinpaikkaa metsäsaarekkeen pellonpuoleisella rinteellä, kuvan keskellä. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:874	Värtsilä 7 Koivula	Kivikautista asuinpaikkaa pellon hiekkaisella rinteellä kuvan keskellä koivikon tuntumassa.
87:875	Värtsilä 8 Savikko	Kivikautisen asuinpaikan keskeistä löytöaluetta savisen pellon reunassa, kuvassa autojen läheisyydessä. Kuvattu lounaasta koilliseen.
87:876	Värtsilä 9 Anttila	Kivikautista asuinpaikkaa pellonrinteessä. Kuvan keskellä näkyvien pensaiden äärellä virtaa pieni puro, joka laskee Sääperiin. Tämän puron yläpuoliselta rinteeltä on poimittu asuinpaikkalöytöinä palanutta luuta sekä palaneita kiviä. Panoraama, 1/3, kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:877	Värtsilä 9 Anttila	Kivikautista asuinpaikkaa pellonrinteessä. Panoraama, 2/3, kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:878	Värtsilä 9 Anttila	Kivikautista asuinpaikkaa pellonrinteessä. Panoraama, 3/3, kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:879	Värtsilä 12 Ilomäki	Kivikautista asuinpaikkaa loivassa pellonrinteessä, useita löytöpesäkkeitä. Panoraama, 1/3, kuvattu kaakosta luoteeseen.

87:880	Värtsilä 12 Ilomäki	Kivikautista asuinpaikkaa loivassa pellonrinteessä, useita löytöpesäkkeitä. Panoraama, 2/3, kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:881	Värtsilä 12 Ilomäki	Kivikautista asuinpaikkaa loivassa pellonrinteessä, useita löytöpesäkkeitä. Panoraama, 3/3, kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:882	Värtsilä 13 Räykynvaara	Räykynvaara panoraama, 1/3, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinalla, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.
87:883	Värtsilä 13 Räykynvaara	Räykynvaara panoraama, 2/3, kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:884	Värtsilä 13 Räykynvaara	Räykynvaara panoraama, 3/3, kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:885	Värtsilä 14 Notkola	Kivikautinen asuinpaikka Jämsijoen rannalla, valtakunnan rajalla. Joki virtaa panoraamakuvan (1/2) taustalla näkyvän koivikon takana, löytöalue on etualalla pellon rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:886	Värtsilä 14 Notkola	Kivikautinen asuinpaikka Jämsijoen rannalla, valtakunnan rajalla. Joki virtaa panoraamakuvan (2/2) taustalla näkyvän koivikon takana, löytöalue on etualalla pellon rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:887	Värtsilä Kunnas	Kunnaksen löytöpaikka Sääperin järven äärellä, valtakunnan rajalla. Löydöt on poimittu pellosto kuvan etualalla näkyvän rinteestä päältä. Kuvattu koillisesta lounaaseen.
87:888	Valtakunnanraja	Valtakunnan raja Sääperin järven kaakkoisnurkassa, lähellä Kunnaksen löytöpaikkaa. Kuvattu lännestä itään.
87:889	Värtsilä 14 Notkola	Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta löytynyt tuuran teräkatkelma, KM 34618:1.
87:890	Värtsilä 13 Räykynvaara	Räykynvaaran kivikautiselta asuinpaikalta löytynyt piisäle, punaista piitä, KM 34617:2.
87:891	Värtsilä 9 Anttila	Palanutta luuta Anttilan kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34613:2.
87:892	Tohmajärvi 16 Pitkälampi 2	Varhaista asbestikeramiikkaa Pitkälampi 2:n kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34605.
87:893	Tohmajärvi 16 Pitkälampi 2	Varhaista asbestikeramiikkaa Pitkälampi 2:n kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34605.
87:894	Värtsilä 13 Räykynvaara	Hiotun kivesineen katkelma Räykynvaaran kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34617:1.
87:895	Tohmajärvi 9 Niemelä	Rautakautista/keskiaikaista asuinpaikka-aluetta Tohmajärven itärannalla Pejjonniemessä. Löytöjä on teht kuvassa näkyvän pellon rinteeltä. Panoraama, 1/2, kuvattu idästä länteen.
87:896	Tohmajärvi 9 Niemelä	Rautakautista/keskiaikaista asuinpaikka-aluetta Tohmajärven itärannalla Pejjonniemessä. Löytöjä on teht kuvassa näkyvän pellon rinteeltä. Panoraama, 2/2, kuvattu idästä länteen.
87:897	Tohmajärvi 7 Varola	Varolan ortodoksikalmiston tienoita. Kalmiston täsmällistä sijaintia ei kesän 2004 inventoinnissa maastossa kyetty paikallistamaan muutoin kuin muinaisjäänösrekisterin koordinaattien perusteella. Kuvattu idästä länteen.
87:898	Tohmajärvi 10 Valopelto	Koordinaattien perusteella paikallistettua Valopellon rautakautista/keskiaikaista asutusaluetta pellon rinteillä Pejjonniemessä. Kuvattu koillisesta lounaaseen.

87:899	Tohmajoki	Tohmajoen niskaa Myllylahden suulta noin 300 m alapäin, Kokkokallion pohjoispuolella. Kuvattu lännestä itään. Tohmajoen rannat ovat nykytilassaan rehevät ja tällä kohtaa sangen jyrkät, eikä merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta kyetty havainnoimaan.
87:900	Värtsilä Jänisjoki Patsolankoski	Jänisjoen Patsolankosken rannat ovat pinnanmuodoiltaan jyrkät, ja kasvusto on rehevää. Merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta ei näillä tietymien tehty kesän 2004 inventoinnissa. Kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:901	Värtsilä 2 Patsolan kalmisto	Patsolan kalmiston tienoota kesällä 2004. Varsinainen kalmistoalue jää koordinaattitietojen perusteella kuvan vasempaan reunaan. Panoraama, 1/2, kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:902	Värtsilä 2 Patsolan kalmisto	Patsolan kalmiston tienoota kesällä 2004. Varsinainen kalmistoalue jää koordinaattitietojen perusteella kuvan vasempaan reunaan. Panoraama, 2/2, kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:903	Värtsilä 13 Räykynvaara	Kvartsikaavin Räykynvaaran asuinpaikalta, KM 34617:3.
87:904	Värtsilä 12 Ilomäki	Kvartsiydin, KM 34616:1, Ilomäen kivikautiselta asuinpaikalta. Kohteesta löytyi runsaasti hyvälaatuista kvartseja, jota ilmeisesti oli työstetty paikalla.
87:905	Tohmajärvi 18 Kaivanto	Kaivannon kivikautisen asuinpaikan löytötienoota Sintsin harjun itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahdessa. Tien pinnalta löytyi kvartsi-iskoksia sekä mahdollinen kaavin, KM 34606. Kuvattu lännestä itään.
87:906	Tohmajärvi 4 Rantakoto	Rantakodon kivikautista asuinpaikkaa Särkijärven itärannalla. Kesän 2004 löydöt tehtiin kesämökin ulkorakennuksen edustalta hiekasta. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:907	Tohmajärvi 4 Rantakoto	Projektipäällikkö Eeva-Riitta Majoinen Rantakodon kivikautisella asuinpaikalla. Taustalla häämöttää Särkijärvi. Kuvattu idästä länteen.
87:908	Tohmajärvi 6 Kirkkorinne	Ortodoksikalmisto panoraamakuvan (1/3) takana näkyvässä metsikössä. Kohde paikallistettiin koordinaattien perusteella. Maanpinnalle ei erottunut mitään muinaisjäänneksestä kertovaa. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:909	Tohmajärvi 6 Kirkkorinne	Ortodoksikalmisto panoraamakuvan (2/3) takana näkyvässä metsikössä. Kohde paikallistettiin koordinaattien perusteella. Maanpinnalle ei erottunut mitään muinaisjäänneksestä kertovaa. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:910	Tohmajärvi 6 Kirkkorinne	Ortodoksikalmisto panoraamakuvan (3/3) takana näkyvässä metsikössä. Kohde paikallistettiin koordinaattien perusteella. Maanpinnalle ei erottunut mitään muinaisjäänneksestä kertovaa. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:911	Tohmajärvi Jänisjoki Vääränkoski	Vääränkosken suvanto voimalaitoksen alapuolella. Alue oli kasvustoltaan hyvin rehevä, eikä merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta paikalla tehty. Panoraama, 1/5, kuvattu pohjoisesta etelään.
87:912	Tohmajärvi Jänisjoki Vääränkoski	Vääränkosken suvanto voimalaitoksen alapuolella. Alue oli kasvustoltaan hyvin rehevä, eikä merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta paikalla tehty. Panoraama, 2/5, kuvattu pohjoisesta etelään.
87:913	Tohmajärvi Jänisjoki Vääränkoski	Vääränkosken suvanto voimalaitoksen alapuolella. Alue oli kasvustoltaan hyvin rehevä, eikä merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta paikalla tehty. Panoraama, 3/5, kuvattu pohjoisesta etelään.

87:914	Tohmajärvi Jänisjoki Vääränkoski	Vääränkosken suvanto voimalaitoksen alapuolella. Alue oli kasvustoltaan hyvin rehevä, eikä merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta paikalla tehty. Panoraama, 4/5, kuvattu pohjoisesta etelään.
87:915	Tohmajärvi Jänisjoki Vääränkoski	Vääränkosken suvanto voimalaitoksen alapuolella. Alue oli kasvustoltaan hyvin rehevä, eikä merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta paikalla tehty. Panoraama, 5/5, kuvattu pohjoisesta etelään.
87:916	Tohmajärvi Saarion voimalaitos	Jänisjoen rantoja Saarion voimalaitokselta kuvattuna, pohjoisesta etelään. Jänisjoen rannat kohdalla ovat hiekkaiset, mutta jyrkät. Merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta ei paikalla ollut havaittavissa.
87:917	Tohmajärvi 8 Pitkälampi	Rautakautisen/keskiaikaisen kohteen löytötienoota. Alue paikallistettiin kesän 2004 inventoinnissa koordinaattien perusteella. Kuvattu lännestä itään. Panoraama, 1/2.
87:918	Tohmajärvi 8 Pitkälampi	Rautakautisen/keskiaikaisen kohteen löytötienoota. Alue paikallistettiin kesän 2004 inventoinnissa koordinaattien perusteella. Kuvattu lännestä itään. Panoraama, 2/2.
87:919	Tohmajärvi 19 Kattilakoski	Kattilakosken pyyntikuoppa sijaitsee noin 250 m kaakkoon Kattilakosken sillalta, kankaalla. Matkaa kärrypolulle on muutamia metrejä, Jänisjoelle noin 20 m. Kuvattu pohjoisesta etelään.
87:920	Tohmajärvi Jänisjoki Kattilakoski	Kattilakoski Jänisjoella. Kuvattu kaakosta luoteeseen, pyyntikuopan tienoolta jokirannasta.
87:921	Tohmajärvi 13 Ylipäänlahti	Varhaista asbestikeramiikkaa, KM 34604:1, Ylipäänlahden kivikautiselta asuinpaikalta.
87:922	Tohmajärvi 16 Pitkälampi 2	Varhaista asbestikeramiikkaa, KM 34605, Pitkälampi 2:n asuinpaikalta.
87:923	Värtsilä 14 Notkola	Tuuran teräkatkelman alapinta, KM 34618:1, Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta.
87:924	Värtsilä 14 Notkola	Tuuran teräkatkelman poikkileikkaus, KM 34618:1, Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta.

5.5 Luettelo musta-valko -negatiiveista

Kuvannut Oili Forsberg
PKM = Pohjois-Karjalan museo

PKM	Kohde	Aihe
21160:683	Värtsilä 13 Räkynvaara	Räkynvaara panoraama, 1/4, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinala, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.
21160:684	Värtsilä 13 Räkynvaara	Räkynvaara panoraama, 2/4, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinala, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.
21160:685	Värtsilä 13 Räkynvaara	Räkynvaara panoraama, 3/4, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinala, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.
21160:686	Värtsilä 13 Räkynvaara	Räkynvaara panoraama, 4/4, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinala, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.
21160:687	Värtsilä 14 Notkola	Kivikautinen asuinpaikka Jänisjoen rannalla, valtakunnan rajalla. Joki virtaa panoraamakuvan (1/2) taustalla näkyvän koivikon takana, löytöalue on etualalla pellon rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.
21160:688	Värtsilä 14 Notkola	Kivikautinen asuinpaikka Jänisjoen rannalla, valtakunnan rajalla. Joki virtaa panoraamakuvan (2/2) taustalla näkyvän koivikon takana, löytöalue on etualalla pellon rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.
21160:689	Tohmajärvi 3 Jokiniemi	Jokiniemen asuinpaikka-alueen ranta kertoo kohteen nykytilasta (2004) olennaisen: Löytöalue, kuvassa rantaviivasta joitakin kymmeniä metrejä, on täysin puskittunut eikä havaintojen tekemiseen kohteesta ollut pienintäkään mahdollisuutta. Kuvattu luoteesta kaakkoon.
21160:690	Tohmajärvi 9 Niemelä	Rautakautista/keskiaikaista asuinpaikka-alueita Tohmajärven itärannalla Peijonniemessä. Löytöjä on tehtä kuvassa näkyvän pellon rinteeltä. Kuvattu idästä länteen.
21160:691	Tohmajärvi 7 Varola	Varolan ortodoksikalmiston tienoita. Kalmiston täsmällistä sijaintia ei kesän 2004 inventoinnissa maastossa kyetty paikallistamaan muutoin kuin muinaisjäännösrekisterin koordinaattien perusteella. Kuvattu idästä länteen.
21160:692	Tohmajärvi 10 Valopelto	Koordinaattien perusteella paikallistettua Valopellon rautakautista/keskiaikaista asutusalueita pellon rinteillä Peijonniemessä. Kuvattu koillisesta lounaaseen.

21160:693	Värtsilä 2 Patsola	Patsolan kalmiston tienoota kesällä 2004. Varsinainen kalmistoalue jää koordinaattitietojen perusteella kuvan vasempaan reunaan. Kuvattu kaakosta luoteeseen.
21160:694	Tohmajärvi 18 Kaivanto	Kaivannon kivikautisen asuinpaikan löytötienoota Sintsin harjun itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahdessa. Tien pinnalta löytyi kvartsi-iskoksia sekä mahdollinen kaavin, KM 34606. Kuvattu lännestä itään.

5.6 Luettelo kohteista peruskarttalehdittäin

4232 02 HASO

- 848 01 0011 Piilolahti, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0012 Lietunniemi, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0013 Ylipäänlahti, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0014 Rumpantampi, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0015 Pitkälampi, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0016 Pitkälampi 2, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0017 Piilolahti 2, historiallisia pyyntikuoppia

4232 03 ONKAMO

- 848 01 0001 Satularanta, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0002 Väinölä, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0004 Rantakoto, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0005 Pesonen, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0018 Kaivanto, kivikautinen asuinpaikka
- 848 04 0001 Lampion mökki, kivikautinen löytöpaikka
- 848 04 0002 Säkäniemi Perttula, löytöpaikka

4232 04 AKKALA

- 848 01 0003 Jokiniemi, kivikautinen asuinpaikka
- 848 01 0006 Järventaus Kirkkorinne, ortodoksikalmisto

4232 07 UUSI-VÄRTSILÄ

- 848 01 0007 Peijonniemi Varola, ortodoksikalmisto
- 848 01 0009 Niemelä, historiallinen ? asuinpaikka
- 848 01 0010 Valopelto, historiallinen ? asuinpaikka
- 943 01 0002 Patsola, ortodoksikalmisto

4232 08 SAARIO

- 848 01 0008 Pitkälampi, historiallinen ? asuinpaikka

4232 09 USKALI

- 848 01 0019 Kattilakoski, ajoittamaton pyyntikuoppa

4232 10 VÄRTSILÄ

- 943 01 0003 Seppälä, historiallinen ? asuinpaikka
- 943 01 0012 Ilomäki, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0013 Räkynvaara, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0014 Notkola, kivikautinen asuinpaikka
- 943 00 0002 Kustaavanala, kivikautinen/historiallinen asuinpaikka?

4232 11 PATSOLA

- 943 01 0001 Lösönlahti, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0005 Onnela, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0006 Jussila, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0007 Koivula, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0008 Savikko, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0009 Anttila, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0010 Rantala, kivikautinen asuinpaikka
- 943 01 0011 Rantala 2, kivikautinen, historiallinen asuinpaikka
- 943 01 0015 Lähteelä, kivikautinen asuinpaikka
- 943 00 0001 Kunnas, kivikautinen/historiallinen asuinpaikka?

4232 12 ÖLLÖLÄ

- 943 01 0004 Kenraalin hauta, kultti- ja tarinapaikka, historiallinen

6. KOHDEKUVAUKSET KARTTAOTTEINEEN

848 01 0001 Tohmajärvi (1) Satularanta

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit mj-rekisterissä:</i>	6920.097, 3659.641, z 90, koordinaatit ovat virheelliset
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6920.11, 3659.91, z 90
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23.8 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	Katso kartta alueesta, löytöalue piirretty Ailion ja Hirviluodon kertomusten pohjalta. Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit ovat selvästi virheelliset, uudet koordinaatit on laskettu manuaalisesti kartalta.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Tikkalassa, Särkijärveen pistävän Haapaniemen etelärannalla, lähellä lahden pohjukkaa. Idässä asuinpaikka rajoittuu rantaan saakka yltävään suohon. Asuinpaikkavyöhyke rannan tuntumassa on pari sataa metriä pitkä kaistale hiekkaisella rantatörmällä. Särkijärven pinta kivikautisen asutuksen aikoihin lienee ollut pari metriä nykyistä korkeammalla.

Tutkimukset ja löydöt:

E.J.Kauppinen 1930, irtolöytö	KM 9327, asbestikeramiikkaa
Julius Ailio 1931, koekaivaus	- (kvartsi-iskoksia, ilmeisesti luetteloimatta)
Ari Pitkänen 1932, irtolöytö	Kuopion Museo 2839, saviastian paloja
E.J. Kauppinen 1948, irtolöytö	KM 12485, tyypillistä kampakkeramiikkaa, kynsitaltta
Ville Luho 1950, tarkastus	KM 12595, saviastian paloja, kiviesineitä, piitä, kvartssia
E.J. Kauppinen perikunta 1959	KM 14689, saviastian paloja
Anna-Liisa Hirviluoto 1963, tarkastus	KM 16228, saviastian palasia, kvartssia, palanutta luuta
Pirjo Lahtiperä 1966, inventointi	KM 17046, kvartssia, palanutta luuta
E. Kauppinen jäämistö 1972	KM 18965, kampa- ja asbestikeramiikkaa
Matti Huurre 1977, tarkastus	KM 20022, kvartssia, palanutta luuta
E. Kauppinen jäämistö 1981	KM 21077, saviastian paloja
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Kohde on alunpitäen kulkenut nimellä Tikkala Haapaniemi, mutta jostain syystä se on päätynyt muinaisjäännösrekisteriin nimellä Satularanta.

Metsänhoitaja E.J. Kauppinen lähetti löytämänsä viitisenkymmentä asbestinsekaista, kuopilla ja kampaleimoilla koristeltua keramiikanpalaa Kansallismuseon kokoelmiin, minkä johdosta Julius Ailio seuraavana kesänä kävi tarkastamassa paikan. Tarkastuksen yhteydessä Ailio teki pieniä koekaivauksia useissa pisteissä löytöalueen yläpuolella löytämättä muuta kuin kvartsi-iskoksia, joita kuitenkin ilmeisesti ei otettu talteen, sillä niitä ei näytä luetteloidun Museoviraston kokoelmiin. Löytöjen puutteesta huolimatta teki Ailio havaintoja kulttuurikerroksesta alueella ja päätteli paikalla sijainneen myöhäiskivikautisen asuinpaikan.

Varhaisimmat löydöt oli poimittu aivan rannasta, korkean rantatörmän alapuolelta. Ailio arveli löytöjen olleen sekundäärisessä asemassa. Hän totesiasutuksen sijainneen rantatörmän päällä, mistä löydöt olisivat hiljalleen valuneet veteen. Hellaakosken tutkimuksiin viitaten Ailio huomauttaa, ettei Särkijärvi ole jääkauden jälkeen ollut yhteydessä Suur-Saimaaseen ja että järven pinnan vaihtelut siten eivät ole kytköksissä Saimaan vaihteluihin. Ailion mielestä topografia alueella kuitenkin antoi vahvoja viitteitä siitä, että Särkijärven pinta on ainakin kiviakauden aikana ollut pari metriä korkeammalla. Järven ranta asuinpaikan ympärillä on hyvin jyrkkäreunainen, hiekkainen töyräs.

Ville Luho kävi paikalla kesällä 1950, jolloin Kauppinen lahjoitti hänelle museolle vietäväksi suuren määrän paikalta tekemiään löytöjä. Näiden löytöjen joukossa mainitaan olevan muun muassa "poikkikirveitä ja kiviaseen siruja". Kauppinen näyttää olleen sangen aktiivinen harrastuksessaan. Hän onkin toimittanut museon kokoelmiin löytöjä paikalta useaan otteeseen. Viimeiset Kauppisen löydöistä ovat vuodelta 1959, jolloin tämän leski lahjoitti metsänhoitajavainaan viimeiset löydöt Kansallismuseolle. Tämän jälkeen Kauppisen löytöjä Museoviraston kokoelmiin on vielä siirretty Pohjois-Karjalan museon kokoelmista.

Tikkalan kohdalla tehdyn junaradan oikaisun vuoksi kävi Anna-Liisa Hirviluoto paikalla kesällä 1963. Paikkatiedot ovat hieman ristiriitaiset tarkastuskertomuksessa, sillä niin Ailio kuin Hirviluotokin joutuivat operoimaan tilojen omistajien nimillä peruskarttojen puuttuessa alueelta. Joka tapauksessa Hirviluoto havaitsi selviä merkkejä myöhäiskivikautisesta asuinpaikasta samoilla kohden, jossa Ailiodin arveli kohteen pääalueen sijainneen. Hirviluodon mukaan paikalla erottui palomaaläikkiä, nokialueita sekä palanutta kiveystä. Lisäksi hän poimi alueelta joukon myöhäiskivikautisiksi määriteltyjä löytöjä.

Pirjo Lahtiperän inventointi paikalla vuonna 1966 aiheutti rekisteriin hämminkiä, sillä ilmeisesti hän jakoi kahtia aiemmin yhtenä pidetyn asuinpaikan. Haapaniemestä (nyk. Satularanta) hän ei löytänyt mitään, sillä inventointikertomuksen mukaan aluetta peitti pihanurmi. Sitävastoin löytöjä, kvartsia ja palanutta luuta, (KM 17046) Lahtiperä teki "Kaukas oy:n metsäpalstalta" Väinölä-nimisen tilan alueelta. Paikalla asui tällöin metsäteknikko Armas Otto Vikberg. Lahtiperä nimitti löytökohdan Väinöläksi, millä nimellä kohde kulkee muinaisjäännösrekisterissä. Kysymys on kuitenkin samasta nyttemmin Satularannaksi nimitetystä asuinpaikasta (vrt. Ailion kertomus).

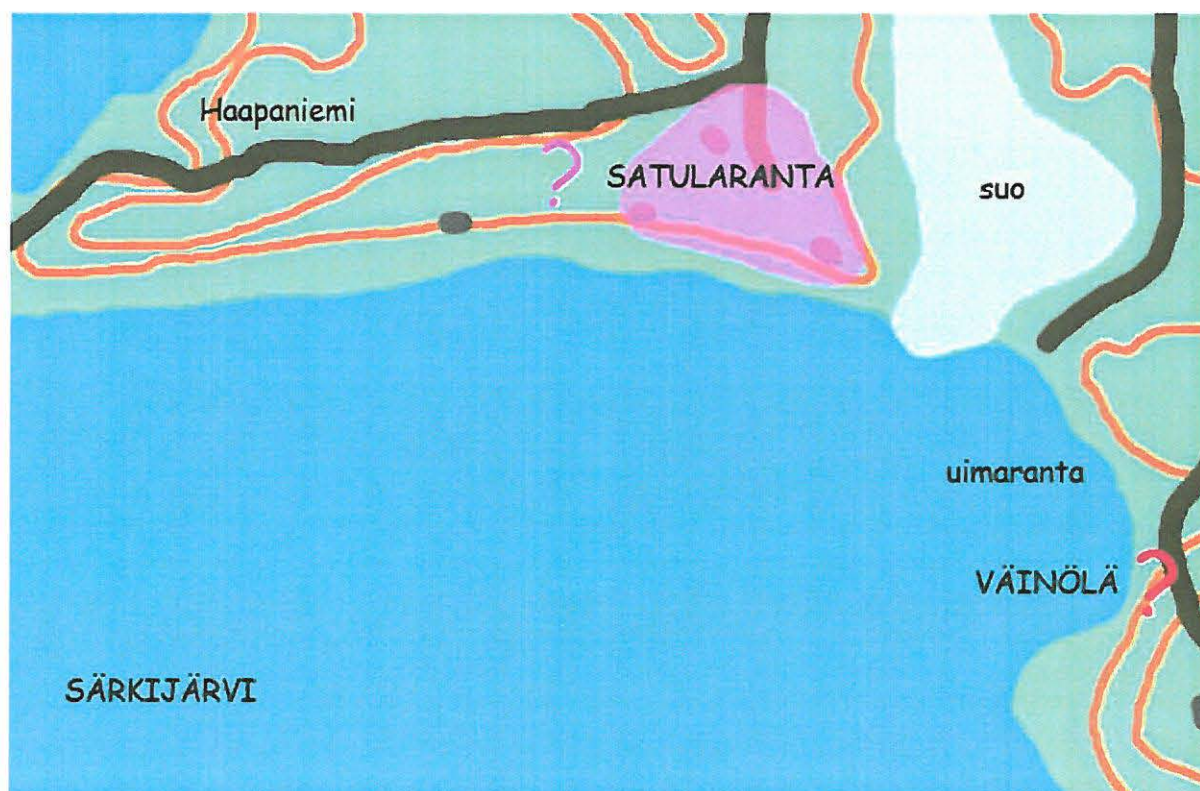
Lahtiperä käytti pohjakarttana vanhaa 1:100000 topograafikarttaa vuodelta 1946, johon hän merkitsi Tohmajärven kohteet. Inventointikertomuksesta käy ilmi, että löydöt KM 17046 ovat selvästikin samalta kohden kuin Hirviluodon ja Ailion Haapaniemeksi ristimä asuinpaikka. Kuitenkin kartalle Lahtiperä on merkinnyt omat ja Hirviluodon tekemät löydöt lähes 300 metriä luoteeseen asuinpaikalta suoalueen eteläpuolelle. Ainakin Hirviluodon löytöjen suhteen tässä on selvästikin virhe. Toisaalta Lahtiperä selvästi ilmoittaa kyseessä olevan saman asuinpaikan, josta aiemmin on ollut kyse.

Kesän 2004 inventoinnissa alue todettiin aika muuttuneeksi viimeisten vuosien aikana. Löytöalueen tuntumaan oli rakennettu uusi omakotitalo, minkä yhteydessä piha-alue oli rakennettu uuteen uskoon. Teitä alueella on myöskin levennetty sitten Lahtiperän inventoinnin, ja mitä ilmeisimmin alueelle on levitetty lisää soraa. Kaikkien rakennusten pihat olivat nurmen peitossa. Voi olla, että asuinpaikkaa on jäljellä maan povessa vielä rannan tuntumassa, mutta mitään merkkejä tästä ei nyt kyetty havaitsemaan.

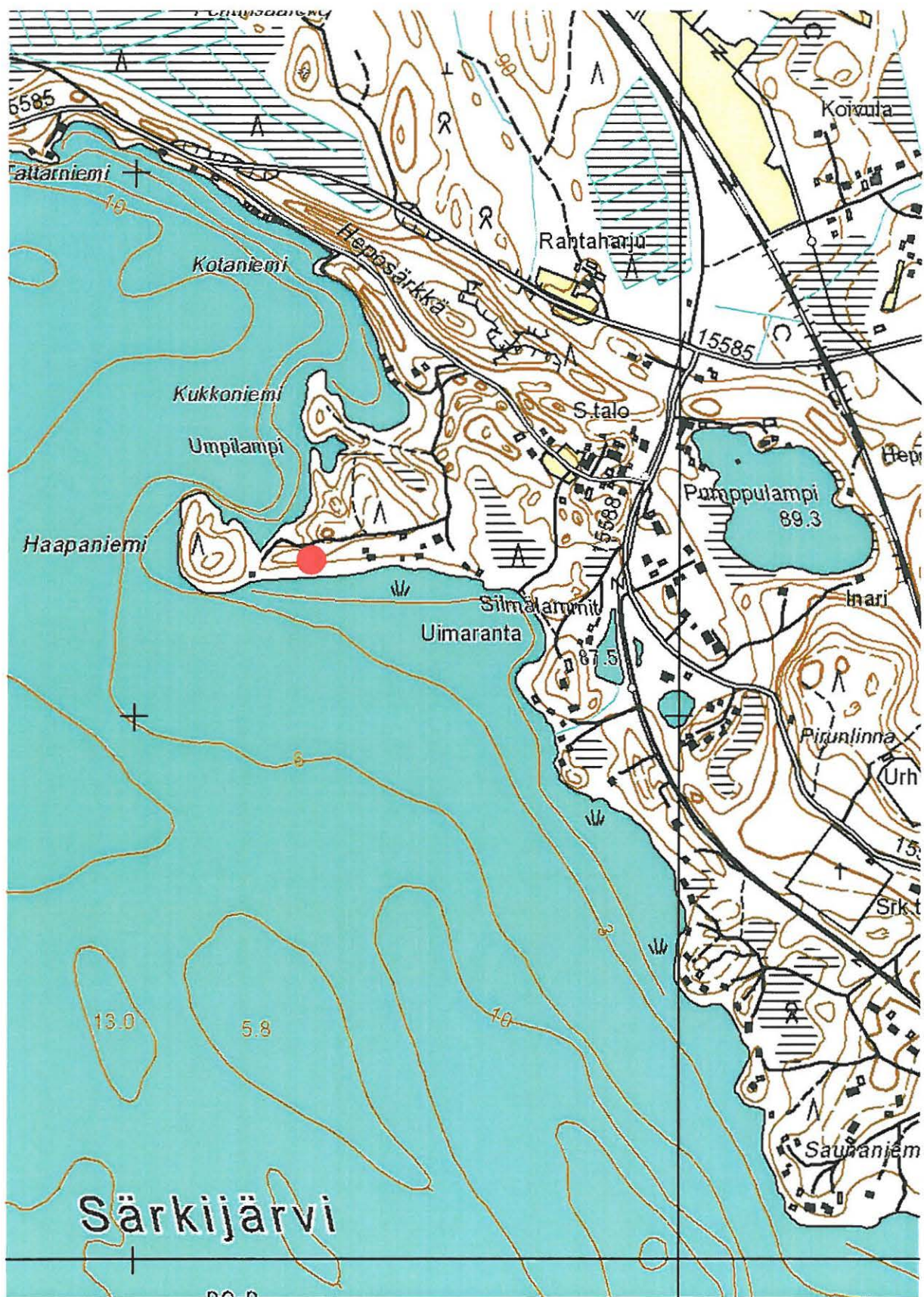
Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo Yleiskarttaluonnos alueesta, ei mittakaavassa.
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

Karttaluonnos Satularannan ja Väinölän kohteista, ei mittakaavassa. Satularannan kohteen sijainti kartalla on arvioitu tutkimusraporttien kuvausten perusteella, muinaisjäännösrekisterin koordinaatit viittaavat kuitenkin hieman lännemmäksi, lähemmäs niemen nokkaa. Väinölän asuinpaikan (?) sijaintia on kuvausten perusteella hieman vaikea määrittää, muinaisjäännösrekisterin koordinaatit ovat joka tapauksessa virheelliset. On mahdollista, että Satularannan ja Väinölän kohteet ovat yhtä ja samaa löytöaluetta. Piirtänyt Oili Forsberg.

TOHMAJÄRVI 0001 SATULARANTA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 Onkamo. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0002 Tohmajärvi(2) Väinölä

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6920.176, 3663.082, z 87 mj-rekisterin koordinaatit ovat virheelliset
<i>Sijainti:</i>	?
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Mj-rekisteri: "Asuinpaikka sijaitsee Särkijärven itärannalla, Haapaniemen tyvessä. Alue on mäntyä kasvavaa soratasannetta, jota tie leikkaa pohjoisessa ja lännessä. Kaakossa on korkea kukkula." Kuvaus ei mitenkään vastaa koordinaatteja, jotka osoittavat Haapaniemestä 3 km itään. Myöskään Lahtiperän topograafiselle kartalle merkitsemään pisteeseen kuvaus ei istu, sillä välittömästi pisteen länsipuolella on Särkijärvi. Lähinnä kuvaus sopii Satularannan (1) asuinpaikalle, jonka itäisintä aluetta ns. Väinölään asuinpaikka todennäköisimmin onkin.

Lahtiperän inventointikarttaan merkitsemä piste on suunnilleen 6920.00, 3660.12.

Tutkimukset ja löydöt:

Pirjo Lahtiperä 1966, inventointi	KM 17046, kvartsia, palanutta luuta
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Pirjo Lahtiperä kuvaa inventointiraportissaan Väinölään asuinpaikkaa sanoen sen sijaitsevan noin 300 metriä kaakkoon Satularannan asuinpaikalta. Tämä määritelmä sijoittaisi asuinpaikan hieman Rantakodon (4) kivikautisen asuinpaikan pohjoispuolelle. Myös kartalle Lahtiperä on sijoittanut kohteen kutakuinkin Satularannan ja Rantakodon puoliväliin, pisteen 6920.00, 3660.12 tuntumaan. Kertomustekstistä käy kuitenkin ilmi, että Lahtiperän mukaan Hirviluodon varhaisemmat löydöt Satularannasta (Haapaniemi) ovat samalta paikalta kuin inventointilöydötkin. Hirviluodon löydöt ja asuinpaikkahavainnot ovat kuitenkin jo Ailion kuvaamalta Haapaniemen eli Satularannan asuinpaikalta. Epäselväksi siis jää, mistä Lahtiperän löydöt ovat poimitut. Joko kyseessä on yksi ja sama asuinpaikka, Satularanta, tai sitten löytöjä on myös nykyisen uimarannan alueen lahden pohjukasta, paikasta, jota Lahtiperä nimittää Väinöläksi. Joka tapauksessa kohteen koordinaatit muinaisjäännösrekisterissä ovat päin prinkkalaa. Allekirjoittaneelle on epäselvää, mistä ne on rekisteriin saatu, sillä arkistotiedoissa ei missään anneta kohteelle minkäänlaisia koordinaatteja.

Kesän 2004 inventoinnissa Haapaniemen ja sen eteläpuolisen Särkijärven rannan asutus todettiin sangen intensiiviseksi. Kesämökkien pihat ovat suurelta osin nurmikenttiä, joita ei pahemmin parane ryhtyä koekuopittamaan. Uimarannan tienoolla rantatörmä on samanlainen hiekkainen töyräs kuin Satularannankin puolella, mutta alueen tarkastelussa ei havaittu mitään kivikautisen asutuksen merkkejä.

Väinölän kivikautisen asuinpaikan olemassaolo jäi arvailujen varaan. Sinänsä ei olisi lainkaan kummallista, vaikka merkkejä asutuksesta löytyisikin pitkin Haapaniemen etelärantaa pitkälle etelää kohti. 400 metriä etelään Satularannasta sijaitsee Rantakodon (4) kivikautinen asuinpaikka, ja tästä 350 metriä kaakkoon puolestaan Pesosen kivikautinen asuinpaikka.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo
Yleiskarttaluonnos alueesta, ei mittakaavassa (katso sivu 61).
Negatiivit -
Diat -

Projektipäällikkö Eeva-Riitta Majoinen Tohmajärven Tikkalan Rantakodon asuinpaikalla (848 01 0004), taustalla häämöttää Särkijärvi. Kohteen löydöt, kvartsi ja palanut luu (KM 34607) havaittiin juuri kuvassa näkyvällä hietikolla. PKM 87:907.

TOHMAJÄRVI 0002 VÄINÖLÄ, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 03 Onkamo. Kohde, jonka sijainti on arveltu Lahtiperän kartan mukaiseksi, on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0003 Tohmajärvi (3) Jokiniemi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 04 Akkala
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6903.735, 3671.766, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 4.6 km länsiluoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Kemie
<i>Laajuus:</i>	Kohteen sijainti on hieman arvailujen varassa, puhumattakaan sen laajuudesta.

Kohdekuvaus:

Asuinpaikka sijaitsee Tohmajärven luoteispäässä, järveen laskevan Leviäjoen itärannalla, Jokiniemestä noin 500 metriä kaakkoon, Ruuna- eli Ukonnurmi nimisellä paikalla. Paikalta väitetään löydetyn kaksoistaltan ja ristiretkiaikaisen kirveen (KM 11943:1-2) ja rombinmuotoisen reikäseen (KM 12143) lisäksi ruukunkappaleita.

Ruunanurmi on vanhaa niittyaluetta Leviäjoen rannan tuntumassa ja se on hyvää vauhtia kasvamassa umpeen.

Tutkimukset ja löydöt:

Mandi Junkkari 1947, irtolöytö	KM 11943, kaksoistaltta, rautakirves
Artturi Junkkari 1949, irtolöytö	KM 12143, rombinmuotoinen reikäase
Pirjo Lahtiperä 1966, inventointi	-
Hannu Poutiainen et al. 1992, inventointi	-
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Lahjoitustietojen mukaan Mandi Junkkari löysi kaksoistaltan ja rautakirveen Junkkarin talon maalta, Tohmajärven rannalta Jokiniemestä. Samasta paikasta väitetään löytyneen kvartssia ja ruukunkappaleita, joita kuitenkin ei ole otettu talteen. Arkistotiedoista ei käy täsmälleen ilmi, mistä kohden niemeä löydöt havaittiin. Kahta vuotta myöhemmin saapui Museoviraston kokoelmiin vielä rombinmuotoinen reikäase, jonka Artturi Junkkari oli löytänyt samasta paikasta kuin aiemmatkin löydöt.

Pirjo Lahtiperä kävi paikalla 1966 inventoidessaan Tohmajärven kuntaa. Oppaana toimi "rouva Junkkari", jolla Lahtiperä viitannee toiseen sen hetkisistä tilan omistajista (Anna Junkkari ja Laina Pietarinen). Opas tuskin on sama henkilö kuin taltan ja kirveen löytäjä, Mandi Junkkari. Opas oli kuitenkin kertonut paikalta löytyneistä ruukunkappaleista sekä kvartseista, olipa hän kertonut myös paikalla havaitun mahdollisesti hiiliäkin. Lahtiperä toteaa, että tarkastushetkellä löytöpaikka oli heinällä, joten koekuoppaa ei voitu tehdä.

Hannu Poutiainen, Martti Koponen ja Risto Kupiainen kävivät paikalla inventoidessaan Pohjois-Karjalan metallikautista ja keskiaikaista asutusta (1992-1994). Raportissa kerrotaan, että inventoijat tapasivat Jokiniemen tilalla asuvan, silloin 85-vuotiaan Anna Junkkarin, joka osasi näyttää kirveen

löytöpaikan. Anna Junkkarin mukaan kirveen löysi noin vuonna 1935 Antti Pietarinen. Tuolloin oli Huuhkajavuoren rinteellä poltettu risuja, ja tuli pääsi karkaamaan vaaraan. Nähtävästi tässä yhteydessä rannalla pengottiin maata, jolloin sieltä paljastui eräänlainen hauta ja sen läheisyydessä lähde.

Inventoijat toteavat, että paikalla oli maansisäinen kiveys sekä kulttuurikerrosta. He arvelevat, ettei kirves siis olisikaan irtolöytö, vaan ehken peräisin pienialaisesta muinaisjäännöksestä, esimerkiksi haudasta. Paikan koordinaateiksi ilmoitetaan (peruskoordinaatistossa) 6899 54, 515 70, z 85 mpy. Valitettavasti kohteen paikallistus ei juurikaan näillä tiedoilla täsmenny, sillä koordinaateissa on mitä ilmeisin virhe. Annettu piste ei suinkaan viittaa Ruunanurmen lounaisreunaan kuten Poutiainen et al. väittävät, vaan Korkiavaaran kaakkoisreunaan noin 200 m Leviäjoen rannasta. Sitäpaitsi pisteen korkeus on 95 – 100 mpy, joten annetut koordinaatit eivät mitenkään voi pitää paikkaansa.

Kesän 2004 inventoinnin yhteydessä todettiin, että Leviäjoen rannat ovat kasvillisuudeltaan erittäin rehevät. Kohteen koordinaattipisteen itäpuolella on jyrkkä Huuhkajanvaara, jonka länsipuoliset alueet aina jokirantaan saakka vaikuttaisivat olleen aiemmin laajoilta aloin niittyinä. Nyt nämä alueet kasvavat koivikkoa ja pajukkoa, aluskasvillisuus on ketomaista, ja heinäkuussa Ruunanurmella oli runsaasti ketokukkia. Kaikenlainen arkeologinen havainnointi paikalla oli täysin mahdotonta.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 04 Akkala

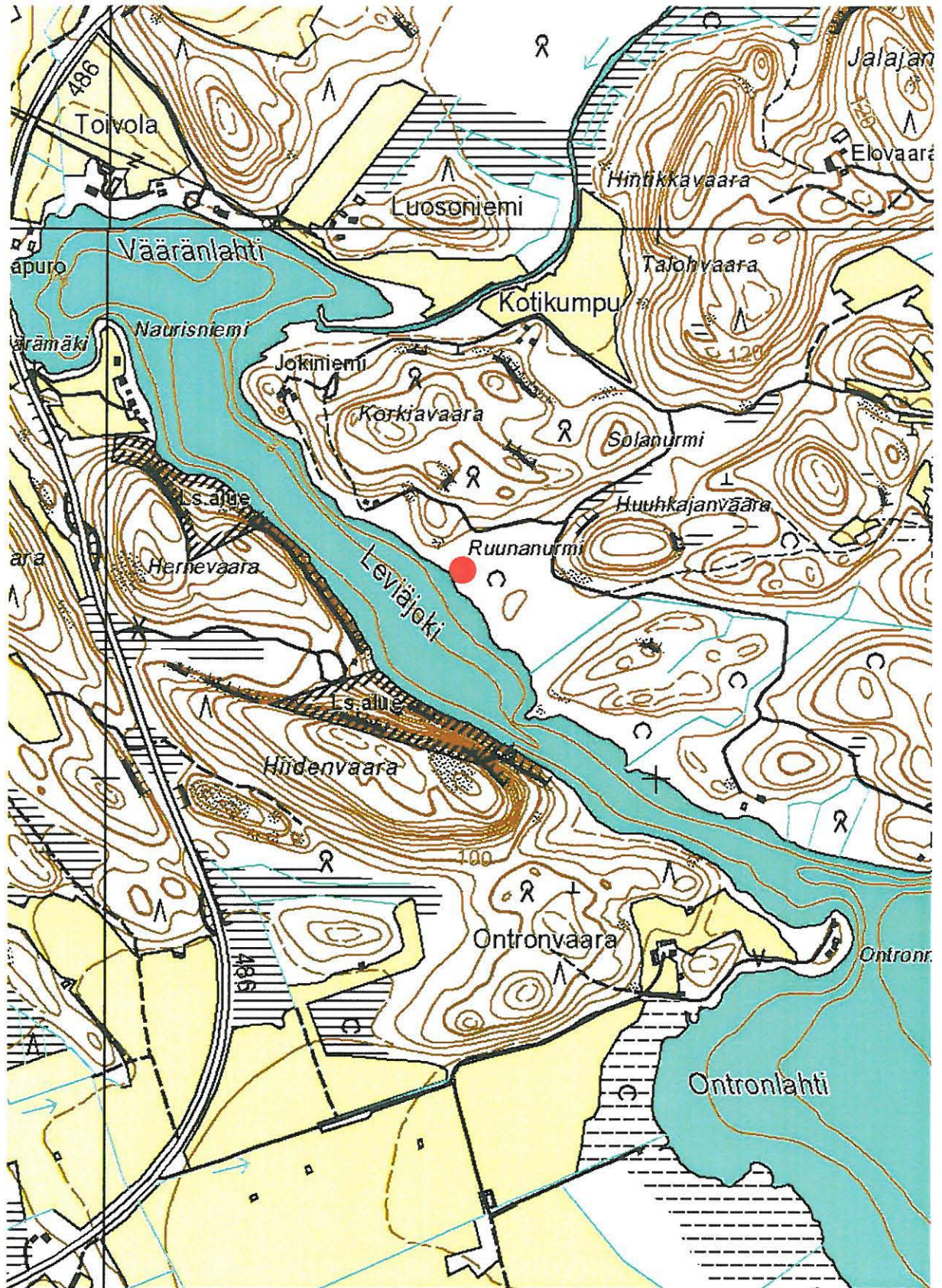
Negatiivit PKM 21160:689. Jokiniemen asuinpaikka-alueen ranta kertoo kohteen nykytilasta (2004) olennaisen: Löytöalue, kuvassa rantaviivasta joitakin kymmeniä metrejä, on täysin puskitunut eikä havaintojen tekemiseen kohteesta ollut pienintäkään mahdollisuutta. Kuvattu luoteesta kaakkoon.

Diat -

Jokiniemen alueen rantaa kesällä 2004. Löytöalue oli täysin umpeenkasvanut. PKM 21160:689.

TOHMAJÄRVI 0003 JOKINIEMI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartoista 4232 04 Akkala ja 4232 05 Tohmajärvi. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0004 Tohmajärvi (4) Rantakoto

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6919.760, 3660.157, z 92
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23.2 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	Suppeahko alue koordinaattipesteen ympärillä.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Tikkalassa, Särkijärveen pistävän Haapaniemen eteläpuolella, noin 300 metriä lahden pohjukasta etelään. Alue on hiekkaista rinnettä, asuinpaikkalöydöt ovat tulleet esille paikalla sijaitsevan kesähuvilan pihamaa-alueelta. Särkijärven pinta kivikautisen asutuksen aikoihin lienee ollut pari metriä nykyistä korkeammalla.

Lähimmät kivikautiset kohteet sijaitsevat Rantakodon asuinpaikan pohjoispuolella Haapaniemen tyvessä (Satularanta 1 ja Väinölä 2) noin 300-400 metriä kohteelta. Saman verran on matkaa etelään Pesosen (5) kivikautiselle asuinpaikalle niin ikään järven rannassa.

Tutkimukset ja löydöt:

Matti Huurre 1975, tarkastus	KM 20023, kvartsia, palanutta luuta
Oili Forsberg 2004, inventointi	KM 34607, kvartsia, palanutta luuta

Kohteen on ilmeisesti löytänyt Matti Huurre vuonna 1975. Tiedot tarkastuksen osalta ovat fragmentaarisia ja perustuvat löytöluetteloon, jossa esimerkiksi kohteen koordinaatteja ei mainita. Mistä ovat peräisin muinaisjäännösrekisterin koordinaatit, ei täsmälleen ole selvillä. Kuitenkin kesän 2004 inventointilöydöt ovat vain muutaman metrin päästä kohteen virallisesta keskikoordinaatista, joten asuinpaikka-alue on suurella varmuudella paikallistettu oikeaksi.

Kesän 2004 löydöt poimittiin hyvin suppealta alueelta kesämökin pihapiiristä (6919.758, 3660.164). Löytökohta on noin 5 – 6 metriä järven pintaa korkeammalla kesämökin ja sen ulkorakennuksen välissä, ulkorakennuksen rannanpuoleisella seinustalla. Maanpinta on paikalla kulunut, maaperä on hienoa hiekkaa. Ympäristö on kuivaa mäntykangasta.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo
Yleiskarttaluonnos kohteesta, ei mittakaavassa

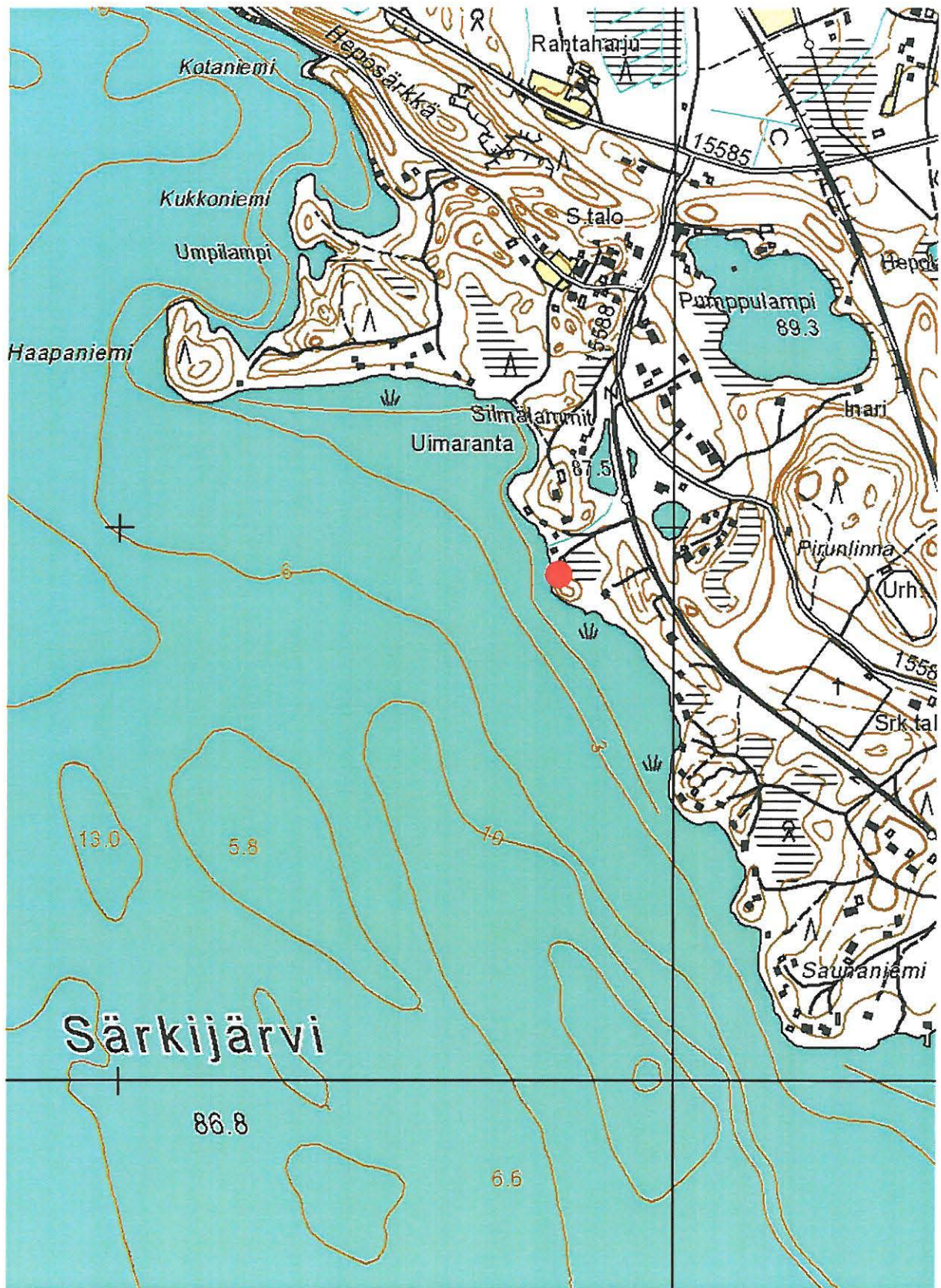
Negatiivit -

Diat PKM 87:906. Rantakodon kivikautista asuinpaikkaa Särkijärven itärannalla. Kesän 2004 löydöt tehtiin kesämökin ulkorakennuksen edustalta hiekasta. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:907. Projektipäällikkö Eeva-Riitta Majoinen Rantakodon kivikautisella asuinpaikalla. Taustalla häämöttää Särkijärvi. Kuvattu idästä länteen.

Yleiskarttaluonnos Rantakodon kivikautiselta asuinpaikalta, ei mittakaavassa. Kaikki kesän 2004 inventointilöydöt poimittiin suppealta alueelta kesämökin ulkorakennuksen edustalta. Piirtänyt Oili Forsberg.

TOHMAJÄRVI 0004 RANTAKOTO, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 03 Onkamo. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0005 Tohmajärvi (5) Pesonen

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6919.481, 3660.391, z 87
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Tikkalassa, Särkijärveen pistävän Haapaniemen eteläpuolella, noin 600 metriä lahden pohjukasta etelään. Alue on hiekkaista rinnettä, asuinpaikkalöydöt ovat tulleet esille korkean rantavallin päältä. Särkijärven pinta kivikautisen asutuksen aikoihin lienee ollut pari metriä nykyistä korkeammalla (86.8 mpy).

Lähin kivikautinen kohde, Rantakoto (4) sijaitsee 400 metriä Pesosen asuinpaikan pohjoispuolella. Noin 600-700 metriä kohteelta, Haapaniemen tyvessä, sijaitsevat Satularannan (1) ja Väinölän (2) kohteet.

Tutkimukset ja löydöt:

Matti Huurre 1975, tarkastus	KM 20024, palanutta luuta, kvartsi-iskos
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Kohteen on ilmeisesti löytänyt Matti Huurre 1975 tarkastaessaan Onkamon rannan entuudestaan tunnettuja asuinpaikkoja. Kesän 2004 inventoinnin yhteydessä mökkialueella korkean rantavallin päällys oli ummessa eikä uusia löytöjä kohteesta tehty.

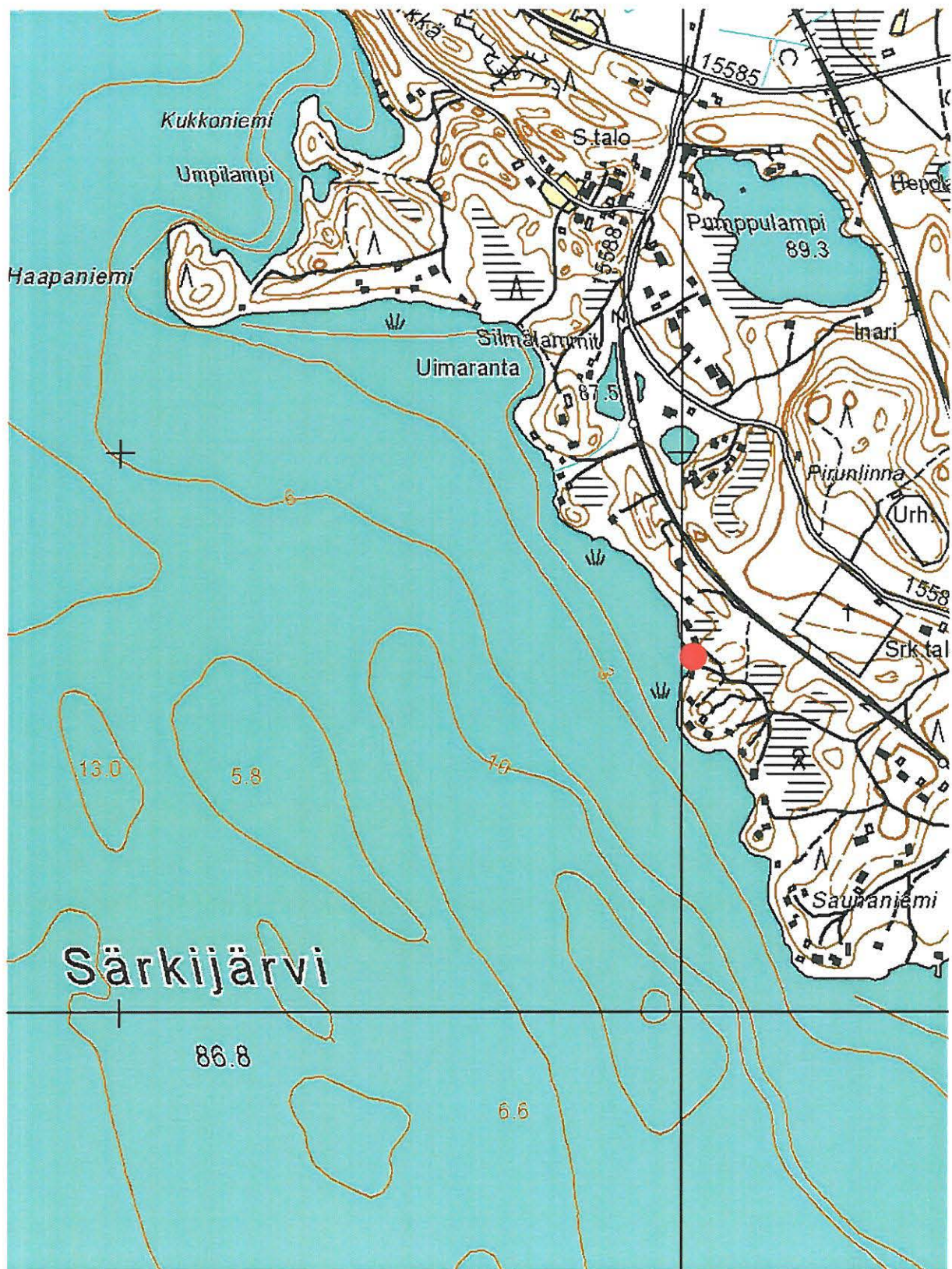
Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo Yleiskarttaluonnos kohteesta, ei mittakaavassa
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

Yleiskarttaluonnos Pesosen kivikautiselta asuinpaikalta Tikkalasta, Särkijärven rannalta. Kesän 2004 inventoinnissa kohteesta ei tehty uusia löytöjä. Piirtänyt Oili Forsberg.

TOHMAJÄRVI 0005 PESONEN, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 03 Onkamo. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0006 Tohmajärvi (6) Järventaus Kirkkorinne

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	hautapaikat - ruumiskalmistot
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 04 Akkala
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6895.080, 3675.172
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 8 km etelälounaaseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	403 Järventaus
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Ortodoksikalmisto sijaitsee Kirkkorinne-nimisellä paikalla, peltojen välisellä alueella. Kalmisto on ilmeisesti osittain tuhoutunut peltotöissä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi -

Kohde on muinaisjäänösrekisterissä, mutta mistä tiedot ovat peräisin, jää täydellisesti hämärän peittoon. Reijo Tirronen ei mainitse kalmistoa kertomuksessaan "Muinaisjäänöksiä Ilamantsin kihlakunnassa" (SMYA VII, 1885), liioin Pirjo Lahtiperä ei mainitse kalmistoa inventointikertomuksessaan 1966.

Kesällä 2004 kohde paikallistettiin muinaisjäänösrekisterin koordinaattien perusteella. Mistä tämä paikkatieto on peräisin, on epäselvää. Koordinaattien perusteella näyttää siltä, että vanha kalmisto sijaitsisi pääosin kahden peltoalueen välisellä metsäkaistaleella. Kohde kuvattiin, mutta maastossa ei kalmistosta voinut havaita merkkiäkään.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 04 Akkala

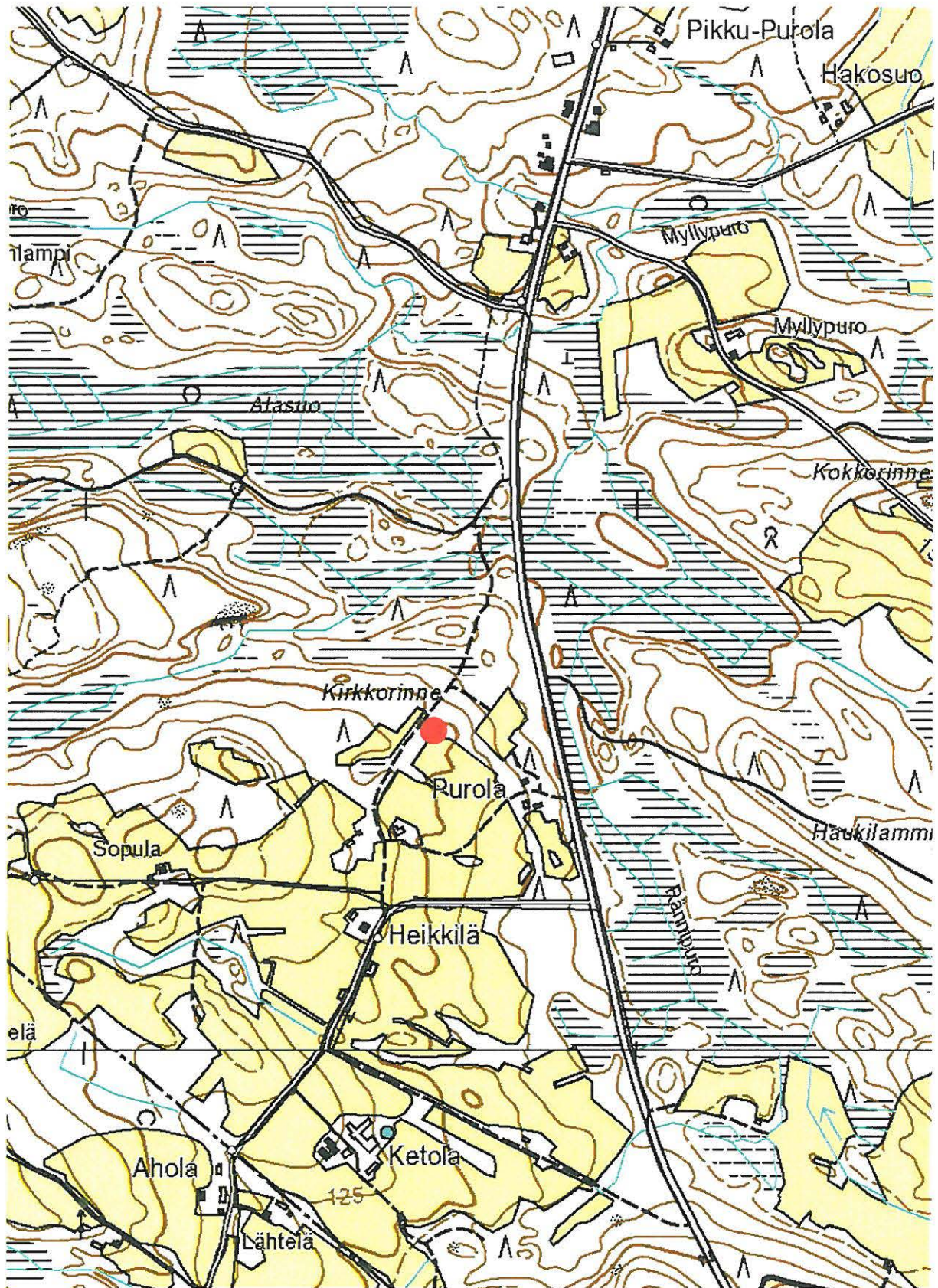
Negatiivit -

Diat PKM 87:908-910. Ortodoksikalmisto panoraamakuvan takana näkyvässä metsikössä. Kohde paikallistettiin koordinaattien perusteella. Maanpinnalle ei erottunut mitään muinaisjäänöksestä kertovaa. Kuvattu etelästä pohjoiseen.

Tohmajärvi Järventaus Kirkkorinne. Ortodoksikalmisto on sijainnut muinaisjäännösrekisterin mukaan kuvassa taka-alalla näkyvän metsikön reunassa. Maanpäälle ei kalmistosta näkynyt merkkejä. Kuvattu etelästä pohjoiseen. PKM 87:908-910.

TOHMAJÄRVI 0006 JÄRVENTAUS KIRKKORINNE, ortodoksikalmisto. Ote peruskartoista 4232 04 Akkala ja 4231 06 Kiteenlahti. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0007 Tohmajärvi (7) Peijonniemi Varola

Perustiedot

<i>Muinaisjäänöstyyppi:</i>	hautapaikat - ruumiskalmistot
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.960, 3677.710
<i>Koordinaattiselite:</i>	Muinaisjäänösrekisterissä annetuissa koordinaateissa on selvä virhe. Kohde on merkitty peruskartalle, josta ylläannetut koordinaatit ovat peräisin.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 1.2 km länteen.
<i>Rekisterikylä:</i>	411 Peijonniemi
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Ortodoksikalmisto sijaitsee Riihikallio-nimisen pellon luona Tohmajärven Peijonniemessä, vastapäätä Kirkkoniemeä. Alue on kuulunut 1840-50 –luvuilla kappalaisen pappilaan. Alueelta on tullut peltotöitä tehtäessä esille hautoja, viimeisin hauta viime sotien aikana.

Tutkimukset ja löydöt:

Reijo Tirronen 1885. Muinaisjäänöksiä Ilamantsin kihlakunnassa. SMYA VII.
Pirjo Lahtiperä 1966, inventointi
Oili Forsberg 2004, inventointi

Reijo Tirronen mainitsee kihlakuntakertomuksessaan Peijonniemen ortodoksikalmistosta seuraavaa:

“Niin ikään on Peijonniemen kappalaistalo vanhalla venäläisellä hautausmaalla. Pappilan rakennuksia sanotaan muuten usein muutetuksi...”

Pirjo Lahtiperän inventointikertomuksessa mainitaan sodan aikana löytyneen haudan Riihikallio-nimisen pellon luota. Lisäksi Lahtiperä sanoo muistiteidoissa tuolloin vielä olleen, että paikalta olisi varhemmin löytynyt peltotöitä tehtäessä 60 – 70 cm syvyisiä kuoppia.

Kesän 2004 inventoinnissa jäi kohteen paikallistaminen hieman puutteelliseksi. Lahtiperällä ei ollut käytettävissään karttoja, joiden perusteella koordinaattitietoja olisi voinut kovin tarkalleen määrittää. Muinaisjäänösrekisterin koordinaattitiedot ovat selvästi virheelliset, sillä ne ovat samat kuin edellisen kohteen, nimittäin Järventauksen Kirkkorinteen. Lahtiperä on kuitenkin merkinnyt kohteen käyttämälleen kartalle (1:100 000), lisäksi kohde on peruskartalla 4232 07 Uusi-Värtsilä (1997).

Peruskartan mukaan kalmisto sijaitsisi metsikössä, pienen harjanteen laella. Kaikki aiemmat lähteet puhuvat kuitenkin peltoalueesta. Voikin olla, että kalmisto on sijainnut pellolla hieman itään peruskartalle merkitystä pisteestä. Toisaalta on myös mahdollista, että rinne, joka myös kuvattiin, on aiemmin ollut viljeltyä. Mitään maan päälle erottuvia merkkejä kalmistosta ei alueella kuitenkaan tavattu.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 07 Uusi-Värtsilä

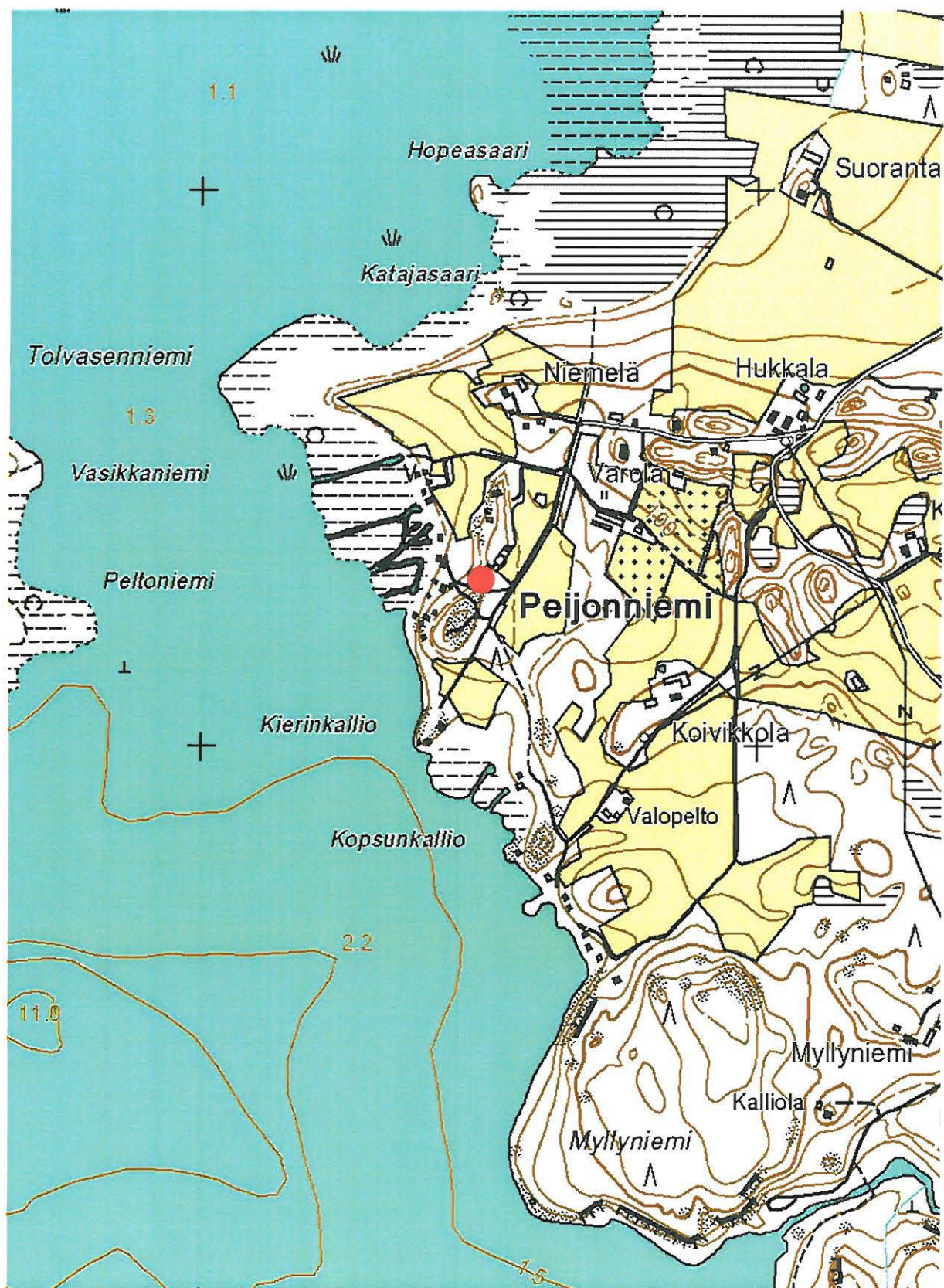
Negatiivit PKM 21160:691. Varolan ortodoksikalmiston tienoita. Kalmiston täsmällistä sijaintia ei kesän 2004 inventoinnissa maastossa kyetty paikallistamaan muutoin kuin muinaisjäännösrekisterin koordinaattien perusteella. Kuvattu idästä länteen.

Diat PKM 87:897. Varolan ortodoksikalmiston tienoita. Kalmiston täsmällistä sijaintia ei kesän 2004 inventoinnissa maastossa kyetty paikallistamaan muutoin kuin muinaisjäännösrekisterin koordinaattien perusteella. Kuvattu idästä länteen.

Peijonniemen Varolan kalmiston tienoita kesällä 2004. Kohteen täsmällinen paikallistaminen jäi hieman arvailujen varaan, peruskartalle merkitty paikka on kuvassa näkyvän kumpareen päällä kasvava metsikkö. PKM 87:897.

TOHMAJÄRVI 0007 PEIJONNIEMI VAROLA, ortodoksikalmisto. Ote peruskartasta 4232 07 Uusi-Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0008 Tohmajärvi (8) Pitkälampi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja /tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 08 Saario
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6909.795, 3681.079, z 82
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 8.2 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	417 Sairio
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Saariossa, Kiihtelysvaaralta Uskaliin vievän tien molemmin puolin pellolla, Hämälänlammen koillispuolella ja Pitkälammen eteläpäässä. Alue on maaperältään hiesu- ja hietapitoista, lounaasaan viettävää peltoa. Löytöjä on tehty kolmesta eri pesäkkeestä.

Tutkimukset ja löydöt:

Poutiainen et al. 1992, inventointi	KM 27649, saviastian paloja, piitä, liitupiipun katkelmia, palanutta savea, pronssikappaleita
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Kohteen ovat löytäneet Hannu Poutiainen, Martti Koponen ja Risto Kupiainen tehdessään Pohjois-Karjalan rautakauden ja keskiajan inventointia (1992-1994). Raportissa kerrotaan kohteen sijaitsevan "Pitkä- ja Pyöreälammen itäpuolisella peltoalueella". Ko. Pyöreälampea ei peruskartta tunne, sitävastoin lammen nimeksi kartalla on mainittu Hämälänlampi. Löytöpisteiden koordinaatit osoittavat Pitkälammen etelärantaan (piste 1: 6905 08-14, 524 96, peruskoordinaatti), Hämälänlammen koillispuolelle (piste 2: 6904 96, 525 10, peruskoordinaatti) sekä ylemmäs pellolle (piste 3: 6905 02, 525 24, peruskoordinaatti). Viimeisin pisteistä on transponoitu yhtenäiskoordinaatistossa kohteen koordinaattitiedoiksi.

Inventoijat tutkivat kyntökerroksen alapuolisia osia, ja havaitsivat useammista kohdin merkkejä kulttuurikerroksesta ja kiveyksistä. Löydöt, karjalaista keramiikkaa, palanutta savea, liitupiipun katkelmia sekä pronssiesineitä (?), sekä havainnot kulttuurimaasta, johtivat tutkijoiden tulkintaan, jonka mukaan alueella on yksi tai useampi asuinpaikka, ajoitus on rautakausi ja/tai historiallinen aika.

Kesän 2004 inventoinnissa todettiin, että alueen pellot olivat nurmella, eikä uusia havaintoja asutuksesta voitu paikalla tehdä. On kuitenkin huomautettava, että Poutiainen et al. ajoitus rautakaudelle saakka lienee virheellinen. Ilmeisesti pääargumenttina heillä oli ns. karjalainen keramiikka, jota paikalta löytyi. Sittenkin on kuitenkin käynyt ilmi, että tämän tyyppinen keramiikka oli Pohjois-Karjalassa käytössä aina 1700-luvulle saakka, joten esihistoriallinen ajoitus keramiikan perusteella on kyseenalainen (*Enqvist, J. 2004: Karjalaista keramiikkaa slaavilaiseen tyyliin – näkökulma historiallisen ajan keramiikkatyyppiin. Pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto, kulttuurien tutkimuksen laitos, arkeologian oppiaine*).

Lisäksi Pitkälammen aineistossa ei ollut mitään selvästi rautakaudelle ajoittuvaa, pronssiartefakteistakin inventoijat toteavat, että ne olivat ilman ajoittavia piirteitä. Sitä vastoin liitupiipun katkelmat, joita paikalta myös löytyi, ovat selvästi uuden ajan tavaraa. Tietenkään kaikkia löytöjä ei voi pitää automaattisesti yhtenäiseen kontekstiin kuuluvina, mutta nyt esiintulleiden aihetodisteiden perusteella lienee todennäköisempää, että paikka on ollut asuttuna historiallisena aikana.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 08 Saario

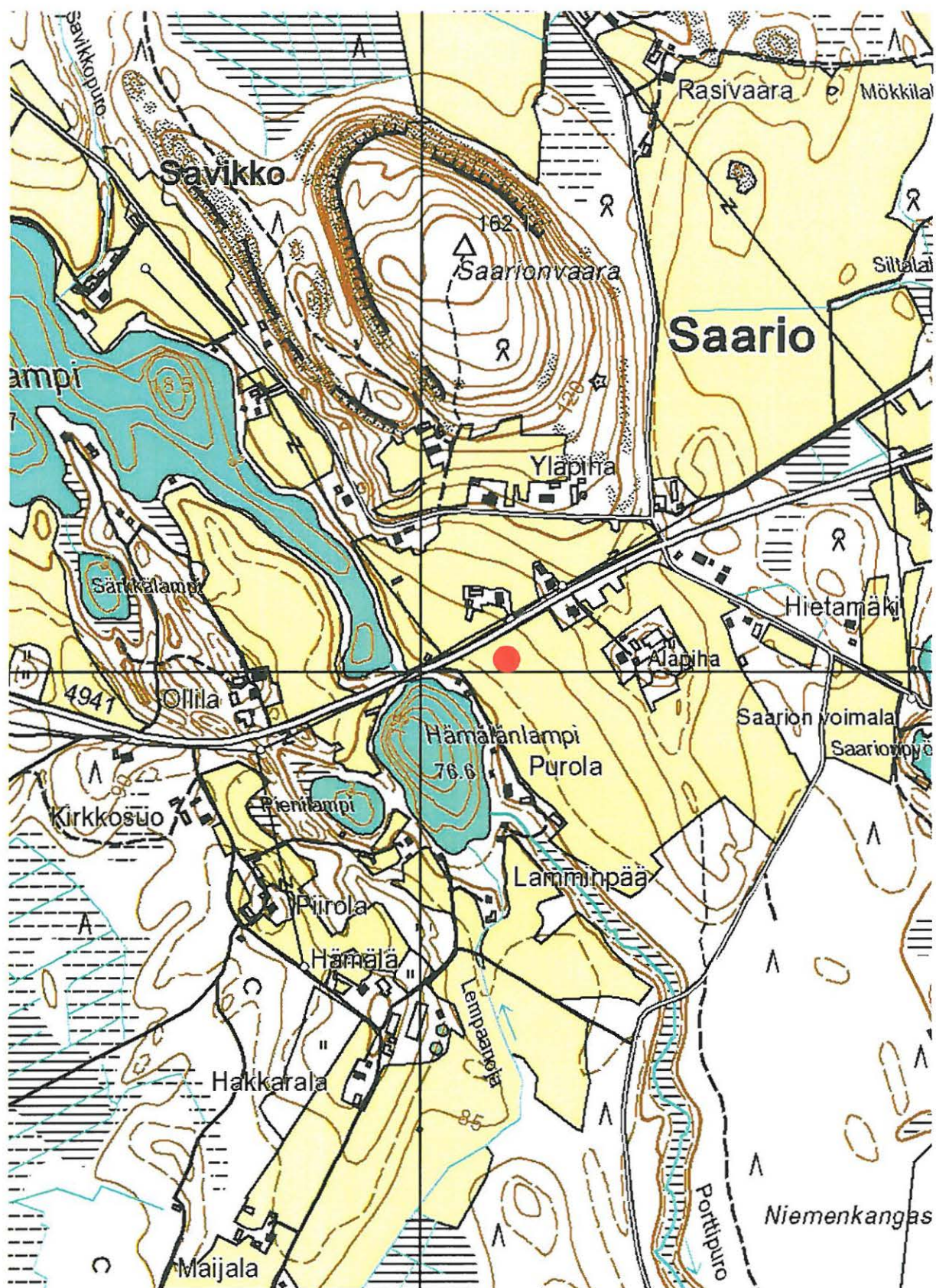
Negatiivit -

Diat PKM 87:917-918. Rautakautisen/keskiaikaisen kohteen löytötiennoota. Alue paikallistettiin kesän 2004 inventoinnissa koordinaattien perusteella. Kuvattu lännestä itään. Panoraama.

Saarion Pitkälammen asuinpaikka-alue. Kohde paikallistettiin koordinaattien perusteella. Löytöalue oli nurmella, eikä uusia havaintoja kiinteästä muinaisjäännöksestä siten voitu tehdä. PKM 87:917-918.

TOHMAJÄRVI 0008 PITKÄLAMPI, historiallinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 08 Saario. Kohde on merkitty punaisella pisteellä.

848 01 0009 Tohmajärvi (9) Niemelä

Perustiedot

<i>Muinaisjäännystyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja /tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6903.072, 3677.555, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 1.2 km länteen.
<i>Rekisterikylä:</i>	411 Peionniemi
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Tohmajärven itärannalla, Peionniemessä, järven rannasta 200-250 metrin päässä, etelään ja lounaaseen viettävällä viljelyspellolla. Vastapäisellä niemellä Kirkkoniemessä on kirkko. Maaperä alueella on hiesupitoista. Osa löydöistä (KM 27650) on tullut esille sellaiselta kohtaa, jossa on ollut suhteellisen selvärajainen nokimaa-alue.

Tutkimukset ja löydöt:

Poutiainen et al. 1992, inventointi	KM 27650, piitä, kvartssia, liitupiipun katkelmia, putkimainen pronssiesine
	- ruotsalainen ja venäläinen raha 1700 -luvulta
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Kohteen ovat löytäneet Hannu Poutiainen, Martti Koponen ja Risto Kupiainen tehdessään Pohjois-Karjalan rautakauden ja keskiajan inventointia (1992-1994). Tässä vaiheessa muinaisjäänösrekisterissä käytettiin peruskoordinaatteja, jotka sittemmin on transponoitu yhtenäiskoordinaateiksi usein heikolla menestyksellä. Kohteen koordinaatit (perus- ja yhtenäis-) eivät nimittäin täsmää keskenään täysin. Lisäksi kuvaus kohteesta ei täsmää kumpiinkaan koordinaatteihin, jotka viittaavat Niemelän tapauksessa soiselle rannalle.

Poutiainen et al. kuvaavat raportissaan, että löydöt poimittiin hiesupitoiselta pellolta, joka viettää etelään ja lounaaseen. Osa löydöistä on kerätty alueelta, jossa oli näkyvissä suhteellisen selvärajainen ja suppea-alainen nokimaa. Löydöt ovat pääasiassa historialliselle ajalee ajoitettavissa – piitä ja kvartssia lukuunottamatta – mutta inventoijat haluavat kovin meiluusti väittää kohdetta myös mahdollisesti rautakautiseksi. Se, millä perustein tätä ajoitusta puolletaan, ei inventointikertomuksesta käy ilmi. Kvartsin ja piin löytyminen pellolta ei millään tavoin erityisemmin viittaa rautakauteen. Paremminkin voisi ajatella varhempaa ajoitusta. Pii voi luonnollisesti olla myös ollut myöhemmin käytössä esimerkiksi lukko- tai tuluspiinä. Kesän 2004 inventoinnin yhteydessä alue kasvoi nurmea, eikä lisävalaistusta kohteen luonteelle siten kyetty saamaan.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 07 Uusi-Värtsilä

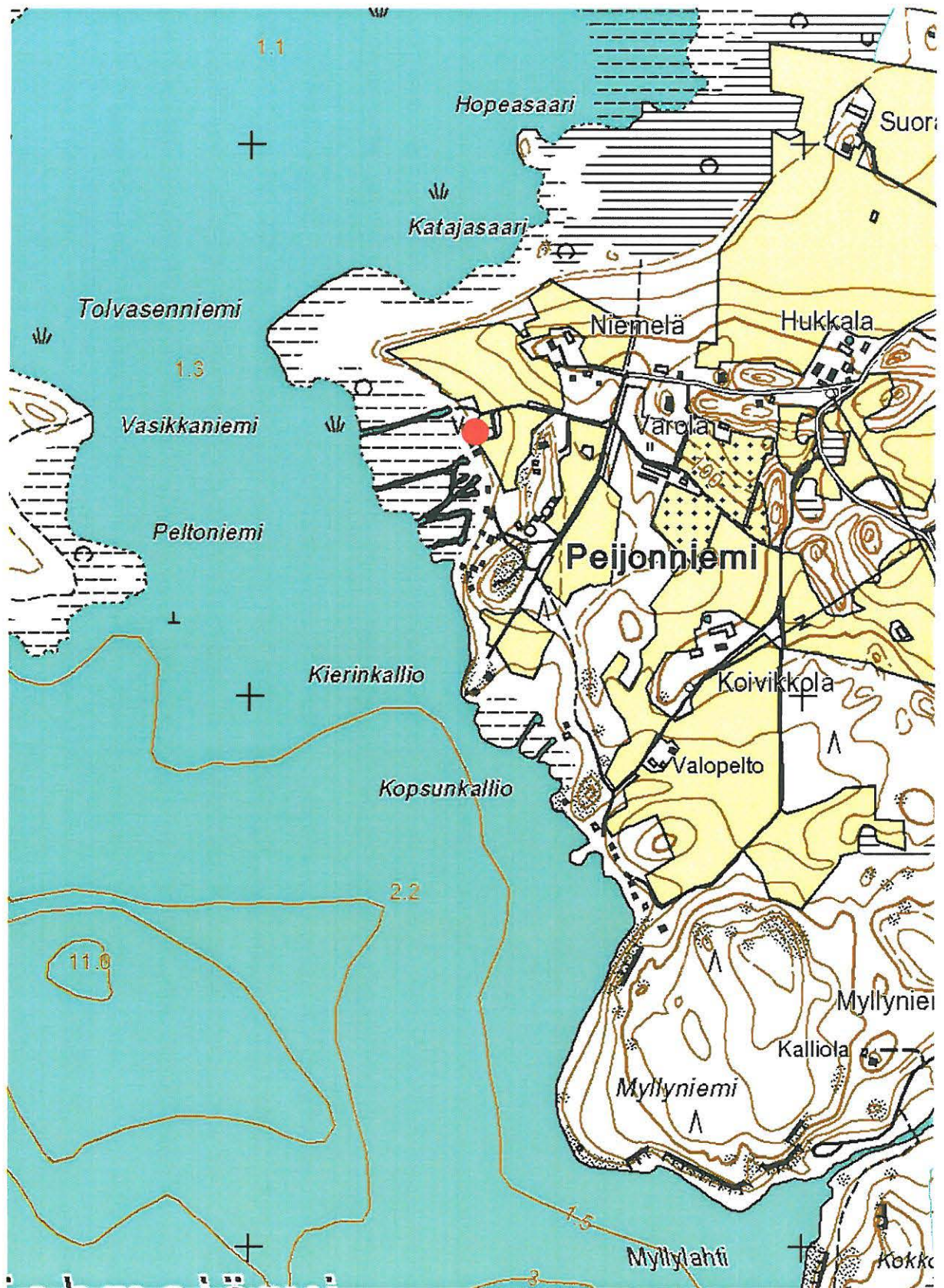
Negatiivit PKM 21160:690. Rautakautista/keskiaikaista asuinpaikka-aluetta Tohmajärven itärannalla Peijonniemessä. Löytöjä on tehty kuvassa näkyvän pellon rinteeltä. Kuvattu idästä länteen.

Diat PKM 87:895-896. Rautakautista/keskiaikaista asuinpaikka-aluetta Tohmajärven itärannalla Peijonniemessä. Löytöjä on tehty kuvassa näkyvän pellon rinteeltä. Panoraama, kuvattu idästä länteen.

Tohmajärven Niemelän todennäköisesti historiallista asuinpaikka-aluetta. Löytöjä on tehty kuvassa näkyvältä pellolta. Kesän 2004 inventoinnin aikaan pelto oli nurmella, eikä uusia löytöjä alueelta tehty. Kuvattu idästä länteen. PKM 87:895-896.

TOHMAJÄRVI 0009 PEIJONNIEMI NIEMELÄ, historiallisen ajan asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 07 Uusi-Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0010 Tohmajärvi (10) Valopelto

Perustiedot

<i>Muinaisjäännystyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja/tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.517, 3677.881, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 1.6 km länsilounaaseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	411 Peionniemi
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Tohmajärven itärannalla, Peijonniemessä, paikoin melko jyrkästikin etelään ja kaakkoon, kohti pientä puroa viettävällä pellolla, noin 100-150 m:n päässä järvenrannasta.

Maaperä alueella on hiesupitoista.

Tutkimukset ja löydöt:

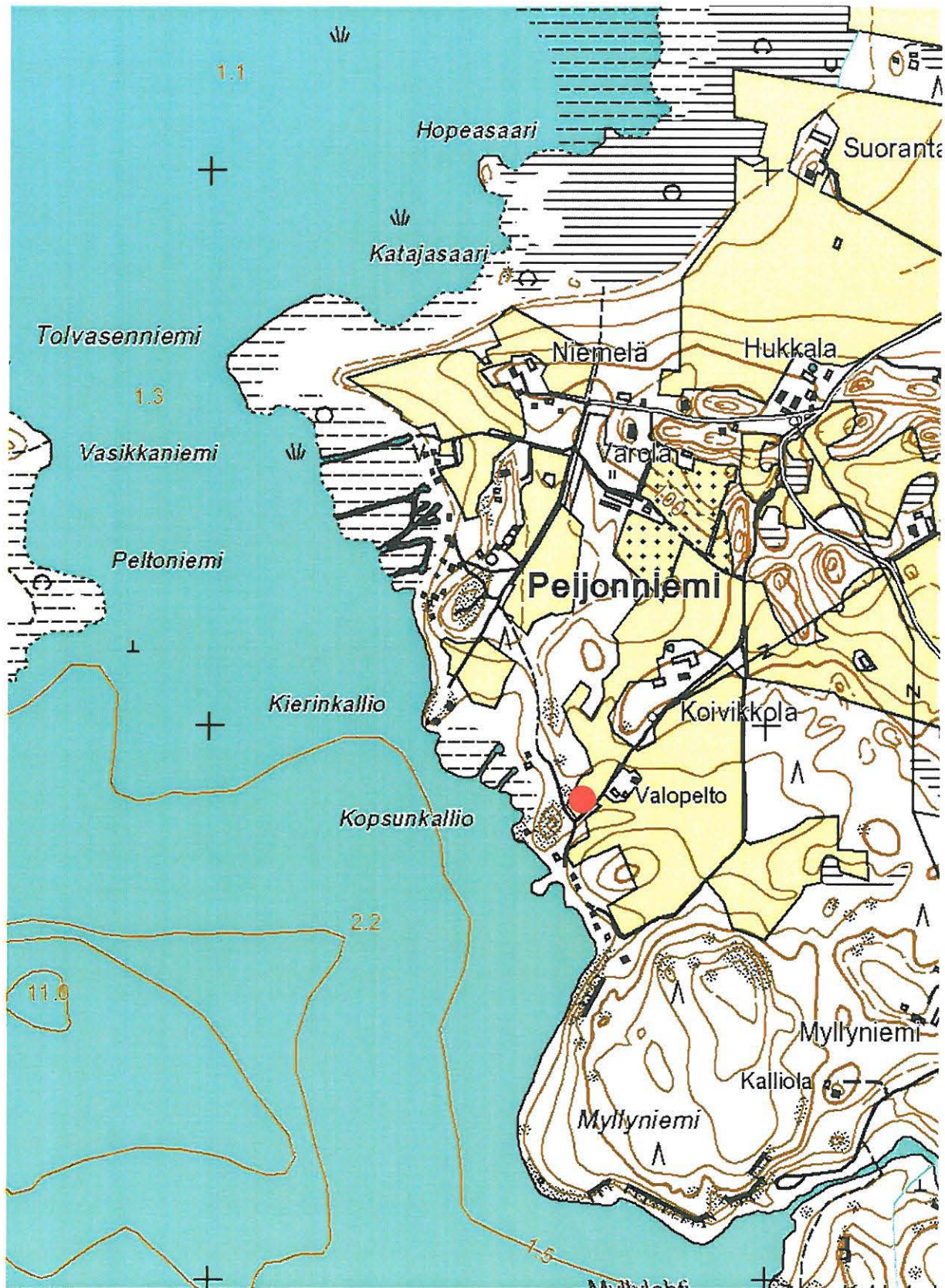
Poutiainen et al. 1992, inventointi	KM 28722, saviastian paloja, piitä
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Kohteen ovat löytäneet Hannu Poutiainen, Martti Koponen ja Risto Kupiainen tehdessään Pohjois-Karjalan rautakauden ja keskiajan inventointia (1992-1994). Inventointiraportin tiedot ovat niukat, ilmeisesti löydöt ovat pieneltä alalta. Havainnoista mahdollisesta kulttuurikerroksesta ei raportissa mainita. Ajoitukseksi arvellaan rautakautta ja/tai historiallista aikaa.

Kesän 2004 inventoinnissa saatettiin vain todeta, että pellot olivat nurmella, eikä täten uusia havaintoja mahdollisesta esihistoriallisesta asutuksesta voitu tehdä. Valopellon rinteet sinänsä ovat komeat ja ympäristö vaikuttava, mutta mikään jo esiin tullessa löytöaineistossakaan ei suoranaisesti viittaa esihistorialliseen ajoitukseen. Paikkaa on todennäköisesti asutettu historiallisella ajalla.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Negatiivit</i>	PKM 21160:692. Koordinaattien perusteella paikallistettua Valopellon rautakautista/keskiaikaista asutusalueita pellon rinteillä Peijonniemessä. Kuvattu koillisesta lounaaseen.
<i>Diat</i>	PKM 87:898. Koordinaattien perusteella paikallistettua Valopellon rautakautista/keskiaikaista asutusalueita pellon rinteillä Peijonniemessä. Kuvattu koillisesta lounaaseen.

TOHMAJÄRVI 0010 PEIJONNIEMI VALOPELTO, historiallisen ajan asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 07 Uusi-Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0011 Tohmajärvi (11) Piilolahti

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	12
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.309, 3657.585, z 82
<i>Koordinaattiselite:</i>	Koordinaattipiste on sama kuin muinaisjäännösrekisterissä ilmoitettu. Painanteiden koordinaatit on ilmoitettu erikseen alla olevassa listauksessa.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.2 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Katso yleiskarttaluonnos.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Piilolahden kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Suuri-Onkamon Hasonselän muinaisella etelärannalla, Jouhkolan Hasossa. Aikoinaan Onkamojärvet ovat kuuluneet Suur-Saimaaseen. Kohde sijaitsee Piransärkät-nimisen harjumuodostelman länsipuolella, Piilolahden talosta noin 200 metriä pohjoiseen. Piilolahdesta etelään sijaitsevan Lähesuon talon pellostä on aikoinaan löydetty kivikirves (KM 19269), joka on toimitettu Museovirastoon vuonna 1973. Piilolahden asuinpaikasta 600 m pohjoiseen sijaitsee entuudestaan tunnettu Lietunniemen asuinpaikka (12). Piilolahden koillis- ja itäpuolelta, Piransärkän itäpuolelta, löytyi kesän 2004 inventoinnissa lukuisia uusia kivikautisia asuinpaikkoja.

Piilolahden asuinpaikka avautuu luoteeseen tasaisena mäntykankaana, jota suojaa välittömästi kaakkoispuolella nouseva jyrkkä harjun rinne. Kohteessa on kahdeksan suurta asuinpainannetta sekä näiden välittömässä läheisyydessä neljä pienempää painannetta. Asuinpainanteiden koko vaihtelee 5-8 x 10 metrin välillä, pienemmät painanteet ovat halkaisijoiltaan 3-4 m.

Tutkimukset ja löydöt:

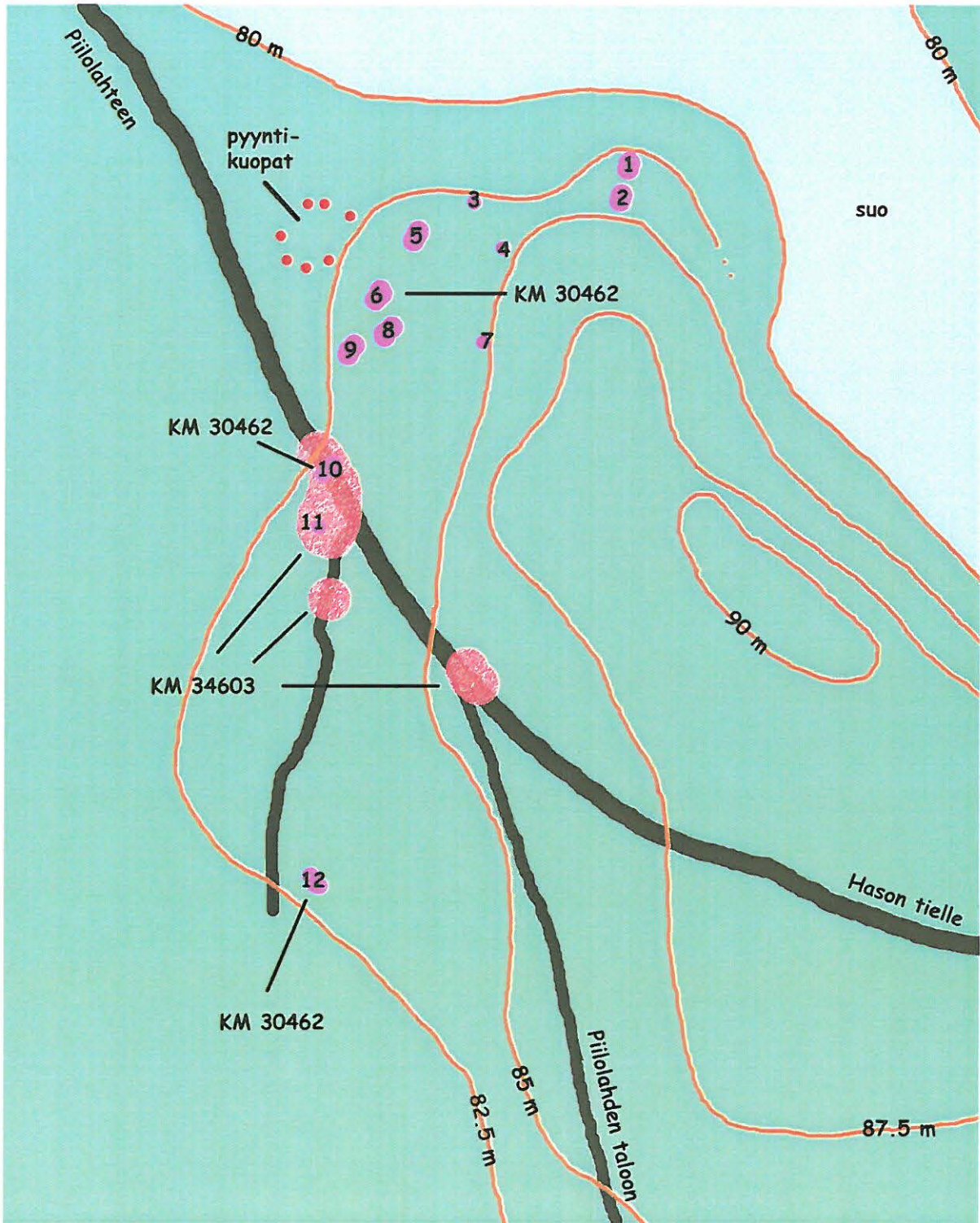
Pesonen Petro, Leskinen Sirpa, Kesseli Risto ja Pietiläinen Petteri 1997, tarkastus	KM 30462:1-11 saviastian palasia (tyypillistä kampakeramiikkaa), hiotun kiviesineen katkelmia, kvartsi-iskoksia sekä palanutta luuta.
Forsberg Oili 2004, inventointi	KM 34603, saviastian palasia (asbesti- ja kiillesekoitteista tyypillistä kampakeramiikkaa), kvartsikaavin, -ydin sekä -iskos.

Kohteen on löytänyt Petro Pesonen kumppaneineen 1997, jolloin kohdetta on myös koekuopitettu. Kuopista on tällöin löytynyt (KM 30462:1-11) tyypillistä kampakeramiikkaa, hiotun kiviesineiden katkelmia, kvartsi-iskoksia sekä palanutta luuta. Pesosen mukaan kohde oli tarkastettaessa varsin ehjä.

Inventoinnin 2004 yhteydessä saatettiin havaita paikalla korjatun puuta, missä yhteydessä yksi painanteista (numero 11 Pesosen yleiskarttaluonnoksessa) näyttää tuhoutuneen. Osa löydöistä (KM 34603:1-7) tehtiin juuri tältä kohden. Muutoin löytöjä poimittiin aluetta halkovan hiekkatien reunoilta. Löytöalue alkaa hieman asuinpainanteita korkeammalta ja jatkuu hieman niiden alapuolelle. Asuinpainanteista numero kymmentä halkoo tie, painanne numero 11 on viimeaikojen metsätöissä täysin tuhoutunut. Piilolahden kivikautinen asuinpaikka on kuitenkin lähes ehjä ja maastollisestikin komea kokonaisuus.

- Painanteet:*
1. Asuinpainanne, 6911.288, 3657.680.
Koko: 8 x 8 m, syv. noin 50 cm.
  2. Asuinpainanne, 6911.289, 3657.683.
Koko: 8 x 8 m, syv. noin 50-60 cm.
  3. Painanne, 6911.313, 3657.666.
Koko: 3 x 3 m. Painanteen yli on ajettu jollakin raskaalla työkoneella, joten syvyyttä oli hieman vaikea arvioida.
  4. Painanne, 6911.307, 3657.653.
Koko: 3 x 3 m, syv. noin 30 cm.
  5. Asuinpainanne, 6911.328, 3657.658.
Koko: 10 x 10 m, syv. noin 30 cm. Pesosen kokoarvio on hieman pienempi (8 x 8 m). Painanteen hahmottamista vaikeuttaa tässäkin tapauksessa se, että metsäkoneen jäljet kulkevat painanteen yli. Maanpinta painanteessa on tosin rikkumaton.
  6. Asuinpainanne, 6911.295, 3657.617.
Koko: 8 x 10 m, syv. 70 cm. Petro Pesosen koekuopittama, löytöinä saviastian palasia, kiviesineen katkelmia, palanutta luuta sekä kvartsi-iskoksia.
  7. Painanne, 6911.291, 3657.632.
Koko 3 x 3 m, syv. noin 20 cm. Hieman epämääräinen.
  8. Asuinpainanne, 6911.298, 3657.608.
Koko: 8 x 8 m, syv. 70 cm.
  9. Asuinpainanne, 6911.304, 3657.603.
Koko: 7 x 8 m, kuitenkin selkeästi suorakaiteen muotoinen, pitkä seinä rannan suuntainen. Syv. 30 cm.
  10. Asuinpainanne, 6911.241, 3657.597.
Tie halkoo tätä painannetta, jonka koillispuolella on iso maakivi. Kokoa on hieman vaikea määrittää, se lienee jotakuinkin 5 x 10 m, syvyyttä painanteella on noin 40 cm. Petro Pesonen on tehnyt painanteeseen kaksi koekuoppaa, joista toinen oli löydötön, toisesta tuli tyypillistä kampakeramiikkaa sekä palanutta luuta.
  11. Tuhoutunut painanne, 6911.243, 3657.590.
Painanteen yli on ajettu raskaalla metsäkoneella, jolloin ohut karikkekerros painanteessa on rikkoutunut. Kohdalla on kaiken lisäksi ilmeisesti ollut epävirallinen pysäköinti- sekä autojen kääntöpaikka. Petro Pesosen mukaan painanteen halkaisija oli 4 metriä, mitä ei enää kesän 2004 inventoinnissa voitu todentaa. Paikalta löytyi kuitenkin jonkin verran saviastian palasia (KM 34603:2), joten on täysin mahdollista, että myös tämä painanne oli asuinpainanne.
  12. Asuinpainanne, 6911.157, 3657.569.
Koko: 8 x 8 m, syv. 40 cm. Hieman erillään muista painanteista, lähes pari sataa metriä etelään. Sijainnut aikoinaan niemen nokassa.

Yleiskartta Piilolahden asuinpaikalta (11) ja Piilolahti 2:n pyyntikuoppakohteelta (17). Numeroidut vaaleanpuneratavat läikät ovat asuinpainanteita. Kartta perustuu Petro Pesosen yleiskarttaluonnokseen (tarkastuskertomus, 1997), jota on täydennetty uusien tietojen osalta. Ei mittakaavassa.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 02 Haso
Alueen yleiskarttaluonnos, piirtänyt Petro Pesonen 1997, täydentänyt Oili Forsberg.
Ei mittakaavassa.

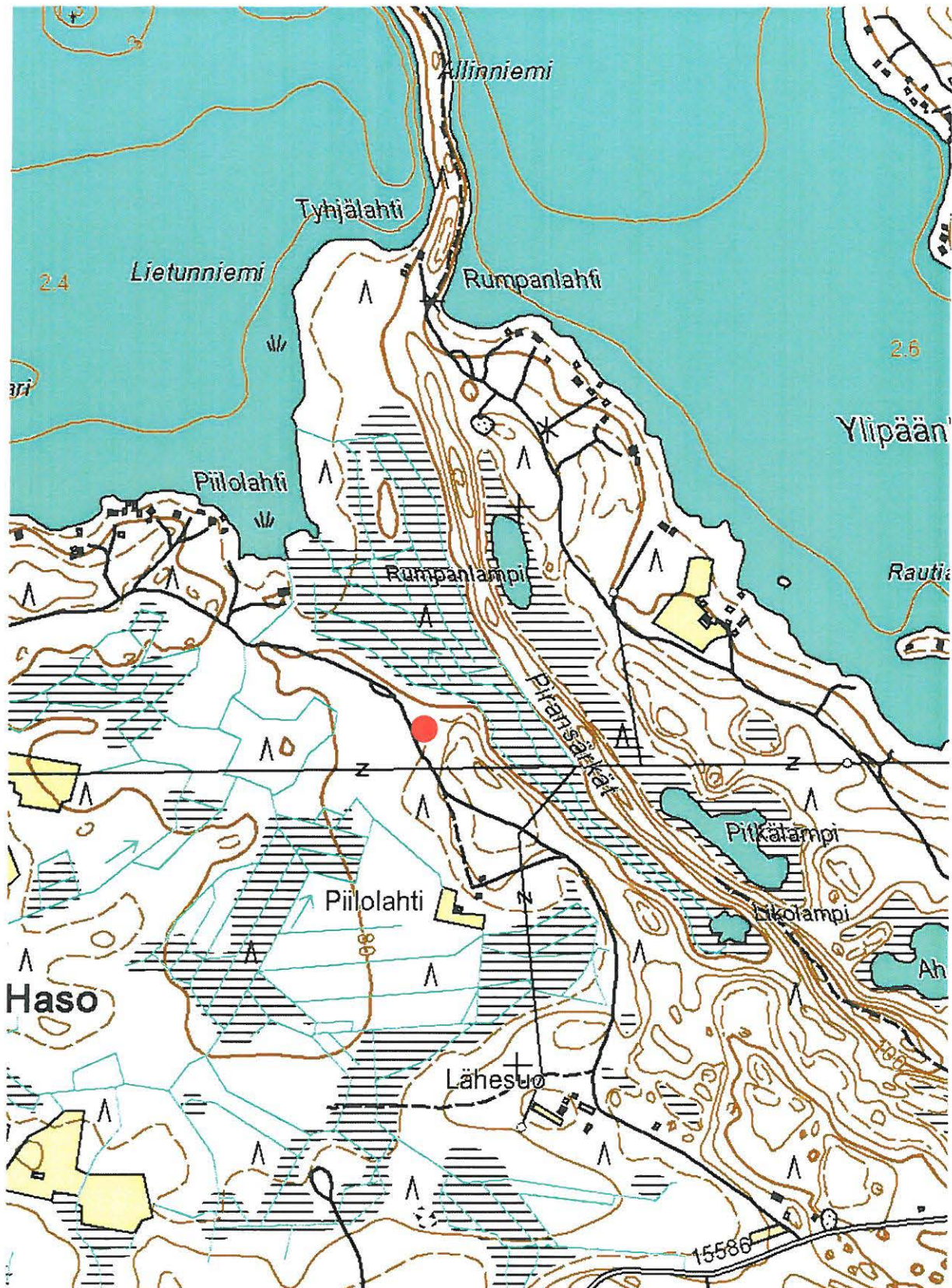
Negatiivit -

Diat PKM 87:858-861. Piilolahden kivikautista asuinpaikkaa Hasossa, Piransärkkien länsipuolella.
Asuinpainanteita, yhteensä kahdeksan kappaletta, on metsätien molemmin puolin. Panoraama,
kuvattu luoteesta kaakkoon.
87:862-863. Asumuspainanteet kuusi ja kahdeksan Piilolahden asuinpaikalla. Panoraama, kuvattu
kaakosta luoteeseen, nyppylän harjalta.

Piilolahden asuinpainannealuetta, etualalla painanteet kuusi ja kahdeksan, joiden takana, terassin alla, seitsemän pyyntikuoppaa (eivät erotu kuvassa). Kuva on otettu asuinpaikan takana sijaitsevalta nyppylältä, kaakosta luoteeseen. PKM 87:862-863.

TOHMAJÄRVI 0011 PIILOLAHTI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

848 01 0012 Tohmajärvi (12) Lietunniemi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	4 (5)
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.966, 3657.495, z 80
<i>Koordinaattiselite:</i>	Koordinaattipiste on sama kuin muinaisjäännösrekisterissä mainittu. Kohteen koordinaattipistettä tulisi ehkä hieman täsmentää, koska kesän 2004 inventoinneissa havaittiin asuinpaikan olevan huomattavasti laajempi pohjoisessa kuin tarkastushetkellä 1997 kyettiin määrittämään.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.8 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Painanne 1: 6912.024, 3657.482, z 80 - 85 Painanne 2: 6912.035, 3657.471, z 80 - 85 Painanne 3: 6912.049, 3657.478, z 80 - 85 Painanne 4: 6912.053, 3657.491, z 80 - 85 (Painanne 5 Petro Pesosen tarkastuskertomuksessa mainittu painauma.)
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Lietunniemen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Suuri-Onkamon Hasonselän muinaisella etelärannalla, Jouhkolan Hasossa. Aikoinaan Onkamojärvet ovat kuuluneet osana Suur-Saimaaseen. Kohde sijaitsee Piransärkät-nimisen harjun pohjoispäässä, jossa särkkä laajenee tasaiseksi deltaksi ennen työntymistään kapeana harjanteena Suuri-Onkamoon.

Maaperä alueella on pääosin hiekkaa, mutta siellä täällä on myös kivikkoakin havaittavissa. Paikalta on aiemmin löytenyt yksi suurilta osin tuhoutunut asuinpainanne noin 82-83 mpy. Kesän 2004 inventoinnissa tavattiin entuudestaan tunnetun löytöalueen pohjoispuolelta neljä selvää asuinpainannetta 80 metrin käyrän molemmin puolin.

Tutkimukset ja löydöt:

Petro Pesonen, Sirpa Leskinen, Risto Kesseli
ja Petteri Pietiläinen 1997, tarkastus

KM 30463:1 - 5, saviastian palasia (asbesti- ja
kampakeramiikkaa), kvartsi-iskoksia, palanutta
luuta

Oili Forsberg 2004, inventointi

-

Kohteen löysi vuonna 1997 Petro Pesonen ryhmineen. Tällöin alue oli vastikään metsäaurattu. Noin 82-83 mpy sijaitsevan rantamuodostelman päältä ryhmä havaitsi osittain aurauksen tuhoaman asuinpainanteen, josta talteen otettiin muun muassa keramiikkaa. Myös törmän alapuoliselta kankaalta havaittiin tällöin saviastian palasia. Huonon sään vuoksi ei tällöin päästy tarkastamaan aluetta laajemmin.

Kesän 2004 inventoinneissa seitsemän vuotta vanha metsäaurausalue todettiin täydellisesti umpeenkasvaneeksi. Esimerkiksi Pesosen tarkistuskertomuksessa mainitsema asuinpainanne paikallistettiin koordinaattien perusteella gps-laitteella, mutta itse maastossa ei painanteesta kyetty havaitsemaan minkäänlaisia merkkejä. Sitävastoin, aivan kuten Petro Pesonen kertomuksessaan oletinkin, todettiin asuinpaikka-alueen jatkuvan huomattavasti pohjoiseenpäin.

Neljä uutta asuinpainannetta rekisteröitiin Pesosen antaman pisteen pohjoispuoliselta alueelta, jossa maasto on ehjää mäntyvaltaista kangasta. Aluskasvillisuus paikalla on vähäistä, ja havainnointiolot siten erittäinkin suosiolliset. Alue on laakea tasanne, noin 100 metriä leveä, ja sen takana kaakossa rinne nousee jyrkästi yli 85 metrin. Kaikki asuinpainanteet tavattiin lähempänä tätä rinnettä kuin muinaisrantaan, joten vaikuttaa selvältä, että asumukset eivät ole sijainneet aikanaan aivan välittömästi rannassa.

Asuinpainanne 1: Pyöreähkö, laakea painanne, kooltaan 6 x 5 metriä, syvyydeltään 20 – 30 cm. Sijaitsee Piransärkkien pohjoispäässä, noin 15 - 20 metriä pohjoiseen jyrkän rinteen alapuolella. Painanteen ja muinaisrannan väliin jää lähes sata metriä pitkä kaistale maata.

Asuinpainanne 2: Pitkänmallinen, rannansuuntainen, epäselvä painanne. Mitat: 5 x 7 metriä, syvyys 20 – 30 cm. Toisella pitkällä seinämällä on huomattava valli. Painanne numero kaksi sijaitsee noin 8 metriä pohjoiseen painanteesta numero yksi.

Asuinpainanne 3: Selvin kohteessa tavatuista asuinpainanteista. Sijaitsee noin 8 metriä itään painanteesta numero kaksi, aivan törmän alapuolella. Mitat: 8 x 6 metriä, syvyys 50 cm. Painanne on pituussuunnassa niin törmään kuin muinaiseen rantaankin nähden. Painanteeseen kaivettiin kaksi koekuoppaa, toinen keskelle, toinen reunalle. Kuopat olivat löydöttömiä. Maannoksessa havaittiin erittäin vahva podsolikerros, erityisesti kuopan pohjalla, missä se oli noin 20 cm vahvuinen. Kerroksen alaosa oli lisäksi väriltään vaaleanpunainen ja se sisälsi runsaasti pieniä hiilipartikkeleita. Puhdas pohjamaa tuli vastaan noin puolen metrin syvyydellä.

Asuinpainanne 4: Painanne sijaitsee kaikkien edelläkuvattujen painanteiden keskellä. Kuoppa on laakea, soikea painauma, ja se on kaivettu poikittaissuunnassa rantaa kohden. Se on siis sijoitettuna maastoon eri suunnassa kuin muut asuinpainanteet. Mitat: 7 x 5 metriä, syvyys 30 cm. Painauma erottuu selvästi maastossa, mutta siihen kaivettu koekuoppa oli löydötön.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 02 Haso
Yleiskarttaluonnos, ei mittakaavassa.

Negatiivit -

Diat PKM 87:847. Lietunniemen kivikautista asuinpaikkaa. Kuva on otettu pisteestä, josta syksyllä 1997 todettiin asuin painanne. Tällöin alue oli vasta metsäaurattu, aurauksenvaiheista ja erityisesti painanteesta tuli löytöinä runsaasti mm. keramiikkaa. Seitsemän vuotta myöhemmin alueella kasvoi nuorta männikköä, eikä kohdalla voitu enää havaita mitään kivikautiseen asutukseen viittaavaa. Kuvattu lännestä itään.

87:848. Asuinpainanne kivikautisella asuinpaikalla. Entuudestaan tunnetulta kohteelta löytyi neljä uutta asuinpainannetta alueen pohjoispuolelta. Kuvan painanne on inventointikertomuksen asumuspainanne numero 3. Kuvattu lännestä itään.

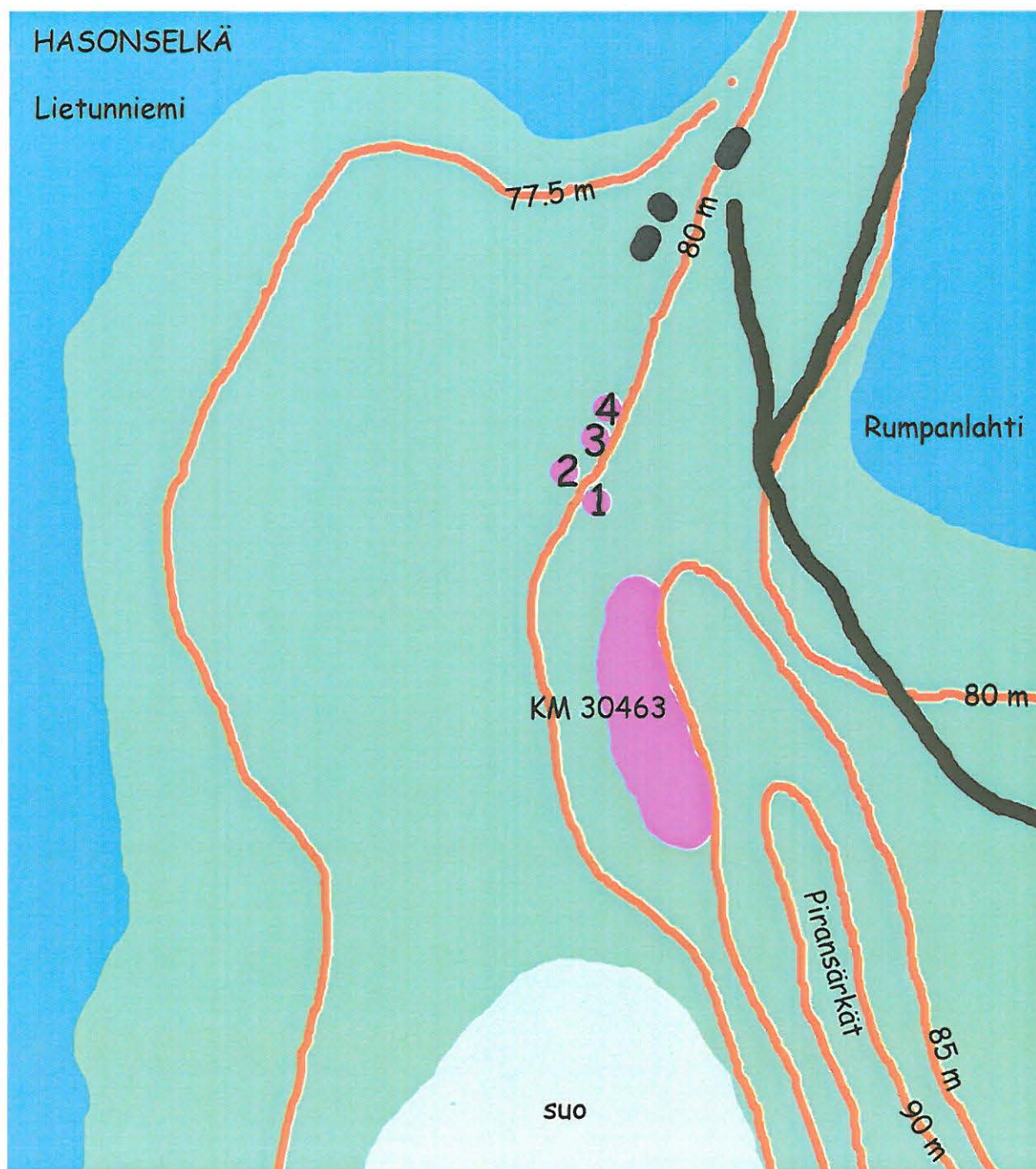

Vuoden 1997 löytöaluetta Lietunniemessä kesällä 2004. Metsäaurausalue oli tykkänään umpeenkasvanut, eikä uusia havaintoja täällä tehty. PKM 87:847.

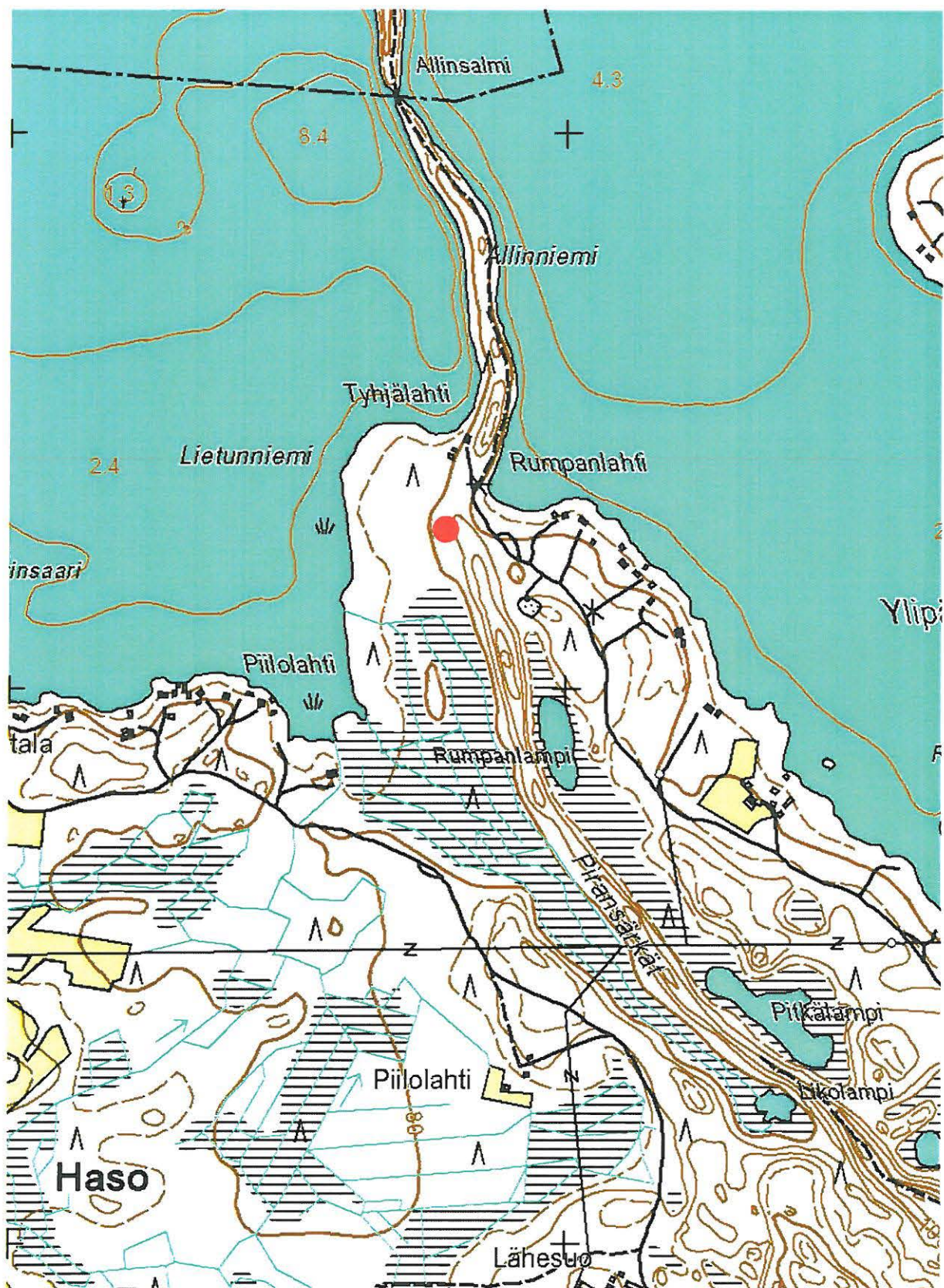
Joitakin kymmeniä metrejä pohjoiseen vuoden 1997 löytöalueelta havaittiin neljä entuudestaan tuntematonta asuinpainannetta. Kuvan keskellä painanne numero kolme. PKM 87:848.

Yleiskarttaluonnos Lietunniemen asuinpaikalta, ei mittakaavassa. Suuri vaaleanpunainen läiskä kuvaa vuoden 1997 tarkastuslöytöaluetta, joka on arvioitu tarkastuskerptomuksesta. Löytöjä tosin ilmeisesti tuli myös hieman alemmalla. Tällä alueella sijaitsi myös tuolloin löytynyt asuinpaikka. Numeroidut punaiset ympyrät ovat kesällä 2004 löytäneitä asumuspainanteita. Oikeassa yläkulmassa näkyvät suorakaiteen muotoiset harmaat läikät ovat rakennuksia. Piirt. Oili Forsberg.

TOHMAJÄRVI 0012 LIETUNNIEMI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat - asuinpainanteet
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	5
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.844, 3657.801, z 82.5 – 85
<i>Koordinaattiselite:</i>	Kohteen koordinaatiksi ilmoitettu alueen keskipaikkeilla sijaitsevan asuinpainanne 1:n koordinaatit.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.4 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Asuinpainanne 1: 6911.844, 3657.801, z 82.5 – 85 Asuinpainanne 2: 6911.847, 3657.808, x 82.5 – 85 Asuinpainanne 3: 6911.833, 3657.830, z 82.5 – 85 Asuinpainanne 4: 6911.846, 3657.836, z 82.5 Asuinpainanne 5: 6911.821, 3657.828, z 82.5 Varhaista asbestikeramiikkaa tienleikkauksesta: 6911.838, 3657.755, z 85

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Suuri-Onkamon eteläpäädyssä, Ylipäänlahden länsipuolella, hiekkaisella kankaalla, jossa muinaiset rantaterassit erottuvat suhteellisen selvinä. Ylipäänlahden kohteen lounaispuolella alkaa soistunut alue, jonka länsipuolella puolestaan kohoaa Piransärkät-niminen harju.

Ylipäänlahden kivikautisen asuinpaikat ylimmät löydöt tavattiin aluetta halkovan hiekkatien leikkauksesta. Täältä löytyi varhaista asbestikeramiikkaa (KM 34604:1) seitsemän erillistä palasta. Hieman lännempää ja maastossa alemmaa havaittiin viisi asuinpainannetta muutamien kymmenten metrien päässä toisistaan.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi. KM 34604:1-2. Varhaista asbestikeramiikkaa, nyrhitty kivi (?)

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa.

Painanne 1: Mitat: 6 x 4 m, syvyys 30 cm. Pituussuunnassa rantaa kohti, noin 10 m vanhasta rantaterassista. Koekuopassa havaittiin rikkoutumaton yksinkertainen podsolimaannos, rikastuneessa kerroksessa oli runsaasti hiiltä. Kuoppa oli löydötön.

Painanne 2: Mitat: 4 x 4 m, pyöreä, syvyys 15 – 20 cm. Epäselvä kuopanne, joka on painanteen 1 ulkovallissa kiinni. Painanteen reunalta on matkaa noin 8 m vanhalle rantavallille. Ei koekuopitettu.

Painanne 3: Mitat: 6 x 4 m, syvyys 30 – 40 cm. Lähes pituussuunnassa rantaa kohden. Koekuopituksesta ei tullut löytöjä, normaali podsolimaannos.

Painanne 4: Selkein asuinpainanne. Mitat: 7 x 4.5 m, syvyys 50 cm. Painanne sijaitsi pituussuunnassa vanhaa rantavallia kohden, jonne matkaa selvästi erottuvalla painanteen ulkovallilta oli noin 6 metriä. Koekuopasta, joka tehtiin painanteen sisälle, löytyi puikulainen kivi, jota näytti nyrhityn toisesta päästä siten, että se muistutti lähes riipusta (KM 34604:2). Toisaalta kyseessä voi olla myös luonnonkivi, josta pehmeämpi kivilaji on kulunut pois. Koekuopan seinämästä saattoi myös havaita jälkiä kaksoismaannoksesta. Muutoin kerrostuneisuus oli luonnollinen.

Painanne 5: Mitat: 8 x 4.5 m, syvyys 40 cm. Suuri, selkeä painanne, joka sijaitsi noin 12 metriä vanhalla rantaterassilta. Painanne oli sijoitettu rannalle siten, että sen pitkä sivu oli rannan suuntainen. Löydötön koekuoppa.

Kaikki havaitut asuinpainanteet jäivät kahden mökkitien väliselle alueelle. Painanteiden tuntumassa on runsaasti notkelmia, jotka on tulkittu luonnonmuodostelmiksi.

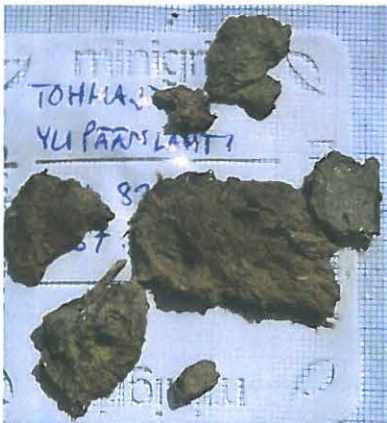
Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 02 Haso
Yleiskarttaluonnos, ei mittakaavassa

Negatiivit -

Diat PKM 87:849-850. Ylipäänlahden kivikautisen asuinpaikan tienoita Suuri-Onkamon kaakkoisrannalla. Varhaista asbestikeramiikkaa löytyi kuvassa etualalla näkyvästä mökkitien risteyksestä tienleikkauksesta. Risteyksen oikealla puolella näkyvältä kankaalta joidenkin kymmenien metrien päästä todettiin viisi asumuspainannetta Suursaimaan muinaisella rantaterassilla. Panoraama, kuvattu lännestä itään.

87:921. Varhaista asbestikeramiikkaa, KM 34604:1, Ylipäänlahden kivikautiselta asuinpaikalta.

Varhaista asbestikeramiikkaa (KM 34604:1) Ylipäänlahden asuinpaikalta. PKM 87:921.

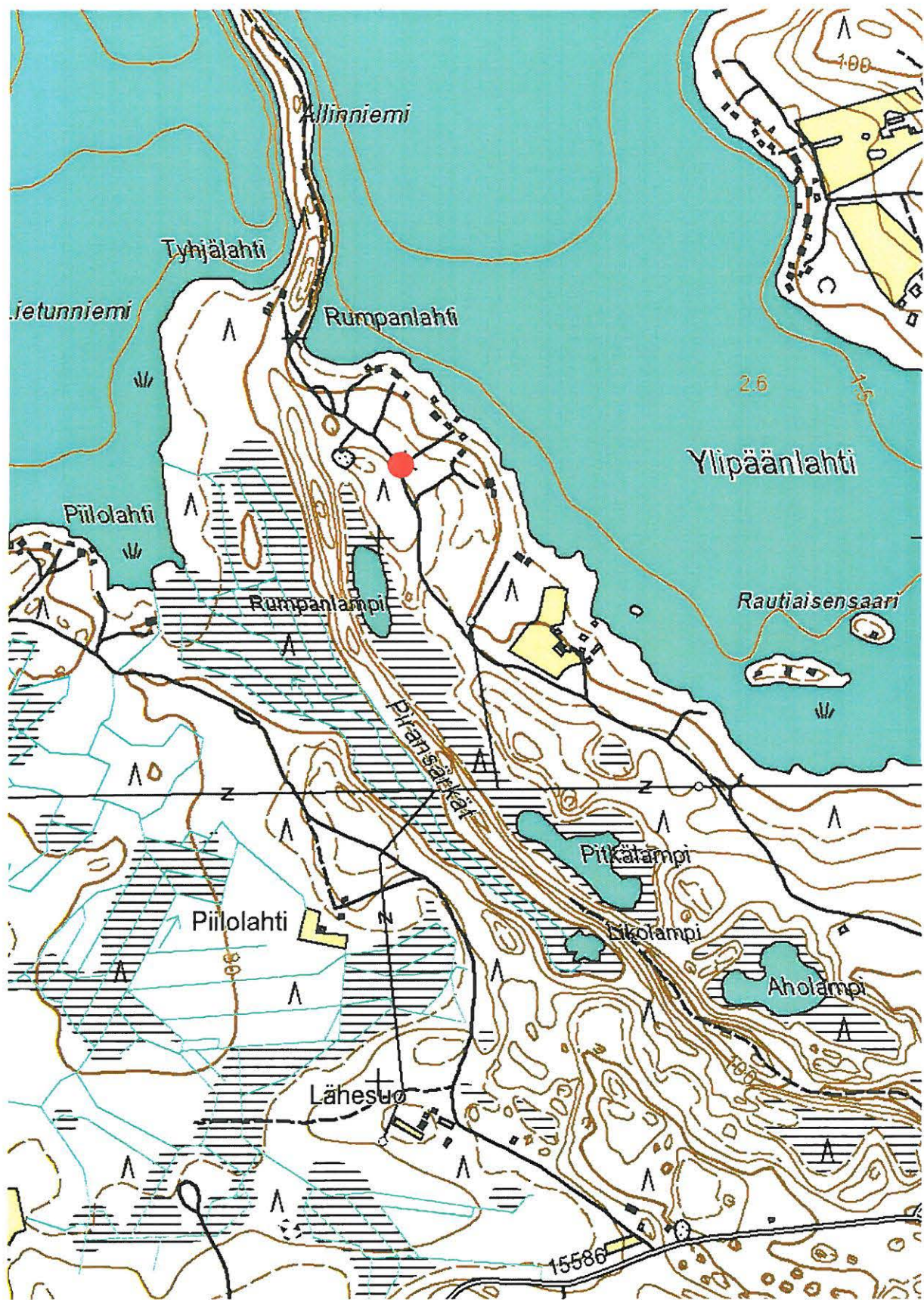

Yllä: Yleiskarttaluonnos Ylipäänlahden kivikautiselta asuinpaikalta. Kohteessa oli merkkejä kivikautisesta asutuksesta kahdelta eri rantakorkeudelta. Ylemmältä tasolta (85 mpy) löytyi varhaista asbestikeramiikkaa, alemmalta (82.5-85 mpy) terassilta löytyi viisi asuinpainannetta. Kartta ei ole mittakaavassa.

Alla: Lietunniemen kivikautista asuinpaikkaa. Kuvassa saviastioiden löytökohdan takana hämmöttävässä metsikössä oli viisi asuinpainannetta. Taustalla Suuri-Onkamon Ylipäänlahti. PKM 87:849-850.

TOHMAJÄRVI 0013 YLIPÄÄNLAHTI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat - asuinpainanteet
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.653, 3657.806, z 82.5-85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.3 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Yksittäinen asuinpainanne (?) Rumpanlammen rantaterassilla.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Hasossa, Suuri-Onkamon etelärannalla, Piransärkät-nimisen harjun itäpuolella, Rumpanlammen ja aluetta halkovan hiekkatien välissä. Maasto on upeaa pohjoiskarjalaista mäntykangasta, maaperä on hienoa hiekkaa. Rumpanlammen rannalla on myös suurempia kiviä. Lammen rannan yläpuolella, noin 82 – 83 mpy kulkee selkeähkö rantaterassi. Tämän terassin harjalla havaittiin yksittäinen asuinpainanne, jonka tuntumassa on suuri maakivi.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi. -

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa ja se muodostuu yksittäisestä mahdollisesta asuinpainanteesta. Painanne on pituussuunnassa rantaan nähden. Se on mitoiltaan 6 x 4 metriä ja sen syvyys on noin 30 cm. Painanne erottuu maastossa selkeästi. Koekuopituksessa ei painanteesta kuitenkaan tehty löytöjä.

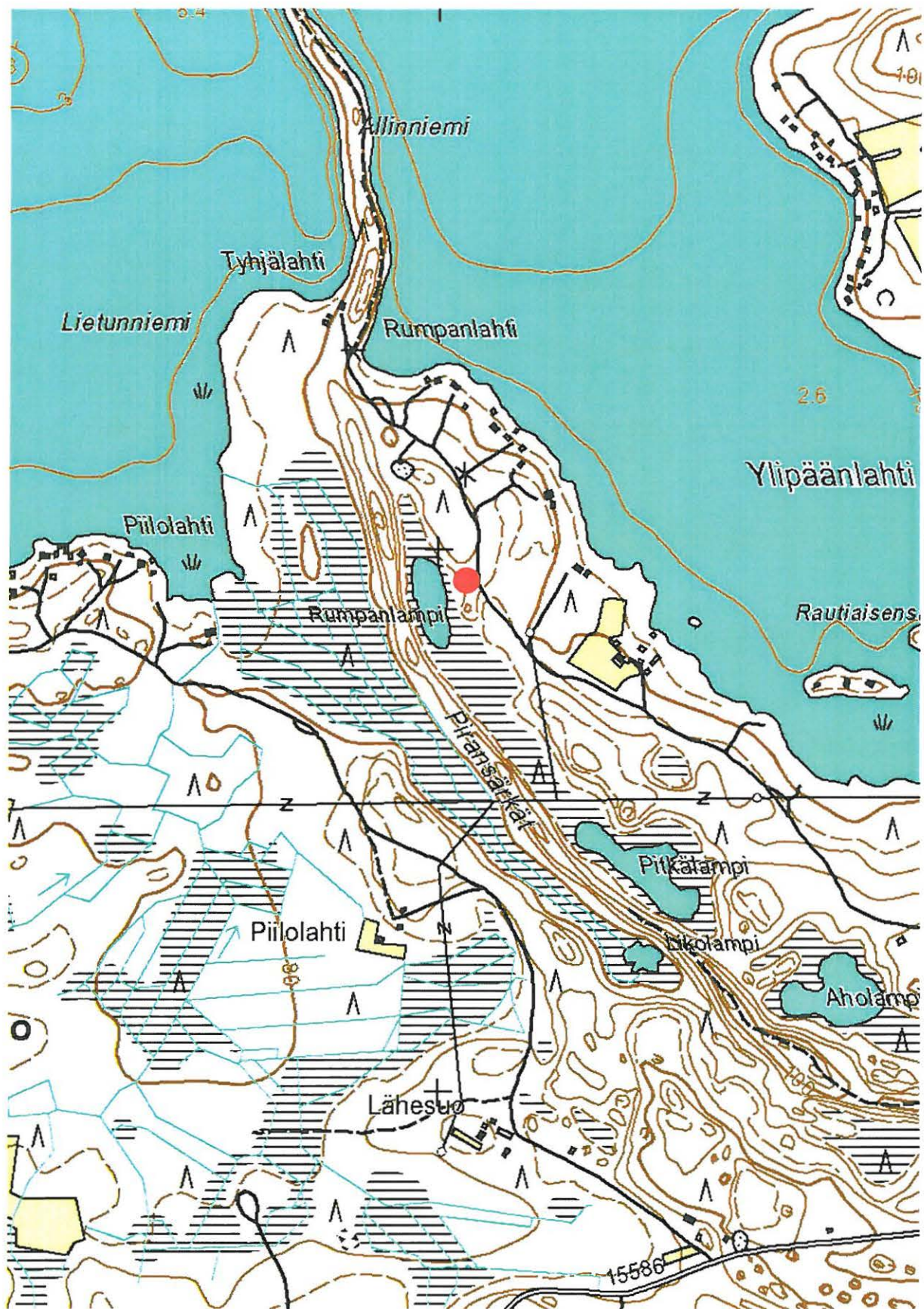
Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 02 Haso

Negatiivit -

Diat PKM 87:851. Yksittäinen asumuspainanne Piransärkkien tuntumassa, vanhalla rantaterassilla. Kuvattu pohjoisesta etelään.

TOHMAJÄRVI 0014 RUMPANLAMPI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat - asuinpainanteet
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	2
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.336, 3658.258, z 85
<i>Koordinaattiselite:</i>	Kohteen koordinaateiksi on ilmoitettu asuinpainanne 1:n koordinaatit.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 19.9 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Kaksi asuinpainannetta Pitkälammen pohjoispuolella. Painanteiden välinen etäisyys toisistaan on noin 80 metriä. Kohteen koordinaateiksi ilmoitettu asuinpainanne 1:n koordinaatit. Asuinpainanne 2: 6911.285, 3658.210, z 85 m.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Hasossa, Suuri-Onkamon etelärannalla, Piransärkät-nimisen harjun itäpuolella. Paikalta on löytynyt kaksi selvähköä asuinpainannetta Piransärkkien itäpuolta halkovan hiekkatien ja Pitkälammen väliseltä alueelta. Maasto kohteen tuntumassa on kuusikkoa, maaperä on kivikkoisempaa kuin harjun pohjoispää, jolta tunnetaan useita kivikautisia asuinpaikkoja.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi. -

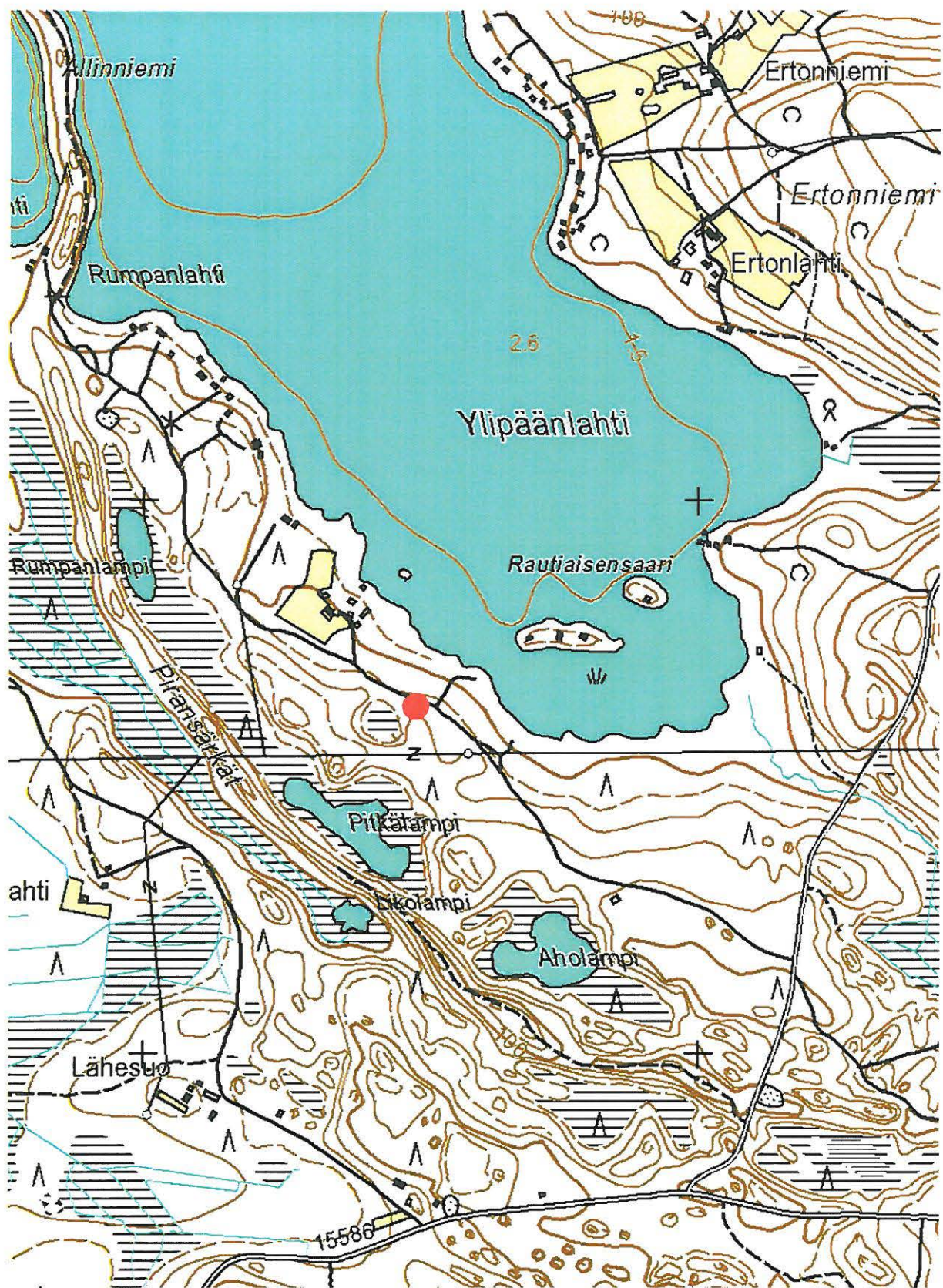
Painanne 1 sijaitsee joitakin kymmeniä metrejä hiekkatien eteläpuolella selvänä erottuvan muinaisrannan terassilla. Painanne on pitkittäin rantaan päin. Kooltaan painanne on 7 x 5 m ja se on noin 40-50 cm syvä. Keskellä painannetta kasvaa nuori kuusi. Painanne 2 sijaitsee tästä noin 80 m lounaaseen soistuvan pikku lammen etelärannalla. Se on muodoltaan lähes pyöreä, noin 5 x 4 m halkaisijaltaan ja noin 40 cm syvä. Inventointihetkellä maastossa havaittiin aivan tuoreet karhun jäljet, minkä vuoksi inventoijan on myönnettävä koekuoppien jääneen tekemättä.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 02 Haso

Negatiivit -

Diat PKM 87:852. Asumuspainanne (inventointikertomuksen numero 1) kivikautisella asuinpaikalla, kuvassa kuusen edessä. Kuvattu etelästä pohjoiseen.
87:853-855. Pitkälammen asuinpaikkaa kuvasarjassa oikealla, rantaterassin päällä. Panoraamakuvan keskellä ja oikealla soistunut lampi. Asuinpainanteet sijaitsevat muinaisella rantatörmällä. Kuvattu idästä länteen.

TOHMAJÄRVI 0015 PITKÄLAMPI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.182, 3658.436, z 85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 19.6 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Löydöt poimittu pisteiden 6911.182, 3658.436 – 6911.207, 3658.423 väliltä, hiekkatien leikkauksesta, 85 metrin korkeuskäyrän molemmin puolin.

Kohdekuvaus:

Pitkälampi 2 sijaitsee Suuri-Onkamon eteläpäässä, Ylipäänlahden etelä- ja länsipuolella kulkevan hiekkatien varrella. Matkaa Ylipäänlahden eteläreunaan löytötienoolta on hieman toista sataa metriä.

Asuinpaikkalöytöjä, varhaista asbestikeramiikkaa (KM 34605) on poimittu tienleikkauksesta ainakin kolmesta pesäkkeestä, yhteensä 34 sirpaletta. Kohdalla rinne viettää loivasti kohti pohjoista, ja löytöalue päättyy noin 83 metrin paikkeilla näkyvälle vanhalle rantamuodostumalle. Paikalla kasvaa komea männikkö, maaperä on hiekkainen. Tienleikkauksessa näkyy selvä podsolimaannos, jonka rikastuneessa kerroksessa voi havaita runsaasti hiiliä. Löytötienoon ympäristöstä metsän puolelta ei havaittu muita merkkejä kivikautisesta asutuksesta.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34605, varhaista asbestikeramiikkaa

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 02 Haso

Negatiivit -

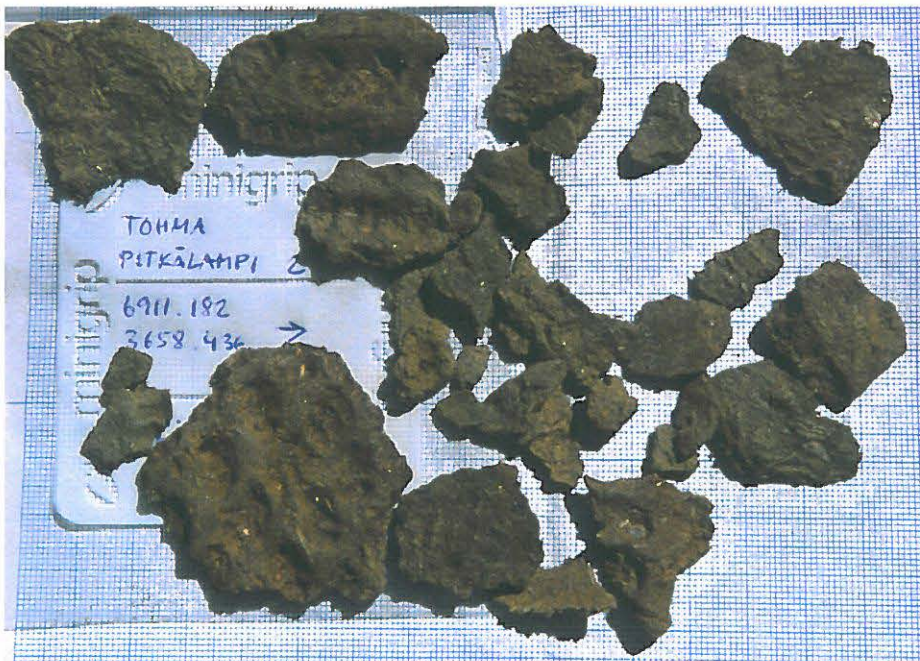
Diat PKM 87:856. Pitkälampi 2:n varhaista asbestikeramiikkaa paikanpäällä kuvattuna.
87:857. Pitkälampi 2:n asuinpaikan vanhoja rantatörmä Suuri-Onkamon Ylipäänlahden ja Piransärkkien välillä. Saviastian palasia löytyi tienleikkauksesta lähinnä kuvan ylemmän rantaterassin tuntumasta. Kuvattu kaakosta luoteeseen.
87:892-893. Varhaista asbestikeramiikkaa Pitkälampi 2:n kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34605.
87:922. Varhaista asbestikeramiikkaa, KM 34605, Pitkälampi 2:n asuinpaikalta.

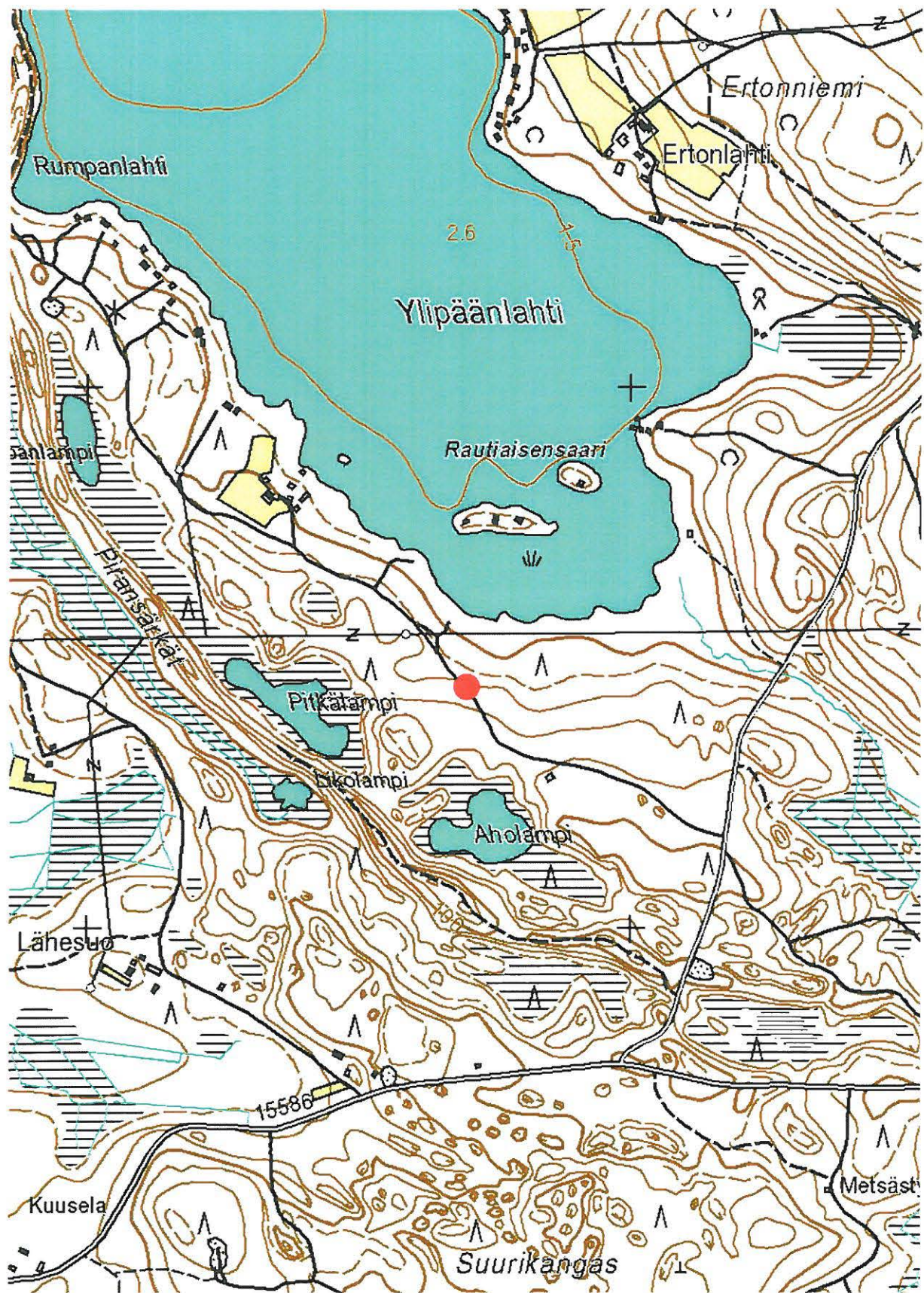

Yllä: Pitkälampi 2:n löytöaluetta. Varhaisen asbestikeramiikan palasia poimittiin tien vasemmalta pientareelta. Vanhat rantaterassit erottuvat paikalla selvinä. PKM 87:857.

Alla: Pitkälampi 2:n löytöjä, KM 34605. PKM 87:922.

TOHMAJÄRVI 0016 PITKÄLAMPI 2, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	työpaikat - pyyntikuopat
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	7
<i>Peruskartta:</i>	4232 02 Haso
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6911.319, 3657.641, z 80
<i>Koordinaattiselite:</i>	Kohteen koordinaateiksi on ilmoitettu pyyntikuoppa numero viiden koordinaatit.
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 20.5 km länsiluoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	402 Jouhkola
<i>Laajuus:</i>	Seitsemän pyyntikuoppaa noin 25 x 25 m ² suuruisella alueella. Pyyntikuoppa 1: 6911.313, 3657.632 pyyntikuoppa 2: 6911.324, 3657.628 pyyntikuoppa 3: 6911.327, 3657.628 pyyntikuoppa 4: 6911.330, 3657.630 pyyntikuoppa 5: 6911.319, 3657.641 pyyntikuoppa 6: 6911.327, 3657.643 pyyntikuoppa 7: 6911.329, 3657.644

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Suuri-Onkamon Hasonselän muinaisella etelärannalla, Jouhkolan Hasossa. Aikoinaan Onkamojärvet ovat kuuluneet Suur-Saimaaseen. Kohde sijaitsee Piransärkät-nimisen harjumuodostelman länsipuolella, Piilolahden talosta noin 200 metriä pohjoiseen, aivan Piilolahden kivikautisen asuinpaikan (11) alapuolella, joitakin metrejä etelään asuinpainanteista. Piilolahdesta etelään sijaitsevan Lähesuon talon pellosta on aikoinaan löydetty kivikirves (KM 19269), joka on toimitettu Museovirastoon vuonna 1973. Piilolahden asuinpaikasta 600 m pohjoiseen sijaitsee entuudestaan tunnettu Lietunniemen asuinpaikka (12). Piilolahden koillis- ja itäpuolelta, Piransärkän itäpuolelta, löytyi kesän 2004 inventoinnissa lukuisia uusia kivikautisia kohteita. *polyneiseen*

Piilolahti 2:n pyyntikuoppakohde sijaitsee mäntykankaan alareunalla. Välittömästi kuoppien yläpuolella kulkee vanha muinaisrantaterrassi, jonka päällä Piilolahden asuinpainanteet sijaitsevat. Painanteiden kaakkoispuolella kohoaa jyrkkä harjunrinne.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi -

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa, tarkastettaessa kivikautista asuinpaikkaa.

Kuopat muodostavat kaksi puolikaaren muotoista linjaa siten, että kuopat 1 – 4 muodostavat yhden linjan, josta muutaman metrin päässä kuopat 5 – 7 muodostavat toisen linjan. Koekuopituksessa pyyntikuopat todettiin historiallisiksi, sillä podsoloituminen ei vaikuta täydelliseltä kuoppien pohjilla tai reunoilla. Lisäksi silmämääräinen yleisvaikutelma kuopista tuki käsitystä pyyntikuoppien

suhteellisen nuoresta iästä. On toki täysin mahdollista, että kuopat on kaivettu muuhun tarkoitukseen kuin pyyntikuopiksi, mutta niiden ryhmittäminen kapealle kangaskaistaleelle viittaa vahvasti kuoppapyyntiin.

Kuoppa 1: Halkaisija 3 metriä, syvyys vaihtelee metrillä puoleentoista. Erittäin selkeä kuoppa.

Kuoppa 2: Halkaisija noin 2.5 metriä, syvyys noin metrin.

Kuoppa 3: Halkaisija noin 2 metriä, syvyys hieman alle metrin.

Kuoppa 4: Halkaisija 2.5 metriä, syvyys reilun metrin.

Noin 7 metriä itään kuopalta 1 alkaa toinen kuopparivi.

Kuoppa 5: Halkaisija 2.5 metriä, syvyys metrin.

Kuoppa 6: Kaksiosainen kuoppa, joissa syvennysten välillä on maanpintaa noin 40 cm matalemmalla oleva kannas. Kuopan kokonaismitat ovat 3.5 x 1.5 metriä, ja päädyistään kuoppa on 70 – 100 cm syvä.

Kuoppa 7: Niin ikään kaksoiskuoppa. Mitoiltaan 4.5 x 2 metriä, päätyjen syvyys 70 – 100 cm, kannaksella syvyys maanpinnasta noin puoli metriä.

Kuopat 6 ja 7 tekevät kaikkein resenteimmän vaikutelman lähinnä reunojensa perusteella. Kuoppien 5 ja 6 väliin jää muutamia epämääräisiä pikkupainanteita, joiden ylitse on ajettu metsäkoneella.

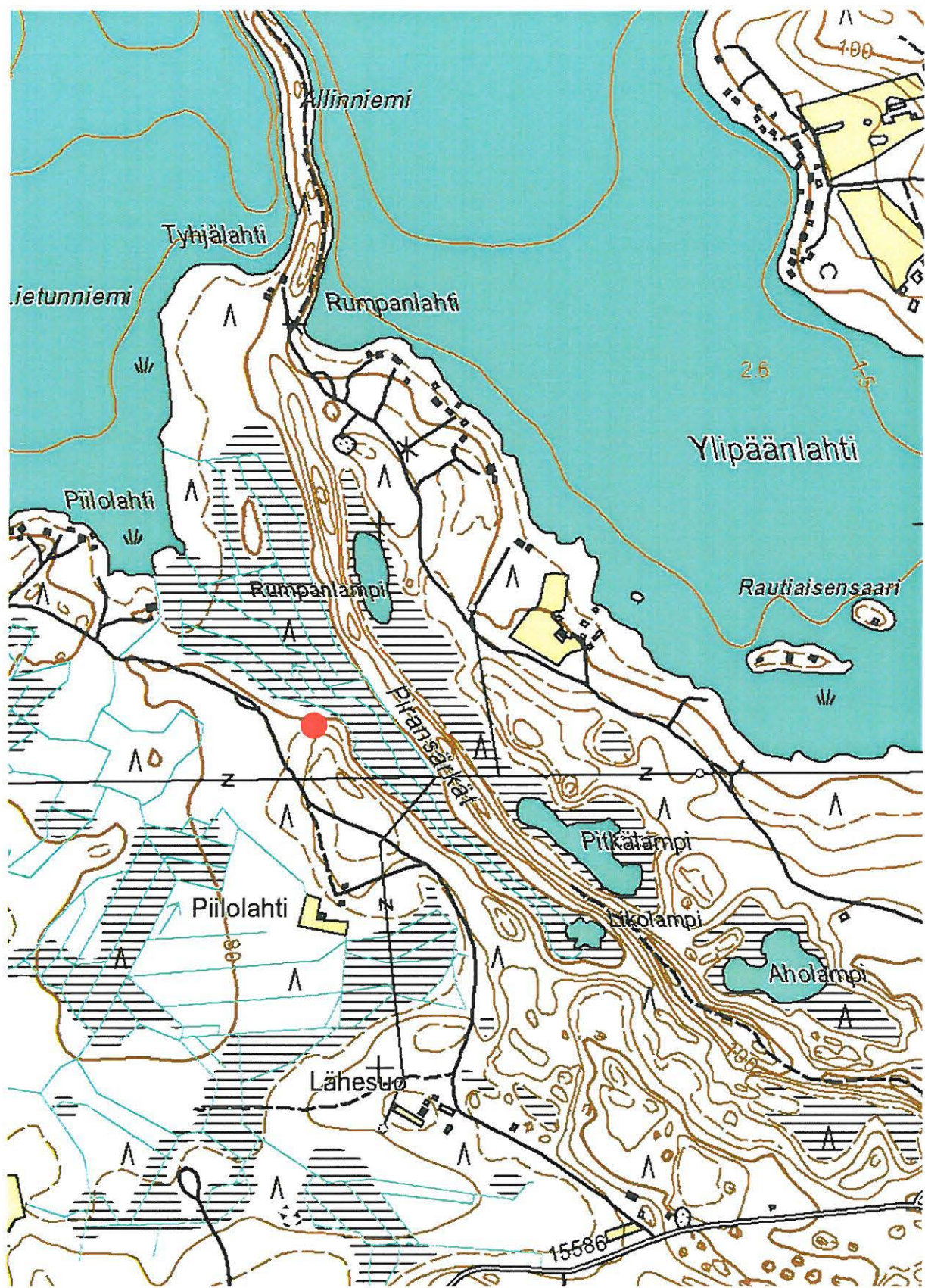
Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 02 Haso Yleiskarttaluonnos alueesta, ei mittakaavassa (katso sivu 91).
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	PKM 87:864. Piilolahti 2:n pyyntikuoppa numero 1. Kuvattu pohjoisesta etelään. 87:865. Piilolahti 2:n pyyntikuoppa numero 3. Kuvattu pohjoisesta etelään.

Piilolahti 2:n pyyntikuoppa yksi. Kuvattu pohjoisesta etelään. PKM 87:864.

TOHMAJÄRVI 0017 PIILOLAHTI 2, ajoittamattomia pyyntikuoppia. Ote peruskartasta 4232 02 Haso. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	Asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	Kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6920.747, 3655.373, z 80
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 27.5 km luoteeseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	410 Onkamo
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä hiekkatieltä parinkymmenen metrin matkalta koordinaattipisteestä kohti länttä.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sintsin harjujakson itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahden pohjukassa, Kostamonsärkästä länteen. Löydöt on poimittu noin 20 metrin matkalta hiekkatieltä, joka lännessä päättyy Ketvenenlahteen. Kohde sijaitsee siis aivan Tohmajärven ja Rääkkylän kuntien rajalla.

Tie, jolta löydöt on poimittu, on kovaksi tamppaantunut ja sen pientareet ovat umpeen kasvaneet. Aivan tien pohjoispuolella kulkee selvä terassi noin 80 metrin korkeuskäyrän tuntumassa. Terassin ja harjun väliin jää kapea kannas, jolla Kaivannon löytöalue sijaitsee. Maasto kohteessa on lehtomaista, ja maaperä sorainen.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, tarkastus

KM 34606, kvartsia

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Lähimmät tunnetut asuinpaikat sijaitsevat Rääkkylän puolella Sintsin harjujakson itäpäässä. Matkaa Hiekkalan (2) asuinpaikalle ja Hiekkala 2:n (39) pyyntikuopalle on noin vajaa pari kilometriä, Kannaksen pyyntikuoppa (40) on puolestaan Kaivannon asuinpaikalta vajaa kilometri länteen. Löydöt (KM 34606) ovat kvartsi-iskoksia, joista yksi on mahdollisesti kaavin.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo

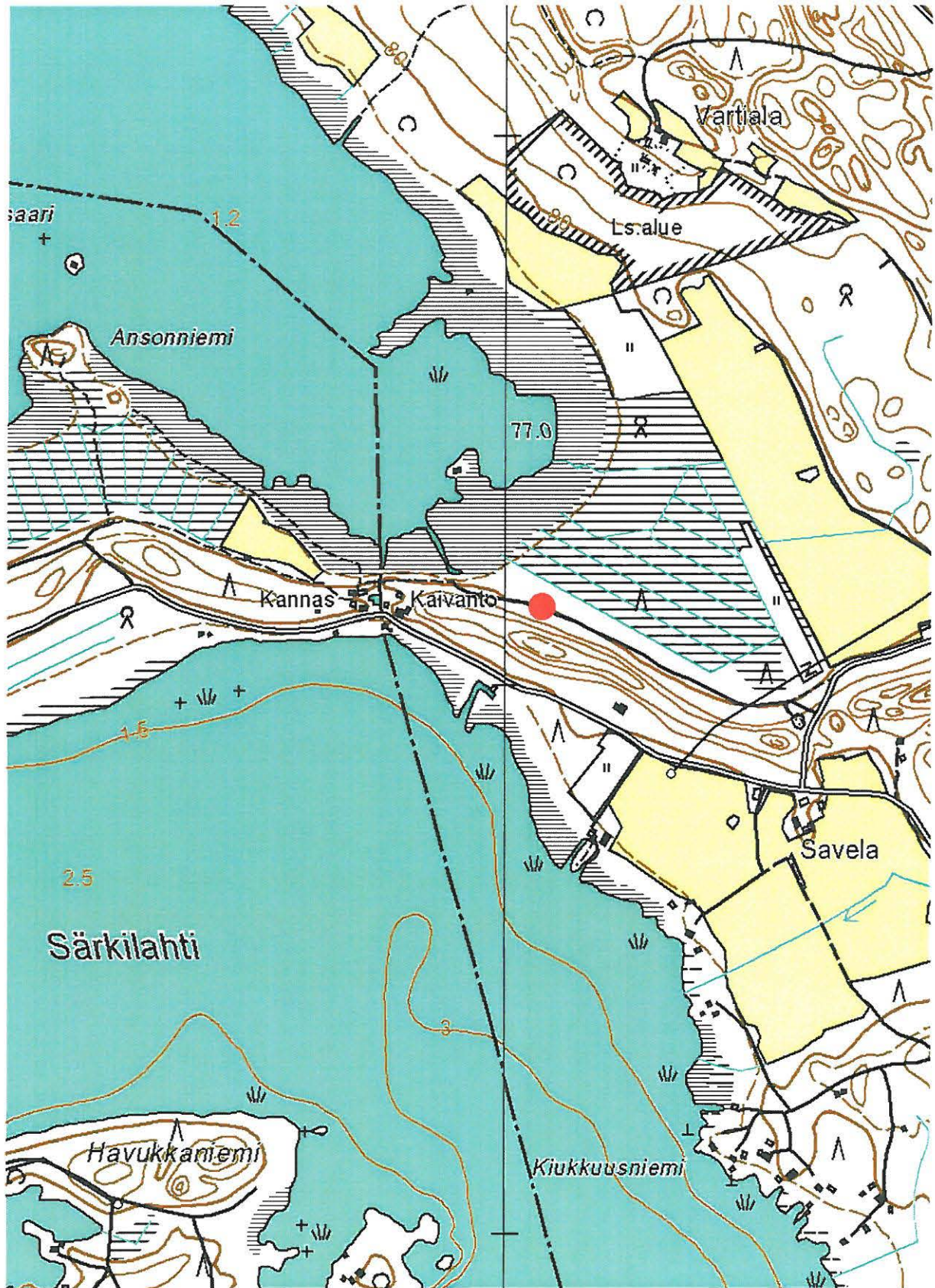
Negatiivit PKM 21160:694. Kaivannon kivikautisen asuinpaikan löytötienoota Sintsin harjun itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahdessa. Tien pinnalta löytyi kvartsi-iskoksia sekä mahdollinen kaavin, KM 34606. Kuvattu lännestä itään.

Diat PKM 87:905. Kaivannon kivikautisen asuinpaikan löytötienoota Sintsin harjun itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahdessa. Tien pinnalta löytyi kvartsi-iskoksia sekä mahdollinen kaavin, KM 34606. Kuvattu lännestä itään.

Tohmajärven Kaivannon kivikautisen asuinpaikan löytötienoota Sintsin harjun itäpäässä, Pieni-Onkamon Ketvenenlahdessa. Kuvassa näkyvän tien pinnalta löytyi kvartsi-iskoksia sekä mahdollinen kaavin, KM 34606. Kohde sijaitsee aivan Tohmajärven ja Rääkkylän välisen kunnanrajan tuntumassa, lähin kivikautinen asuinpaikka on parin kilometrin päässä sijaitseva Rääkkylä 2 Hiekkala. Kuva on otettu lännestä itään. PKM 87:905.

TOHMAJÄRVI 0018 KAIVANTO, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartoista 4232 03 Onkamo ja 4214 12 Kompakka. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännystyyppi:</i>	työpaikat - pyyntikuopat
<i>Ajoitus:</i>	ajoittamaton
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 09 Uskali
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6918.654, 3680.723, z 80-85
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 16 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	409 Uskaljärvi
<i>Laajuus:</i>	Pyyntikuoppa koordinaattipisteen osoittamalla paikalla.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Jänisjoen rannalla, lähellä Tohmajärven ja Kiihtelysvaaran kuntien välistä rajaa, Kattilakosken kaakkoispuolisella rannalla. Kuoppa sijaitsee jokitörmän päällä kulkevan kärrypolun vieressä, noin 20 metrin päässä jokirannasta.

Maasto kohteessa kasvaa sekametsää, maaperä on suhteellisen hienoa hiekkaa. Matkaa Kattilakoskelle on noin 250 metriä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi

-

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Pyyntikuoppa on selkeärajainen, mitoiltaan 5 x 2.5 metrinen, noin metrin syvä. Kuoppa voi olla historialliselta ajalta, se on tosin täysin sammaloitunut, mutta maannostuminen näyttäisi olevan hieman sekainen.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 09 Uskali

Negatiivit -

Diat PKM 87:919. Kattilakosken pyyntikuoppa sijaitsee noin 250 m kaakkoon Kattilakosken sillalta, kankaalla. Matkaa kärrypolulle on muutamia metrejä, Jänisjoelle noin 20 m. Kuvattu pohjoisesta etelään.

87:920. Kattilakoski Jänisjoella. Kuvattu kaakosta luoteeseen, pyyntikuopan tienolta jokirannasta.

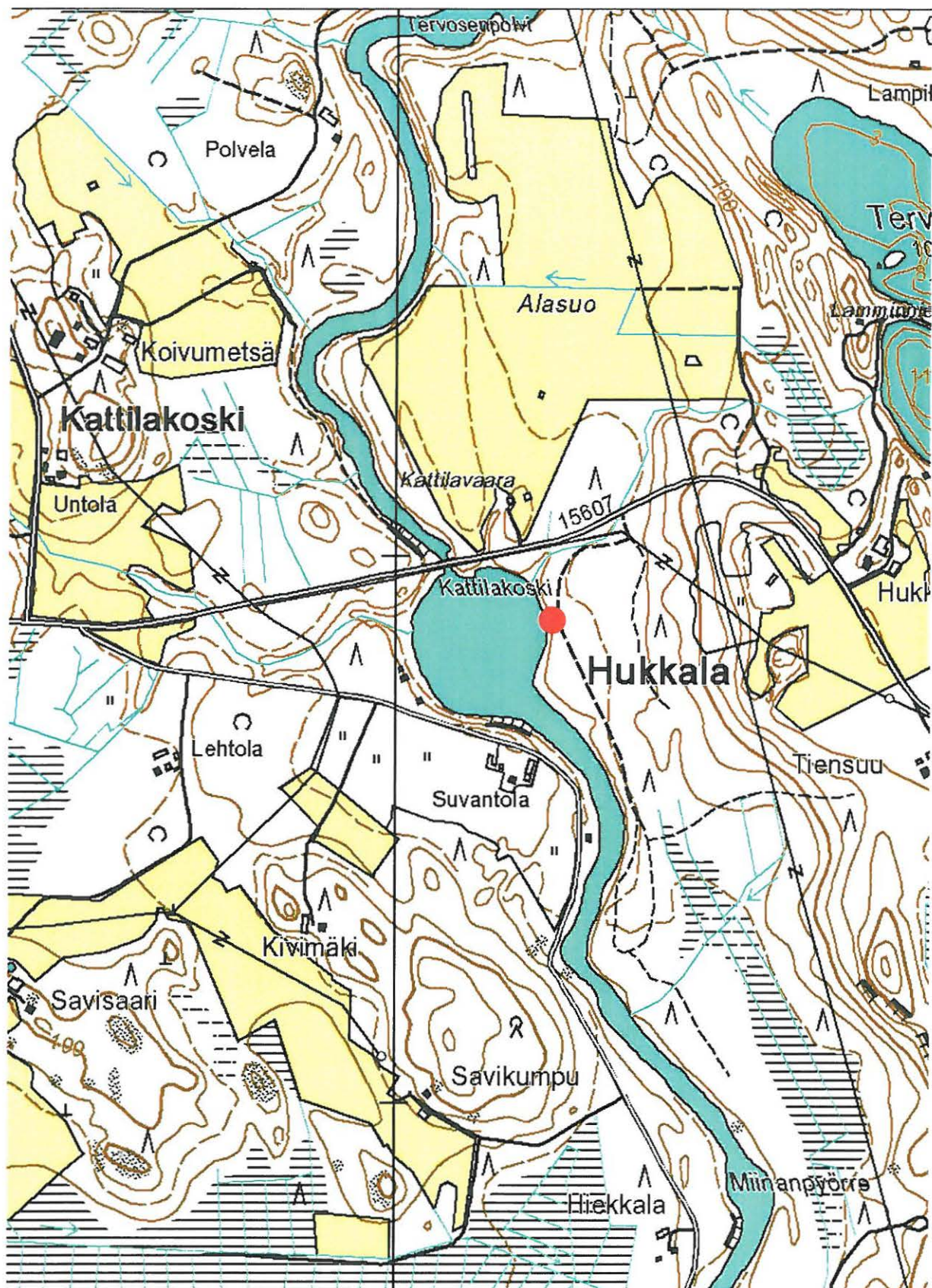

Yllä: Jänisjoen Kattilakoski, kuvattuna pyyntikuopalta kaakosta luoteeseen. PKM 87:920.

Alla: Kattilakosken pyyntikuoppa sijaitsee noin 20 m jokirannasta, 250 m kaakkoon Kattilakosken sillalta. Kuvattu pohjoisesta etelään. PKM 87:919.

TOHMAJÄRVI 0019 KATTILAKOSKI, ajoittamaton pyyntikuoppa. Ote peruskartasta 4232 09 Uskali. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

943 01 0001 Värtsilä (1) Lösönlahti

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	~~6906.249, 3687.543, z 75~~ 6906274 / 3687504
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2 km pohjoiseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sääperinjärven luoteispäässä sijaitsevan Lösönlahden rinteellä, viitisen sataa metriä järven rannasta luoteeseen, Sallilan tilan lounaispuolella olevalla pellolla. Sääperin rannat ovat osittain hiekkaiset, mutta paikoitellen saviset.

Tutkimukset ja löydöt:

Grönlund, Koponen, Kupiainen ja Poutiainen 1992, inventointi	KM 27657:1-3
	kvartsikaavin, -iskoksia, palanutta luuta
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Kohde on löytynyt inventoinnissa 1992 (Poutiainen et al.), jolloin peltomullasta on poimittu kivikautisia asuinpaikkalöytöjä, kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta. Inventointiraportissa arvellaan kohteen aiemmin sijainneen huomattavasti lähempänä rantaa. Sääperin vedenpintaa on laskettu jonkin verran 1960-luvulla, mutta lasku on todennäköisesti vain noin metrin verran.

Tarkastushetkellä pelto oli nurmella, joten havaintoja maaperästä ei tällä kohtaa voitu tehdä eikä uutta löytöaineistoa paikalta myöskään kerätty. Sitävastoin Sääperin alueen inventointi kokonaisuudessaan toi runsaastikin lisätietoa alueen varhaisimmasta asutuksesta. Kaikki Sääperin ympäristön tunnetut asuinpaikat – kesän 2004 inventoinnin jälkeen toistakymmentä erillistä kohdetta – sijaitsevat 70 – 75 mpy korkeudella. On aivan ilmeistä, että Sääperin pinta on kivikautisen asutuksen aikana ollut 5 – 10 metriä nykyistä korkeammalla.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 11 Patsola

Negatiivit -

Diat PKM 87:870-872. Lösönlahden kivikautista asuinpaikkaa panoraamakuvassa keskellä rinteessä. Kuvan ulkopuolelle, vasemmalle, jää Sääperin järvi, oikeassa reunassa häämöttää Onnelan (5) asuinpaikka. Kuvattu pohjoisesta etelään.

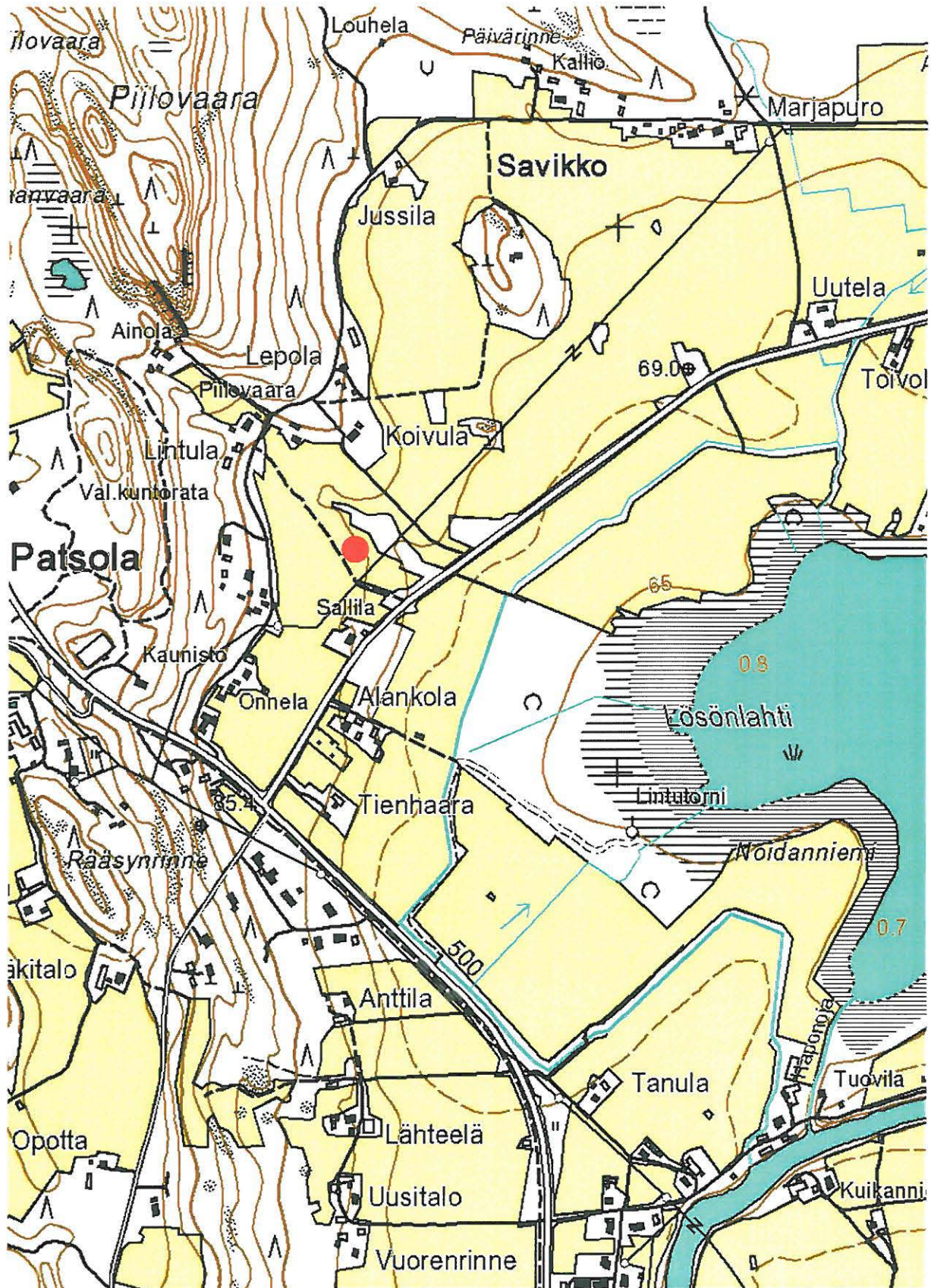

120

Värtsilän Lösönlahden kivistä asuinpaikkaa panoraamakuvassa keskellä loivassa rinteessä. Kuvan ulkopuolella, vasemmalla, jää Sääperin järvi, oikeassa reunassa hämöttää Onnelan (5) kivistä asuinpaikka. Kuvattu pohjoisesta etelään. PKM 87:870-872.

VÄRTSILÄ 0001 LÖSÖNLAHTI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	hautapaikat - ruumiskalmistot
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 07 Uusi-Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6904.395, 3684.905
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.5 km länteen
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laaajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Ortodoksinen kalmisto ja mahdollinen tsasounan paikka sijaitsevat Peijonniemi – Patsola –maantien pohjoispuolella, Jänisjoesta noin 150 m pohjoiseen, Patsolankosken kohdalla. Viljelysmaalla on ollut kaksi saareketta, joissa perimätiedon mukaan toisessa on ollut kalmisto ja toisessa tsasouna. Vielä 1980-luvulla tien oikaisun yhteydessä paikalta on löytynyt luita.

Koordinaattien osoittama paikka ei ole aivan sama kuin peruskartalle merkitty kalmiston paikka.

Tutkimukset ja löydöt:

Tirronen Reijo, 1885. Muinaislöytöjä Ilamantsin kihlakunnasta. SMYA VII.
Lahtiperä Pirjo 1967, inventointi.
Oili Forsberg 2004, inventointi.

Tirronen mainitsee Värtsilän Patsolan kalmiston kihlakuntakertomuksessaan vuodelta 1885. Hän sanoo hautuumaata käytetyn tuolloin vielä nelisenkymmentä vuotta takaperin, *”niin ettei sen viimeinen muinaisuus olekaan vanha.”*

Hän toteaa hautuumaan ja siässynän sijainneen Juhana Pitkäsén pellon laidassa.

Pirjo Lahtiperän inventointiraportissa (1967) kerrotaan, että paikalla on kaksi kukkulaa, joissa perimätiedon mukaan on ollut tsasouna ja tapuli sekä hautausmaa. Paikkatiedot ovat kertomuksessa hieman epämääräiset.

Kesän 2004 inventoinnissa kohde paikallistettiin suunnilleen koordinaattien perusteella. Kohde on merkitty peruskartallekin, tosin hieman koordinaattien osoittaman paikan viereen. Mitään maastossa havaittavia merkkejä ei kohteessa ole havaittavissa. Ilmeisesti kalmiston päälle on istutettu kuusikkoa.

Patsolan kalmiston ja tsasounan paikan tienoita kesällä 2004. Varsinainen kalmistoalue jää koordinaattitietojen perusteella kuvan vasempaan reunaan. Peruskartalle merkitty piste osoittaa kuitenkin kuvan peltoon, Tirrosen tietojen mukaan hautuunmaa sijaitsee ”Juhana Pitkäsen pellon laidassa”. Panoraamakuva on otettu kaakosta luoteeseen. PKM 87:901-902.

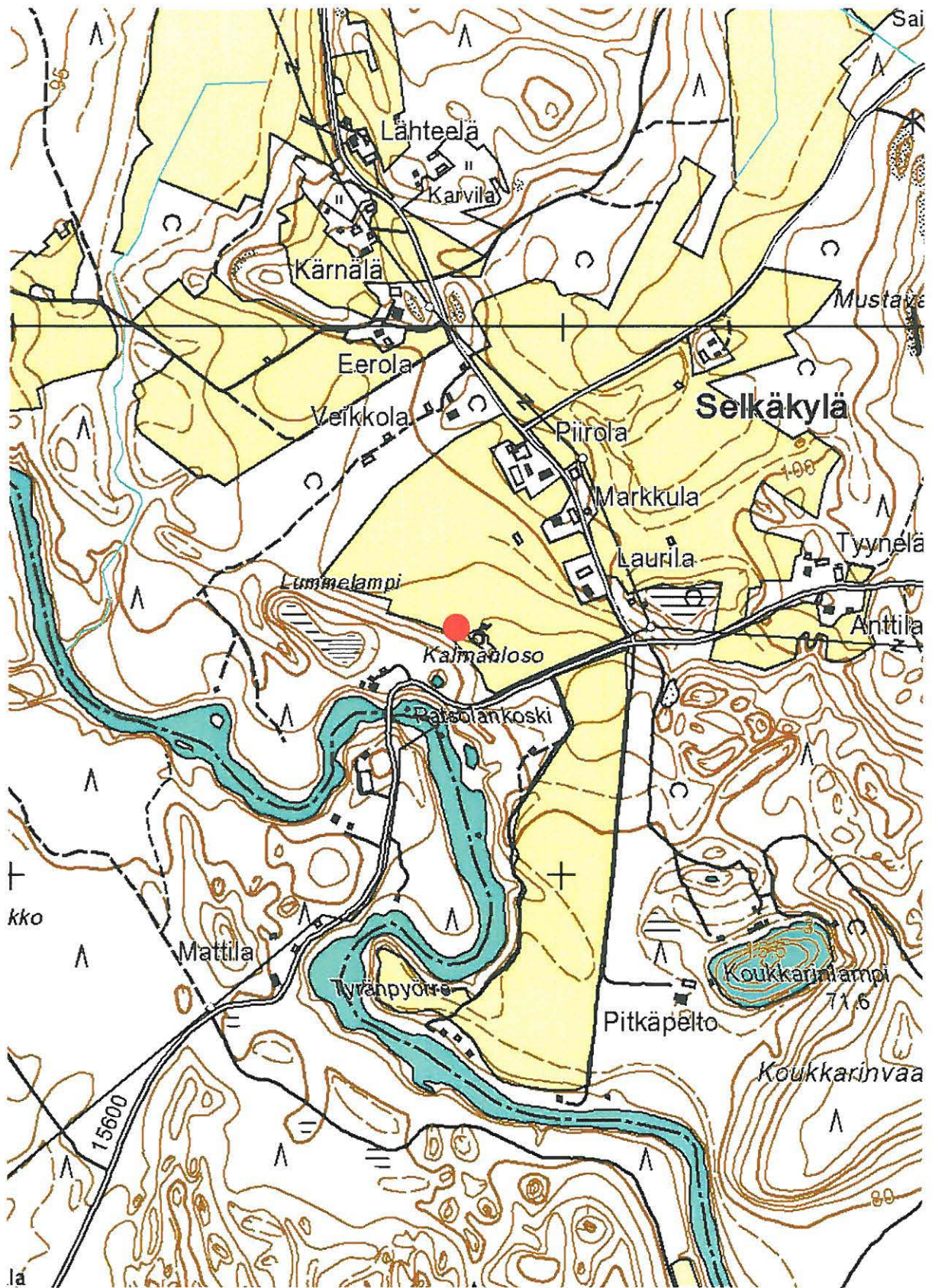
Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 07 Uusi-Värtsilä

Negatiivit PKM 21160:693. Patsolan kalmiston tienoota kesällä 2004. Varsinainen kalmistoalue jää koordinaattitietojen perusteella kuvan vasempaan reunaan. Kuvattu kaakosta luoteeseen.

Diat PKM 87:901-902. Patsolan kalmiston tienoota kesällä 2004. Varsinainen kalmistoalue jää koordinaattitietojen perusteella kuvan vasempaan reunaan. Panoraama, kuvattu kaakosta luoteeseen.

VÄRTSILÄ 0002 PATSOLA, ortodoksikalmisto ja tsasounan paikka. Ote peruskartoista 4232 07 Uusi-Värtsilä ja 4232 08 Saario. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

943 01 0003 Värtsilä (3) Seppälä

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja /tai keskiaikainen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.594, 3688.193, z 70
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.1 km eteläkaakkoon.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laaajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Asuinpaikka sijaitsee Jänisjoen mutkassa, Uudenkylän lammen soisen eteläpään eteläpuoleisella peltoalueella, noin 100 m jokirannasta. Näillä tienoilla Jänisjoen rannat ovat jyrkät, mutta asuinpaikan kohdalla pelto viettää loivasti etelään ja kaakkoon jokea kohden. Matkaa Sääperin järvelle on noin 3 km.

Tutkimukset ja löydöt:

Grönlund, Koponen, Kupiainen ja Poutiainen 1992, inventointi
KM 28726:1-4, saviastian paloja, 19 kpl
Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34608, kvartsi-iskos

Kohteen löysivät Poutiainen et al. Pohjois-Karjalan rautakautisen ja keskiaikaisen asutuksen inventoinnin yhteydessä (1992-1994). Inventointiraportin tiedot ovat niukat, kohteesta mainitaan löytyneeksi saviastian palasia, ja kohteen ajoitukseksi arvellaan historiallista aikaa ja/tai rautakautta.

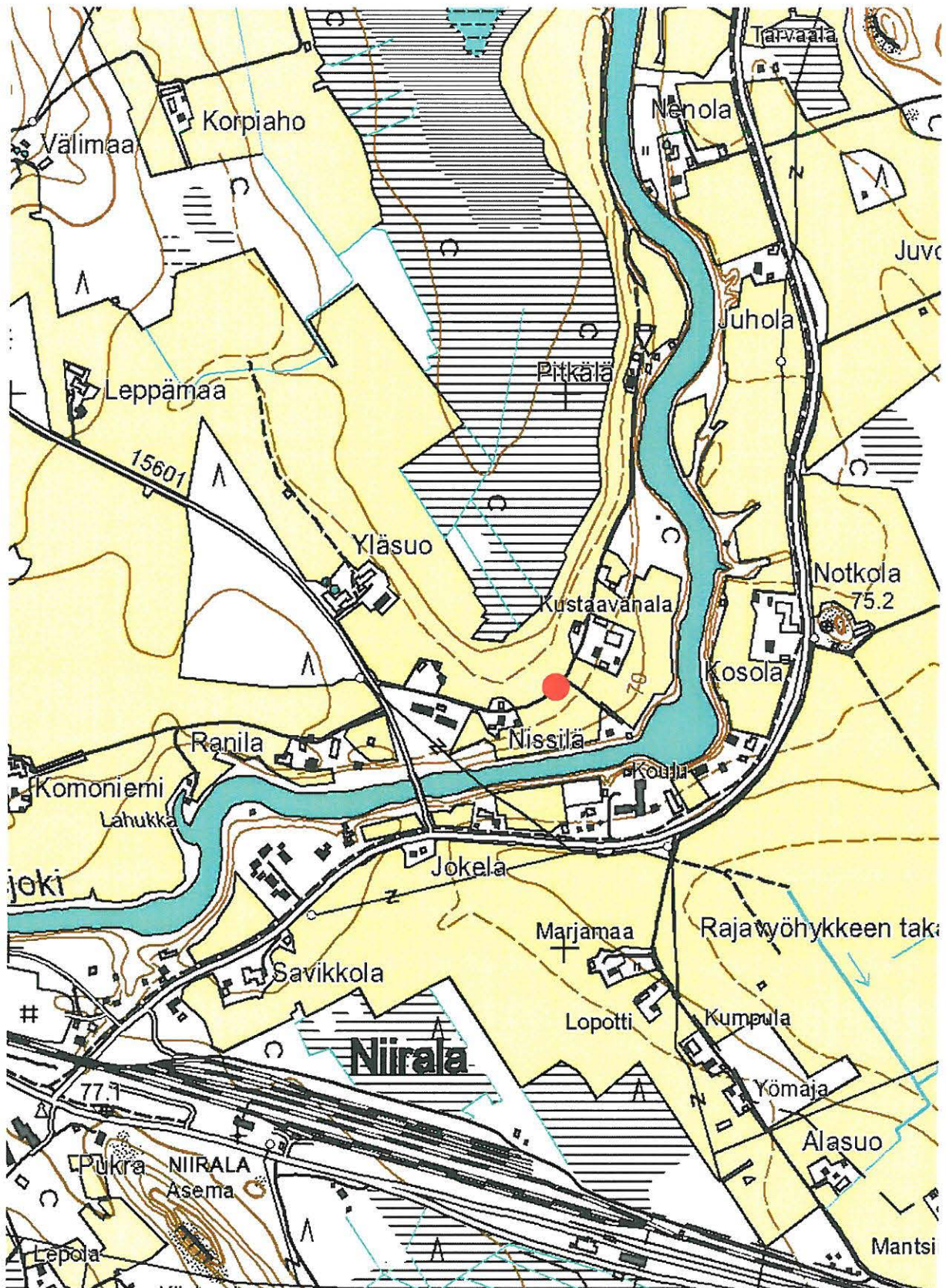
Alue joen ja lammen välillä on kapeahkoa kannasta, jolta löytyi kesän 2004 lisää merkkejä asutuksesta. Muutamien satojen metrien päästä Seppälän koordinaattien osoittamasta löytökohdasta löytyi useita liitupiipun katkelmia. Hieman kauempaa löytyi vielä kvartsi-iskos. Nämä löydökset on luetteloitu Kustaavanalan löytöpaikan mukaan.

Kvartsi-iskosten löytyminen pellolta viittaa pyyntikulttuurien aikaiseen asutukseen, tarkempaa ajoitusta löytöpaikkojen (Seppälä ja Kustaavanala) kvartsiaineistolle ei voi arvella. Mitä saviastian paloihin sekä liitupiipun katkelmiin tulee, vaikuttaa keskiaikainen/uusi aika –ajoitus todennäköisemmältä kuin rautakauden loppu. Poutiainen & al. eivät mainitse kertomuksessaan, minkälaisista saviastioista on kyse, mutta jos palaset ovat ns. karjalaista keramiikkaa, ei rautakautinen ajoitus tunnu uskottavalta.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 10 Värtsilä
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

VÄRTSILÄ 0003 SEPPÄLÄ, historiallinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 10 Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

943 01 0004 Värtsilä (4) Kenraalin hauta

Perustiedot

<i>Muinaisjäännytyystyyppi:</i>	kultti- ja tarinapaikat
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 12 Öllölä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6915.820, 3693.929, z 125
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 13 km koilliseen
<i>Rekisterikylä:</i>	401 Juvanjoki
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kenraalin hautana tunnettu kohde sijaitsee Ison ja Pienen Lökälammen välisellä kapealla kannakkeella, Pienen Lökälammen luoteispuolella, lammelle melko jyrkästi viettävän rinteeseen yläosassa. Viistossa rinteessä on 6 m pitkä ja 3,3 m leveä rivirakennelma, jonka keskellä on pitkänomainen 1,5 m pitkä ja noin 0,5 m syvä kuopanne. Alueella on lisäksi 2,8 x 1,25 x 0,25 m sekä 1,5 x 1,5 x 0,3 m kooltaan olevat pitkänomaiset kiviröykkiöt. Ensiksi mainittu kiviröykkiöstä sijaitsee Kenraalin hautana tunnetusta kohteesta rinteessä muutama metri alempana ja viimeksi mainittu noin 2 m päässä samalla korkeudella rinnettä.

Lampien välisellä kannaksella vanhimmat havupuut ovat kaksisataa vuotta vanhoja. Alueella kasvaa poikkeuksellisesti myös jaloja lehtipuita ja villiruusuja. Kannaksen korkeimmalla kohdalla on vanha polun pohja. Kenraalin haudasta kerrotaan Värtsilän Kenraalinkylän saaneen nimensä. Perimätiedon mukaan kivikummun kohdalle on haudattu ruotsalaisten ja venäläisten välisessä taistelussa kuolettavasti haavoittunut venäläinen kenraali. Kiviröykkiön keskelle kaivetun pitkänomaisen kuopanteen kerrotaan syntyneen viime vuosikymmenten aikana siitä, kun jotkut ovat kaivaneet hautaa löytääkseen venäläiselle kenraalille mahdollisesti kuuluneita kultahampaita. Alueella kasvavien jalojen lehtipuiden ja ruusujen kerrotaan olevan peräisin haudalle aikoinaan muistoksi tuoduista istutuksista.

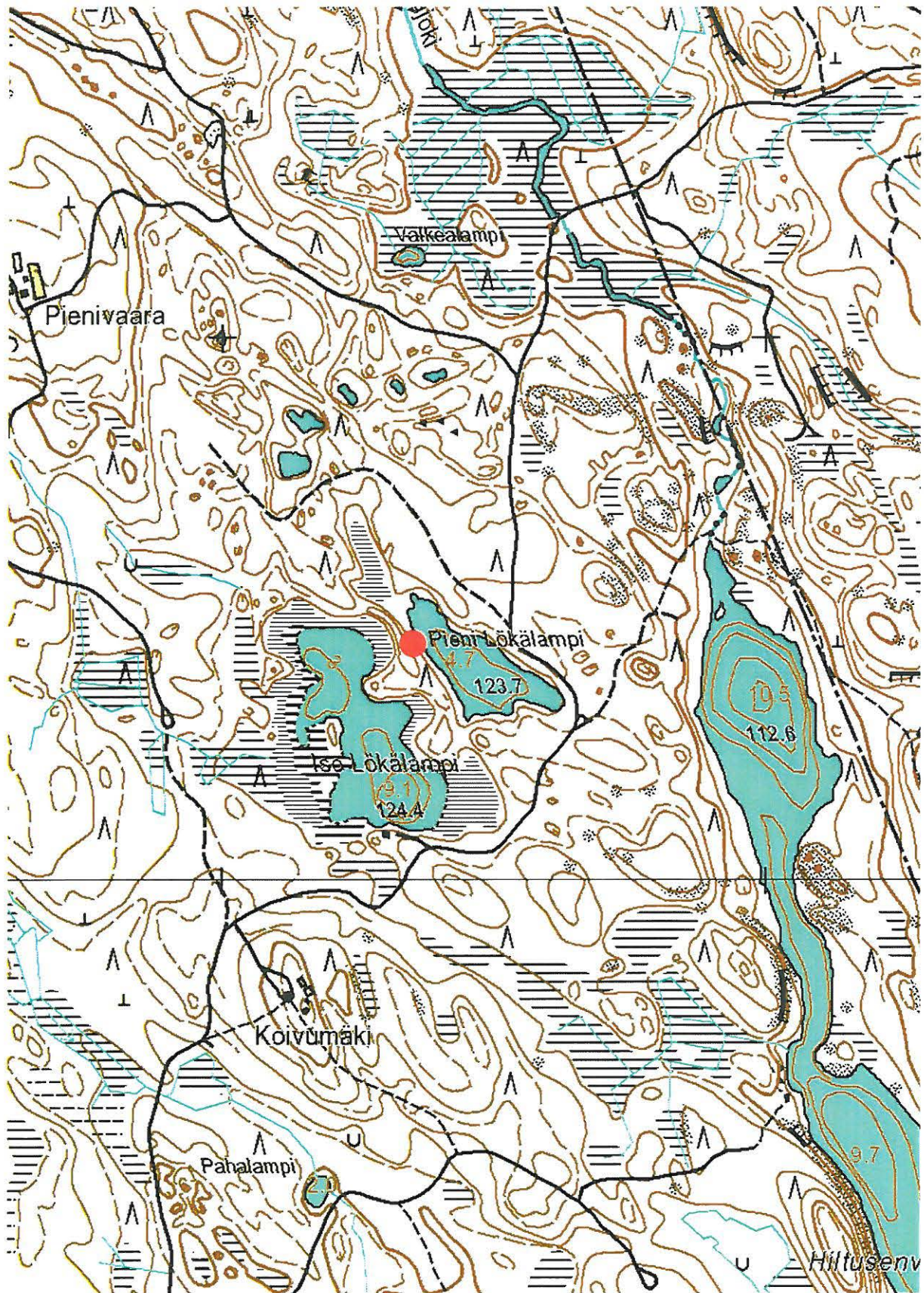
Tutkimukset ja löydöt:

Selvittämättä on jäänyt, miten kohde on kirjautunut muinaisjäänösrekisteriin. Lahtiperä ei mainitse kohdetta inventointikertomuksessaan (1967). Kohteella yritettiin käydä kesän 2004 inventoinnin yhteydessä, mutta tutkijalta meni lopulta sisu kaulaan. Lähin tie kohteen koordinaattipisteelle tulee muutaman sadan metrin päähän, Pienen Lökälammen länsipuolelle. Tämä tie oli kuitenkin ajokelvoton tarkastushetkellä, sillä se oli käytännössä tuhattu raskaalla metsäkoneella. Alueella olikin metsää raivattu ja aurattu rankalla kädellä, joten kulku oletetulle kohteelle osoittautui sangen hankalaksi. Lopulta ankara vesisade sai tutkijan luopumaan koko yrityksestä.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 12 Öllölä
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

VÄRTSILÄ 0004 KENRAALINHAUTA, kultti- ja tarinapaikat. Ote peruskartoista 4232 12 Öllölä ja 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.328, 3687.378, z 75-80
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 1.7 km pohjoiseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Kohteen äärikoordinaateiksi on saatu seuraavat pisteet: 6906.328, 3687.378 6906.267, 3687.376 6906.245, 3687.391 6906.220, 3687.480 6906.264, 3687.419 6906.282, 3687.445 6906.340, 3687.428

Kohdekuvaus:

Onnelan kohde sijaitsee Sääperin järven länsipäässä, peltoalueella, noin 250 m lounaaseen Lösönlahden (1) asuinpaikalta ja noin 100 m Onnelan talosta koilliseen. Löytöalue on laaja, vaikka löytöpusseihin onkin kirjattu vain kaksi erillistä löytökoordinaattia (6906.328, 3687.378 ja 6906.220, 3687.480). Löytöjä on poimittu kuitenkin huomattavasti isommalta alalta pellostä (katso koordinaattipisteet yllä). Koko löytöalue asettuu 75-80 mpy väliselle loivaterassiselle rinteelle. Pellon takana maasto nousee jyrkästi ja muuttuu hyvin kivikkoiseksi ja kallioiseksi. Itse löytöalue on maaperältään hiekkainen, mutta alempana, kohti Sääperiä, pelto käy savisemmaksi. Kohde on yksi pienen Sääperin (halkaisijaltaan laajimmillaan noin 2 km) kahdestatoista kivikautisesta kohteesta.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi	KM 34609, kvartsia, kvartsiittia ja palanutta luuta, historiallisen ajan keramiikkaa, sulanutta lasia
---------------------------------	---

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Pellolta löytyi historiallisen ajan materiaalia, karjalaista keramiikkaa (1000-1700 luku) sekä sulanutta lasia. Nämä löydöt poimittiin aivan pellon yläreunalta. Kivikautinen materiaali puolestaan oli levinnyt huomattavasti laajemmalle alueelle. Kvartsia, niin iskoksia kuin bipolaarinen ydinkin, poimittiin useista eri kohdista, myös palanut luu oli levinnyt ympäri löytöaluetta useisiin pesäkkeisiin. Kvartsiitti-iskosten levintä oli alueen matalinta osaa. On kuitenkin täysin mahdollista, että koko kivikautinen materiaali on peräisin yhdeltä ainoalta asutusjaksolta.

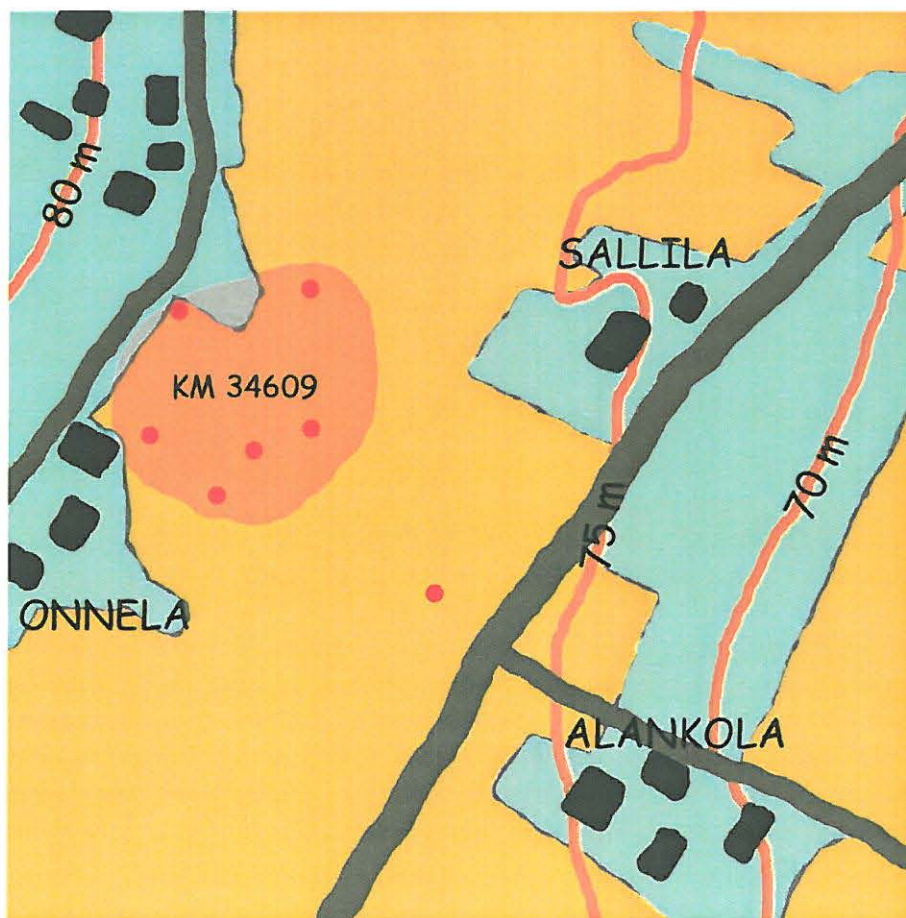
Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 11 Patsola sekä yleiskarttaluonnos alueesta.
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	PKM 87:867-868. Kivikautista asuinpaikkaa pellolla. Löytöalueen ydin on pellon hiekkaisella alueella, loivassa ylärinteessä, kuvassa autojen edustalla. Panoraama, kuvattu kaakosta luoteeseen.

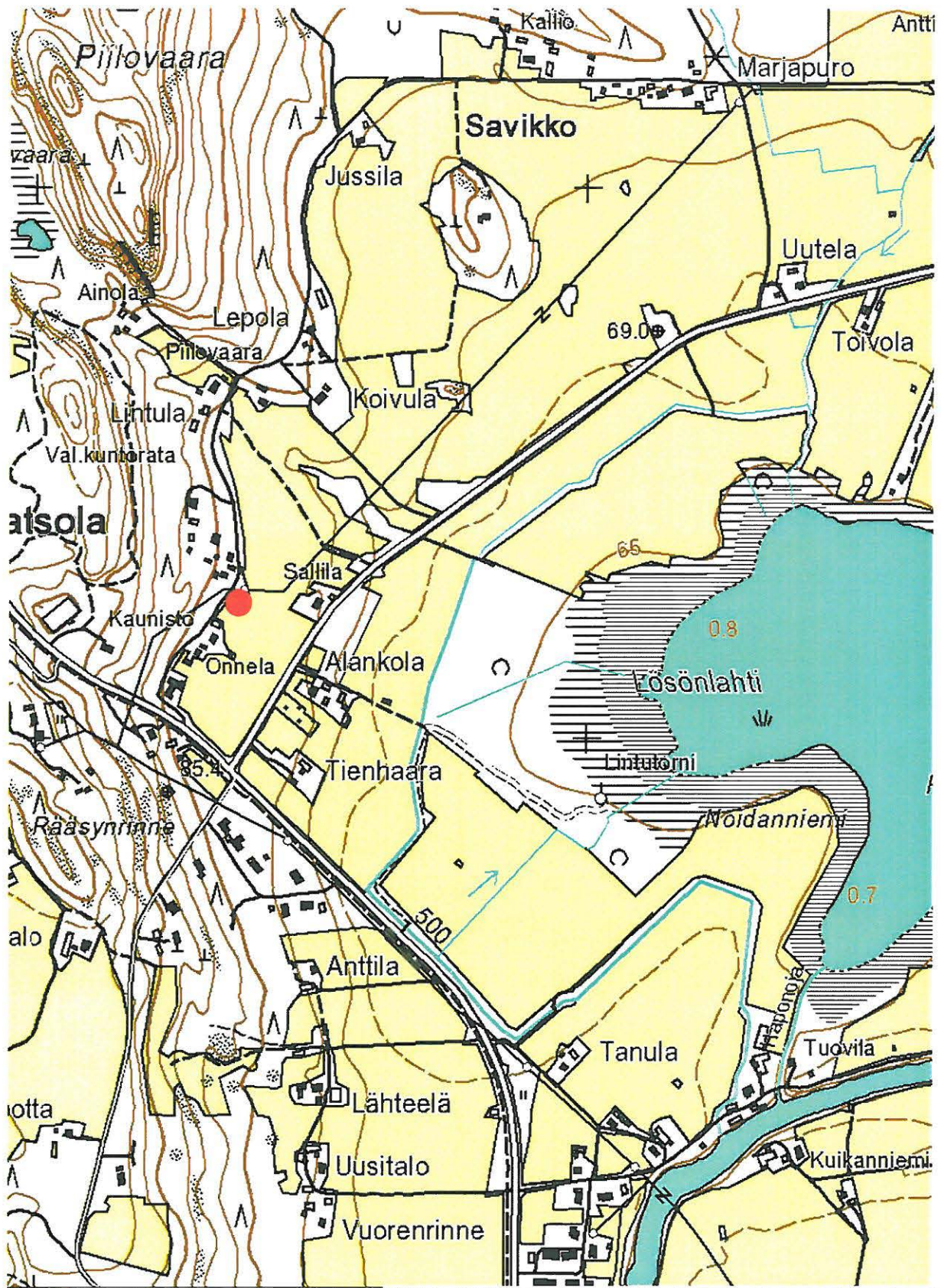

Värtsilän Sääperin Onnelan kivikautista asuinpaikkaa kaakosta luoteeseen päin kuvattuna. Löytöjä poimittiin laajahkolta alueelta pellosta, alkaen autojen luota ja jatkuen alarinteeseen sekä kuvan oikeassa reunassa näkyvän peltoalan tienoille. Panoraamakuva. PKM 87:867-868.

*Yleiskarttaluonnos Onnelan kivikautiselta asuinpaikalta, ei mittakaavassa. Karttaku-
van punaiset pisteet ovat löytöpisteitä, kaakkoisimman pisteen tienoilta löytyi kvart-
siitti-iskoksia, mutta välialue muille pisteille oli löydötön. Haaleammalla punertavalla
merkitty yhtenäinen läiskä on varovaisesti arvioitu asuinpaikan laajuus. Piirt. Oili
Forsberg.*

VÄRTSILÄ 0005 ONNELA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6907.008, 3687.720, z 75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.4 km pohjois-koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Koordinaatipisteen ympärillä, tarkemmin määrittelemättä.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Jussilan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Sääperin järven luoteispuolisella pellolla, metsäsaarekkeen reunalla, noin 200 m Jussilan talosta kaakkoon. Metsäsaareke on erittäin louhikkoinen, joissakin siirtolohkareissa oli havaittavissa ilmeisesti jääkauden jälkeensä jättämiä pieniä ”kuppeja”. Jussilan kohde on yksi pienen Sääperin (halkaisijaltaan laajimmillaan noin 2 km) kahdestatoista kivikautisesta kohteesta.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34610
kvartsiydin sekä seitsemän –iskosta

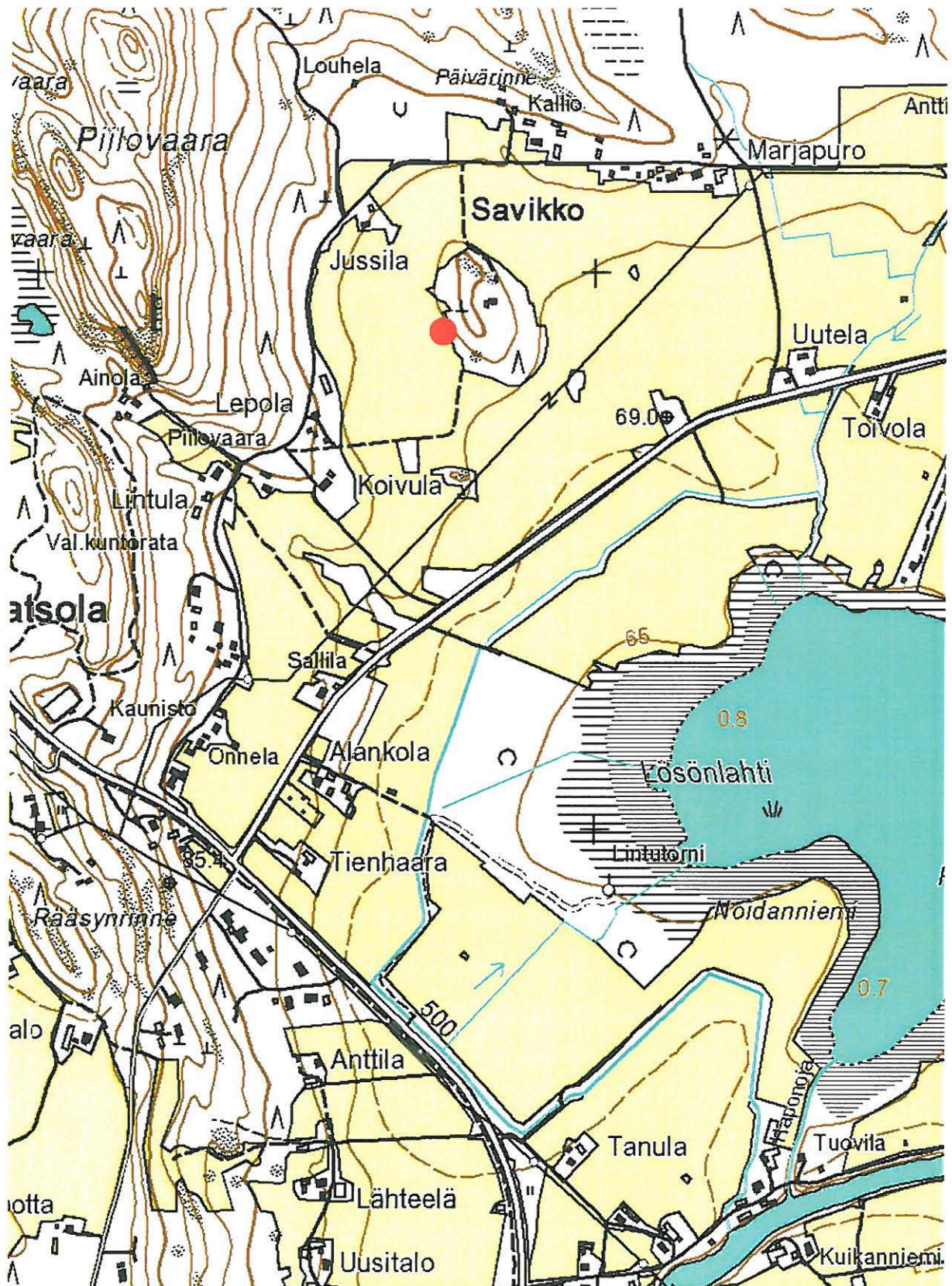
Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnin yhteydessä. Löydöt on poimittu avonaisen pellon pinnasta, aivan metsäsaarekkeen reunasta. Maaperä kohteessa on aika savinen. Löytöalue oli suppea, ja asuinpaikka vaikutti siten pienialaiselta.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 11 Patsola sekä yleiskarttaluonnos alueesta, ei mittakaavassa (katso sivu 138).

Negatiivit -

Diat PKM 87:873. Jussilan kivikautista asuinpaikkaa metsäsaarekkeen pellonpuoleisella rinteellä, kuvan keskellä. Kuvattu etelästä pohjoiseen.

VÄRTSILÄ 0006 JUSSILA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 II Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.601, 3687.671, z 70 - 75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2 km pohjois-koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Kohde sijaitsee ilmeisesti pääasiassa koordinaattipisteen kaakkoispuolisella metsäsaarekkeella.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Sääperin luoteisrannalla, noin 200 m Lösönlahdesta (1) koilliseen. Koivulan löytöpaikka on Lösönlahden kohdetta hieman alempana, ja näitä kahta kohdetta erottaa topografisesti pieni lahde korkeuskäyrillä. Alue oli tosin tarkastushetkellä nurmella, joten kohteiden välistä maastoa ei päästy tarkastamaan. Voikin olla, että Koivulan ja Lösönlahden kohteet ovat samaa asuinpaikkaa.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi

KM 34611, palanutta luuta

Koivulan asuinpaikka löytyi kesän 2004 inventoinnin yhteydessä. Kohteen merkitseminen asuinpaikaksi yhden palaneen luun perusteella johtuu siitä, että paikalla kyettiin tarkastamaan vain erittäin pieni ala, todennäköisen asuinpaikka-alueen jäädessä metsäsaarekkeen alle. Sääperin kohteista suuri osa on pienialaisia, mutta todennäköisesti Koivulan kohteesta voitaisiin löytää suotuisempien olojen vallitessa lisää asuinpaikkamateriaalia.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 11 Patsola

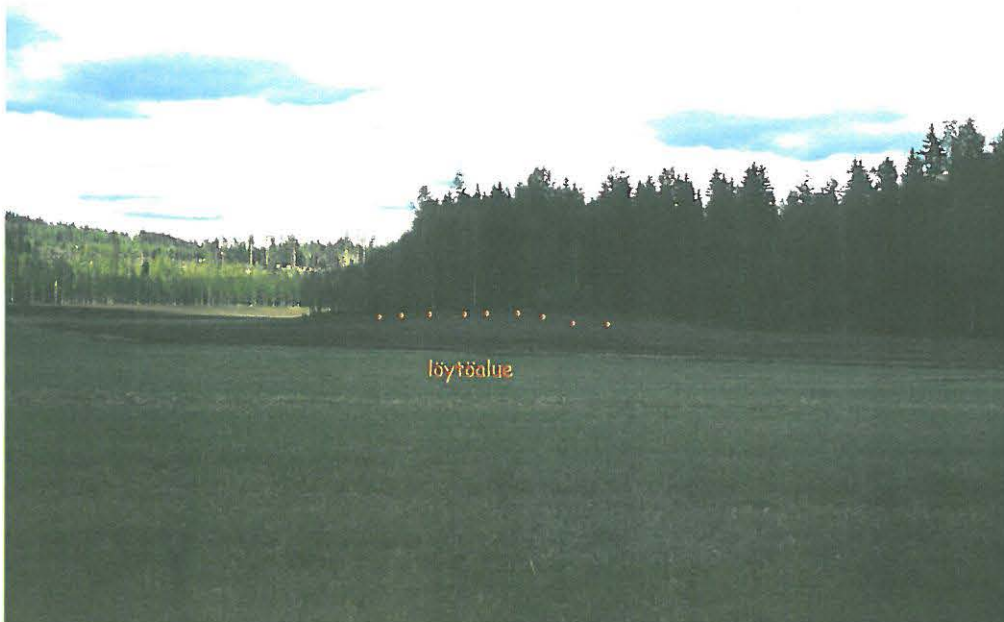
Negatiivit -

Diat PKM 87:874. Kivikautista asuinpaikkaa pellon hiekkaisella rinteellä kuvan keskellä koivikon tuntumassa.

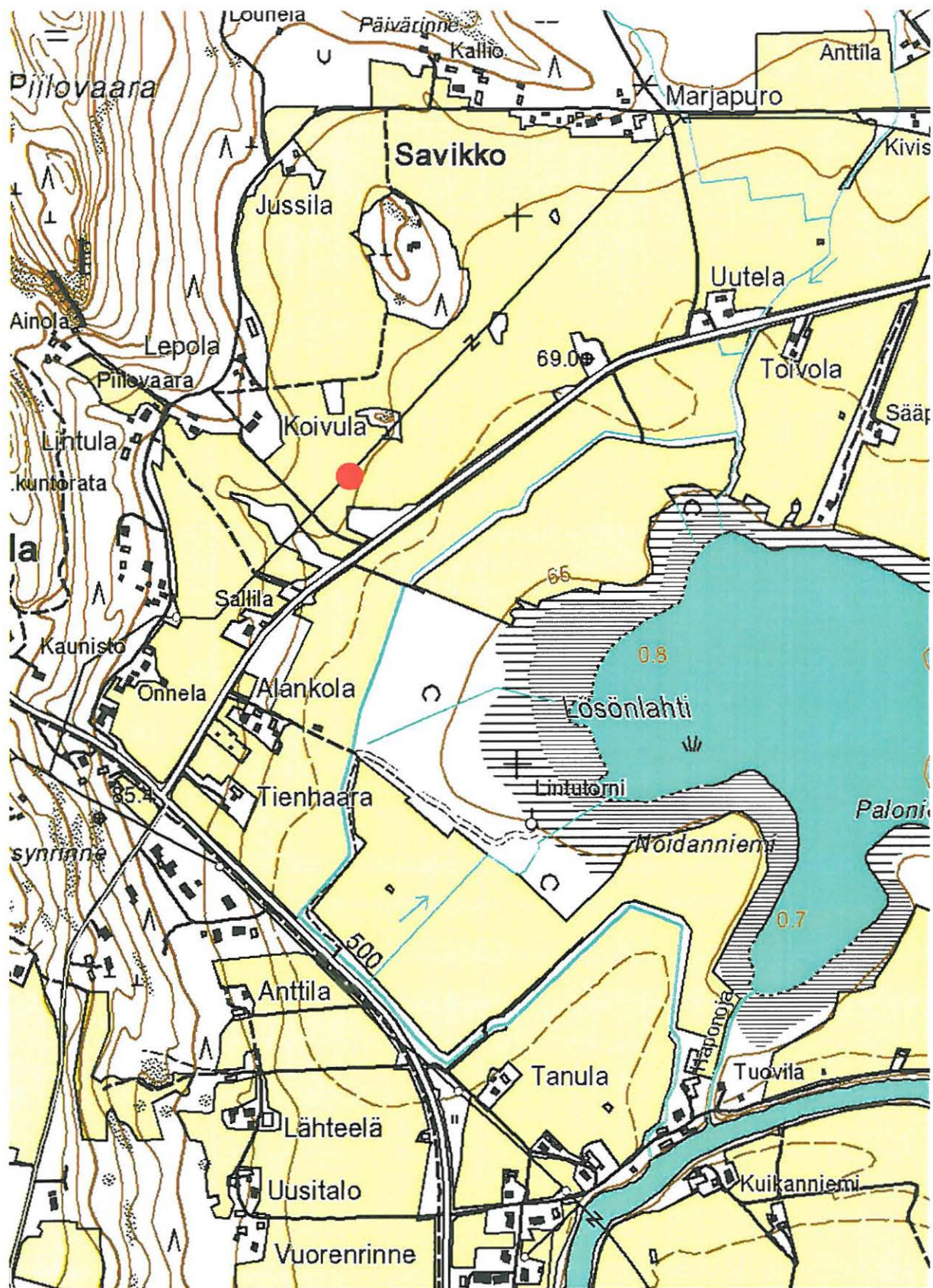

Yllä: Värtsilän Koivulan kivikautista asuinpaikkaa, kuvattuna etelästä pohjoiseen, läheltä Lösönlahden asuinpaikkaa. PKM 87:874.

Alla: Värtsilän Jussilan (6) kivikautisen asuinpaikan löytöalueelta metsäsaarekkeen kupeessa. Kuvattu etelästä pohjoiseen. PKM 87:873.

VÄRTSILÄ 0007 KOIVULA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Tohusjärvi

943 01 0008 Värtsilä (8) Savikko 1000 304895

Perustiedot

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 4232 11 Patsola
Yhtenäiskoordinaatit: 6907.277, 3687.677, z 75
Sijainti: Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.7 km pohjoiseen.
Rekisterikylä: 404 Patsola
Laaajuus: Löytöjä kahdesta kohtaa: Pisteet 6907.277, 3687.677 ympäriltä, sekä pisteiden 6907.141, 3687.745 ja 6907.143, 3687.842 väliltä. Löytökeskittymien välinen hieman matalammalle jäävä alue oli löydötön.

Kohdekuvaus:

Savikon kohde sijaitsee Sääperin järven pohjoisrannalla, parisataa metriä pohjoiseen Jussilan (6) asuinpaikalta, metsäsaarekkeen pohjoispuoleisella pellolla. Kivikautisia asuinpaikkalöytöjä on 75 mpy tuntumasta kahdesta eri kohdasta, joiden väliin jää hieman matalampi kaistale peltoa. Maaperä pellossa on savisempi kuin useimmissa muissa Sääperin ympäristön kivikautisissa kohteissa.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34612:1-4
kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnin yhteydessä. Löytöjä poimittiin savisesta pellosta kahdesta eri pisteestä. Kvartsi- ja palanutta luuta löytyi Savikon pellon pohjoisreunalta, noin 150 m Jussilan talosta koilliseen. Lisää samantyyppistä asuinpaikkamateriaalia löytyi metsäisen saarekkeen reunalta noin 100 metrin matkalta. Savikon molemmat löytöpesäkkeet sijaitsevat noin 75 metrin käyrällä ja niiden väliin jää loiva löydötön noin sadan metrin levyinen laakso. Voikin olla, että kyseessä on kaksi erillistä asutuspesäkettä. Eteläisempi löytökeskittymä voi myös liittyä Jussilan (6) kohteeseen.

Kertomuksen liitteet:

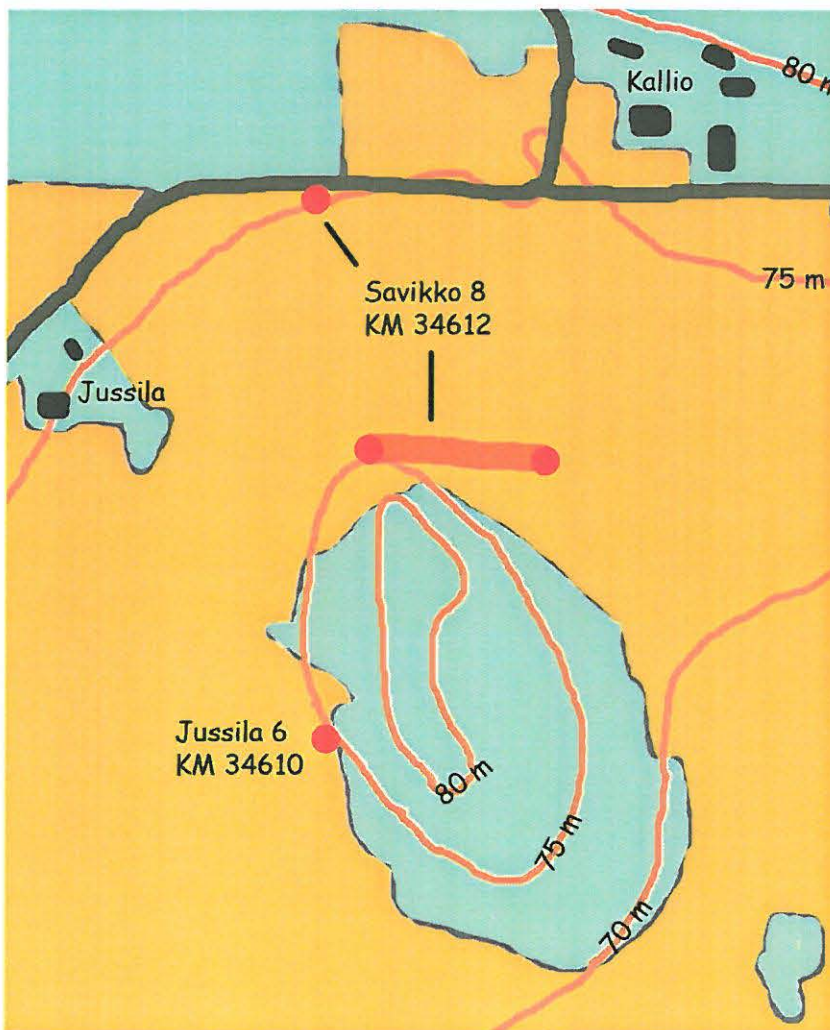
Kartat PK 1:20 000, 4232 11 Patsola sekä yleiskarttaluonnos, ei mittakaavassa.
Negatiivit -

Diat PKM 87:875. Kivikautisen asuinpaikan keskeistä löytöaluetta savisen pellon reunassa, kuvassa autojen läheisyydessä. Kuvattu lounaasta koilliseen.

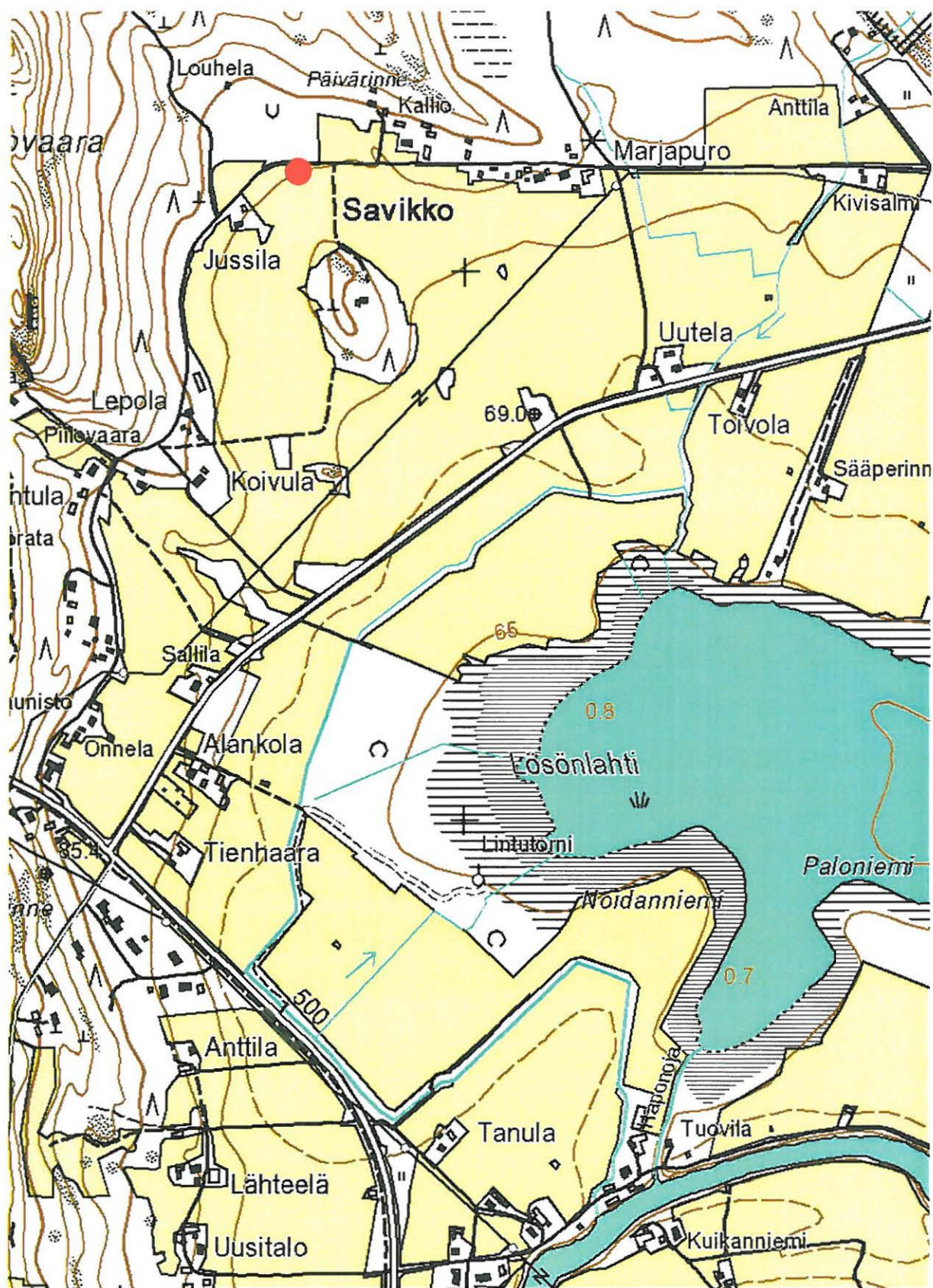

Savikon kivikautisen asuinpaikan pohjoisempaa löytöaluetta savisen pellon reunassa, kuvassa näkyvien autojen tienoilla. Kuvattu lounaasta koilliseen. PKM 87:875.

Yleiskarttaluonnos Savikon (8) ja Jussilan (6) asuinpaikoilta, ei mittakaavassa. Punaiset ympyrät ovat löytöpisteitä, vaaleanpunaiselta alueelta on poimittu löytöjä sieltä täältä. Piirt. Oili Forsberg.

VÄRTSILÄ 0008 SAVIKKO, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Tokomajoini

943-01 0009 Värtsilä (9) Anttila 1000 00 4296

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6907.334, 3688.695 – 6907.398, 3688.699, z 70-75
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 3 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä yllämainittujen koordinaattipisteiden väliseltä terassilta.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Löytöalue on loivassa rinteessä, Sääperin järven pohjoispuolella, Anttilan talon eteläpuolisella pellolla. Sääperiin laskeva pieni puro jää asuinpaikka-alueen länsipuolelle. Löytöalue on noin 70 metriä pitkä ja korkeintaan kymmenkunta metriä leveä vyöhyke loivassa rinteessä, hieman 75 metrin käyrän alapuolella. Tällä kohden pellossa erottuu hyvin muodostunut vanha rantaterassi, kohteen löydöt ovat kapealta vyöhykkeeltä terassin harjalta.

Pellon maaperä on hiekkainen. Löytöalueen koillispuolella, noin 150 metrin päässä, 80 metrin käyrän tuntumassa, kohoaa kallioinen mäen rinne, joka kasvaa komeata männikköä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi	KM 34613:1-2 palanutta luuta ja palaneita kiviä
---------------------------------	--

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnin yhteydessä. Anttilan ja Savikon (8) kohteiden välinen, noin kilometrin mittainen alue oli inventointihetkellä nurmella, joten mahdolliset asuinpaikkahavainnot alueelta puuttuvat.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 11 Patsola

Negatiivit -

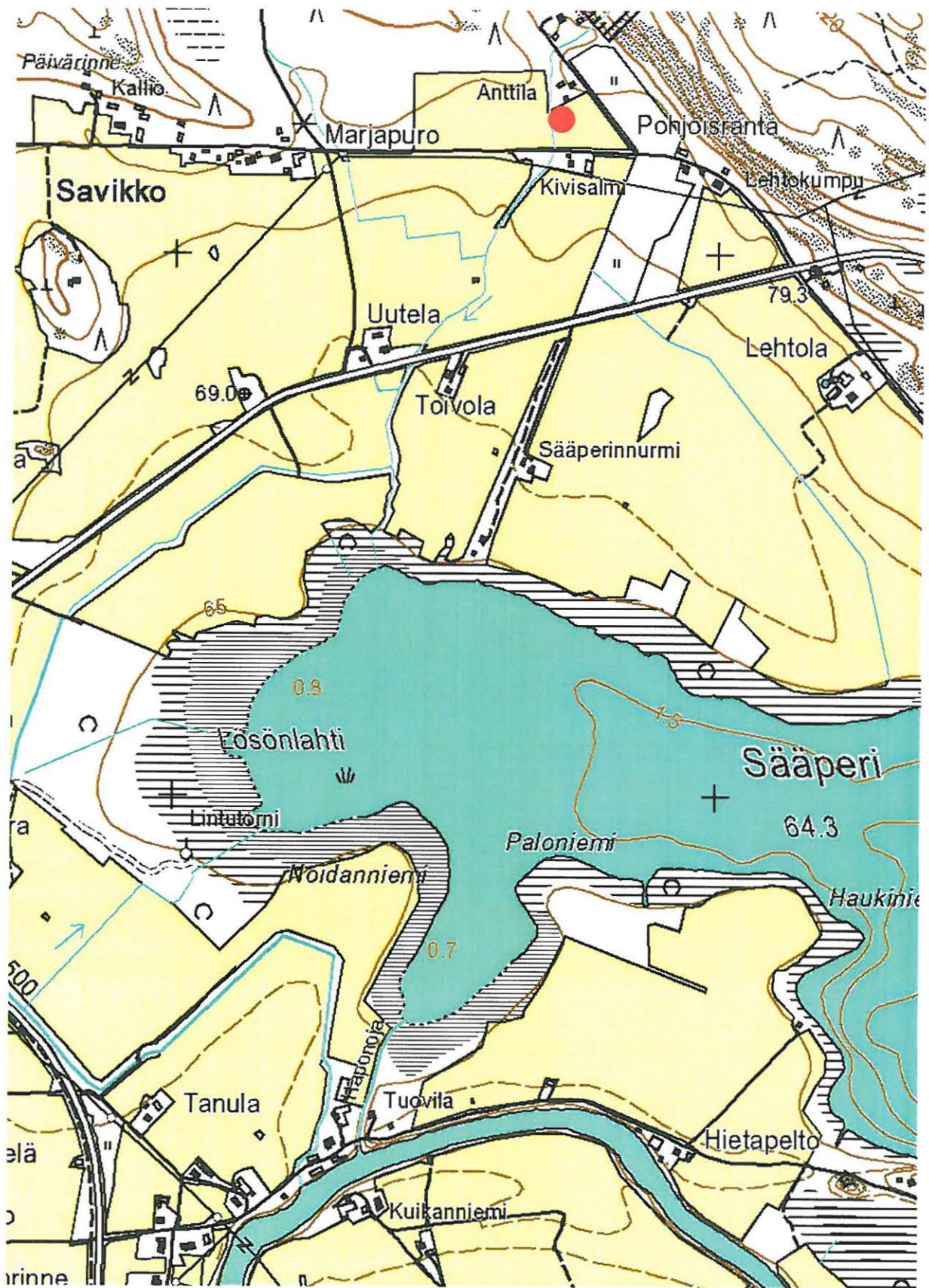
Diat PKM 87:876-878. Kivikautista asuinpaikkaa pellonrinteessä. Kuvan keskellä näkyvien pensaiden äärellä virtaa pieni puro, joka laskee Sääperiin. Tämän puron yläpuoliselta rinteeltä on poimittu asuinpaikkalöytöinä palanutta luuta sekä palaneita kiviä. Panoraama, kuvattu etelästä pohjoiseen. 87:891. Palanutta luuta Anttilan kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34613:2.

Yllä: Värtsilän Sääperin järven Anttilan kivikautista asuinpaikkaa pellon rinteessä. Löytöalue on merkitty kuvaan punaisilla pisteillä. Kuvan kesellä näkyvien pensaiden äärellä virtaa pieni puro, joka laskee Sääperiin. Asuinpaikkalöydöt, KM 34613, ovat palaneen luun siruja sekä palaneita kiviä, joita pellossa oli paikoitellen runsaastikin. Panoraamakuva on otettu etelästä pohjoiseen. PKM 87:876-878.

Sivussa oikealla: Palaneen luun siruja Anttilan asuinpaikalta, KM 34613:2. Kuva PKM 87:891.

VÄRTSILÄ 0009 ANTTILA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Tolmajärvi

943 01 0010 Värtsilä-(10) Rantala

1000 00 1697

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.303, 3689.875, z 74
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.9 km itä-koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Värtsilä
<i>Laajuus:</i>	Löytöjä on poimittu pisteiden 6906.303, 3689.875 ja 6906.420, 3689.774 väliseltä alueelta.

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Sääperin järven koillisrannassa, vajaa kilometri valtakunnan rajalta luoteeseen. Löytöalue on peltoa, matkaa Rantalan taloon, joka sijaitsee löytöalueen luoteispuolella, on parisen sataa metriä. Pelto on maaperältään savinen, löytöpesäkkeitä alueella oli pääasiassa kolme. Välittömästi peltoalueen koillispuolella, noin 80 mpy, kohoa kalliainen vaara.

Tutkimukset ja löydöt:

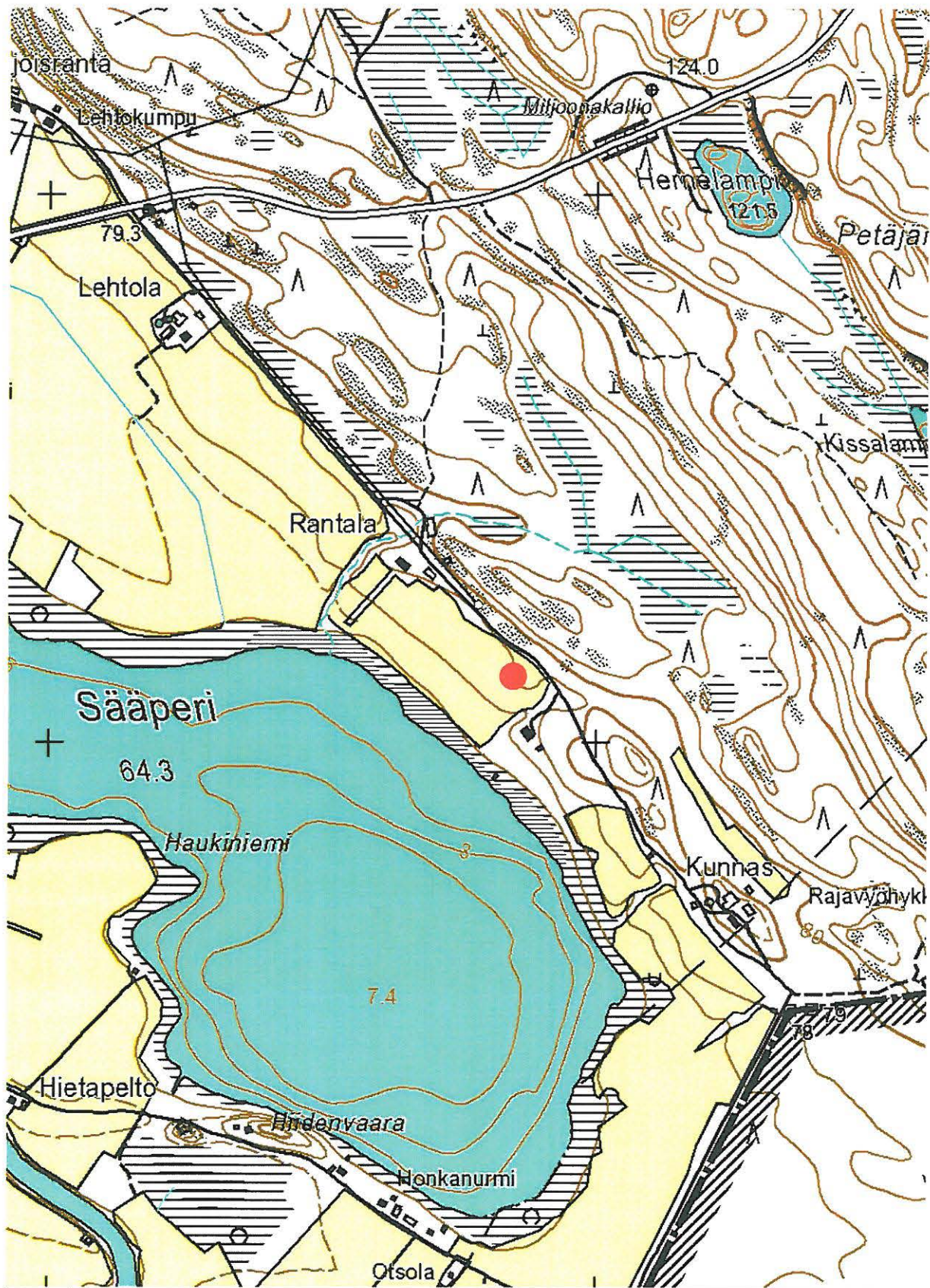
Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34614:1-5
kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Kaikki löytökeskittymät sijaitsivat hyvin samalla korkeudella merenpinnasta. Pelto oli tarkastushetkellä auki myös alemmaa, mutta täältä ei löytöjä enää tehty. Asuinpaikka-alue näyttääkin sijainneen hyvin kapealla vyöhykkeellä muinaisrantaan nähden. Löytöjä tehtiin pisteistä 6906.420, 3689.774, 6906.303, 3689.875 ja 6906.394, 3689.809.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 11 Patsola
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

*VÄRTSILÄ 0010 RANTALA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patso-
la. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.*

Tönnäjärvi

943-01-0011 Värtsilä (H) Rantala 2

1000 00 4298

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen, historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6906.596, 3689.571, z 74
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.9 km koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Värtsilä
<i>Laajuus:</i>	Löydöt noin 20 metrin säteeltä, ei havaintoja muualta, vaikka havainnointimahdollisuudet olivat hyvät.
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Kohde sijaitsee Sääperin järven koillisrannalla, Rantalan talon luoteispuolella, päärakennuksesta noin 130 m koilliseen. Löydöt on poimittu pieneltä alalta saviselta pellolta. Talon ja löytöalueen väliin jää pieni, Sääperiin laskeva puro. Välittömästi peltoalueen koillispuolella, noin 80 mpy, kohoaa kalliainen vaara. Matkaa valtakunnan rajalle on noin 1300 metriä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi	KM 34615:1-3 slaavilaista ja muuta historiallisen ajan keramiikkaa, kvartsi-iskoksia
---------------------------------	--

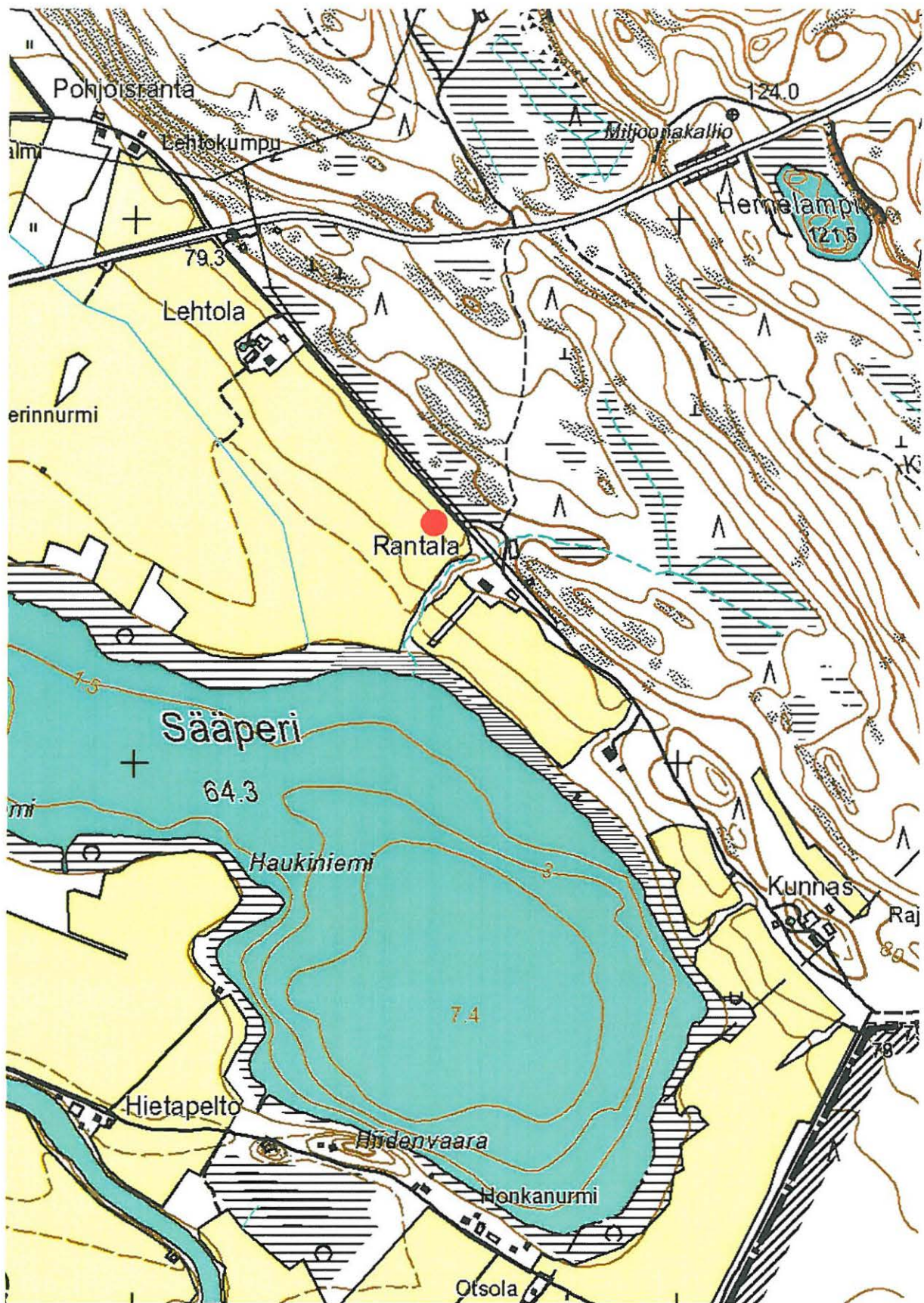
Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Rantalan ja Lehtolan talojen välinen peltoalue oli kokonaisuudessaan auki noin puolen kilometrin matkalta inventointihetkellä, mutta mitään esihistorialliseen asutukseen viittaavaa ei Rantala 2:n ja Ilomantsiin vievän tien väliltä havaittu.

Rantala 2:n löydöistä slaavilainen keramiikka on ajoitettu 1000-1700 luvuille, ja se on siis historialliselta ajalta. Muut saviastian palaset olivat rapautuneita ja vaikeasti tunnistettavia, eivät kuitenkaan esihistoriallisia. Ainoa esihistoriallinen löytö kohteesta olivat kvartsi-iskokset, joita tuskin voi pitää suoranaisesti samaan kontekstiin kuuluvina kuin saviastian palaset. Paikalla on siten merkkejä ainakin kahdesta eri asutusvaiheesta.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 11 Patsola
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

VÄRTSILÄ 0011 RANTALA 2, kivikautinen ja historiallinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Tolmajärvi

943-01-0012-Värtsilä (12) Ilomäki

1000 00 4099

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6904.838, 3687.657, z 72-73
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 300 m koilliseen.
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Löytöpisteiden koordinaatit: 6904.831, 3687.669 6904.838, 3687.657 6904.846, 3687.653 6904.806, 3687.675 6904.813, 3687.679 sekä hieman keskittymän ulkopuolella: 6904.728, 3687.688

Kohdekuvaus:

Kohde sijaitsee Sääperin järven lounaispuolella, Jänisjoen rannasta noin 400 m länteen, noin kilometri järveltä. Koko löytöalue sijaitsee Ilomäen hiekkaisen pellon alarinteessä, joka vaikuttaa vanhan rantaterassin alarinteeltä. Pellon maaperä on huomattavasti hiekkaisempaa kuin Sääperin välittömässä ympäristössä sijaitsevien kohteiden maaperä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi

KM 34616:1-8

kvartsiydin, -iskoksia sekä -lohkareita, kvartsiitti-iskoksia

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Löytöalue, jonka ydinalue sijaitsee Ilomäen talon koillispuolella, noin 120 metriä talosta, jatkunee pohjoista kohden, mutta inventointihetkellä tämä alue oli nurmella.

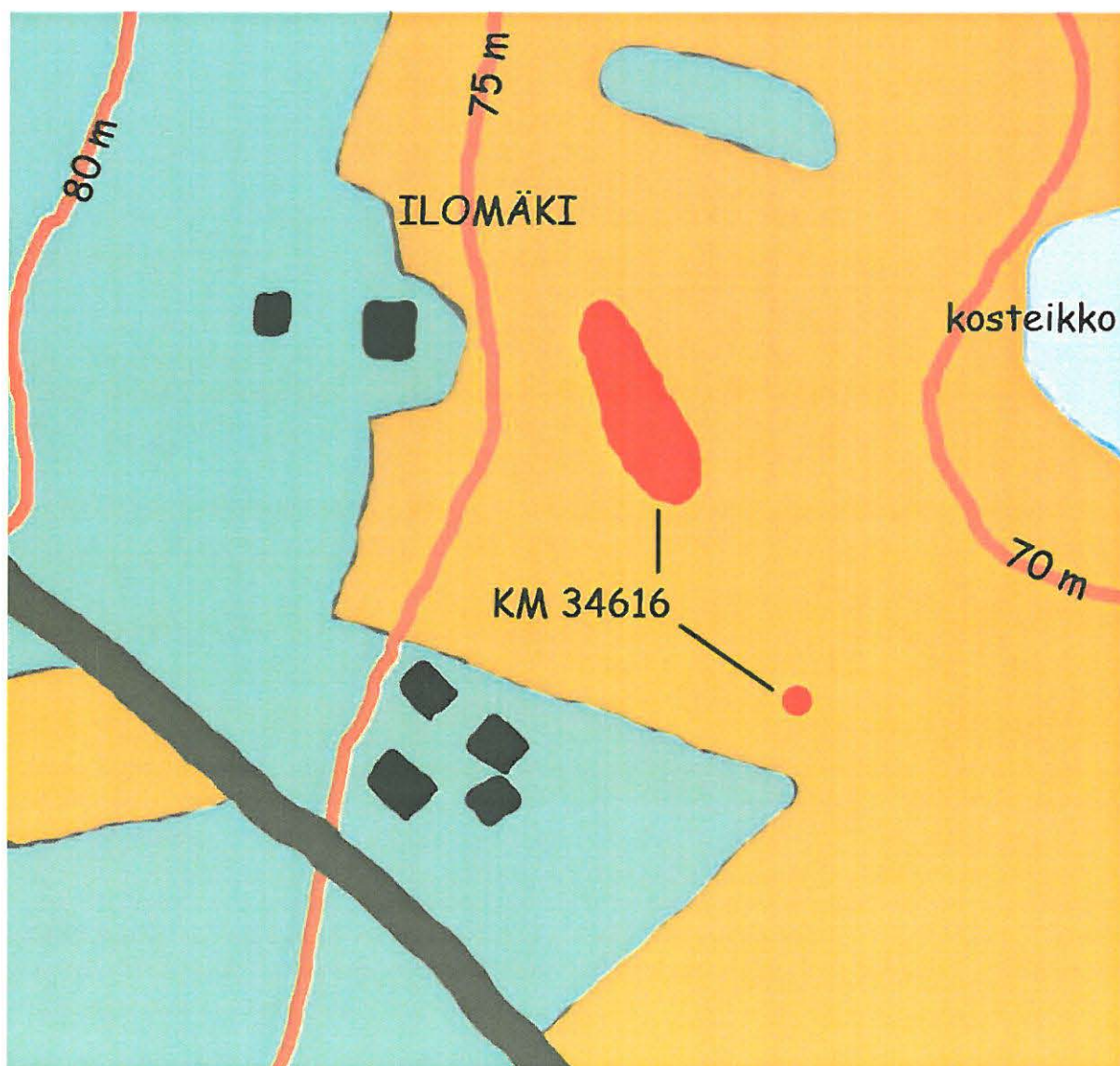
Löytöjä tehtiin useista eri pesäkkeistä (katso yllä koordinaatit). Kvartsia on mitä ilmeisimmin käsitelty asuinpaikalla, sillä materiaalin joukossa on muun muassa nyrkin kokoinen tasoiskentäydin sekä ytimistä suoraan lohkotuja kappaleita. Tämän lisäksi hyvälaatuisia kvartsi-iskoksia on runsaasti, mutta onpa joukossa myös kvartsiitti-iskoskin.

Kohde vaikuttaa hyvin samankaltaiselta kuin muutkin Sääperin ympäristön kivikautisista kohteista jo siitäkin syystä, että kivi- ja varhaismetallikautinen keramiikka loistaa aineistossa poissaolollaan.

Kertomuksen liitteet:

Kartat	PK 1:20 000, 4232 10 Värtsilä sekä yleiskarttaluonnos, ei mittakaavassa.
Negatiivit	-
Diat	PKM 87:879-881. Kivikautista asuinpaikkaa loivassa pellorinteessä, useita löytöpesäkkeitä. Panoraama, kuvattu kaakosta luoteeseen. 87:904. Kvartsiydin, KM 34616:1, Ilomäen kivikautiselta asuinpaikalta. Kohteesta löytyi runsaasti hyvälaatuisia kvartseja, jota ilmeisesti oli työstetty paikalla.

Yleiskarttaluonnos Värtsilän Ilomäen asuinpaikalta, ei mittakaavassa. Kuvan keskellä on punaisella merkitty yhtenäisempi löytöalue, josta löytöjä, KM 34616, kerättiin viiden eri pisteen ympäriltä. Tämän alueen eteläpuolella karttakuvassa näkyvä yksittäinen piste on yhden kvartsi-iskoksen löytöpaikka. Pääalueen ja tämän pisteen väliltä ei tullut löytöjä. Piirt. Oili Forsberg.

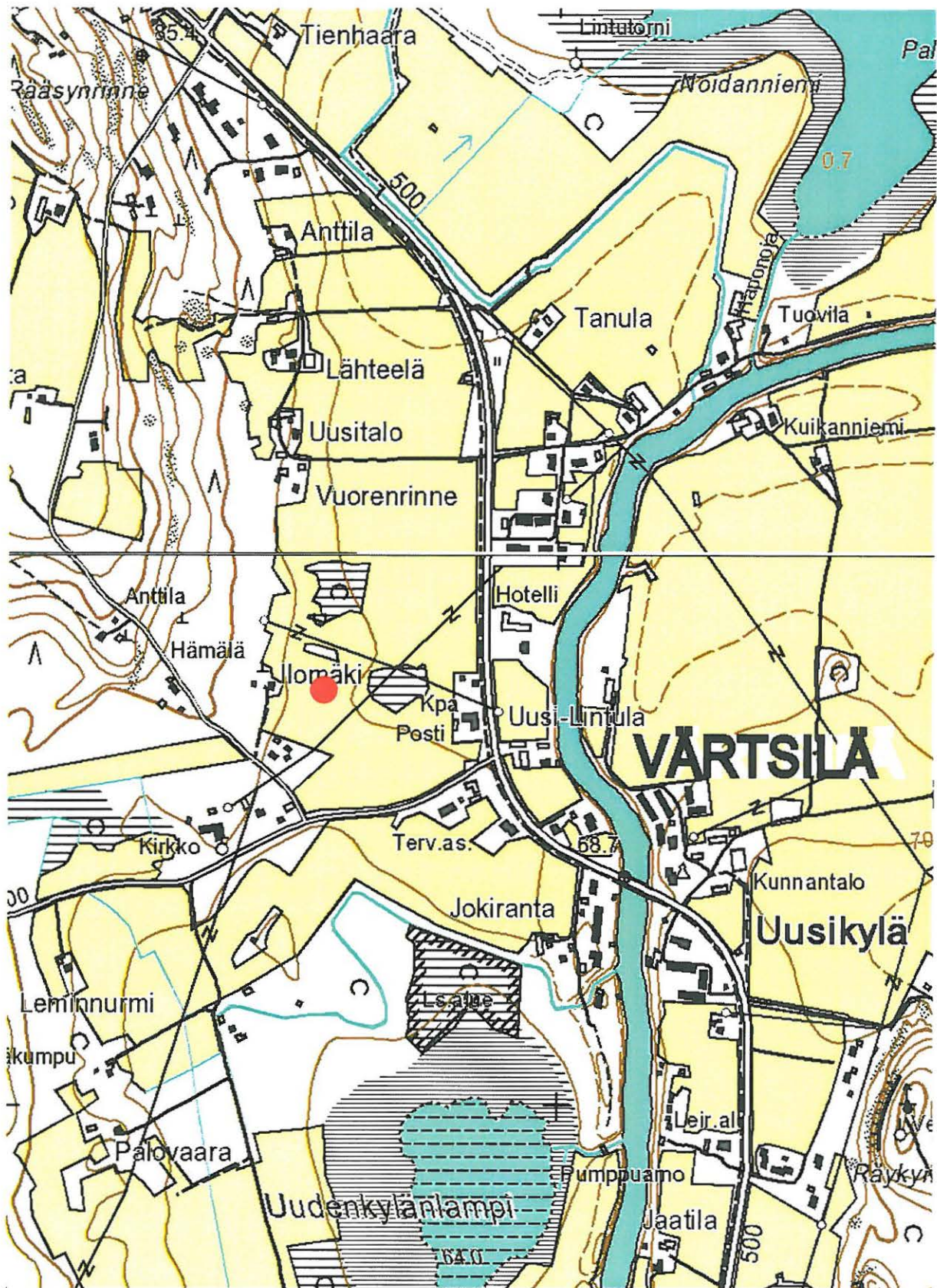

Yllä: Värtsilän Ilomäen asuinpaikkaa toukokuussa 2004. Löydöt, kvartsi-iskoksia, -lohkareita ja kvartsiydin sekä kvartsiitti-iskoksia (KM 34616) poimittiin kuvassa näkyvän pellon rinteeltä. Kuvan taustalla, vasemmalla, hämöttää Ilomäen talo. PKM 87:879-881.

Alla: Kvartsiydin, KM 34616:1, Ilomäen asuinpaikalta. PKM 87:904.

VÄRTSILÄ 0012 ILOMÄKI, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartoista 4232 10 Värtsilä ja 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Tolmajärvi

943-01-0013 Värtsilä (13) Räkynvaara 1000 80 4900

Perustiedot

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen
Rauhoitusluokka: 2
Lukumäärä: 1
Peruskartta: 4232 10 Värtsilä
Yhtenäiskoordinaatit: 6903.738, 3688.645, z 73-74 mpy.
Sijainti: Värtsilän luterilaisesta kirkosta 1.5 km kaakkoon.
Rekisterikylä: 404 Patsola
Laajuus: Löytöpisteet:
6903.738, 3688.645,
6903.726, 3688.654 – 6903.749, 3688.627,
6903.652, 3688.694,
6903.564, 3688.793
Löytöalue on noin 250 m pitkä, kapeahko vyöhyke Räkynvaaran lounaisnurkassa.

Kohdekuvaus:

Räkynvaaran kohde sijaitsee rajavyöhykkeellä, Räkynvaaran lounaiskulmassa, vajaa 500 m valtakunnan rajasta länteen. Matkaa Sääperin järvelle on noin 2 km ja lähimmille kivikautisille kohteille, Ilomäelle (12) ja Notkolaan (14), kumpaiseenkin noin kilometri.

Löytöalue on peltoa, jonka takana idässä kohoaa kivikkoinen vaara aina yli sadan metrin korkeuteen mpy. Muinainen rantaterassi erottuu alueella selvästi, asuinpaikkalöydöt sijaitsivat tämän terassin alarinteellä. Maaperä alueella oli hiekkaista.

Räkynvaaran kohde on löytöjensä puolesta Sääperin rikkaimpia ja monipuolisimpia kohteita.

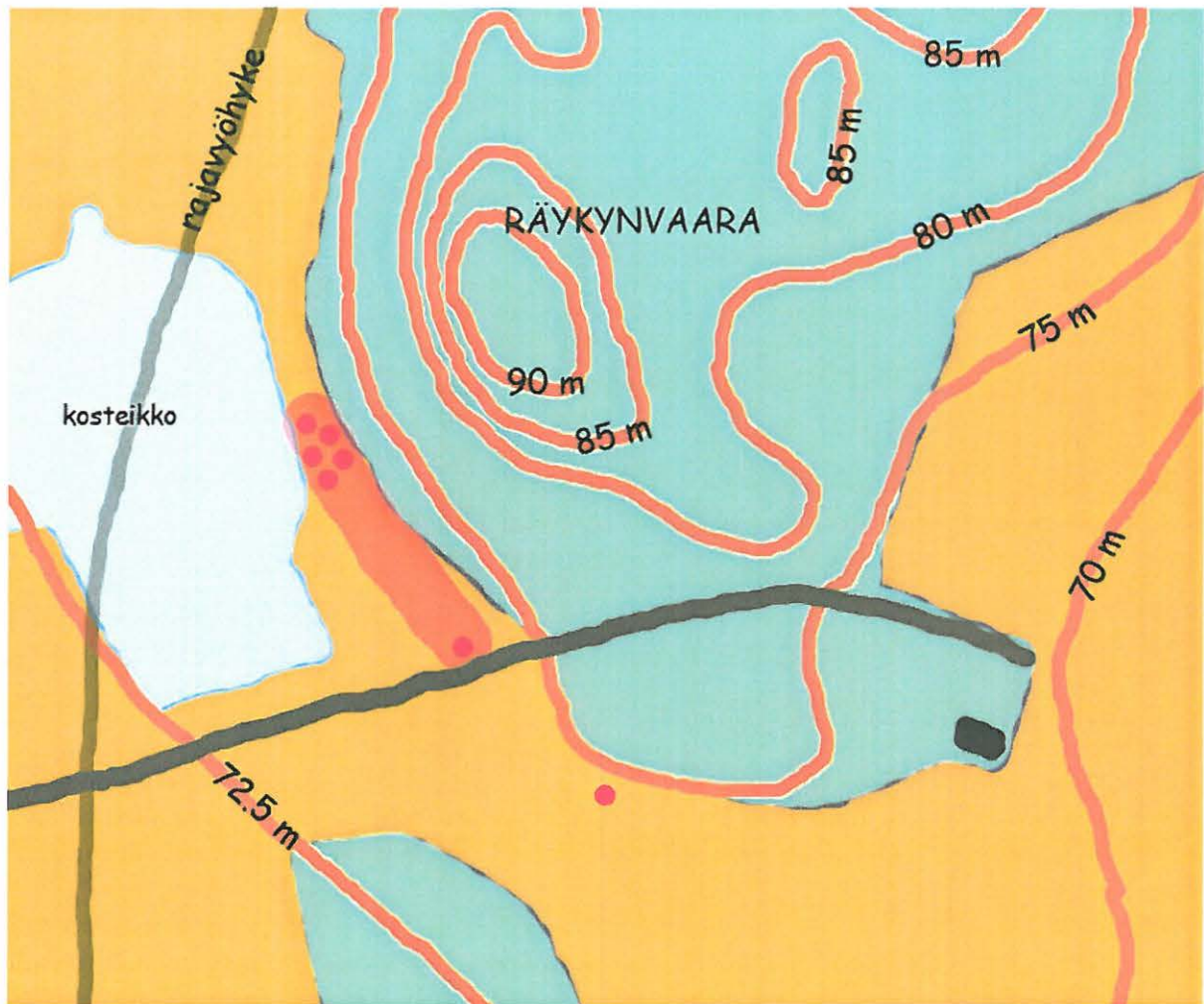
Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34617:1-11
hiotun kiviesineen katkelma, piisäle, kvartsikaavin, kvartsi-, kvartsiitti- ja kivilaji-iskoksia

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Se on aineistoltaan monipuolisin ja levinnältään laajin kaikista Sääperin ympäristön kohteista. Löydöt poimittiin peltomullan pinnalta.

Suurin osa löydöistä poimittiin alueen pohjoisosasta, jota voidaan pitää asuinpaikan ydinalueena. Muita selkeitä löytökeskittymiä oli kaksi, lisäksi yksittäinen kvartsi-iskos on löytynyt pisteestä 6903.564, 3688.793. Löydöistä voi ensinnäkin mainita kappaleen hiotusta kiviesineestä. Tämä kappale on lohjennut jo ammoin jostakin isommasta esineestä, sillä sitä on ilmeisesti yritetty lohkeamisen jälkeen retusoida teräksi. Kappaleen hionnan perusteella vaikuttaisi siltä, että se olisi lohjennut joko kirveen tai tuuran tapaisesta esineestä. Tuuria tunnetaan Sääperin alueelta kaksikin. Toinen niistä on vanha irtolöytö Sääperin etelärannalta (KM 21504), toinen inventoinnissa Notkolan asuinpaikalta (14) löytynyt (KM 34618:1).

Yleiskarttaluonnos Räkynvaaran kivikauitselta asuinpaikalta, ei mittakaavassa. Punaiset pisteet ovat löytökohtia, vaalean punainen esittää yhtenäisempää löytöaluetta. Vaaran eteläkärjessä oli yksittäinen löytöpiste, josta poimittiin yksi kvartsi-iskos. Piirt. Oili Forsberg.

Ylhäällä vasemmalla: Säle punaista piitä Räkynvaaran asuinpaikalta, KM 34617:2. PKM 87:890.

Vasemmalla: Hiotun kiviesineen katkelma, KM 34617:1, Räkynvaaran asuinpaikalta. PKM 87:894.

Toinen huomionarvoinen inventointilöytö Räkynvaarasta on verenpunainen piisäle, jossa säleiskentä on selvästi erotettavissa. Iskos on murtopinnasta päätellen aika vastikään katkennut toisesta kapeasta päästään, mutta sivuilla voi olla retusointia.

Kvartsiaineiston joukossa on yksi kaavin, joka ilmeisesti on käytetty. Kaiken kaikkiaan kvartsimateriaali on erittäin hyvälaatuista, joukossa on useita iskoksia erittäin kaunista savukvartsia.

Räkynvaarankin aineistossa huomio kiinnittyy saviastiankappaleiden puuttumiseen. Havainnointiolosuhteet toukokuun loppupuolella avonaisella pellolla olivat lähes optimaaliset, ja tuntuukin omituiselta epäillä, että kohteilla olisi saviastian palasia ollut, mutta että ne olisivat jääneet huomaamatta. Lähempänä on käsillä selitys, jonka mukaan Räkynvaara – ja ainakin useimmat Sääperin ympäristön kohteista – olivat alunpitäinkin keramiikattomia ja ajoittuisivat mesoliittiselle kivikaudelle. Tämän tulkinnan puolesta puhuvat saviasitain palasten puuttumisen lisäksi myös tuurat, jotka ainakin osittain ajoittuvat mesoliittiselle kivikaudelle. Lisäargumenttina on säleiskennällä isketty pii. Tämä tekniikka oli yleinen juuri mesoliittisella kivikaudella.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 10 Värtsilä sekä yleiskarttaluonnos, ei mittakaavassa.

Negatiivit PKM 21160:683-686. Räkynvaara panoraama, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinala, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.

Diat PKM 87:882-884. Räkynvaara panoraama, kuvattu etelästä pohjoiseen. Äärimmäisenä vasemmalla löytöalueen ydinala, auton oikealla puolella toinen löytöpesäke, yksittäisiä kvartseja kuvan oikeasta reunasta.

87:890. Räkynvaaran kivikautiselta asuinpaikalta löytynyt piisäle, punaista piitä, KM 34617:2.

87:894. Hiotun kiviesineen katkelma Räkynvaaran kivikautiselta asuinpaikalta, KM 34617:1.

87:903. Kvartsiakaavin Räkynvaaran asuinpaikalta, KM 34617:3.

Kvartsiakaavin (KM 34617:3) Räkynvaaran asuinpaikalta. PKM 87:903.

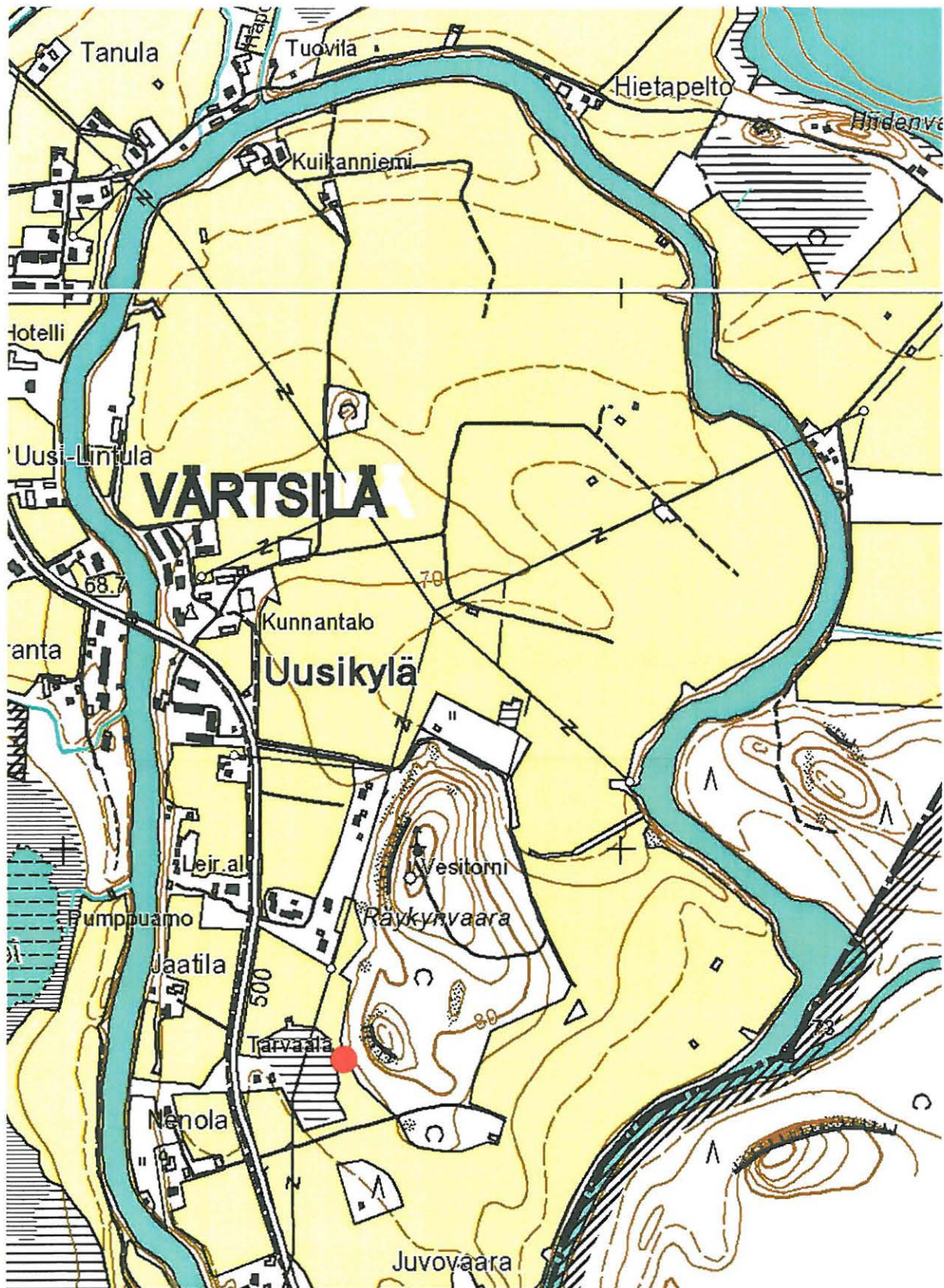

Värtsilän Räykynvaaran kivilautinen asuinpaikka sijaitsee Räykynvaaran lounaisreunassa, hieman alle 75 metrin korkeuskäyrän alapuolisella peltorinteellä. Yhtenäinen löytövyöhyke oli toista sataa metriä pitkä, sen ulkopuolelta, vaaran eteläkärjestä, poimittiin vielä yksittäinen kvartsi-iskos. Koko asuinpaikka sijaitsee rajavyöhykkeellä. Matkaa Jänisjoen rantaan, jossa valtakunnan raja kulkee, on noin 300 metriä. Panoraamakuva on otettu lännestä itään. PKM 87: 882-884.

VÄRTSILÄ 0013 RÄYKYNVAARA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartoista 4232 10 Värtsilä ja 4232 11 Patsola. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Talvajaari

943 01 0014 Värtsilä (14) Notkola

1000 00 4901

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.586, 3689.039, z 70-71
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2.5 km kaakkoon.
<i>Rekisterikylä:</i>	405 Uusikylä
<i>Laajuus:</i>	6902.768, 3688.966 - 6902.544, 3689.068. Löytöjä pääsääntöisesti kolmesta pesäkkeestä, mutta varsinkin pisteen 6902.768, 3688.966 ympäriltä kerätyt löydöt ovat varsin laajalta alueelta, noin 50 x 75 m.

Kohdekuvaus:

Notkolan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee rajavyöhykkeellä, noin 150 m länteen Jänisjoen rannasta, jossa valtakunnan raja kulkee. Matkaa Sääperin järvelle pohjoisessa on pari kilometriä. Lähin kivikautinen kohde on Räkynvaara (13), joka sijaitsee noin kilometrin pohjoiseen Notkolasta.

Löytöalue on hiekkaisella pellolla, joka laskee loivasti kohti Jänisjoen rantaa. Metsäsaarekkeen kaakkoispään löytökorkeus, noin 70-71 mpy, sijoittui tämän rinteen alaosaan, terassin harja jäi paikoin metsän alle. Pohjoisemman löytöalueen korkeus on hädin tuskin 70 mpy, mutta asuinpaikka jatkuu hieman metsikön puolelle. Intensiivisin löytökeskittymä sijaitsee metsäsaarekkeen kaakkoispäässä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi

KM 34618: 1-9

tuuran terätkatelma, savukvartsia, kvartsi- ja kvartsiitti- sekä liuskeiskoksia, palanutta luuta

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnissa. Koko parisataa metriä pitkä löytövyöhyke sijaitsee pellolla, joka oli inventointihetkellä mullalla. Löydöt olivat kolmena pesäkkeenä pellon keskellä kohoavan kallioisen metsäsaarekkeen kaakkoiskulmassa sekä tästä pari sataa metriä pohjoiseen, saman metsäsaarekkeen koillisnurkassa. Varsinkin pohjoisin löytöalue oli sangen laaja, ja se ylsi aivan metsän reunaan saakka, mutta suurin osa löydöistä – muun muassa suuri tuuran terätkatelma – löytyi metsäsaarekkeen kaakkoispäästä.

Kohteen alaraja lienee 70 mpy tuntumassa, asutuksen ylisimmät osat jatkunevat metsän puolelle.

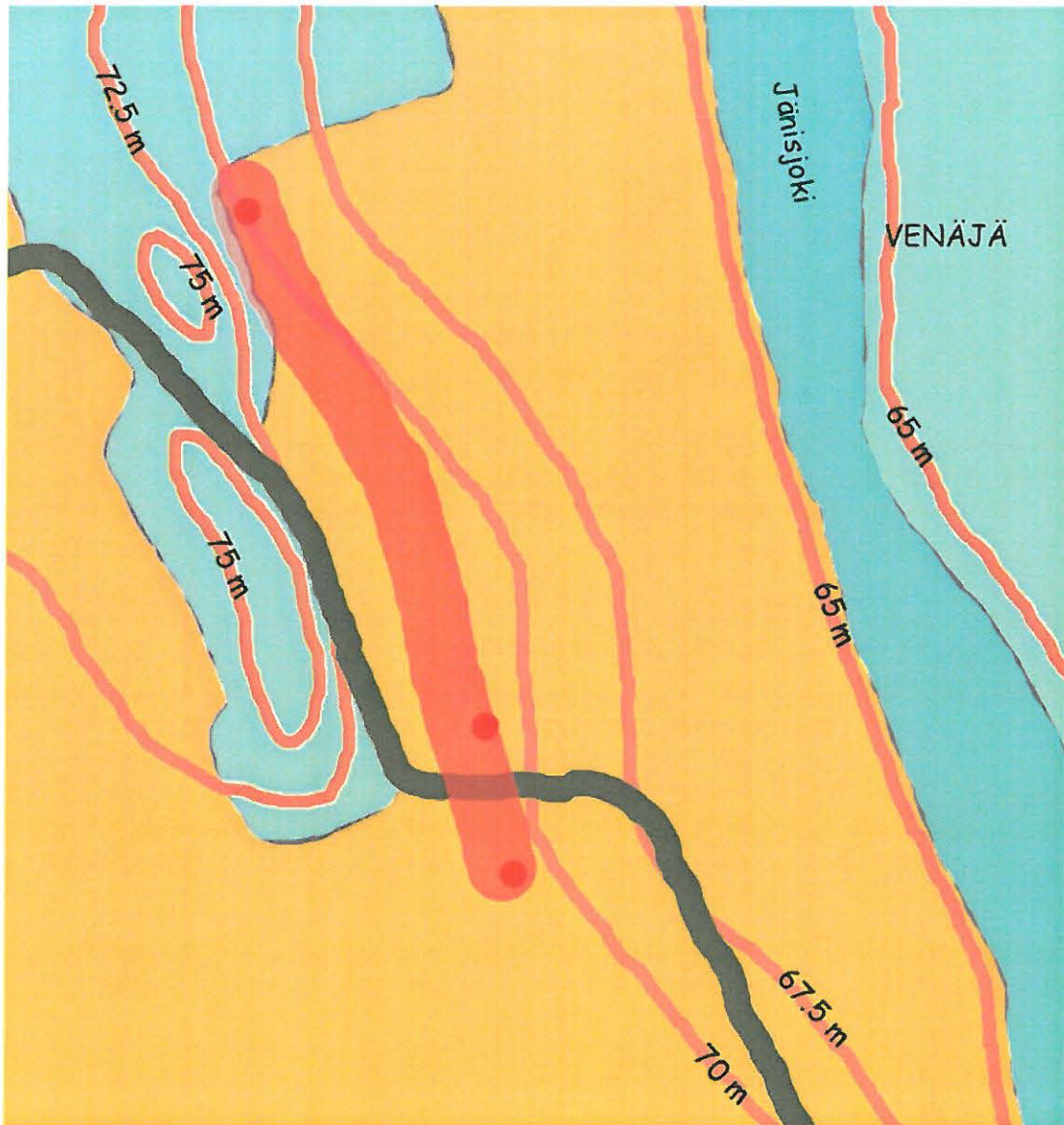
Kertomuksen liitteet:

Kartat

PK 1:20 000, 4232 10 Värtsilä sekä yleiskarttaluonnos, ei mittakaavassa.

Negatiivit

PKM 21160:687-688. Kivikautinen asuinpaikka Jänisjoen rannalla, valtakunnan rajalla. Joki virtaa panoraamakuvan taustalla näkyvän koivikon takana, löytöalue on etualalla pellon rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.

Yleiskarttaluonnos Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta, ei mittakaavassa. Punaiset pisteet kartalla kuvaavat löytökeskittymiä, vaaleamman punaisella on merkitty arvioitu asuinpaikan laajuus. Valtakunnan raja kulkee Jänisjoessa, koko karttakuvan alue sijoittuu rajavyöhykkeelle. Piirt. Oili Forsberg.

Diat

PKM 87:885-886. Kivikautinen asuinpaikka Jänisjoen rannalla, valtakunnan rajalla. Joki virtaa panoraamakuvan taustalla näkyvän koivikon takana, löytöalue on etualalla pellon rinteessä. Kuvattu pohjoisesta etelään.

87:889. Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta löytynyt tuuran teräkatkelma, KM 34618:1.

87:923. Tuuran teräkatkelman alapinta, KM 34618:1, Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta.

87:924. Tuuran teräkatkelman poikkileikkaus, KM 34618:1, Notkolan kivikautiselta asuinpaikalta.

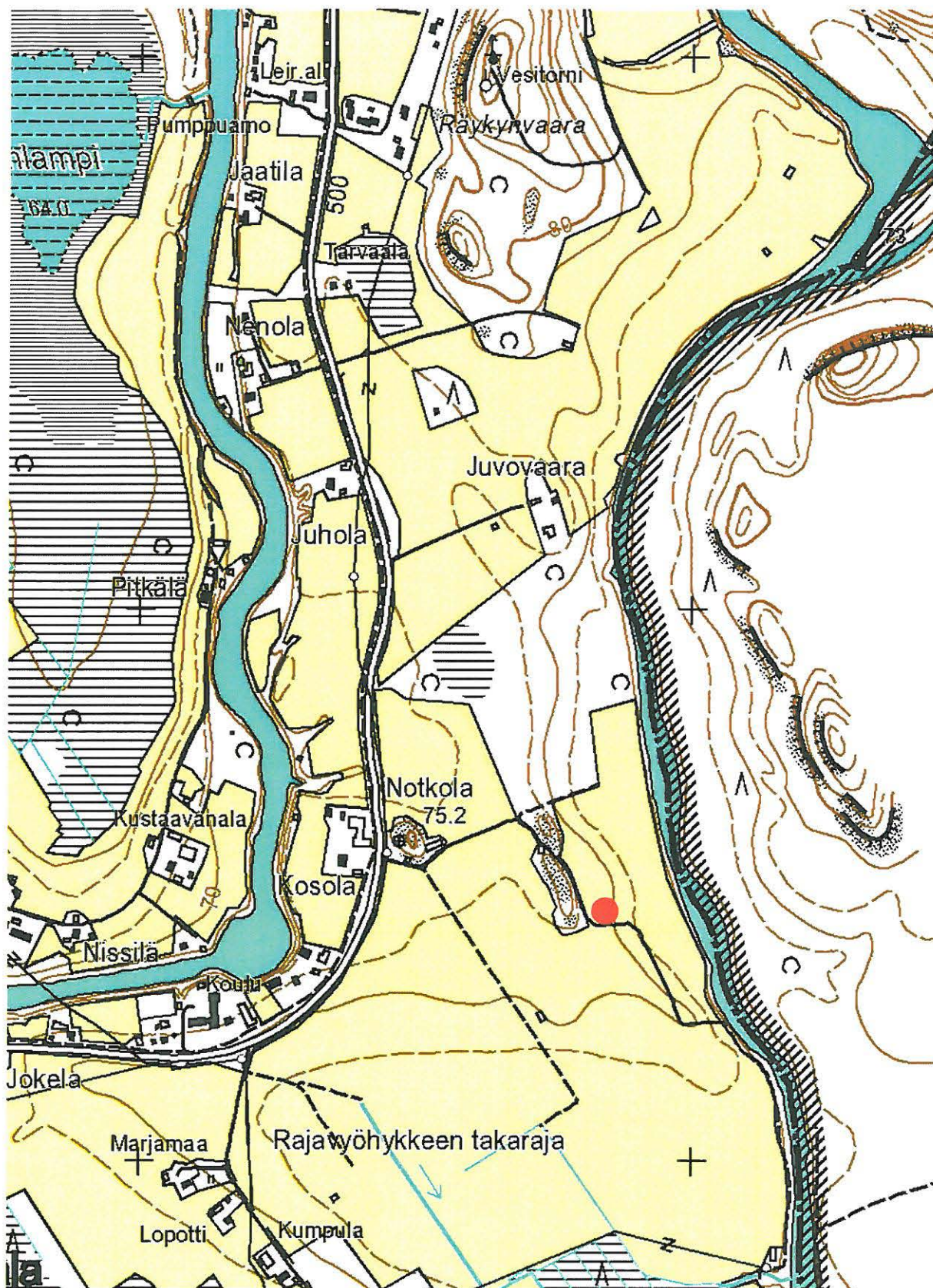
158

Yllä: Värtsilän Notkolan kivikautista asuinpaikkaa Jänisjoen rannalla. Löytöjä poimittiin kuvan pellolta yli kahden sadan metrin matkalta, pääasiassa kolmesta keskittymästä. Asuinpaikka lienee suhteellisen laaja. Koko kohde sijaitsee rajavyöhykkeellä rajan kulkiessa joessa. Panoraamakuva on otettu pohjoisesta etelään. PKM 87:885-886.

Vasemmalla: Notkolan pellosta löytynyt tuuran terätkatelma, KM 34618:1. PKM 87:889.

VÄRTSILÄ 0014 NOTKOLA, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartasta 4232 10 Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Tohmajärvi

943-01-0015-Värtsilä (15) Lähteellä

1000 00 4902

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6905.505, 3687.565, z 75 mpy
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta kilometri pohjoiskoilliseen
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	Kaikki löydöt on poimittu yllä mainitun koordinaattipisteen välittömästä läheisyydestä.

Kohdekuvaus:

Lähteelän kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Sääperin järven lounaisnurkassa, reilu 600 m Jänisjoen länsipuolella. Lähin kivikautinen kohde on Ilomäki, joka sijaitsee reilut puoli kilometriä etelään Lähteelästä. Löydöt on poimittu pellon loivasta rinteestä, välittömästi 75 mpy yläpuolelta, Lähteelän talon pohjoispuolelta. Pelto on hiekkainen, ja rinne laskee tasaisesti kohti Sääperin järveä.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi

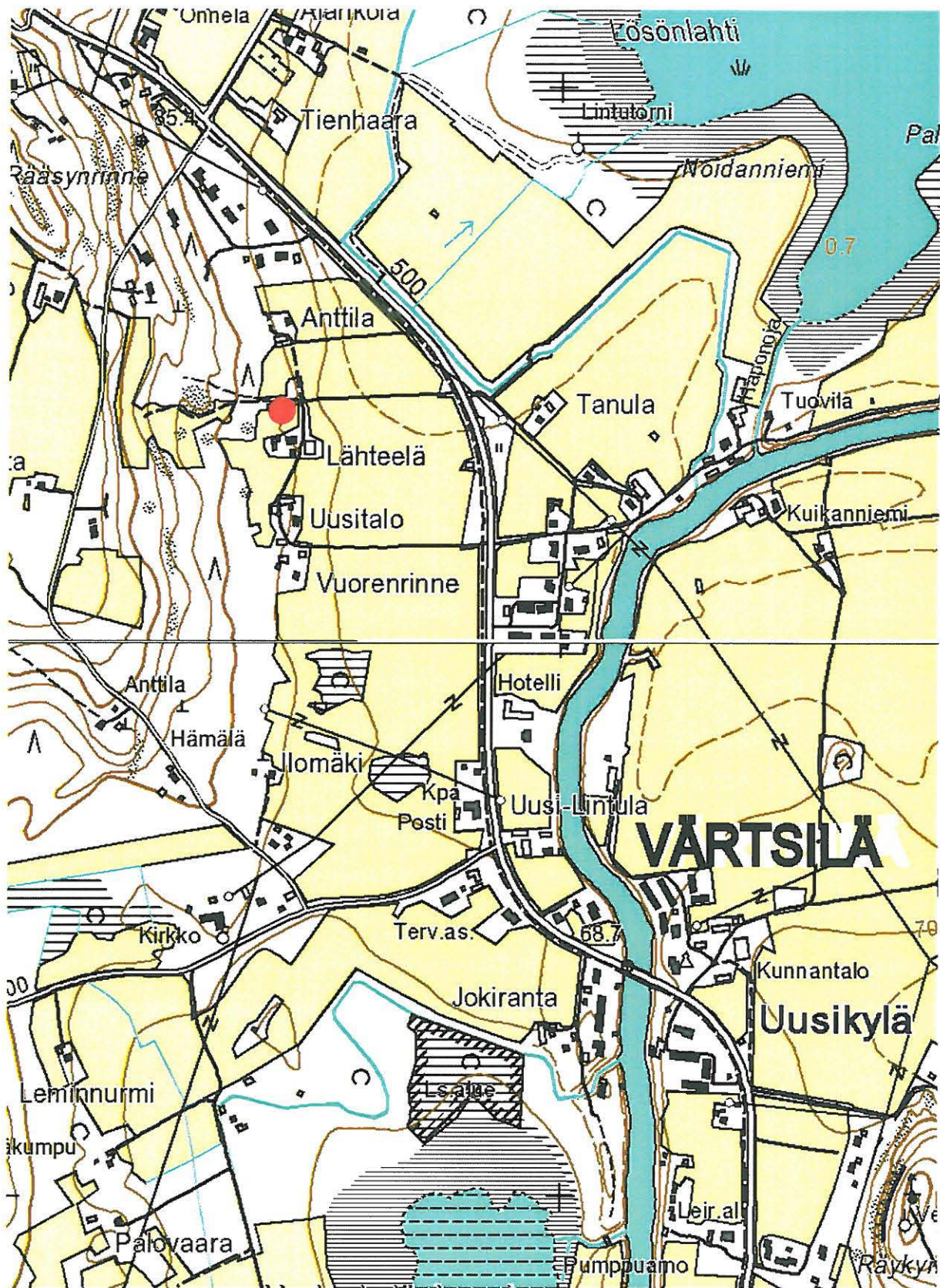
KM 34619, kvartsi- ja kvartsiitti-iskoksia

Kohde löytyi kesän 2004 inventoinnin yhteydessä.

Lähteelän talon isännän mukaan oli aikanaan pellon rinteeseen putkia kaivettaessa löytynyt syvältä maasta järvikortetta, minkä hän oli tulkinut merkiksi siitä, että järven pinta aiemmin on yltänyt huomattavasti nykyistä, noin 65 mpy, ylemmäksi. Lisäksi isännän kertoman mukaan noin 75 mpy korkeudella rinteellä on useita lähteitä. Isännän käsityksen mukaan useat kyläläiset jakavat hänen näkemyksensä siitä, että Sääperi aikanaan olisi ollut suorassa yhteydessä Jänisjärveen.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 11 Patsola
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

VÄRTSILÄ 0015 LÄHTEELÄ, kivikautinen asuinpaikka. Ote peruskartoista 4232 11 Pat-sola ja 4232 10 Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

TENTATIIVIKOhteet
943 00 0001 Värtsilä Kunnas

1000 03 11903

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	löytöpaikat - irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen? historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	
<i>Lukumäärä:</i>	
<i>Peruskartta:</i>	4232 11 Patsola
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6905.741, 3690.297, z 73-74
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 3.2 km itäkoilliseen
<i>Rekisterikylä:</i>	406 Värtsilä
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Löytöpaikka sijaitsee Sääperin järven itäpäässä, rajavyöhykkeellä, noin 80 metriä valtakunnanrajasta. Paikalla on rajavartioston vartiotupa. Löydöt on poimittu pellon pinnalta, aivan korkeuskiintopisteen (73.2 mpy) tuntumasta.

Tutkimukset ja löydöt:

Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34620:1-2
slaavilaista keramiikkaa, kvartsi-iskos

Kesän 2004 inventoinnin yhteydessä kierrettiin Sääperin järven rantapeltoja, jolloin Kunnaksen talon pelloilta poimittiin sekalaisia löytöjä. Pelto oli avoinna, mutta havainnointia vaikeuttivat edellisvuotiset oljet. Pellon kaakkoisnurkalta löytyi palanen slaavilaista keramiikkaa, joka oli vaaleaa, hyvin tiivistä ja kaulalta sisäänpäin profiloitua. Tämän tyyppinen keramiikka ajoittunee historialliseksi (1000-1700). Lisäksi aivan vierestä löytyi yksittäinen kvartsi-iskos.

Paikalla on voinut olla samantyyppinen asuinpaikka joita Sääperin ympärillä tunnetaan tällä hetkellä kaksitoista kappaletta. Tämä jäi kuitenkin tällä kertaa vielä arvailujen varaan kivikautisten löytöjen vähyyden vuoksi.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 11 Patsola
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	PKM 87:887. Kunnaksen löytöpaikkaa Sääperin järven äärellä, valtakunnan rajalla. Löydöt on poimittu pellosta kuvan etualalla näkyvän rinteestä päältä. Kuvattu koillisesta lounaaseen.

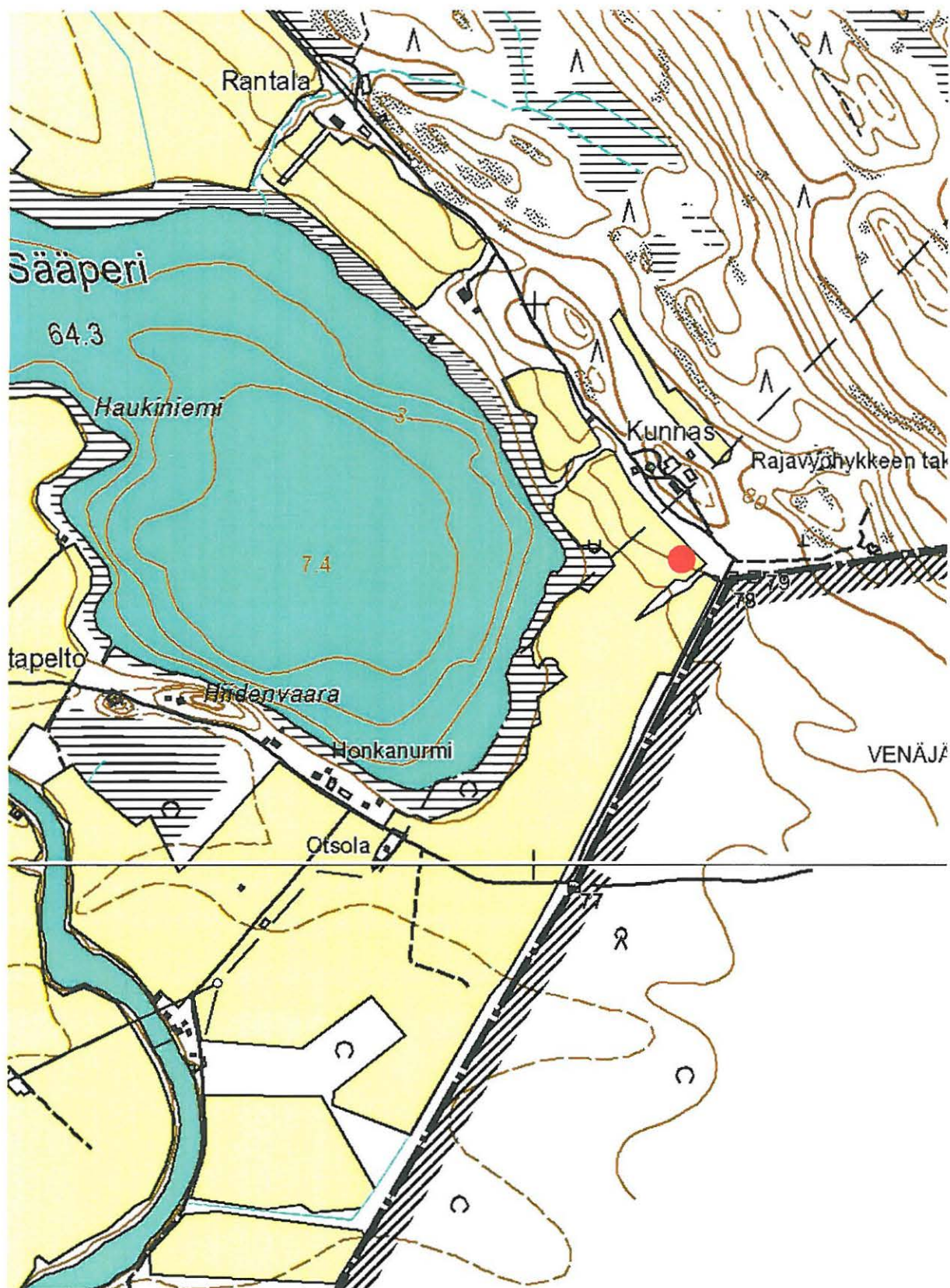

Yllä: Valtakunnan raja Kunnaksen tentatiivikohteen itäpuolella, noin 80 m päässä siitä. PKM 87:888.

Alla: Kunnaksen löytöpaikkaa, taustalla häämöttää Sääperin järvi. Löydöt on poimittu pellosta, kuvan etualalla näkyvältä rinteeltä. Kuvattu koillisesta lounaaseen. PKM 87:887.

VÄRTSILÄ KUNNAS, tentatiivikohde, kivikautisia ja historiallisia löytöjä. Ote peruskartoista 4232 11 Patsola ja 4232 10 Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

Perustiedot

<i>Muinäisjäännöstyyppi:</i>	löytöpaikat - irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen? historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	
<i>Lukumäärä:</i>	
<i>Peruskartta:</i>	4232 10 Värtsilä
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6902.821, 3688.251, z 72.5
<i>Sijainti:</i>	Värtsilän luterilaisesta kirkosta 2 km eteläkaakkoon
<i>Rekisterikylä:</i>	404 Patsola
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Löytöpaikka sijaitsee noin 250 metriä koilliseen entuudestaan tunnetulta Seppälän (3) kohteelta, josta on aiemmin löytynyt ilmeisesti rautakautiseksi tai keskiaikaiseksi luokiteltua keramiikkaa, jonka ajoitus tosin voi olla nuorempikin.

Kustaavanalan alue on hiekkaisen pellon rinne, maasto laskee jyrkästi Uudenkylän lampeen. Löytöalueen ympäristöstä löytyi myös jonkin verran palaneita kiviä, joita ei kuitenkaan otettu talteen. Paikalla voi olla kivikautinen asuinpaikka.

Tutkimukset ja löydöt:

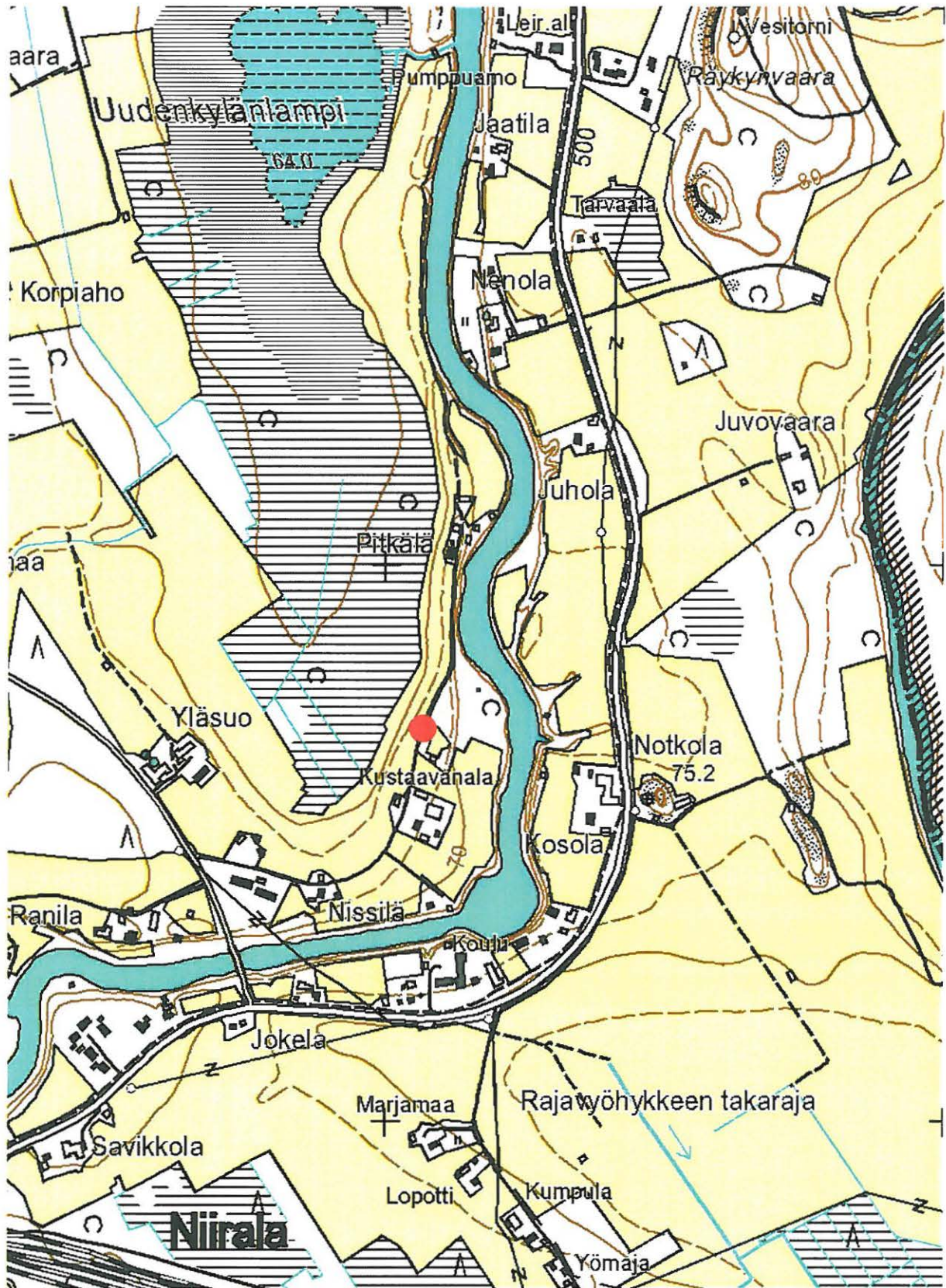
Oili Forsberg 2004, inventointi KM 34621:1-2
liitupiipun kappaleita, kvartsi-iskos

Kesän 2004 inventoinnissa Seppälän asuinpaikalta (3), vajaa 300 metriä Kustaavanalan löytöpaikalta, löytyi yksittäinen kvartsi-iskos. Kustaavanalaksi nimetyltä löytöpaikalta tavattiin merkkejä historiallisen ajan asumisesta (liitupiipun kappaleita) sekä yksittäinen kvartsi-iskos. Koska muita löytöjä ei paikalta tavattu – lukuun ottamatta siellä täällä lojuvia palaneen näköisiä kiviä – jäi toistaiseksi selvittämättä, onko paikalla mahdollisesti ollut kivikautinen asuinpaikka.

Kertomuksen liitteet:

Kartat PK 1:20 000, 4232 10 Värtsilä
Negatiivit -
Diat -

VÄRTSILÄ KUSTAAVANALA, tentatiivikohde, kivikautisia ja historiallisia löytöjä. Ote peruskartasta 4232 10 Värtsilä. Kohde on merkitty punaisella ympyrällä.

IRTOLÖYTÖKOHTEET

848 04 0001 Tohmajärvi Lampion mökki

Perustiedot

<i>Muinaisjännöstyyppi:</i>	löytöpaikat
<i>Ajoitus:</i>	kivikautinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6917.881, 3658.502, z 87
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 23.3 km luoteeseen
<i>Rekisterikylä:</i>	
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Tutkimukset ja löydöt:

Aino Lampio-Väänänen 1997, irtolöytö	KM 30636, suurehko palanen tyypillistä kampakeramiikkaa
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Saviastian pala on löytynyt kesällä 1997 kiviä kerätessä rantavedestä, noin 2 metriä vesirajasta. Verifikaatissa löytäjä kertoo, että kesämökkitontille on tuotu kesällä 1992 hiekkaa ns. Kinnusen hiekkamontusta, josta hän arvelee palasen kulkeutuneen mökkirantaan. Tämä hiekkamonttu sijainnee Kostamon tien varressa, Erkkalan talon läheisyydessä.

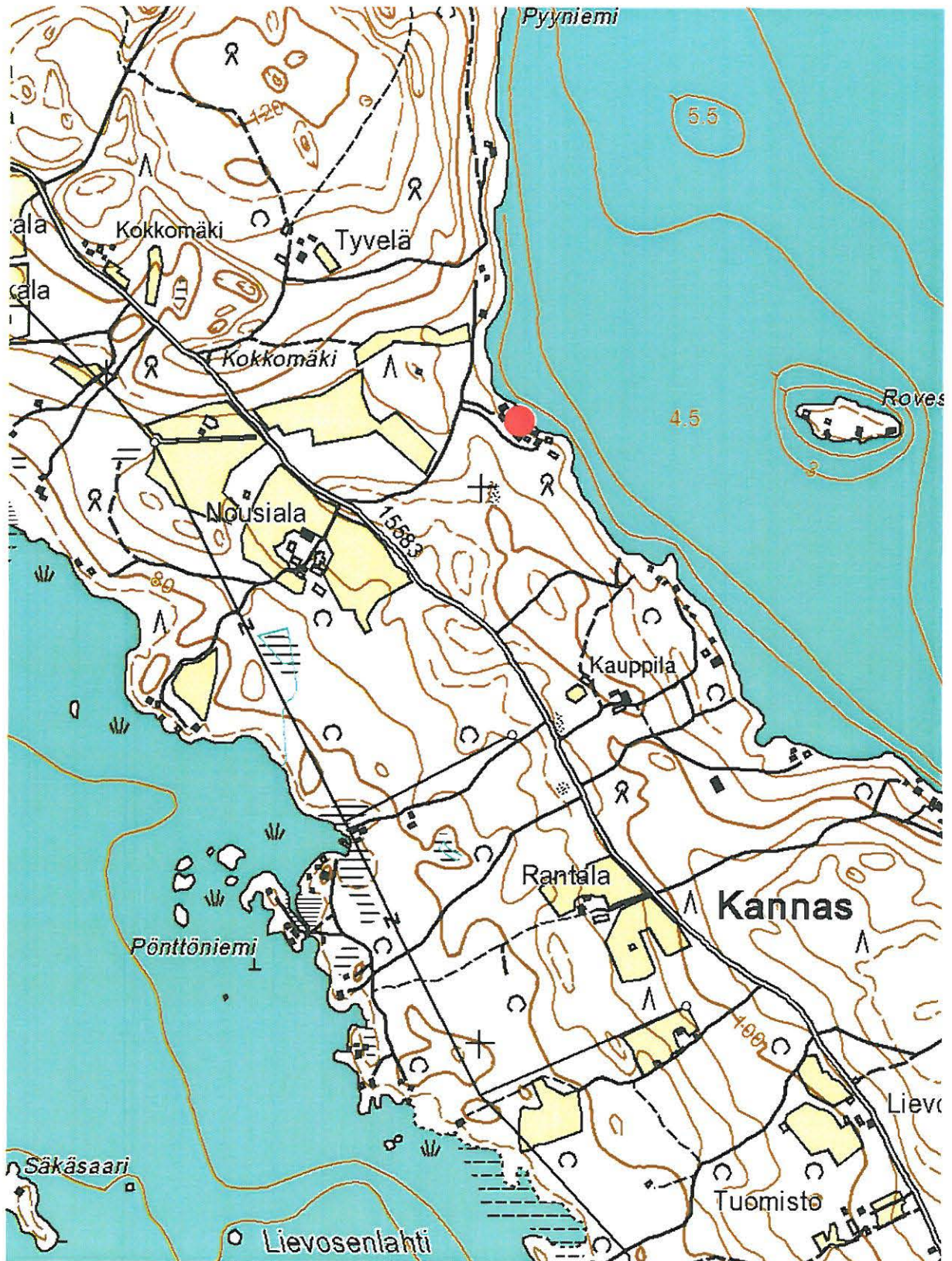
Kesän 2004 inventoinnissa tarkastettiin niin Lampion mökin ranta kuin mahdollinen hiekkakuoppakin. Vaikka mökkirannasta ei havaittukaan mitään sellaista, joka suoranaisesti viittaisi esihistorialliseen asutukseen, ei ole lainkaan pois suljettu se mahdollisuus, että keramiikan palanen olisi löytynyt läheltä primääriä kontekstiaan. Hiekkakuoppaa ei sitävastoin varmuudella paikallistettu ilman opasta. Kostamonsärkän luoteispäässä on iso alue, jolta soraa on ajettu, mutta tämän hiekkakuoppa-alueen tarkastaminen ei tuottanut tuloksia. Sitävastoin noin 600 metriä hiekkakuopilta länteen todettiin uusi kivikautinen asuinpaikka, Kaivanto (18).

Lampion mökkirannan tarkastus ei täten tuonut lisävalaistusta saviastian palasen löytösuhteista.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	-

TOHMAJÄRVI LAMPION MÖKKI, kivikautinen irtolöytöpaikka. Ote peruskartasta 4232 03 Onkamo. Löytöpaikka on merkitty punaisella ympyrällä.

848 04 0002 Tohmajärvi Säkäniemi Perttula

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöstyyppi:</i>	löytöpaikat
<i>Ajoitus:</i>	
<i>Rauhoitusluokka:</i>	
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	4232 03 Onkamo
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	6915.22, 3658.08
<i>Sijainti:</i>	Tohmajärven luterilaisesta kirkosta 21.8 km luoteeseen
<i>Rekisterikylä:</i>	
<i>Laajuus:</i>	
<i>Kohdekuvaus:</i>	

Tutkimukset ja löydöt:

Pirjo Lahtiperä 1966, inventointi	reikäkivi
Oili Forsberg 2004, inventointi	-

Pirjo Lahtiperän inventointikertomuksessa kerrotaan Perttulan reikäkivistä seuraavaa:
“Löytöpaikka on 22 kilometriä länsiluoteeseen Tohmajärven kirkosta. Reikä on karkeasti hakkaamalla tehty. Se on noin 5 cm leveä. Tällä kertaa kivi on tuhkakuppina, koska toinen osa on täytetty pohjaksi.”

Sittenmin Perttulassa oli tupakointi lopetettu, mutta reikäkivi oli edelleen kesällä 2004 tallessa. Se on luonnonkivi, josta pehmeämpi kivilaji on syöpynyt hieman epätasaisesti pois. Reiän syvyydeksi voi hyvinkin arvioida viitisen senttiä, mutta sen leveys on alle kaksi cm. Toisesta päästä reikä oli edelleenkin tukittu. Epäilyksettä kyseessä oli sama kivi, jonka Lahtiperäkin näki, semminkin, kun talon isäntäväki näin vakuutti asian olevan.

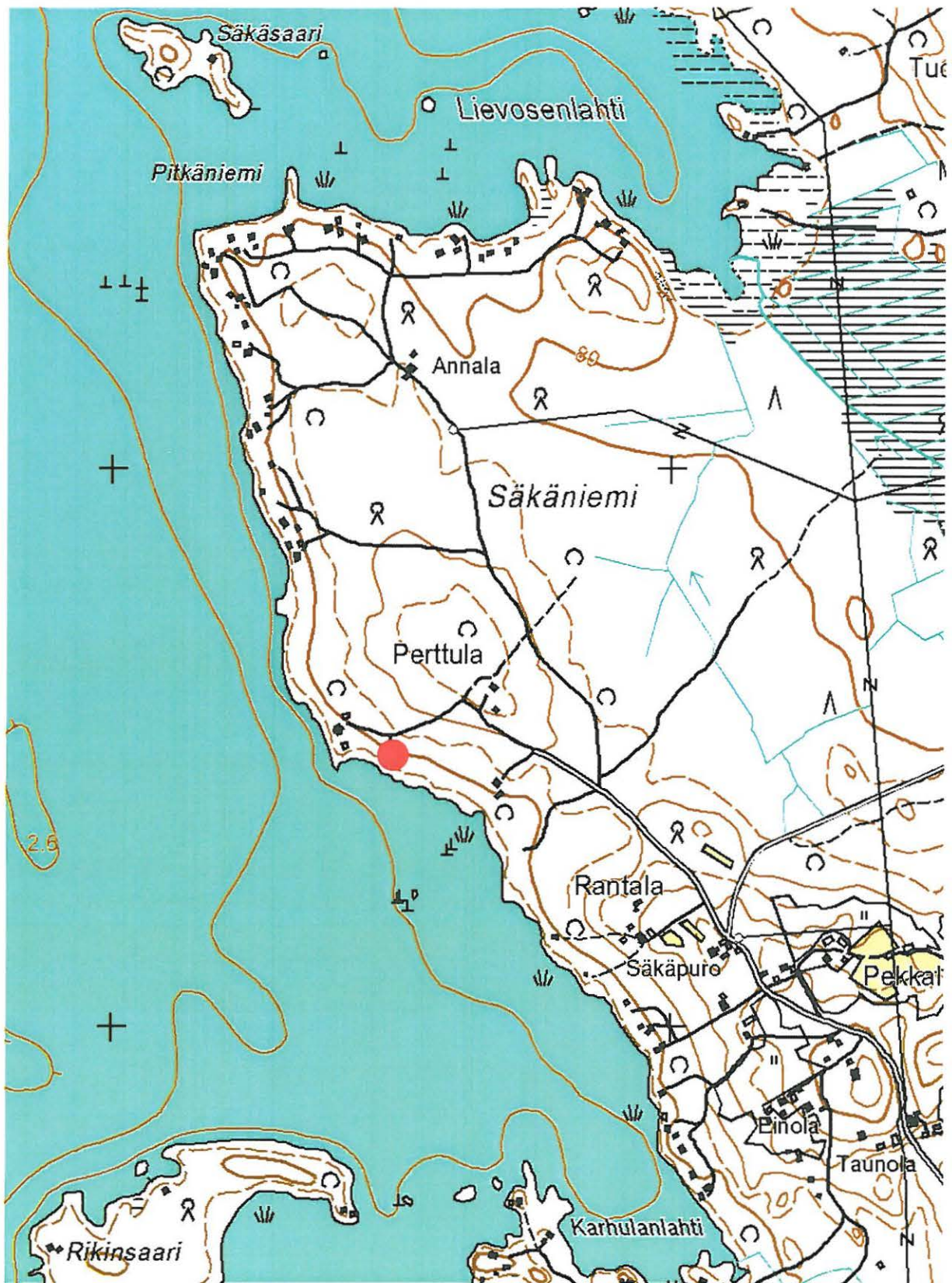
Säkäniemeltä on irtolöytönä talteen otettu kivinen taltta (KM 6491), mutta sen tarkempaa löytöpaikkaa ei tunneta. Perttulan mailta löytyi omituisen näköinen, laakea kuopanne (6915.520, 3657.987), joka oli 3.5 x 2 metriä laajuudeltaan ja 30 cm syvyydeltään. Keskustelujen pohjalta Perttulan isännän kanssa päätyi inventoija arvelemaan kuoppaa nauriskuopaksi, joita alueella kuuleman mukaan oli useitakin.

Muinaisjäännöksiä ei Säkäniemeltä löytynyt.

Kertomuksen liitteet:

<i>Kartat</i>	PK 1:20 000, 4232 03 Onkamo
<i>Negatiivit</i>	-
<i>Diat</i>	PKM 87:866. ”Reikäkivi”, jonka reiän Pirjo Lahtiperä arvelee inventointikertomuksessaan (1967) hakkaamalla tehdyksi. Kivi lienee kuitenkin luonnon muovaama.

TOHMAJÄRVI SÄKÄNIEMI PERTTULA, irtolöytökohde. Ote peruskartasta 4232 03 Onkamo. Punaisella ympyrällä on merkitty se talo, jonka mailta reikäkivi on löytynyt.